

Ref

3N

NÄR RADIO

Ur KB:s samlingar
Digitaliserad år 2013

National Library
of Sweden

UUUU
1981:13

Ref

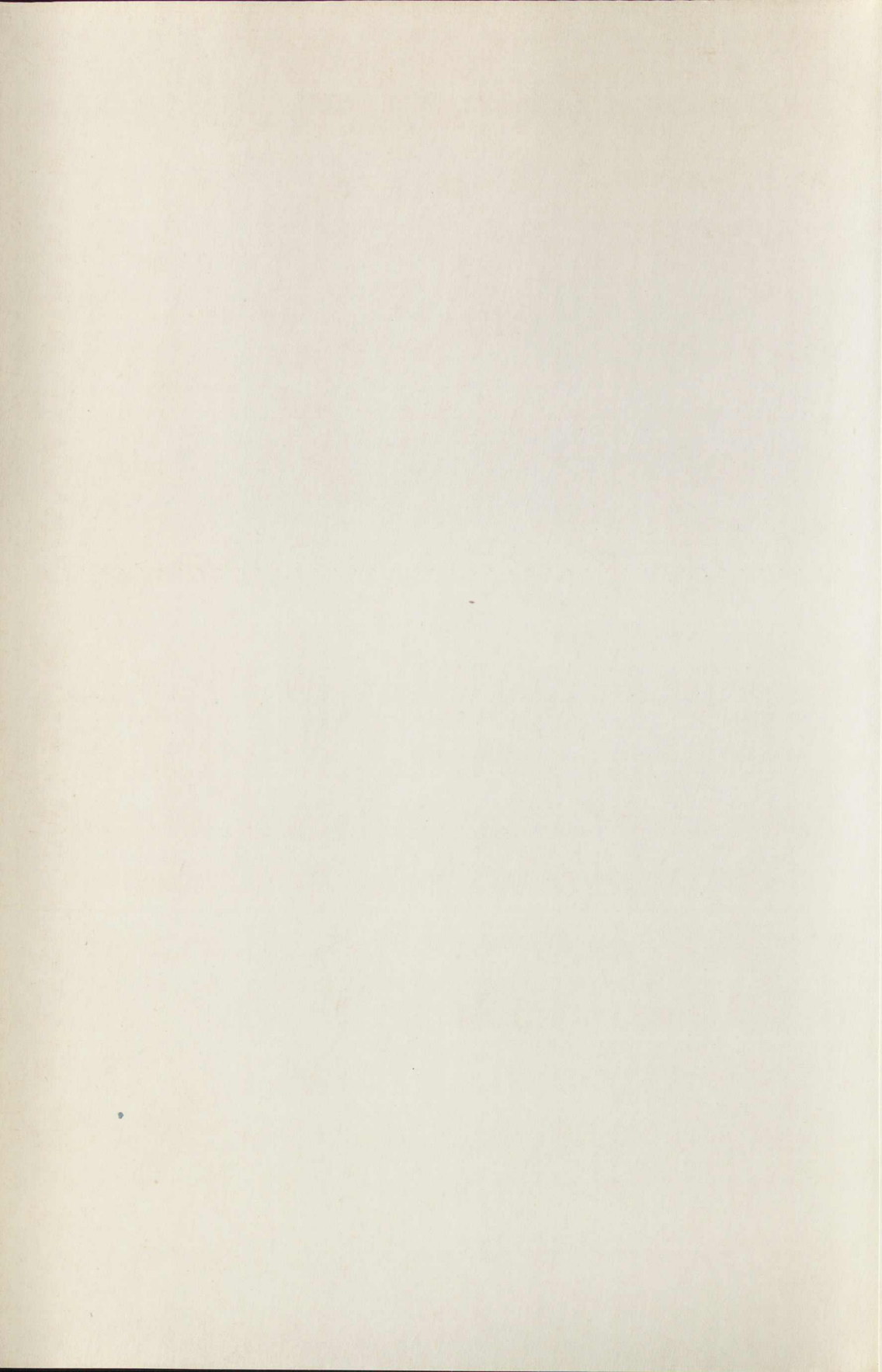
SN

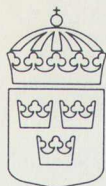
NÄR RADIO

BETÄNKANDE AV GNÄRRADIOKOMMITTÉN

SOU

1981:13

Statens offentliga utredningar

1981:13

Utbildningsdepartementet

Närradio

Betänkande av Närradiokommittén
Stockholm 1981

Omslag Jan Bohman
Jernström Offsettryck AB

ISBN 91-38-06044-2

ISSN 0375-250X

Gotab, Kungälv 1981

Till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet

Regeringen beslöt 1978-07-20 bemyndiga chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla en kommitté med uppdrag att utreda frågan om närradio och när-TV.

Till ledamöter i kommittén utsåg departementschefen:

riksdagsman Karl-Eric Norrby (c), ordförande
riksdagsman Georg Andersson (s)
pressekreterare Britt-Marie Forslund (s)
riksdagsman Göthe Knutson (m)
redaktör Bo Swedberg (fp)

I närradiokommitténs sekretariat ingår:

fil kand Olle Palmborg, sekreterare
ingenjör Sture Andreasson, biträdande sekreterare
redaktör Kalle Gustafson, biträdande sekreterare
utbildningsledare Svante Nielsen, biträdande sekreterare
fil mag Anita Strömberg, biträdande sekreterare
sekreterare Leif Zetterberg, biträdande sekreterare (1978-12-28–1980-04-27)

Som sakkunniga i kommittén medverkar:

partisekreterare Lars Leijonborg
hovrättsassessor Agne Henry Olsson
hovrättsassessor Per Sören Olsson
avdelningsdirektör Valdemar Persson

Som experter medverkar:

filosofie doktor Lowe Hedman
hovrättsassessor Gustaf Lindstedt
överingenjör Stig Rosenlund

samt kommitténs rådgivande referensgrupp för upphovsrätsfrågor under överläggningarna med upphovsrättsorganisationerna 1980-04-21–1980-09-30:

pastor Bengt Bergius
kultursekreterare Anders Ek

civilingenjör Sven Forshamn
 studerande Stefan Hjalms
 redaktör Anders Hällinder
 landstingsrådssekreterare Mats Lindbäck
 studieombudsman Erik Lindgren
 pastor Roland Stenlund

Närradiokommittén överlämnar härmed sitt första betänkande, vari kommittén redovisar preliminära ställningstaganden och förslag. I senare betänkande planerar kommittén att behandla när-TV samt slutligt avrapportera försöksverksamheten med närradio.

Samtidigt med detta betänkande överlämnar kommittén två rapporter från utvärderingen av närradion:

Närradion och dess lyssnare. En undersökning avseende vecka 16, 1980, utförd på uppdrag av närradiokommittén av Lowe Hedman. (Ds U 1980:14)

Utvärdering av närradion. En första resultatsammanställning utförd på uppdrag av närradiokommittén av Lowe Hedman. (Ds U 1981:1)

Reservation mot kommitténs förslag har avgivits av ledamöterna Andersson och Forslund.

Särskilda yttranden har avgivits av experterna Hedman och Lindstedt.

Stockholm den 24 mars 1981

Karl-Eric Norrby

Georg Andersson

Britt-Marie Forslund

Göthe Knutson

Bo Swedberg

/Olle Palmborg

Sture Andreasson

Kalle Gustafson

Svante Nielsen

Anita Strömberg

Innehåll

<i>Förkortningar</i>	11
<i>Sammanfattning</i>	13
1 <i>Direktiven</i>	21
1.1 Huvuddirektiven	21
1.2 Radiorättsutredning tillsätts	23
1.3 Tilläggsdirektiv	24
2 <i>Närradions bakgrund</i>	27
2.1 <i>Utredningar och beslut</i>	27
2.1.1 Utvecklingen fram till Radiotjänst	27
2.1.2 Trådöverföring till institutioner och hushåll	28
2.1.3 Särskild rundradio föreslås	28
2.1.4 RUT 69 och Lokalradion	30
2.1.5 Förslag om småsändare	31
2.1.6 Riksdagsbeslut om närradioförsök	31
2.2 <i>Allemansradio och riksradions bandverkstad</i>	32
2.2.1 <i>Inledning</i>	32
2.2.2 <i>Allemansradio</i>	33
2.2.2.1 <i>Allemansradio inom lokalradion</i>	33
2.2.2.2 <i>Allemansradion i Gimo</i>	34
2.2.3 <i>Riksradions bandverkstad</i>	36
3 <i>Utvecklingen i några andra länder</i>	39
3.1 <i>Inledning</i>	39
3.2 <i>Kanada</i>	39
3.3 <i>USA</i>	42
3.4 <i>Australien</i>	43
3.5 <i>Norge</i>	44
3.6 <i>Danmark</i>	45
3.7 <i>England</i>	46
3.8 <i>Irland</i>	48
3.9 <i>Holland</i>	48
3.10 <i>Belgien</i>	50
3.11 <i>Frankrike</i>	50
3.12 <i>Italien</i>	51
3.13 <i>Jugoslavien</i>	54

4	Försöksverksamheten med närradio	57
4.1	Förberedelser och start	57
4.1.1	Inledning	57
4.1.2	Förutsättningarna för försöket	57
4.1.3	Val av försöksorter	58
4.1.4	Startplanering	60
4.1.5	Planering av sändningstider	61
4.1.6	Östersund/Svanöfrågan	62
4.1.7	Sändningstiderna från starten	63
4.1.8	Tillståndsbevis	63
4.1.9	Snabbare eller långsammare?	63
4.1.10	Utbildning	64
4.1.11	Upphovsrättsförhandlingar	65
4.1.12	Kontakter med lokal- och utbildningsradion	65
4.1.13	Tidningen Närradion	65
4.2	Verksamhetens omfattning	66
4.2.1	Inledning	66
4.2.2	Försöksorterna	66
4.2.2.1	Stockholms innerstad	66
4.2.2.2	Järvafältet, Stockholm	69
4.2.2.3	Eskilstuna	70
4.2.2.4	Linköping	70
4.2.2.5	Jönköping	70
4.2.2.6	Malmö	71
4.2.2.7	Öckerö	72
4.2.2.8	Göteborg	72
4.2.2.9	Dalsjöfors	73
4.2.2.10	Karlstad	73
4.2.2.11	Kumla	73
4.2.2.12	Mora	74
4.2.2.13	Sandviken	74
4.2.2.14	Svanön (Kramfors kommun)	74
4.2.2.15	Umeå	74
4.2.2.16	Piteå	75
4.2.3	Vilka sammanslutningar deltar?	75
4.2.4	Närradioföreningarna	77
4.2.4.1	Stockholms närradioförening	77
4.2.4.2	Järva närradioförening	78
4.2.4.3	Närradions samarbetsorgan, Eskilstuna	78
4.2.4.4	Linköpings närradioförening	78
4.2.4.5	Jönköpings närradioförening	78
4.2.4.6	Malmö närradioförening	79
4.2.4.7	Öckerö närradio, ideell förening	79
4.2.4.8	Göteborgs närradioförening	79
4.2.4.9	Radorrådet, Dalsjöfors närradio	80
4.2.4.10	Karlstads närradioförening	80
4.2.4.11	Kumla närradio	80
4.2.4.12	Föreningen Radio Sandviken	81
4.2.4.13	Föreningen Svanö närradio	81

	4.2.4.14 Umeå närradioförening	81
	4.2.4.15 Piteå närradioförening	82
4.3	Hur har ansökningarna prövats?	82
4.3.1	Inledning	82
4.3.2	Olika sammanslutningar	82
4.3.2.1	Ideella föreningar	82
4.3.2.2	Ekonomiska föreningar	86
4.3.2.3	Bolag	86
4.3.2.4	Övriga former av sammanslutningar	87
4.3.3	Fördelning av sändningstid	88
4.3.3.1	Tidskollisioner	88
4.3.3.2	Fast eller flexibel tid?	89
4.3.3.3	Nattsändningar	90
4.4	Upphovsrättsliga frågor	91
4.4.1	De grundläggande bestämmelserna	91
4.4.1.1	Allmänt	91
4.4.1.2	Upphovsmäns rättigheter	92
4.4.1.3	S. k. närstående rättigheter	94
4.4.1.4	Fotografers rätt	95
4.4.1.5	Vissa specialbestämmelser	96
4.4.2	Frågor i samband med närradio	96
4.4.2.1	Utgångspunkter	96
4.4.2.2	Lagstiftningsfrågor	96
4.4.2.3	Avtalsfrågor och den praktiska sändnings- verksamheten	99
4.5	Televerkets tjänster	102
4.5.1	Inledning	102
4.5.2	Omkopplingsutrustning	102
4.5.3	Programledning	102
4.5.4	Sändare	103
4.5.4.1	Utgångsläget	103
4.5.4.2	Effekthöjningar	104
4.5.4.3	Programfri tid	105
4.5.5	Engagemang i studios	105
4.5.6	Ekonomiska villkor	105
4.6	Bestämmelser om yttrandefrihet och programinnehåll	106
4.6.1	Yttrandefrihet	106
4.6.1.1	Yttrandefrihetsbrott m. m.	106
4.6.1.2	Programutgivare	107
4.6.1.3	Ansvar för yttrandefrihet	107
4.6.1.4	Referensbandning	107
4.6.2	Programinnehåll	108
4.6.3	JK-ärenden	108
4.6.4	Reklamförbud	109
4.6.4.1	Bakgrund	109
4.6.4.2	Den allmänna rundradions reklamförbud	111
4.6.4.3	Gällande reklamförbud för försöksverksam- heten med närradio	111
4.6.4.4	Reklamfrågor under försöksverksamheten	112

4.6.4.5	Reklam och konsumentupplysning	113
4.6.4.6	Aktuellt utredningsarbete avseende reklam- frågor	117
4.7	Sammanfattning av närradios sociologiska undersökningar	118
4.7.1	Plan för utvärderingsarbetet	118
4.7.2	Förstudier av allmänhet och sammanslutningar	118
4.7.2.1	Allmänhetens förväntningar	118
4.7.2.2	Sammanslutningarnas förväntningar	119
4.7.3	Innehållet i närradioprogrammen	121
4.7.4	Lyssnandet på närradioprogram	122
4.7.5	De sändande sammanslutningarnas synpunkter efter ett år	124
4.7.6	Ett specialfall – Öckerö närradio	127
5	<i>Yttrandefrihet och kulturpolitik</i>	129
5.1	Minoritetsskyddet	129
5.2	Småskalighet mot maktkoncentration	129
5.3	Kulturpolitikens mål	130
5.4	Yttrandefrihet och pengar	130
5.5	Yttrandefrihet och representativitet	131
5.6	Är jämlikhet möjlig?	133
5.7	Aktivitet och decentralisering	134
5.8	Kommersialism och reklam	135
5.9	Nya grupper – nya arbetsformer	136
5.10	Internationalism	137
6	<i>Eterutrymme och sändarantal</i>	139
6.1	Allmänt	139
6.2	Användning av frekvensbandet 87,5–100 MHz	140
6.3	Användning av de nya frekvensbanden	141
7	<i>Kommitténs överväganden och förslag</i>	143
7.1	Inledning	143
7.2	Kommitténs arbete	143
7.3	Ortvalets utfall	144
7.4	Idealitetens betydelse	145
7.5	Storstad och glesbygd	146
7.6	Närradion och Sveriges Radio	147
7.7	Kommunalt intresse för närradion	149
7.8	Vilka ska få sända?	151
7.8.1	Sammanslutningar och enskilda	151
7.8.2	Sändningsrättens syfte och avgränsning	152
7.9	Tidsfördelning	154
7.10	Regler om yttrandefrihet och programinnehåll	155
7.11	Begränsning av möjligheten att sända över hela landet	156
7.12	Reklamfrågan	157
7.12.1	Inledning	157
7.12.2	Förbud mot att sända kommersiell reklam mot vederlag	159

7.12.3	Förbud mot att sända reklam för egen kommersiell verksamhet	159
7.12.4	Förbud mot sponsring	160
7.13	Efterhandsgranskning m. m.	162
7.14	Referensbandningsplikten	164
7.15	Leveranser till Arkivet för Ljud och Bild (ALB)	165
7.16	Fortsatt bevakning av upphovsrätten	166
7.17	Sändare och avgifter	167
7.17.1	Diskussionsunderlag för framtida, alternativa sändarmodeller	167
7.17.2	Sändarhyror och finansiering	169
7.18	Fortsatta lyssnarundersökningar?	169
7.19	Organisationsfrågan	170
7.19.1	Inledning	170
7.19.2	Televerket	171
7.19.3	Länsstyrelserna	171
7.19.4	Närradionämnd	171
7.19.5	Personal och kostnader	172
7.20	Övergångsbestämmelser	175
	<i>Författningsförslag</i>	177
	Förslag till Lag om ändring i radiolagen (1966:755)	177
	Förslag till Närradiolag	177
	Förslag till Närradioansvarighetslag	179
	<i>Reservation</i> av ledamöterna Andersson och Forslund	181
	<i>Särskilda yttranden</i>	187
1.	Av experten Hedman	187
2.	Av experten Lindstedt	189
	<i>Bilagor</i>	
Bilaga 1	<i>Sändande sammanslutningar i försöksverksamheten</i>	193
Bilaga 2	<i>Förhandsanmälda sammanslutningar</i>	201
Bilaga 3	<i>Sändningsscheman vecka 39/79 och 39/80 i Stockholm, Umeå och Öckerö</i>	215
Bilaga 4	<i>Närradions program 10–16 mars 1980 i Stockholm, Umeå och Öckerö</i>	233
Bilaga 5	<i>Nattsändningar maj och november 1980</i>	245
Bilaga 6	<i>Grammofonbolagens relationer till närradiosändande sammanslutningar. Rapport, utarbetad på närradiokommitténs uppdrag av hovrättsfiskal Stefan Rubenson</i>	247
Bilaga 7	<i>Modellavtal rörande musik i närradion.</i>	257

Förkortningar

ABC	Australian Broadcasting Commission
ABF	Arbetarnas Bildningsförbund
ACBS	The Association of Community Broadcasting Stations (England)
ALB	Arkivet för Ljud och Bild
AM	amplitudmodulering
apk	Arbetspartiet Kommunisterna
A-radion	Arbetarrörelsens radio
BBC	British Broadcasting Corporation
c	Centerpartiet
CBC	Canadian Broadcasting Corporation
CRTC	The Canadian Radio, Television and Telecommunication Commission
CUF	Centerns Ungdomsförbund
Ds U	Departementsserien, Utbildningsdepartementet
DX	Distance Reception
EFS	Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen
ELCA	Evangelisation Löttorp Camping
ERP	effective radiated power
FCC	Federal Communications Commission (USA)
FM	frekvensmodulering
Fotol	Fotolagen
fp	Folkpartiet
FPU	Folkpartiets Ungdomsförbund
FS	Frikyrkliga Studieförbundet
GAIS	Göteborgs Atlet- & Idrottssällskap
GHz	gigahertz
HSB	Hyresgästernas Sparkasse- och Byggnadsföreningar
IBA	Independent Broadcasting Authority (England)
IBRA	International Broadcasting Association
IBS	The Intercollegiate Broadcasting System (USA)
IFFI	Internationella föreningen för invandrarkvinnor
IFPI	International Federation of Producers of Phonograms and Videograms
ILR	Independent Local Radio (England)
IOGT-NTO	International Order of Good Templars – Nationaltemplarorden
ITU	Internationella teleunionen
JK	Justitiekanslern
kds	Kristen Demokratisk Samling
KF	Kooperativa Förbundet
KFUM-KFUK	Kristliga Föreningen för Unga Män – Kristliga Föreningen för Unga Kvinnor
kHz	kiloherz
KLYS	Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd
KrU	kulturutskottet
KTK-L	Kommunaltjänstemannakartellen, lokalt

KU	Kommunistisk Ungdom
LAFN	Lagen om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio
LFN	Lagen om försöksverksamhet med närradio
lk	lokalkommitté
LO	Landsorganisationen
LRAB	Sveriges Lokalradio aktiebolag
LRF	Lantbrukarnas Riksförbund
LSF	Liberala Studentföreningen
Lv 7	Sjunde luftvärnsregementet
m	Moderata Samlingspartiet
MCB	Malmö City Broadcasting
MHF	Motorförarnas Helykterhetsförbund
MHz	megahertz
MIKI	Maharishis Institut för Kreativ Intelligens
M-klubben	Motormännens Riksförbunds klubb
MUF	Moderata Ungdomsförbundet
NBV	Nycterhetsrörelsens Bildningsverksamhet
NFCB	National Federation of Community Broadcasters (USA)
NOS	Nederlandse Omroep Stichting
NPR	National Public Radio (USA)
NS	Nationella styrelsen
OK	Oljekonsumenterna
PM	promemoria
PUB	Sveriges Radios Publik- och Programforskning
Radio A	Arbetarrörelsens radio
RAI	Radio Italiana
RC 106	Radio Cooperativa 106
RIA	Rådgivning i alkoholfrågor
RRAB	Sveriges Riksradio aktiebolag
RTE	Radio Telefís Éireann
RUT 69	1969 års radioutredning
SAC	Sveriges Arbetares Centralorganisation
SAMI	Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation
SAP	Socialdemokratiska Arbetarepartiet
SBC	Stockholm Broadcasting Corporation
SBS	Special Broadcasting Service (Australien)
SBU	Sveriges Blåbandsungdom
SKTF	Sveriges Kommunaltjänstemannaförbund
SMU	Svenska Missionsförbundets Ungdom
SN	Stockholms Närradioförening
SOU	Statens offentliga utredningar
SR	Sveriges Radio
SSU	Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund
STIM	Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå
SUS	Stockholms Universitets Studentkår
TBV	Tjänstemännens Bildningsverksamhet
TCO	Tjänstemännens Centralorganisation
TM	Transcendental Meditation
UFO	Unidentified Foreign Object
UR	Utbildningsradion
URL	Upphovsrättslagen
vpk	Vänsterpartiet Kommunisterna
w	watt

Sammanfattning

Bakgrund

Kapitlen 2 och 3 redovisar bakgrunden till riksdagsbeslutet om försöksverksamhet med närradio, internationella erfarenheter av liknande verksamhet, samt allemansradio och riksradians bandverkstad inom Sveriges Radio.

1925 fick AB Radiotjänst tillstånd att sända radio. Från denna ensamrätt gjordes ett undantag i slutet av 1960-talet, då kyrkor fick tillstånd att använda telenätet för sändningar, först till vårdinstitutioner, senare även till enskilda hushåll.

1965 föreslog 1960 års radioutredning att *särskild rundradio* skulle få sändas under samhällets överinseende vid sidan om Sveriges Radios sändningar. Tillstånd skulle kunna beviljas offentliga organ på undervisningsområdet, folkrörelser och organisationer av ideell, politisk eller religiös karaktär. En sändningsnämnd skulle pröva ansökningar om tillstånd. Sändningarna skulle ske på eget ansvar. Förslaget bemöttes positivt av flertalet remissinstanser, men departementschefen ansåg det vara alltför skissartat för att kunna läggas till grund för ett förslag till riksdagen.

RUT 69 föreslog 1973 införande av lokalradion. Det förslaget ledde fram till riksdagsbeslut två år senare.

1974 års radioutredning tog i sitt 1977 framlagda betänkande upp förslaget om särskild rundradio. Man inriktade sig nu på sändare med låg effekt och föreslog en försöksverksamhet för såväl särskild ljudradio som TV. De offentliga organen lämnades denna gång utanför kretsen av tillståndsberättigade, varför sändningsrätten alltså förbehölls föreningslivet. I förslaget till riksdagen 1978 byggde departementschefen i allt väsentligt på radioutredningens förslag. Verksamheten kallades nu *närradio* och jämfördes med en liten tidning eller tidskrift.

Olika former av "allemansradio" växte under slutet av 1970-talet fram inom Sveriges Radio. Lokalradion har inom flera distrikt bedrivit sådan verksamhet. Utbildningsradion inledde 1977 en särskild försöksverksamhet med allemansradio i Gimo. En producent placerades i samhället med uppgift att söka intressera allmänheten och föreningslivet att producera egna radioprogram, vilka skulle kunna utsändas över Radio Upplands lokalradionät.

Gimoverksamheten har utvärderats. Erfarenheterna förs nu vidare på andra orter i Uppland och även inom andra delar av lokalradions och utbildningsradions verksamhet.

Riksradios bandverkstad i Malmö är ett annat exempel på Sveriges Radios försök att få allmänheten att aktivera sig i produktion av radioprogram.

I andra länder finns en hel del exempel på "public access" och "community radio". Detta gäller främst ickekommersiella stationer i Kanada och USA. I de nordiska länderna har kortvariga försök med vad man kallar "nærradio" gjorts i Danmark och Norge. Utöver erfarenheterna från dessa länder redovisar nærradiokommittén läget i Australien, England, Irland, Holland, Belgien, Frankrike, Italien och Jugoslavien.

Försöksverksamheten med nærradio

Kapitel 4 redovisar den försöksverksamhet med nærradio som är kommitténs huvuduppgift. Här redogörs för det förhandsintresse som visades när kommittén hösten 1978 tog emot förhandsanmälningar om deltagande i försöket, hur de 16 försöksområdena utsågs, hur verksamheten organiserades, vilken roll de särskilt bildade nærradioföreningarna spelat, och vilka problem som mött under försöksverksamheten. Ett särskilt avsnitt ägnas de upphovsrättsliga bestämmelserna och deras tillämpning inom nærradioverksamheten.

538 lokala sammanslutningar landet runt anmälde förhandsintresse för att delta i försöksverksamheten. De fördelade sig på 116 orter. Dessutom anmälde 68 riksorganisationer principiellt förhandsintresse å sina lokala sammanslutningars vägnar. Religiösa sammanslutningar svarade för 18 procent av dessa anmälningar, politiska för 15 procent, boendeföreningar av olika slag för 14 procent och sammanslutningar knutna till utbildningssektorn för 11 procent.

Kommittén valde ut 16 försöksområden: Stockholms innerstad, Järvafältet, Eskilstuna, Linköping, Jönköping, Malmö (stadsdelarna Oxie och Rosengård), Öckerö, Göteborg, Dalsjöfors, Karlstad, Kumla, Mora, Sandviken, Östersund, Umeå och Piteå. Sedan sammanslutningarna i Östersund inte fullföljt sina avsikter att delta utsågs i stället Svanön till försöksort.

Inför starterna hölls information- och planeringsmöten på försöksorterna. Sändningstider diskuterades, likaså samordningen föreningarna emellan. Representanter för televerket deltog på samtliga orter och upplyste om de tekniska förutsättningarna.

Sändningstiderna fastställdes av kommittén sedan de ansökande sammanslutningarna inkommit med förslag. Från flera orter kom samordnade förslag, sedan en lokal nærradioförening bildats. Endast i Stockholms innerstad stod konkurrerande önskemål om samma sändningstider mot varandra. Dessa kunde jämkas ihop av nærradiokommittén.

De första sändningarna startade i Jönköping 24 april 1979. På övriga orter startade sändningarna antingen under våren eller under början av hösten. Malmö startade sist av de ursprungligen utsedda försöksorterna, den 15 september.

När det stod klart att föreningarna i Östersund inte på egen hand önskade fullfölja sina ansökningar begärde kommittén regeringens tillstånd att inleda samarbete med LRAB för att göra Östersundsändningarna till ett samprojekt mellan kommittén och lokalradion. Samtidigt startade kommittén sitt eget 16:e projekt i Svanön, som tidigare anmält intresse att få delta.

På många håll utlöstes diskussioner om lämpliga premiärdagar. Några sammanslutningar ville gå snabbt fram, andra ville ta längre tid på sig för förberedelser. En livlig utbildningsverksamhet föregick starterna. Denna ägde rum i föreningslivets egen regi.

Alla slags organisationer har deltagit i försöksverksamheten med närradio. Kyrkorna har svarat för 40–50 procent av sändningarna, medan de fackliga organisationerna och idrottsrörelsen endast deltagit i begränsad utsträckning.

Till och med den 30 november 1980 hade 341 sammanslutningar deltagit i försöksverksamheten och innehåft eget sändningstillstånd. Dessutom hade antalet sammanslutningar sänt på andra sammanslutningars sändningstid. Av de 341 sammanslutningarna tillkom 79 under år 1980. Å andra sidan har 48 sammanslutningar slutat sända, därav 22 redan under år 1979.

Den totala sändningstiden vecka 39/80 var 554 timmar, vartill kom ett antal nattsändningar. Totalt har under de 20 första sändningsmånaderna sänts cirka 31 000 timmar närradio.

Största antalet sändande sammanslutningar finns i storstäderna, men också i Öckerö har närradion stor spännvidd. De politiska partiernas intresse för att delta var störst under valrörelsen 1979. Under avtalskonflikten våren 1980 ökade intresset för fackliga sändningar markant.

Närradiokommittén har stimulerat till bildandet av närradioföreningar, vilka visat sig kunna underlätta att lokala samordningsproblem löses. Närradioföreningarna har ibland samarbetat om ekonomiskt fördelaktiga lösningar av studiofrågan och kunnat minska den totala kostnaden för teleleverkets tjänster. På några försöksorter har luckor mellan programmen fyllts ut av programläsning och pausmusik.

I arbetet med att pröva ansökningar har kommittén tagit ställning till ett antal gränsfall. Sammanslutningarnas självständiga lokala ställning har prövats, vilket bl. a. lett till att en ansökan från ett av Svenska Arbetsgivareföreningens regionkontor avslagits. Även andra sammanslutningar har inte kunnat fullfölja sina ansökningar på grund av att man saknat lokal anknytning till sändningsområdet. Frälsningsarméns och Sjundedags Adventistsamfundets lokala uppbyggnad vållade också problem inledningsvis.

Fyra konsumentföreningar har beviljats sändningstillstånd, liksom en OK-förening och en HSB-förening. Borgerliga kommuner och kommunala organ har inte kunnat få tillstånd, däremot svenska kyrkans församlingar. Studentkårer har fått tillstånd, men inte stiftelser.

Fördelningen av sändningstid har inte vållat några större svårigheter. Vid läggningen av sändningsschemat för Stockholms innerstad för år 1980 fick dock vissa begränsningar göras i sammanslutningarnas önskemål. Ett stort antal extrasändningar, några knutna till större arrangemang i sammanslutningarnas verksamhet, har förekommit. I mars 1980 fick närradioföreningarna möjlighet att preliminärt fördela sändningstid nattetid mellan sammanslutningarna.

Närradioverksamheten har i betydande omfattning utnyttjat verk och prestationer som har skydd i upphovsrättslig lagstiftning. Till och med den 30 juni 1980 fick upphovsrättsligt skyddad musik utnyttjas kostnadsfritt. Därefter har en taxa som överenskommit med upphovsrättsorganisationerna STIM, IFPI och SAMI tillämpats. Närradiokommittén har ägnat stor uppmärksamhet åt de upphovsrättsliga frågorna. Bakgrunden har dels varit

en önskan att hjälpa de sammanslutningar som velat delta i försöksverksamheten med att lösa frågorna om sändningsrättigheter m. m., dels har kommittén ett ansvar gentemot upphovsmännen och därigenom gentemot kulturlivet i stort så att det inte i etern förekommer ett olovligt utnyttjande av i lag skyddade prestationer. Då ett modellavtal för musiken i närradion skulle upprättas inför avgiftsbeläggningen den 1 juli 1980 utsåg närradiokommittén en särskild referensgrupp som företrädde de sändande sammanslutningarnas intressen. Diskussionerna om modellavtalet stötte till en början på svårigheter, men efter en remissomgång, varunder de sändande sammanslutningarna gavs tillfälle att säga sin mening om två alternativa förslag, kunde ett modellavtal upprättas i september 1980. Det nya modellavtalet innehöll den principiella nyheten på rättighetshavarsidan att avtalet är gemensamt för kompositörerna samt fonogram- och artistorganisationerna. Avgifternas storlek är grupperad i fyra kategorier. Ett modellavtal ingår som betänkandets bilaga 7.

Televerket har svarat för programledningar och sändare på samtliga försöksorter. Två omkopplingssystem mellan studios används. På flertalet orter kan studios själva koppla in sig manuellt till sändaren. I Stockholms innerstad styrs omkopplingen mellan studios av en automatisk klocka som programmeras efter varje veckas sändningsschema. 98 studios var i november 1980 inkopplade till de 16 sändarna. Sändarna hade från starten 1 watts effekt; dock måste effekten i Stockholms innerstad från början höjas till 20 watt för att skapa god hörbarhet inom mottagningsområdet. Efter många klagomål på för dålig hörbarhet inom mottagningsområdena har kommittén successivt höjt effekten på enwattssändarna till 10 watt. I Karlstad har televerket svarat för en sändningsstudio. I Malmö har kommunen byggt en studiolokal som placerats på televerkets tomt. I övrigt har sammanslutningarna själva svarat för studios och studioutrustningar.

För varje sändare har televerket tagit ut en årshyra på 8 000 kronor. En programledning har kostat 1 000 kronor i årshyra och en andel i omkopplingsutrustning 1 000 kronor.

Yttrandefriheten i närradion har i stora drag varit densamma som inom pressen. Endast justitiekanslern (JK) kan väcka åtal för yttrandefrihetsbrott i närradioprogram.

Varje närradioprogram skall ha en ansvarig programutgivare. Den sammanslutning som sänder närradio skall också ha anmält en tillfällig ersättare för programutgivaren till närradiokommittén.

Ansvar för yttrandefrihetsbrott vilar på programutgivaren, eller på ersättaren, eller på den som är ställföreträdare för sammanslutningen som innehar sändningstillståndet.

Varje närradiosändning skall förvaras på referensband i sex månader. Den som anser sig kränkt i ett program har rätt att få lyssna på programmet eller få en utskrift av det. Närradioprogram får inte förhandsgranskas av någon myndighet.

Under försöksverksamheten har tre närradioprogram anmälts till JK-granskning. Två av dessa anmälningar har avskrivits utan åtgärd.

Reklamförbudet i närradion har fyra gånger föranlett närradiokommittén att granska inslag i programmen. Ett fall avsåg egen kommersiell verksamhet; Radio Konsum, Stockholm, ådrog sig en erinran sedan föreningens

varor omnämns i ett program. Tre fall har gällt föreskriften att en sammanslutning inte får sända reklam mot vederlag. I två av dessa har programinslagen ansetts strida mot förbudet. Motormännens riksförbunds klubb, Malmö, har tilldelats en varning och Motormännens riksförbunds klubb, Stockholm, en erinran. Mot ett av Moderata ungdomsförbundet, Malmö, sänt programinslag har kommittén uttalat kritik.

Något beslut om återkallad sändningsrätt på grund av reklamöverträdelse har inte behövt fattas.

Närradiokommittén redovisar utförligt olika definitioner för reklam och konsumentupplysning.

Fil. dr Lowe Hedman vid sociologiska institutionen, Uppsala universitet, genomför parallellt med försöksverksamheten med närradio utvärderingar av verksamheten. Två rapporter från denna utvärdering överlämnas av närradiokommittén samtidigt med detta betänkande. En av försöksorterna, Öckerö, har specialstuderats av stud Svante Karlsson vid Göteborgs universitet. En särskild sammanfattning av närradios sociologiska undersökningar ingår som avsnitt 4.7 i betänkandet.

Yttrandefrihet och kulturpolitik

I kapitel 5 redovisar närradiokommittén sin syn på yttrandefriheten, medieutvecklingen och möjligheterna att främja en demokratisk utveckling genom närradio. Många sammanslutningar som deltar i försöksverksamheten med närradio har erövrat en yttrandefrihet som de anser vara positiv. Mot tendenser till maktkoncentration i medieutvecklingen vill kommittén sätta den småskalighet som närradio är ett uttryck för. Kommittén analyserar hur närradion främjar målen för samhällets kulturpolitik. Även små sammanslutningar kan delta i närradio till låg kostnad om verksamheten bygger på frivilliga insatser.

Kommittén understryker att yttrandefrihetens idé inte är att debatten skall vara representativ utan att den skall vara mångfasetterad. Närradion har en annan uppgift än Sveriges Radio, som skall tillhandahålla ett utbud av balanserade program. Närradion erbjuder en möjlighet att utnyttja yttrandefriheten. För att jämlikhet sammanslutningarna emellan skall bli en realitet är det viktigt att medlemmarna utbildas att producera egen radio. Många sammanslutningar som haft ringa erfarenhet av radiomediet, bl. a. invandrarföreningar, har genom utbildning övervunnit sina startsvårigheter.

Närradion har aktiverat medlemmar i olika sammanslutningar till insatser på det lokala planet. Genom den lokala bestämmanderätten över programmen främjas decentralisering. Reklamförbudet i närradio har förebyggt att programmen används i kommersiellt syfte. En särskild studie av gramfonbolagens relationer till de närradiosändande sammanslutningarna har utförts av jur. kand. Stefan Rubenson och ingår i betänkandet som bilaga 6.

Sändningarna ger dagliga bevis för att närradion svarar mot behov som andra media inte tillgodoser. Särskilt i storstäderna har oetablerade konstnärliga grupper framträtt i programmen. Närradios program är ofta också

av annan karaktär än programmen inom Sveriges Radio. Trots att närradion har en mycket lokal begränsning sänds många internationellt inriktade program. Det kommer inte minst till uttryck i invandrarprogrammen.

Eterutrymmet

I kapitel 6 beskrivs det tekniska förutsättningarna för närradion. För närvarande sänds närradions program på frekvensbandet 87,5–100 MHz. Vid en konferens med internationella teleunionen 1979 beslöts att också frekvensbanden 100–104 och 104–108 MHz skulle öppnas för FM-ljudradio. En del av dessa frekvenser kan bli aktuella också för närradions del. Televerket bedömer att närradion kan tilldelas i första hand en frekvens i varje kommun, alltså i princip 279 sändare. Vissa undantag görs dock för Skåne, Göteborgsområdet och Bohuslän. Även i Stockholmsområdet räcker frekvenserna nätt och jämnt till för en sändare i varje kommun. I Norrland kan å andra sidan rymmas fler sändare än en i varje kommun.

Ytterligare frekvensresurser kan bli tillgängliga för närradion när frekvensbanden 100–104 och 104–108 MHz blir tillgängliga.

Kommitténs förslag

Närradiokommittén föreslår att närradion utbyggs successivt från den 1 juli 1982 med stöd av en ny närradiolag. Samtidigt föreslås en ny ansvarighetslag för närradiosändningar träda i kraft samt en följdändring i radiolagen.

Kommittén skall enligt sina direktiv framlägga "en första utvärdering med preliminära förslag till ställningstaganden" oavsett att kommittén enligt sina tilläggsdirektiv skall delta i utvärderingen av lokalradions förenings-sändningar i Ljusdal och Ängelholm.

Försöksverksamheten med närradio har utvecklats som man kunde förvänta sig inom flertalet sändningsområden. Många sammanslutningar som inte förhandsanmälde sig har dock senare tillkommit, vilket ändrat helhetsbilden på några försöksorter.

Idealitetens betydelse för en väl fungerande närradio understryks som en erfarenhet från försöksverksamheten. 70 procent av landets befolkning kan nås med god hörbarhet i en närradio som byggs ut så långt frekvensresurserna medger. Denna begränsning anser inte kommittén utgöra skäl att motsätta sig närradio där sändningar är möjliga.

Närradion är till för att främja föreningslivets yttrandefrihet och har sålunda en annan uppgift än Sveriges Radio. Kommittén diskuterar närradions begränsningar, liksom möjligheterna till förenings-sändningar inom Sveriges Radios ram. Vad gäller förenings-sändningar inom Sveriges Radio framhåller kommittén att ett över hela landet utbyggt system med sådana sändningar skulle ställa för höga ekonomiska anspråk, varför närradions sparsamma system bör föredras. Kommunala organ har under försöksverksamheten visat närradion ett betydande intresse. Kommittén anser dock att kommuner

inte skall få sändningsrätt. Sändningsrätt bör förbehållas ideella och fackliga lokala sammanslutningar som är juridiska personer. En ny definition av den sändningsberättigade kretsen sammanslutningar föreslås i närradiolagen. Enligt denna utesluts sammanslutningar vilkas huvudsakliga syfte är ekonomiskt, bl. a. branschorganisationer och konsumentföreningar. Den kooperativa rörelsens sändningsrätt begränsas till ideella sammanslutningar, t. ex. konsumentgillen.

Sammanslutningar som varit verksamma minst ett år inom sändningsområdet föreslås kunna få tillstånd att sända. Från ettårsregeln skall undantag kunna göras för närradioföreningar (samarbetsorgan för flera sändande sammanslutningar) och föreningar som bildats inför en folkomröstningskampanj.

Medlemskap i närradioförening föreslås liksom under försöksverksamheten bli frivilligt. Kommittén understryker betydelsen av att närradioföreningarna fungerar väl och får god anslutning. Härigenom underlättas lokal samverkan om bl. a. fördelningen av sändningstid, vilket väsentligt bör minska de centrala administrativa arbetsuppgifterna. Tillstånd att sända närradio skall ges ett år i taget.

Yttrandefrihetsutredningen överväger för närvarande frågor om yttrandefrihetens gränser, även inom radiomediet. Sammanslutningar som sänder närradio bör ha samma frihet att utforma programmen som de haft under försöksverksamheten. En ny ordning för ersättnars inträde vid förfall för ansvarige utgivaren föreslås.

Kommittén utgår från att närradion kommer att ansluta sig till de etiska regler som utformas inom pressen eller utarbeta egna regler. Ett riksförbud mot centralproducerat material i sändningarna föreslås. Övervägande delen av varje sammanslutnings program skall vara producerat särskilt för sändningsområdet.

Reklamförbudet föreslås bestå. Förbudet mot sponsrade program omformuleras så att det får en lämpligare innebörd.

Närradiomyndigheten skall efterhandsgranska program för att bl. a. kontrollera efterlevnaden av reklamförbudet och riksförbudet. Kommittén avvisar möjligheten att radionämnden skall granska närradioprogram bl. a. på grund av att samma myndighet som beviljat tillstånd även bör handlägga ärenden om indragning av tillstånd. Beslut av närradiomyndigheten föreslås kunna överklagas hos regeringen.

Referensbandningsplikten föreslås bestå. Referensband skall hållas tillgängliga sex månader efter sändningen. Frågan blir prövad i samband med en översyn av pliktexemplarslagen.

Statsmakterna bör under den fortsatta närradioverksamheten fortsätta sin bevakning av upphovsrätsfrågorna. Under avsnittet om sändarna diskuterar kommittén olika alternativa tekniska organisationsmodeller för närradion som kan bli aktuella på längre sikt. Televerket ges i uppdrag att svara för sändare och programledning. En möjlighet skall dock finnas att ansöka om att få bygga egen sändare. Sådan sändare måste godkännas av televerket före driftsstart.

En differentiering av sändarhyrorna bör ske för att förbilliga deltagandet för sammanslutningar på små orter. Lyssnarundersökningar bör tills vidare i första hand bekostas av de sändande sammanslutningarna.

För att handlägga ärenden och tillstånd att sända närradio, övervaka bl. a. reklamförbudet och riksförbudet samt sprida information om närradioverksamheten föreslås en ny närradionämnd. Denna föreslås få fem ledamöter. Nämnden skall ha tillgång till juridisk och teleteknisk expertis. Nämnden föreslås få ett kansli med 5-7 personer. Årskostnaden för nämndens verksamhet beräknas till 2-2,5 miljoner kronor.

Närradiokommittén diskuterar möjligheten att avgiftsfinansiera närradionämndens verksamhet. Denna möjlighet är oviss, då sammanslutningar kan samverka om tillstånd i sådan utsträckning att varje grund för inkomstberäkningen blir osäker. En totalfinansiering med avgifter skulle fordra att varje sammanslutning betalade mellan 2 000 och 3 000 kronor årligen. En lägre avgift anser kommittén möjlig att ta ut, men det är osäkert om den skulle mer än finansiera sin egen administrationskostnad.

Närradiokommittén föreslås under en övergångsperiod om sex månader efter den nya närradiolagens ikraftträdande få administrera den fortsatta verksamheten, tills närradionämnden hunnit organiseras och kan träda i funktion den 1 januari 1983.

1 Direktiven

1.1 Huvuddirektiven

Närradiokommitténs direktiv fastställdes vid regeringssammanträde 1978-07-20.

Departementschefen, statsrådet Wikström, anförde följande:

Bakgrund

I prop. 1977/78:91 om radions och televisionens fortsatta verksamhet m. m. har regeringen föreslagit att en parlamentariskt sammansatt kommitté skall tillsättas för att se över frågan om sändning av radio- och TV-program i lokalt begränsade rundradiosändningar, s. k. närradio och när-TV. Kommittén skall också svara för viss försöksverksamhet som bör förekomma redan under inledningsskedet av utredningen. I propositionen lämnas ett förslag till lag om försöksverksamhet med närradio. I prop. 1977/78:144 har regeringen vidare föreslagit en särskild lag om ansvarigheten i försöksverksamheten.

Riksdagen har – med vissa undantag som jag kommer att redovisa i det följande – godkänt de riktlinjer för utredningsarbetet och försöksverksamheten som anges i propositionerna (KrU 1977/78:24, rskr 1977/78:337). Jag önskar nu återkomma till regeringen med förslag till direktiv till kommittén. För en allmän bakgrund till frågans tidigare behandling m. m. får jag hänvisa till vad jag har anfört i prop. 1977/78:91 och till vad chefen för justitiedepartementet har anfört i prop. 1977/78:144.

Huvuddragen i riksdagsbeslutet

I sitt av riksdagen godkända betänkande anförde kulturutskottet att utskottet delade den i propositionen uttalade uppfattningen att en försöksverksamhet med närradio och när-TV nu bör komma till stånd och att det inte har någon erinran mot att en parlamentariskt sammansatt kommitté ges i uppdrag att lägga upp försöksverksamheten. Utfallet av en sådan försöksverksamhet bör enligt utskottets mening kunna ge ett säkrare underlag för de bedömningar kommittén avses få i uppdrag att göra beträffande en eventuell permanent verksamhet med närradio och när-TV.

Inom ramen för försöksverksamheten med närradio och när-TV kan enligt riksdagens beslut sändningsrätt ges till ideella, religiösa, fackliga och politiska grupper, organisationer och t. ex. folkhögskolor. Ett villkor för att sådan sammanslutning skall få sändningsrätt är att dess sändningar är lokala. Det är angeläget att olika landsdelar och olika typer av orter och sammanslutningar blir representerade. Försöksverksamheten bör pågå under tre år på ca 15 orter.

Försöksverksamheten skall omfatta i första hand närradio från sändare med en räckvidd av omkring 5 km. Ett par försök bör emellertid göras med när-TV genom utnyttjande av centralantennanläggningar inom bostadsområden. Det ankommer på kommittén att närmare undersöka de möjligheter i kulturellt och socialt avseende

som närradio och när-TV rymmer, presentera de svårigheter och problem som kan uppstå i anslutning till sändningarna och föreslå de regler som bör gälla för en eventuell permanent närradio och när-TV.

Försöksverksamheten regleras i lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio, lagen (1978:480) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio och i förordningen (1978:485) om närradio. I dessa författningar finns bl. a. föreskrifter om tillståndsgivningen. Vidare framgår att radiolagens bestämmelser gäller för närradio och när-TV om inte annat är särskilt föreskrivet i lag. På samma sätt som gäller för sändningar i Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio får kommersiell reklam inte förekomma i försöksverksamheten med närradio och när-TV. För ansvarigheten för program i närradio och när-TV gäller samma grundläggande principer som för pressen samt Sveriges Radio och andra programföretag.

Enligt regeringsförslaget skulle – bl. a. med hänsyn till att man inte bör kunna ålägga sändande sammanslutning att uppfylla radiolagens krav på opartiskhet – det saknas anledning att låta program i närradio och när-TV granskas av radionämnden. Kultur- och konstitutionsutskottet ansåg emellertid att sändningar i närradio och när-TV av allmänheten kan komma att uppfattas som vilka radio- och TV-sändningar som helst. I enlighet med utskottets förslag beslutade riksdagen att det bör ankomma på regeringen att närmare överväga hur en granskning skall komma till stånd. Kulturutskottet anförde också att det bör ankomma på den aviserade utredningen att närmare överväga formerna för granskning av närradioprogram i en eventuell framtida permanent verksamhet.

I de riktlinjer för försöksverksamheten som har avgetts i propositionen och som har godkänts av riksdagen anges att vissa upphovsrättsliga frågor måste övervägas i det kommande utredningsarbetet. Det gäller bl. a. hur man skall kunna praktiskt underlätta för sammanslutningar som sänder närradioprogram att få rätt att sända musik och andra upphovsrättsligt skyddade prestationer.

Varje sammanslutning förutsätts själv bekosta sina sändningar. Kostnaderna för kommitténs arbete och utvärderingen av verksamheten förutsätts täckas av utbildningsdepartementets kommittéanslag.

Uppläggnings- och utredningsarbetet

Redan i inledningskedet av sitt arbete skall kommittén anordna en försöksverksamhet enligt de riktlinjer som regering och riksdag framlagt. Kommittén bör sikta till att påbörja denna försöksverksamhet senast i början av år 1979. För denna verksamhet skall kommittén ansvara. Med ledning av denna försöksverksamhet bör kommittén allsidigt utreda villkor och förutsättningar för en eventuell permanent verksamhet med närradio och när-TV.

För att praktiskt underlätta för föreningar och organisationer m. fl. att förvärva rätt att sända musik och andra upphovsrättsligt skyddade prestationer har representanter från utbildningsdepartementet under beredningsarbetet haft vissa kontakter med rättighetshavarnas organisationer. Resultatet av dessa kontakter bör tillvaratas i försöksverksamheten. Utredningsarbetet bör bedrivas i samråd med upphovsrättsutredningen (Ju 1976:02).

Enligt lagen om försöksverksamhet med närradio skall denna verksamhet avse sändning av radioprogram i lokalt begränsade rundradiosändningar. Med begreppet rundradiosändning förstås detsamma som i 1 § radiolagen (1966:755). Där sägs att rundradiosändning utgör "radiosändning eller trådsändning som är avsedd att mottagas direkt av allmänheten om sändningen icke är avsedd endast för en sluten krets, vars medlemmar äro förenade genom en påtaglig gemenskap av annat slag än ett gemensamt intresse att lyssna på eller se sändningen". Detta begrepp har vid återkommande tillfällen visat sig vara svårt att tolka framför allt i fråga om lokalt begränsade sändningar. Svårigheterna har aktualiserats bl. a. i samband med ansökningar om sändningsrätt för kabel-TV-sändningar samt i riksdagsmotioner i ämnet. Även

radioutredningen framhöll i sitt betänkande (SOU 1977:19 s. 248) osäkerheten i innebörden av begreppet rundradiosändning. Radioutredningen föreslog att en ändring av radiolagen borde övervägas i syfte att undanröja denna osäkerhet. Avgränsningsproblemet gäller inte enbart kabelsändningar (trådsändningar) utan även etersändningar (radiosändningar) av ljudradio och television.

För att möjliggöra försöksverksamhet med närradio och när-TV har det varit nödvändigt att i en särskild lag (1978:479) om försöksverksamhet med närradio göra undantag från vissa av bestämmelserna i radiolagen. En viktig uppgift för kommittén är att föreslå de författningar som krävs för en permanent verksamhet med närradio och när-TV.

Närradio och när-TV kan som en stadigvarande företeelse tänkas finna flera olika former. I många fall kan den därvid komma att närma sig gränserna för vad som nu räknas som rundradiosändning enligt 1 § radiolagen. Termerna radiosändning, trådsändning och radioprogram stämmer i dag mindre väl överens med den innebörd de ges i normalt språkbruk. Dessutom vill jag erinra om att de nya medieformer som växer fram, t. ex. text-TV och data-TV kan komma att kräva en anpassning av terminologin i radiolagen.

Reglerna om ansvar för innehållet i programmen i närradio och när-TV faller i första hand inom det uppdrag som har givits yttrandefrihetsutredningen (Ju 1977:10). Denna kommitté har till huvuduppgift att skapa en grundlagsreglering för yttrandefriheten i bl. a. radio och TV. Den nya kommittén kan dock ha anledning att behandla dessa problem. I så fall bör kommittén samråda med yttrandefrihetsutredningen. Kommittén bör också samråda med utredningen (U 1978:12) om den nya informationsteknologin.

Lagen om försöksverksamhet med närradio tillåter försöksverksamhet till den 30 juni 1981. Kommittén bör planera sin verksamhet så att en första utvärdering med preliminära förslag till ställningstagande till en eventuellt fortsatt verksamhet föreligger senast till sommaren 1980.

1.2 Radiorättsutredning tillsätts

Närradiokommittén beslöt på ett tidigt stadium att prioritera uppgiften att starta försökssändningar med närradio. Till följd härav sattes bland annat uppgiften att utreda begreppet "rundradiosändning" i andra hand. Regeringen beslöt 1979-05-10 att avlasta kommittén denna uppgift. Departementschefen, statsrådet Wikström, anförde i direktiven till den nya radiorättsutredningen bland annat följande:

Uppgiften att se över terminologin i radiolagen har redan tilldelats närradiokommittén genom dess direktiv. Närradiokommittén har emellertid två andra huvuduppgifter. Den skall dels leda försöksverksamheten med närradio, dels lämna förslag till utformning av och villkor för en eventuell permanent närradio- och när-TV-verksamhet. Genom det mycket stora antal ansökningar om rätt att sända närradio som getts in har kommitténs arbete med tillståndsprövning blivit avsevärt mer omfattande än vad som kunnat förväntas. Det är med anledning av att försöksverksamheten och utvärderingen av denna skall vara avslutad 1981 synnerligen angeläget att detta arbete inte försenas. Samtidigt anser jag det med hänsyn till de olägenheter som alltmer gör sig aktuella genom oklarheten i radiolagens terminologi viktigt att arbetet med en genomgång av denna påbörjas snarast. Av nu anförda skäl bör detta arbete anförtros åt en särskild utredare.

1.3 Tilläggsdirektiv

I anledning av riksdagsbeslut om att närradiokommittén borde få vidgade direktiv beslöt regeringen 1980-06-12 att ge närradiokommittén tilläggsdirektiv. Departementschefen, statsrådet Wikström anförde följande:

Genom beslut den 20 juli 1978 bemyndigade regeringen mig att tillkalla en kommitté med uppdrag att leda en försöksverksamhet med närradio och när-TV samt att med ledning av erfarenheterna från denna försöksverksamhet lämna förslag om en eventuell permanent verksamhet med närradio och när-TV. Kommittén har antagit namnet närradiokommittén (U 1978:11).

Riksdagen beslöt den 13 mars 1980 att som sin mening ge till känna för regeringen vad kulturutskottet anfört om närradiokommitténs verksamhet (KrU 1979/80:24, rskr 178). Utskottet anför i sitt betänkande följande.

”1978 års beslut om radion och televisionen innebar bl. a. att försök med s. k. närradio skulle inledas. Så har också skett, och försöksverksamheten leds av närradiokommittén. Kommittén har sökt kontakt med Sveriges Lokalradio för att undersöka möjligheterna till samarbete. I motion 1273 uttalas nu att det uppdrag som närradiokommittén fått av regeringen förefaller vara så snävt att det är svårt att förverkliga ett samarbete mellan kommittén och lokalradion.

I motionen skisseras vissa försöksmodeller som bör förverkligas innan slutlig ställning tas till erfarenheterna av närradioförsöken. I motionen hävdas att detta kan bli praktiskt möjligt om regeringen vidgar kommitténs direktiv och utsträcker försöksperioden t. o. m. 1982. Riksdagen bör enligt motionen göra en hänvändelse till regeringen av denna innebörd. Något avbrott i den försöksverksamhet som nu pågår aktualiseras inte i motionen.

Närradiokommittén bedriver sin verksamhet enligt riktlinjer som godkänts av riksdagen vid riksmötet 1977/78 (prop. 1977/78:91 och 144, KrU 1977/78:24, rskr 1977/78:337). Bestämmelser om verksamheten har meddelats i lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio. En samverkan mellan närradion och lokalradion enligt de modeller som redovisats i motionen måste föregås av ett klarläggande av vilka regler som skall gälla för den nya verksamhet. Även finansieringsfrågan måste övervägas, eftersom lokalradion och närradion finansieras på helt olika sätt.

Utskottet finner det önskvärt att förutsättningar skapas för en verksamhet av den art som avses i motionen 1273. Närradiokommittén bör därför ges vidare direktiv och försöksperioden förlängas. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion 1273 bör riksdagen som sin mening ge till känna för regeringen.”

Närradiokommittén bör i anledning av riksdagens beslut nu ges tilläggsdirektiv. Det bör åligga kommittén att inleda överläggningar med Sveriges Radio aktiebolag (SR) och Sveriges Lokalradio aktiebolag (LRAB) för att utreda hur en sådan radioverksamhet som den av riksdagen åsyftade skulle kunna komma till stånd hos LRAB. Härvid har kommittén att utgå från att den nya verksamheten skall bedrivas med tillämpning av de program- och ansvarsregler som gäller för LRAB:s programverksamhet. Det är således enligt 5 § radiolagen LRAB som har att ta ställning till hur den avsedda verksamheten skall utformas.

Vid överläggningarna bör kommittén söka nå sådan överenskommelse med bolagen som ger kommittén insyn i verksamheten och som gör det möjligt för kommittén att medverka vid uppläggnings- och utvärderingen av verksamheten.

Den försöksverksamhet och utvärdering av närradio och när-TV som avses i regeringens direktiv den 20 juli 1978 skall fortgå enligt den tidsplan som kommittén nu arbetar efter. Enligt vad jag erfarit har kommittén för avsikt att i februari 1981 avlämna ett betänkande om närradio som skall kunna ligga till grund för en prövning av frågan om närradio. Jag utgår från att detta betänkande inte kommer att försenas till följd av dessa tilläggsdirektiv.

De av regeringen utfärdade direktiven (Dir. 1980:20) till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående finansiering av reformer skall gälla på här aktuellt utredningsarbete.

Jag hemställer att regeringen utvidgar närradiokommitténs uppdrag i enlighet med vad jag nu har anfört.

Närradiokommittén har därutöver mottagit generella direktiv till samtliga kommittéer i vilka regeringen 1980-03-13 på förslag av departementschefen, statsrådet Mundebo, uppmanar kommittéerna att inte framlägga kostnadskrävande förslag, motverka ökad administration och krångel, undvika för kommunerna kostnadshöjande förslag samt vidta andra sparfrämjande åtgärder.

The following information is for your information only. It is not intended to be used as a basis for any action.

The information is for your information only. It is not intended to be used as a basis for any action.

The information is for your information only. It is not intended to be used as a basis for any action.

The information is for your information only. It is not intended to be used as a basis for any action.

The information is for your information only. It is not intended to be used as a basis for any action.

The information is for your information only. It is not intended to be used as a basis for any action.

The information is for your information only. It is not intended to be used as a basis for any action.

The information is for your information only. It is not intended to be used as a basis for any action.

The information is for your information only. It is not intended to be used as a basis for any action.

2 Närradions bakgrund

2.1 Utredningar och beslut

2.1.1 *Utvecklingen fram till Radiotjänst*

Genom försöket med närradio har rätten att sända rundradio i Sverige vidgats avsevärt. Sedan länge har annars den rätten varit förbehållen ett enda programföretag. Ursprunget till det förhållandet går att söka i en skrivelse från telegrafstyrelsen i maj 1903, i vilken regeringen gjordes uppmärksam på den alltmer utvecklade metoden att telegrafera utan tråd. Styrelsen menade att det var nödvändigt att telegrafstationer inrättades så att "de inte störande kunde inverka på varandra" och att det bäst skedde under statlig kontroll. Några år senare antog riksdagen en lag varigenom radiotelegraferingen gjordes beroende av regeringens tillstånd.

Under de följande åren började radiotelefonin användas också för att sända ut tal och musik under benämningen rundradio. Även i den formen ansågs sändningarna kräva statens tillstånd. År 1923 antog regeringen allmänna riktlinjer för rundradioverksamheten i Sverige. Man uttalade att staten skulle uppföra och äga avsändarstationerna samt kontrollera deras användning för rundradioändamål. Som motiv anfördes hänsynen dels till "de vidsträckta möjligheterna . . . att nå allmänheten med meddelanden av alla slag", dels till de störningar för den kommersiella eller militära radiokorrespondensen som en olämplig användning av stationerna skulle medföra. Nödvändigheten av att staten fick möjlighet att effektivt kontrollera arten av meddelandena betonades, liksom att garantier erhöles för opartiskhet och saklighet vid urvalet av nyhetsmeddelanden. Själva rundradiosändningarna menade man dock skulle kunna överlämnas till ett eller flera enskilda företag med finansiering av licensmedel.

Genom beslut av 1924 års riksdag infördes tillståndsbestämmelser, mera anpassade till den då alltmer framväxande rundradioverksamheten. Departementschefen berörde i propositionen (1924:155) bl. a. utvecklingen i Amerika, som hade gått "synnerligen hastigt" med en rundradioverksamhet som upprättats och huvudsakligen drivits i reklamsyfte utan alla restriktioner. Han menade att denna obegränsade frihet i ganska avsevärd grad hade försvårat ett tillfredställande ordnande för framtiden av rundradioverksamheten.

År 1925 fick AB Radiotjänst – med pressen och radioindustrin som huvudintressenter – som enda företag tillstånd att bedriva rundradioverksamhet i landet enligt de riktlinjer som staten dragit upp.

2.1.2 Trådöverföring till institutioner och hushåll

Under 1950-talet begärde en del kyrkor att få hyra ledning av televerket för att sända gudstjänster per telefon till vårdinstitutioner av olika slag. Regeringen bemyndigade 1964 televerket att, efter samråd med Sveriges Radio AB, gå med på sådana önskemål.

År 1967 trädde ny radiolag i kraft. Där definierades vad som menades med trådsändning och rundradiosändning. Enligt förarbetena till lagen utgjorde inte sändning av gudstjänster till vårdinstitutioner m. m. rundradiosändning och krävde inte tillstånd. Televerket anförde därför i skrivelse till radioföretaget att trådsändning av gudstjänster till sjukhus, vårdhem, etc. inte syntes vara rundradiosändning enligt den nya lagens definition. Sveriges Radio godtog den tolkningen.

År 1968 begärde en företrädare för en församling att få genomföra sådana sändningar också till enskilda personer. Sveriges Radio begärde hos regeringen i anledning härav att få medge rätt för sådana sändningar.

Departementet svarade att den begärda verksamheten inte var av den art att den omfattades av bestämmelserna om Sveriges Radios ensamrätt. Trådsändningar mellan gudstjänstlokaler och enskilda hushåll hade därmed blivit ett ärende inom televerkets ansvarsområde.

En särskild högtalare kunde mot avgift installeras hos privatpersoner till vilka en församling varaktigt skulle sända gudstjänster. Mellan kyrkan och telestationen skedde sändningen över en abonnerad ledning, varefter telestationen spred sändningen till överenskomna abonnenter.

2.1.3 Särskild rundradio föreslås

Både i den offentliga debatten och i riksdagen har Sveriges Radios ensamrätt till rundradiosändningar diskuterats många gånger under åren. Först genom 1960 års radioutrednings betänkande (SOU 1965:20 s. 263–282) togs frågan om sändningar vid sidan av Sveriges Radios upp på allvar. Utredningen konstaterade att det genom den tekniska utvecklingen fanns sändningsmöjligheter som översteg Sveriges Radios behov och att det också fanns önskemål om program som inte kunde tillgodoses av Sveriges Radio.

Den tekniska utveckling som åsyftades var det sändningssystem, FM/FM-systemet, som utvecklats av televerket och som gjorde det möjligt att sända två skilda program i mono över en FM-sändare. Alternativt kunde samma tekniska metod användas för att sända ett program i stereo över en sändare. Kanalklyvningsmetoden skulle alltså göra det möjligt att fördubbla programsändningskapaciteten i samtliga tre FM-nät. Täckningen skulle bli densamma för de tillkommande programkanalerna som för de redan existerande. Mottagarna måste förses med en särskild tillsats motsvarande den som idag finns inbyggd i stereomottagare om än något anorlunda konstruerad.

Radioutredningen myntade begreppet *särskild rundradio* som benämning på sändningar som skulle möta utbildningens och undervisningens behov samt önskemålen från folkrörelserna och organisationerna. Man menade att radio och TV var utomordentligt väl lämpade att fullgöra dessa uppgifter, men att de totala anspråken på programtid var så stora att bara en mindre

del kunde tillgodoses av Sveriges Radio. Det var enligt utredningen i första hand de tekniska svårigheterna som hade satt gränsen, inte bristande intresse från Sveriges Radio. Den *allmänna rundradion*, med sändningar av nyhetsprogram, musik, teater, allmänreportage o. d. ansåg utredningen också i fortsättningen skulle vara förbehållen Sveriges Radio med ensamrätt. Utredningens förslag kan sammanfattas på följande sätt:

Den särskilda rundradion bör organiseras under samhällets överinseende. Sändningstillstånden beviljas av regeringen, efter förslag av en särskild nämnd, sändningsnämnden. Tillstånd kan för det första beviljas statliga, kommunala och halvoffentliga myndigheter och organ inom utbildnings- och undervisningsområdet med behov att utnyttja radio och TV för information och kunskaps spridning. För det andra folkrörelser och organisationer med en principiell målsättning av ideell, religiös, politisk eller liknande art med behov att informera medlemmar och allmänhet. Enskild person skall inte få tillstånd och inte heller företag och organisationer med verksamhet som helt eller till övervägande delen består av affärsverksamhet i vinstsyfte. Kooperativa rörelser, ekonomiska föreningsrörelser utan vinstsyfte, stiftelser och andra former för ekonomisk verksamhet bör dock inte utestängas annat än vad gäller försäljnings- och reklamsidan.

En grundtanke är att bara redan existerande grupper och organisationer, vilka har ett bestämt syfte utan samband med rundradiosändningar skall kunna få tillstånd. Sammanslutningar bildade enbart för att sända rundradio kan inte accepteras. Undantag bör dock göras om flera mindre organisationer, var och en i och för sig berättigade, bildar ett samarbetsorgan för att ordna sändningar. I princip skall tillstånd ges till alla automatiskt. Viss förhandsgranskning bör dock ske för att t. ex. nazistiska grupper med öppet antisemitiskt syfte skall kunna utestängas.

Sändningarna sker på eget ansvar och utan offentliga medel. Såväl riksomfattande som regionala och lokala radiosändningar kan förekomma, men däremot bara lokala TV-sändningar. Sändarna bör ägas av televerket, men universitet eller liknande myndigheter bör kunna äga och driva lokala stationer. Lokala ombud för sändningsnämnden fördelar programtiderna på de lokala sändarna.

Kravet på opartiskhet bortfaller. Det bör inte vara tillåtet att välja en starkt utmanande eller anstötlig yttre form eller förtala eller förfölja grupper av personer med annan tro, åskådning eller livsstil.

Gränsen mellan en allmän och särskild rundradio måste iakttas och huvuddelen av programtiden användas för de ändamål som angivits i ansökningsen. Organisationerna får omnämna egna arrangemang och publikationer som riktar sig till medlemmar, men däremot inte utåtriktade arrangemang som syftar till att stärka den egna ekonomin. Politisk propaganda är i princip tillåten. Riktningarna med stora resurser får dock inte köpa sig ett försteg. De politiska organisationerna bör därför få hyra maximalt samma tid. De mest attraktiva tiderna behöver antagligen fördelas efter kvoterings- och rotationsprinciper.

Anmärkningarna från utomstående prövas av radionämnden som kan rekommendera sändningsnämnden att besluta om varning eller suspension. Sändningsnämnden anordnar egen kontroll genom rutinmässiga stickprov. Återkallelse av tillstånd beslutas av regeringen.

Flertalet av remissinstanserna var positiva till förslaget om särskild rundradio. Folkrörelser och andra organisationer framhöll den som ett värdefullt komplement för medlemservice och information till allmänheten. Farhågor för att de mindre och ekonomiskt svaga organisationerna inte skulle kunna utnyttja möjligheterna framfördes dock. En allmän reservation var vidare att den särskilda rundradion inte fick leda till en minskad bevakning av

folkrörelserna och organisationslivet i den allmänna rundradion. Från många håll underströks behovet av ytterligare utredning.

Departementschefen menade också att förslaget var alltför skissartat för att kunna ligga till grund för ett ställningstagande (prop. 1966:136 s. 130–131).

Han förklarade sig dock beredd att överväga frågan om fortsatt utredning av förutsättningarna och formerna för att utnyttja de befintliga och tillkommande sändningsmöjligheterna. Frågan om den institutionella ramen för verksamheten borde enligt departementschefen då bedömas förutsättningslöst, med den särskilda rundradion som en alternativ möjlighet.

2.1.4 RUT 69 och Lokalradion

Frågan togs sedan upp på nytt i direktiven till 1969 års radioutredning (RUT 69). Utredningen fick i uppdrag att överväga behovet av ökat programutrymme för bl. a. utbildningsändamål. Därigenom skulle, enligt kommunikationsministern, de programbehov av allmännyttigt slag, som 1960 års radioutredning velat täcka med förslaget om en särskild rundradio, i hög grad beaktas. Den speciella konstruktionen i fråga om sändningsrättsinnehavare menade han däremot att det inte fanns ytterligare skäl att överväga.

RUT 69 hänvisade i sitt betänkande (SOU 1973:8 s. 73–74) till de grundläggande principerna för rundradioverksamheten i landet. Man återopade uttalandet i direktiven som skäl för att diskutera bara sådan samhällsinformation, som gick att förena med ett radioföretags ställning som oberoende organ. Diskussionen ledde bl. a. fram till 1975 års riksdagsbeslut om att införa lokalradio i Sverige. Lokalradions uppgift angavs vara att allsidigt spegla näringsliv, arbetsmarknad, utbildning, folkrörelser och kulturliv inom sändningsområdet (prop. 1975:13 s. 75, KrU 1975:6). Lokalradion skulle stimulera till debatt om kommunala frågor och ge partier, folkrörelser och enskilda möjlighet att – inom ramen för principen om redaktionell självständighet och integritet för programföretaget – framföra synpunkter på kommunala och andra samhällseliga frågor. Lokalradion skulle också ge plats för sändningar på minoritetsspråken.

RUT 69 föreslog också att stereosändningar skulle införas i riksradians kanaler. Man hade att välja mellan två tekniska system för stereosändningar, dels det internationellt använda pilottonsystemet, dels det svenska FM/FM-systemet. Det senare systemet gav som nämnts ovan (sid. 00) möjlighet att som alternativ till stereosändning av ett program sända två skilda program i mono över en sändare. Möjligheten till stereosändning respektive tvåprogramsändning kunde användas växelvis.

RUT 69 bedömde att behov av ytterligare utrymme för ljudradiosändningar inte fanns under 70-talet varför valet mellan de två tekniska systemen kunde baseras helt på behovet av stereosändningar. Pilottonsystemets användning i andra länder samt det faktum att systemet redan fått visst fotfäste på den svenska mottagarmarknaden kom härvid att bli avgörande för valet. Genom detta systemval eliminerades – åtminstone tillsvidare – de tekniska förutsättningarna för en särskild ljudradio i den form 1960 års radioutredning åsyftat, dvs. sändningar som skulle täcka hela landet.

2.1.5 Förslag om småsändare

Det blev i stället den år 1974 tillsatta radioutredningen som från en annan utgångspunkt i sitt betänkande "Radio och TV 1978-1985" (SOU 1977:19 s. 245-249) på nytt tog upp frågan om den särskilda rundradion. Man inriktade sig nu på användning av sändare med mycket låg effekt i medvetande om att tillgängliga frekvensresurser inte räckte till för rikstäckande sändarnät.

Utredningen anförde som motiv de ideella, religiösa, fackliga och politiska folkrörelsernas behov av att nå både sina egna medlemmar och allmänheten med lokala program om den egna verksamheten. Enligt utredningen hade den allmänna rundradion begränsade möjligheter att främja gruppkommunikationen, bl. a. genom kravet på opartiskhet. Utredningen förklarade sig positivt inställd till en vidgad etableringsrätt för särskild ljudradio och TV och föreslog ytterligare utredning i kombination med en försöksverksamhet. Kortfattat skisserades verksamheten på följande sätt:

"Rätten till särskilda ljudradiosändningar med begränsad geografisk räckvidd bör ges till ideella, religiösa, fackliga och politiska organisationer och folkrörelser. Sändningarna skall ingå som ett naturligt led i den ordinarie verksamheten. Tillstånd bör kunna ges av regionala eller lokala koncessionsnämnder. Organisationerna bör kunna sända från egna sändare. Förhandsgranskning får inte ske. Bestämmelser om rätt till beriktigande och genmälen av osakliga uppgifter kan övervägas. Radiolagens krav på opartiskhet äger inte tillämpning. Förbud mot att sända reklam skall gälla. De särskilda TV-sändningarna får bara ske över kabel."

Den främsta skillnaden jämfört med det tidigare förslaget - förutom att utbildnings- och undervisningsområdet och därmed de offentliga organen lämnats utanför - var att verksamheten endast föreslogs omfatta lokala sändningar. En annan viktig skillnad var att det inte ställdes några krav på programverksamhetens form eller sammansättning.

Ett fåtal remissinstanser motsatte sig förslaget om ytterligare utredning under en försöksverksamhet. Behovet av en särskild rundradio ifrågasattes dock av många, bl. a. flera av länsstyrelserna, LO och Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio. Kritiken tog i huvudsak sikte på följande fyra punkter:

1. Lokalradion är väl lämpad att belysa folkrörelsernas och organisationernas verksamhet och problem. I första hand borde därför lokalradion få ökade resurser för att klara den uppgiften.
2. Verksamheten kommer att bli dyr. Det blir i första hand de stora och ekonomiskt starka organisationerna som kommer att kunna utnyttja den nya sändningsrätten.
3. Det finns risk för att reklam och andra kommersiella intressen får utrymme i den särskilda rundradion.
4. På grund av det begränsade eterutrymmet kommer den särskilda ljudradion att bli en tätortsradio.

2.1.6 Riksdagsbeslut om närradioförsök

I propositionen om radions och televisionens fortsatta verksamhet (prop. 1977/78:91 s. 219-227) föreslogs en försöksverksamhet med den särskilda

rundradion, i allt väsentligt byggd på utredningens förslag. Den s. k. *närradion* syftade enligt departementschefen till att ge olika sammanslutningar vidgade yttrandemöjligheter och skulle således inte komma att minska behovet av lokalradio. Närradion jämfördes med en liten tidning eller tidskrift. Vidare anfördes att närradions speciella kännetecken – frivilliga insatser och en enkel utrustning – skulle komma att begränsa kostnaderna. Därtill kom att den ringa räckvidden skulle minska lockelsen att kommersiellt utnyttja närradion. Togs befintliga och kommande sändningsmöjligheter i anspråk skulle närradion inte behöva bli någon tätortsradio.

Riksdagen accepterade de riktlinjer för försöksverksamheten som föreslagits. I det godkända utskottsutlåtandet (KrU 1977/78:24, rskr. 1977/78:337) betonades dock att krav på kontroll av sakuppgifter, på skydd för personlig integritet och på beriktigande av felaktiga sakuppgifter borde ställas på de sändande sammanslutningarna. Behovet av att radionämnden granskade också närradioprogrammen var enligt utskottet värt stort beaktande.

2.2 Allemansradio och riksradians bandverkstad

2.2.1 *Inledning*

1969 års radioutredning (RUT 69) föreslog i sitt betänkande "Radio i utveckling" (SOU 1973:8) bl. a. införande av lokalradio i Sverige. Utredningen framhöll att lokalradion skulle ge enskilda medborgare, grupper och intressen ökad möjlighet att komma till tals och att lokalradion kunde förstärka gemenskapen både som informationsförmedlare och genom annan programverksamhet.

I samband med att utredningens förslag presenterades beslutade Sveriges Radio att bedriva försöksverksamhet med lokalradio från redaktioner i Halmstad, Jönköping och Luleå.

I propositionen om lokalradio (1975:13 s. 75) sägs att det "från den kommunala demokratins synpunkt är väsentligt att lokalradions verksamhet ger ökade kunskaper om kommunala frågor och stimulerar till debatt. Partier, folkrörelser och enskilda bör därför i olika former ges möjlighet att – inom ramen för principen om redaktionell självständighet och integritet för radioföretaget – framföra sina synpunkter på kommunala och andra samhälleliga frågor."

Att skapa en öppen och tillgänglig radio var ett av de mål för verksamheten som diskuterades på lokalradiostationerna före starten 1977. Inom lokalradion myntade man då ordet "allemanradio" som ett svenskt begrepp för det internationella begreppet "public access".

Kommittén har valt att översiktligt redovisa allemansradio inom lokalradion och dessutom närmare beskriva dels allemansradioprojektet i Gimo, Uppland, dels riksradians bandverkstad.

2.2.2 Allemansradio

2.2.2.1 Allemansradio inom lokalradion

Allemansradio är inom lokalradion det samlande begreppet för olika former av lyssnarproducerade program. Stationens insatser varierar från att bedriva uppsökande verksamhet, ge teknisk assistans och diskutera programform till enbart teknisk assistans eller utlåning av teknik. Den kan också inskränka sig till att enbart ta emot inspelade band.

Det första interna programseminariet inom lokalradion hösten 1978 ägnades åt allemansradio. Till detta seminarium gjordes en enkät som visade att 20 stationer uppgav sig ha allemansradio, och samtliga stationer utom en hade ambitionen att utveckla den. En allmän uppfattning var att det kräver speciella personalresurser.

Lokalradiostationerna har på flera håll reserverat särskild tid för förenings-sändningar. Dessa sändningar är 15–45 minuter långa och återkommer regelbundet. Sändningarna är ibland egenproducerade av föreningar i länet inom ramen för allemansradion, ibland ett led i lokalradions reguljära spegling av länets föreningsliv.

De följande exemplen är valda för att visa variationen mellan olika former av allemansradio.

Radio Örebro övertog idén med bandverkstad från Danmarks Radio. Man fäster stor vikt vid handledningen. Till varje program utses en handledare från stationen, som hjälper till med formen. Denna journalistiska handledning är arbetskrävande och innebar att verksamheten låg nere en period p. g. a. bristande personalresurser. Från hösten 1980 har den med hjälp av utvecklingspengar fått nytt liv i samarbete dels med en högstadieskola, dels med kommunsändningar.

Radio Blekinge har drivit allemansradio i skolorna i samarbete med Utbildningsradions lokala producent. Från årsskiftet 1980/81 startar man en bandverkstad med en halvtidstjänst. Man räknar med att sända ett program varannan vecka.

Radio Skaraborg sänder varje vecka allemansradio under rubriken Terört. Enskilda lyssnare eller företrädare för olika organisationer inbjuds att producera program. Efter tre år rullar verksamheten vidare utan alltför stora insatser från stationens sida. Den intresserade får en instruktion i hur man sköter en bandspelare och en genomgång av programidén.

Radio Trestad har från starten haft två varianter av lyssnarproducerade program, allemansradio gjord av dels enskilda och dels föreningar. Den senare har nu alltmer avtagit till förmån för program gjorda av enskilda. Föreningsradion blev i alltför stor utsträckning presentationsprogram, och innehållet i ett program gjort av en enskild person blev intressantare. Från 1981 inrättar stationen en halvtidstjänst för att kunna bedriva uppsökande verksamhet bl. a. bland föreningar.

För att avdramatisera radiomediet startade Radio Norrbotten under 1980 ett projekt i samarbete med Utbildningsradion. Avsikten var att tillsammans med studieförbunden, skolor och organisationer genomföra kurser i radioproduktion i hela länet.

Många stationer tar emot hemproducerade kassetter – oftast innehållande musik eller kulturhistoriska inslag. Oftast gör stationen sedan en egen inspelning eftersom ljudkvaliteten inte är tillräckligt bra för radiosändning.

2.2.2.2 Allemansradion i Gimo

Utbildningsradion har i avtalet med staten, som gäller till och med 30 juni 1986, åtagit sig att producera radio- och TV-program för förskola, ungdomsskola, högskola och vuxenskola, att tillgodose olika utbildningsbehov och intressen, och att därvid ta särskild hänsyn till olika grupper av handikappade och till olika språkliga och etniska minoriteter. Utbildningsradion producerar, förutom radio- och TV-program, även trycksaker.

För att utröna om en lokalt förankrad radio skulle öka möjligheterna för fler människor att komma till tals och bidra till en bättre kommunikation och kontakt människor emellan, startade Utbildningsradion i oktober 1977 ett försök med allemansradio i Gimo, Uppland.

Allemansradion i Gimo drivs i samarbete med Radio Uppland. Målet anges vara att "ge de tysta en röst samt riva ner staketet mellan professionella programmakare och amatörer".

Utbildningsradion och Radio Uppland fördelade ansvaret för försöket så att Utbildningsradion stod för försöksverksamhetens produktionskostnader (176 000 kr/år) medan Radio Uppland sände programmen och var ansvarig för att balans och saklighet enligt radiolagen upprätthölls.

Gimoprojektets mediatör, Birger Eriksson, började verksamheten med att inbjuda till studiecirkel till ortsbor med intresse för radioteknik och vilja att lära sig inspelningsmetodik kunde komma. För detta ändamål anskaffades en villa i det centrala Gimo. I studiecirkelns "program" ingick även att man skulle formulera sig i ord, göra små reportage, intervjuer m. m. Kunskaperna i radioproduktion och vetenskapen om att de egenproducerade programmen kunde sändas fick flera studiecirkeldeltagare att återkomma till allemansradion med programförslag och en önskan att få låna bandspelare. Studiecirkelverksamheten var omfattande och resulterade i att 45 minuters program sändes var fjortonde dag.

Grundprincipen för inköp av *teknisk utrustning* formulerades av Utbildningsradion så att "om tekniskt icke professionella människor skall få en ärlig chans att göra radio, så skall de få utbildning och få använda bra men billig utrustning. För att däremot göra tekniskt bra program med amatörutrustning fordras att man är proffs."

Detta innebar att den tekniska utrustningen skulle ha hög kvalitet, men inte vara så avancerad att den var svår att använda. Begagnad utrustning från Sveriges Radio som uppfyllde kraven inköptes för 17 000 kronor. Utrustningen bestod av ett par bärbara rullbandspelare, en bandspelare för redigering och tre kassetbandspelare. För inspelning med flera mikrofoner använde man en mixer (ljudblandare) till vilken man hade fyra mikrofoner. Motsvarande utrustning kostar vid nyinköp ca 60 000 kronor.

Alla program granskades före sändning. Endast ett fåtal av de ca 150 program som sändes första året föranledde repliker i följande program eller att debatt av balansskäl senare måste arrangeras.

På uppdrag av Utbildningsradion genomfördes våren 1979 en attitydundersökning om allemansradion i Gimo (Utbildningsradions rapport nr 6/79). Här framgår att man under perioden oktober 1977-januari 1979 producerade 148 program med följande fördelning mellan olika ämnesområden:

Ämnesområden	Antal program
Samhälle	32
Kultur	12
Musik	37
Handikapp	14
Invandrare	12
Personlig dokumentation	16
Information, presentation	12
Skola	10
Idrott	3
Summa	148

Undersökningen visade att allemansradion i Gimo efter 20 månaders verksamhet var känd för två tredjedelar av Östhammarsborna. Av 834 tillfrågade hade 557 hört talas om allemansradion, medan 447 var lyssnare. Av lyssnarna ansåg 70 % att programmets tekniska kvalitet varit "bra" eller "ganska bra", medan 5 % svarat "dålig" eller "ganska dålig". Programmets innehåll anser 67 % vara "bra" eller "ganska bra" och 9 % "dåligt" eller "ganska dåligt". Till en kompletterande undersökning beträffande programinnehållet inbjöds elva intresserade ur ett slumpmässigt urval på 60 Gimobor att avlyssna 19 olika program. Denna undersökning visade att de positiva attityderna till programmen övervägde. Frågan om de avlyssnade programmen var bra eller dåliga, besvarades med "bra" 57 gånger och "dåligt" endast två gånger. 27 program fick omdömet sakligt, nästan lika många, 21, betraktades som osakliga. På frågan om programmen var engagerande eller inte, svarade 21 personer att de berörts av programmen och 13 att de inte berörts.

Över hälften av dem som kände till allemansradion uppgav att de lyssnade minst en gång i månaden och över en tredjedel att de avlyssnat 5-10 allemansradioprogram. Mest lyssnade välutbildade och socialt aktiva personer. De lyssnare som avgett positiva omdömen om allemansradion upplevde programmen som personliga och naturliga. Att "vanligt folk" fick komma till tals och att programmen hade anknytning till den egna orten eller kommunen var andra faktorer som bidragit till att de positiva attityderna övervägde.

En av de personer som deltog i Gimoprojektet har utbildats till handledare och driver allemansradion vidare. Den nya handledaren är också ansvarig för den fortsatta studiecirkelverksamheten som bedrivs med material från Utbildningsradion.

Utbildningsradion har för avsikt att från Uppsala sprida allemansradiopedagogiken till alla sina distriktsombud och lokalredaktioner genom intern kursverksamhet. Allemansradion har redan spritts till nya platser i Uppsala län. Det är främst några folkhögskolor och ett bibliotek som har visat intresse för denna form av mediaverksamhet. Utbildningsradion i Uppsala avser att ta tillvara de program som produceras i dessa "allemansverkstäder" för att samordna sändningar över lokalradion.

2.2.3 Riksradios bandverkstad

Riksradios bandverkstad startade som forsknings- och utvecklingsprojekt under hösten 1977. Den finansierades under första försöksperioden av Sveriges Radios egen "fond" för forskning och utveckling av radio- och TV-medierna.

Bandverkstaden tillhör administrativt numera riksradiation i Malmö, men producerar program över hela landet.

Verksamheten leds av ett arbetsutskott som består av projektledaren Folke Schimanski och av personer som tidigare gjort radioprogram genom bandverkstaden. Arbetsutskottet går igenom de föreslagna programidéerna och manus. Program som uppfyller riksradios regler om bl. a. saklighet och opartiskhet och som bedöms möjliga att producera till rimliga kostnader – i genomsnitt lägre än program producerade av riksradios egna producenter – kan godkännas för produktion.

Bandverkstaden arbetar efter sex kriterier:

1. Programmet får inte strida mot de lagar och avtal som gäller för Sveriges Radios verksamhet.
2. Program för bandverkstaden bör i princip inte utföras av någon person som har tillgång till etablerade medier.
3. Programmets längd skall vara radiomässig.
4. Programmet skall av arbetsutskottet bedömas vara möjligt att placera i LRAB:s eller riksradios programutbud.
5. Programmet skall kunna genomföras med rimliga resurser.
6. Programmet skall till sin karaktär vara något annorlunda än det "vanliga" programutbudet i lokalradiation och riksradiation; det bör gälla någon form eller något ämne som inte redan har tillgodosetts i dess programutbud.

Idégivaren/manusförfattaren tilldelas en mediatör som skall stå till förfogande för en kort utbildning i skötseln av bl. a. bandspelare. Mediatören skall dessutom fortlöpande följa hela produktionen, svara på frågor och ge råd.

Eftersom bandverkstaden producerar program över hela landet utnyttjar man de resurser som finns på riksradios regionkontor eller på lokalradiostationerna. Programproducenten har under hela sin inspelningsperiod tillgång till kassettbandspelare. Programmet redigeras av producenten tillsammans med mediatören och en erfaren ljudtekniker.

När produktionen är klar skall programbandet avlyssnas av bandverkstadens arbetsutskott för slutgiltigt godkännande. För att programmet skall kunna sändas i riksradiation, måste bandverkstaden få någon redaktion intresserad av programmet. Om programmet inte kan placeras, förblir det osänt.

Bandverkstadens producenter ersätts med ett arbetsstipendium, som varierar mellan 100 och 400 kronor beroende på produktionens omfattning. Producenterna använder mycket varierande tid för sina produktioner, allt från två dagar till sex månader. När programmet sänts erhåller producenten dessutom ett arvode vars storlek är beroende av programmets längd.

Mediatörerna är oftast anställda på riksradiation, men fullgör arbetet som handledare på sin fritid. Arvodet för en handledare är för närvarande 1 000 kronor per program. Den rörliga genomsnittskostnaden för ett bandverk-

stadsprogram är 1 600 kronor, vilken kan jämföras med genomsnittligen 3 000 kronor för ett riksradioprogram av typen Vetandets värld.

Bandverkstadsprogrammen är i genomsnitt 30 minuter. Hälften av programmen produceras i bandverkstadens egna lokaler.

Under perioden oktober 1977-januari 1980 har det producerats ca 100 program vid bandverkstaden.

the amount of the...
1000...
The...
...
page in the...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...

3 Utvecklingen i några andra länder

3.1 Inledning

Den svenska försöksverksamheten med närradio har beröringspunkter med radioförhållanden i några andra länder. I framförallt Kanada och USA men också i några andra stater har enskilda och organisationer på olika sätt möjlighet att få egen sändningsrätt. På några håll där föreningslivet haft eller har möjlighet att medverka i etern har detta skett på villkor som nationella radioföretag uppställt och under deras juridiska ansvar, men det finns också exempel på att enskilda sammanslutningar kan sända radioprogram på friare villkor. I den internationella mediedebatten är begreppen "public access" och "community radio" vedertagna. "Public access" står för att allmänheten har tillgång till mediet, individuellt eller gruppvis. "Community radio" betecknar att programverksamheten tillkommit på initiativ av enskilda eller grupperingar i det lokala samhället och produceras och sänds över egen sändare i detta område till låga kostnader.

I det följande ges en översikt av radiosituationen i några länder som kan vara av intresse för Sverige och några exempel på olika radiostationer. Närradiokommittén har själv företagit studieresor till England, Holland och Italien.

3.2 Kanada

Den ansvariga myndigheten på telekommunikationsområdet är The Canadian Radio, Television and Telecommunication Commission (CRTC). CRTC utarbetar förslag till riktlinjer för landets telekommunikationspolitik och är dessutom ansvarig för tillståndsgivningen vad gäller de olika medierna. När CRTC får en ansökan om sändningstillstånd för en lokal sändare annonserar man i de lokala tidningarna och frågar om det finns fler som är intresserade av att starta sändare på orten. Eftersom tillståndsinnehavaren måste försäkra att programverksamheten skall verka bl. a. för ortens utveckling och ett balanserat lokalt utbud anordnas ett offentligt möte med hearing av de ansvariga för den tänkta nya sändaren. Därefter meddelas myndighetens beslut.

För de nationella sändningarna svarar *Canadian Broadcasting Corporation* (CBC) med i huvudsak statlig finansiering. CBC har även slavsändare som

återutsänder de nationella sändningarna över mindre sändningsområden. CBC har parlamentets uppdrag att sända balanserade program med information och underhållning på ett sådant sätt att alla regioner och befolkningsgrupper får ett utbyte av radion. Eftersom Kanada är vidsträckt har det särskilt i glesbygderna varit svårt för CBC att uppfylla kraven. Man har därför sett det som naturligt att även lokala radioföreningar får möjlighet att utnyttja slavsändarna. Föreningen skall vara sammansatt så att den representerar ortens föreningsliv. Ett av föreningens syften skall uttryckligen vara att svara för den lokala programverksamheten.

1979 fanns i Kanada 22 "community radios" som utnyttjar CBC:s lokala slavsändare och 46 som har egna sändare. Sändarna har varierande effekt. 17 sändare är på 0,6 watt, 10 sändare har 20–40 watt och de två starkaste är på 3 718 watt och 4 800 watt.

CRTC-tillstånd

CRTC kan ge sändningstillstånd till enskilda personer och grupper i bolagsform eller i registrerad förening. För att kunna bedöma hur kontinuiteten skall upprätthållas vill CRTC veta hur verksamheten skall finansieras. Eftersom sponsorverksamhet är tillåten vill man försäkra sig om att de som ställer medel till en radioförenings förfogande inte påverkar programinnehållet. I ansökan om sändningstillstånd skall radioföreningen ange vem som skall bli ansvarig för verksamheten, sändarens placering och hur många människor som bor i området, hur verksamheten skall finansieras och om några villkor är knutna till finansieringen. Den sökande föreningen skall också ange vilken inriktning programverksamheten skall ha. Några exempel på CRTC-tillstånd:

Radio Centre-Ville, Saint-Louis, Montreal, CINQ-FM

Radiostationen är en ideell förening för de närboende. Föreningen äger en 36 watts sändare som når ca 125 000 människor. Syftet är att svaga grupper som i vanliga fall inte kommer till tals i andra medier skall förbättra sin och stadsdelens sociala status. Programverksamheten formas utifrån en princip om opartiskhet och ett balanserat lokalt utbud. Minoriteternas behov skall värdesättas på samma sätt som majoriteternas. Radio Centre-Ville sänder program på franska (57 %), på engelska, grekiska, portugisiska och spanska (vardera 10 %) samt kantonkinesiska (3 %). Sändningstiderna är varje dag 8.00–22.30 med förlängning på lördagar och söndagar till 24.00. Programmen består av kommunala nyheter, sport, trafikinformation, kulturprogram och olika slag av musik. Man har dessutom specialprogram med nyheter från fackföreningarna, information till handikappade och kommenterande program om socialpolitik.

För verksamheten finns sju heltidsanställda och ca 100 frivilliga och obetalda programmedarbetare. Radiostationen har en budget på ca 540 000 svenska kronor, varav lönekostnader är ca 290 000 svenska kronor. Inkomsterna till verksamheten kommer från både kommunala och statliga instanser, olika fonder, donationer och medlemsavgifter.

Kitchener-Waterloo, Ontario CKWR-FM

Wired World Inc. som är tillståndsinnehavare är en ideell förening på samma sätt som Radio Centre-Ville. Man startade verksamheten 1974. Effekten på sändaren är 202 watt och den når ca 275 000 människor. Wired World vill erbjuda invånarna i regionen en radiostation med lokala nyheter/information och underhållning. Man sänder på nio språk med 75 % engelska och resterande på spanska, tyska, rumänska, serbokroatiska, turkiska, arabiska, franska och hindi. Man sänder 53 timmar per vecka måndag till fredag 19.00–24.00, lördagar 9.00–24.00 och söndagar 9.00–22.00. Lördagar sänds en stor del religiösa program. Stationen sköts av ca 50 frivilligarbetare. Stationens kostnader täcks av medlemsavgifter, donationer och sändningsavgifter för sända meddelanden/tillkännagivanden.

Vancouver, British Columbia, CFRO-FM

Vancouver Co-operative Radio har en sändare på 3 717 watt som når en befolkning på 1 150 000 invånare. Kooperativet har liksom de flesta community radio-stationerna status som välgörande organisation. Man vill genom existerande föreningar av olika slag göra radioprogram för och med dem som inte kommer till tals i andra media. Programverksamheten sköts av 150 frivilliga medarbetare och lyssnare som bildar olika redaktioner. Den som vill kan bli medarbetare på samma villkor som de som arbetat på stationen en längre tid. Medarbetarnas styrelse består av representanter från redaktionen och möts en gång per vecka för att diskutera programmet tillsammans med en koordinator. Förutom de frivilliga medarbetarna finns också två heltidsanställda och en halvtidsanställd. Dessa personer är ansvariga för planering och teknik. Den årliga budgeten är på 324 000 svenska kronor, och inkomsterna utgörs av medlemsavgifter (45 sv kr/år) och frivilligt insamlade medel. Man ger även ut ett programblad i vilket man säljer annonsutrymmen. Sändningstiden är vardagar 17.30–24.00, lördagar 9.00–24.00 och söndagar 10.00–11.00 och 13.00–24.00, tillsammans 54,5 timmar per vecka.

CBC-sändare

För att en studio skall bli inkopplad på en sändare ägd av CBC måste den lokala radioföreningen komma överens med CBC om hur sändaren skall utnyttjas. I denna överenskommelse erbjuder CBC sig att så långt man har resurser hjälpa till med utbildning av personal och frivilligarbetare. Man kan också leverera en enkel studioutrustning som är speciellt framtagen för lokala radiostationer. De lokala radioföreningarna tar på sig ansvaret för ett balanserat utbud, vilket innebär att man följer samma programregler som är uppställda inom CBS. Man skall dessutom redovisa hur man tänkt finansiera verksamheten, hur verksamheten är organiserad, styrelsesammansättningen m. m.

För de grupper som sänder i de extremt glesbefolkade nordvästterritorierna har CBC inrättat en avdelning med programservice. De lokala radioföreningarna tar via satellit emot nyhetsmaterial producerat i Ottawa, central

för CBC:s nordservice. Programmaterialiet kan sedan användas efter den lokala föreningens önskemål.

Den första relästation som togs i bruk för lokal programverksamhet var *Rankin Inlet* i nordväst. Rankin Inlet startade sin verksamhet i maj 1973 med en 40 watts AM-sändare med en ungefärlig räckvidd på 4 mil. Sändningarna kan tas emot av ca 1 200 människor som får lokala program vid tre olika tidpunkter under dagen med en total sändningstid på 4 timmar. Denna station har en anställd hallåman och några frivilligarbetare. De åtta första månaderna fanns en handledare som undervisade och hjälpte till att göra de första programmen.

I *Sandy Lake*, Ontario (1 750 inv) startade Kitiwin Communication Association 1977 sändningar över en CBC-sändare (100 watt). Denna förening sänder fem timmar per dag och har fyra heltidsanställda medarbetare samt 75 frivilliga. På vardagar sänds nyheter, kommunala meddelanden, reportage, specialprogram om skolor, sjukvård med mera. På söndagar sänds program producerade av kyrkliga grupper. När sändaren inte utnyttjas för lokala sändningar sänds CBC:s nationella program.

3.3 USA

Amerikansk radio har från början i huvudsak varit kommersiell. Men redan 1941 beslutade den federala myndigheten att 5 FM-frekvenser skulle avsättas för ickekommersiella utbildningsinstitutioner, och 1945 avsattes totalt 20 frekvenser. 1979 fanns det totalt 8 440 radiostationer, varav 4 548 var kommersiella radiostationer som sände på mellanvåg (AM) och 3 114 som sände på FM-bandet. De ickekommersiella stationerna uppgick till 993, alla på FM-bandet. Många av FM-sändarna ägs av radiobolag som även äger en AM-sändare. Från början användes FM-sändarna för att återutsända radiobolagens program från AM-sändarna, men numera är det inte önskvärt att återutsända mer än 50 % AM-program.

En amerikansk radiostation är alltid licenserad för en viss ort. Dess sändareffekt och räckvidd är noga beräknad för att täcka detta samhälle med omkringliggande landsbygd. När en ny sändare installeras måste denna station tillse att de sändare som finns i närheten inte störs.

Det är inte möjligt för en och samma person eller organisation att äga fler än en radiostation av samma slag på en viss ort eller fler än sju i hela landet. Det har dock varit möjligt för olika radiostationer att gå samman i så kallade networks, som centralt har nyhetsbevakning och programservice som sedan erbjuds medlemmarna.

Den amerikanska mediasituationen övervakas av *Federal Communications Commission FCC*. FCC är bland annat tillståndsmyndighet med ansvar för kommunikationer på kabel, radio och TV. FCC övervakar även att tillståndsinnehavarna följer gällande lagar. Sändningstillstånd kan ges till olika juridiska personer. Eftersom antalet radiokanaler är begränsat och dessa är en del av det allmänna anser man att det är viktigt att tillståndsinnehavaren känner ansvar för det allmänna och publiken.

Hälften av de ickekommersiella stationerna hade sändare med en effekt på 10 watt. 75 % eller 750 st. av dessa FM-stationer som också kallas "edu-

cational FM-stations", utbildningsstationer, innehas av colleges och universitet, ungefär 15 % (150 st.) av lokala skolstyrelser, 5 % (50 st.) tillhör kristna utbildningsorganisationer och resterande licenser (50 st.) är tilldelade bl. a. lokala föreningar (Community Corporations).

De ickekommersiella radiostationerna har delat upp sig i olika intresseorganisationer:

National Public Radio (NPR) organiserar de större utbildningsstationerna. NPR producerade för 217 medlemsstationer i 48 stater under år 1979, 49 programtimmar per vecka. Dessa program kunde helt gratis användas av medlemsstationerna. Övriga ickekommersiella stationer kunde mot avgift använda programmen i sina sändningar. NPR har dessutom möjlighet att ta emot program från enskilda stationer för att sedan distribuera dessa till samtliga medlemmar.

The Intercollegiate Broadcasting System (IBS) är en sammanslutning för stationer ägda av colleges, high schools och universitet. IBS erbjuder sina medlemmar juridisk och teknisk rådgivning och dessutom programdistribution.

National Federation of Community Broadcaster (NFCB) är en sammanslutning för ickekommersiella FM-stationer tillhörande olika lokala föreningar. NFCB erbjuder sina ca 50 medlemmar bl. a. färdiginspelade program av olika slag. NFCB:s medlemsstationer kallas *community radio*, "föreningsradio", och drivs av ickekommersiella organisationer med starkt intresse för det lokala samhället och den sociala utvecklingen. Man arbetar för att avdramatisera radiomediet och använder därför ett informellt språk i sina sändningar. De flesta som arbetar på dessa stationer är frivilligarbetare och har ofta inte möjlighet att komma till tals i andra massmediekanaler. NFCB:s medlemsstationer verkar under skilda förhållanden. De minsta stationerna har en budget som är mindre än 75 000 dollar, fem eller färre heltidsanställda och en minimal teknisk utrustning som ofta är begagnad. Mellangruppen har en budget på 75 000–250 000 dollar, sex till tolv heltidsanställda och en teknisk utrustning av god kvalitet.

De största stationerna har 150 000–500 000 dollar i sin budget och 12–25 heltidsanställda. Den tekniska utrustningen är ibland av mycket hög standard och man har flera studios så att man kan producera olika program samtidigt.

3.4 Australien

Australien har fyra olika kategorier radiostationer. Det statliga Australian Broadcasting Commission (ABC), lokala kommersiella radioföretag, lokala ickekommersiella radioföretag under benämningen "public radio" eller "community radio" och sedan 1975 också en särskild organisation, Special Broadcasting Service (SBS), som producerar program med och för invandrare.

SBS är en statsfinansierad organisation som skall organisera programproduktioner av invandrargrupper. Organisationen har inga långtidsanställda producenter, utan programarbetarna tecknar ettårskontrakt. Till sin hjälp har dessa medarbetare en så kallad koordinator som är kontraktsanställd för ett visst språk. Den australiska regeringen vill att "radion för invand-

rarspråk" skall expandera, från de två nuvarande sändarna i Sidney och Melbourne till alla invandrarrika orter, under en treårsperiod. Utvecklingen av SBS:s service skall inte bara gälla de egna sändarna, utan man avser också erbjuda program till bland andra olika "public stations". SBS kan också tänka sig att starta egna studios som sköts av lokala koordinatörer för att stödja communitystationer med invandrarprogram.

I en statlig utredning, Green Inquiry, från 1976 fastslogs att den lokala radioutvecklingen i allmänhetens tjänst skulle vara en integrerad del av en objektiv radio. Dessutom finns det ett uttalat behov av olika radiostationer som tillåter att individer och grupper får komma till tals. De flesta "public broadcasting"-organisationerna är knutna till den högre utbildningen, universitet och andra liknande institutioner.

Ett exempel på en australisk "community radio"-station:

Community Radio Federation 3CR Melbourne

3CR började sända 1976 över en sändare med en räckvidd på 10 kilometer. Stationen ägs av ett kooperativ som är emot mediamonopolet och vill gynna australisk kultur. Organisationer som vill medverka under denna målsättning kan bli medlemmar för 50 kronor. 1976 var 82 organisationer medlemmar och har därmed en röst i representantskapet, organisationens högsta beslutande organ. Enskilda och grupper kan också bli medlemmar i en supporterklubb som utser tre personer till representantskapet. Representantskapet väljer ett administrativt råd som fungerar som löpande programkommitté. Olika grupper ansvarar för olika programpunkter, bl. a. nyheter, musik, teknik och information.

3.5 Norge

Vid universitetsfilialen i Volda mellan Bergen och Ålesund ägde ett när-radioförsök rum mellan 1973 och 1977. Studenterna vid medialinjen sände under en kort tid varje år – tre veckor första året, därefter något kortare perioder – över en egen sändare som hade 10 watts effekt. Avsikten med försöket var att ge studenterna praktisk erfarenhet av radioproduktion som ett led i medialinjens undervisning. Man siktade också till att öka studenternas förmåga att förstå mottagargruppernas problem och till att bedriva viss forskning kring projektet. Programmen bestod av lokal information i samhällsfrågor. Det juridiska ansvaret för sändningarna låg hos den norska riksradien, som dock gav studenterna och deras lärare en vidsträckt frihet att utforma programinnehållet. Sändningarna bekostades av riksradien och universitetsfilialen tillsammans. Från medialinjens sida var man angelägen att få till stånd de lokala sändningarna som ett led i den decentraliseringsdebatt som gick över Norge de aktuella åren. Sändningarna kallades omväxlande "nærradio" och "nærkringkasting".

Målet för sändningarna var att göra program om och för människor som dagligen var beroende av varandra på ett eller flera sätt i lokalsamhället. Ansökan om rätt att fortsätta sändningarna gjordes och beviljades för ett

år i taget. Sändningarna uppskattades av lokalbefolkningen och lokalpolitiker. Närradioveckorna i Volda avbröts efter sex år av principiella skäl. Regeringen ansåg sig inte kunna fortsätta att bevilja sändningstillstånd, då detta skulle kunna bli prejudicerande för andra delar av landet.

Sedan det svenska närradioförsöket startade år 1978 har ett betydande intresse visats för närradiokommitténs arbete från norska massmedia och politiker. Bland andra har stortingets kirke- og undervisningsutvalg besökt närradiokommittén för en hearing. I stortinget har frågan om närradio i Norge tagits upp av kristelig folkeparti och høyre.

3.6 Danmark

Efter en lång debatt inom Danmarks Radio om etermedias demokratisering fick Bandverkstaden möjlighet att genomföra ett försök med "närradio" i Svendborg. Bandverkstaden är en redaktion inom Danmarks Radio som låter grupper och enskilda göra sina egna program. Förberedelserna pågick i ca tre månader och projekterades av Bandverkstadens tillfälligt sammansatta projektgrupp bestående av tolv medarbetare.

"Närradioförsöket" Svendborg Radio pågick 8-14 oktober 1977 med sändningar måndag till fredag 16.00-18.00. Sändaren skulle täcka ett mindre, geografiskt område i en gemensam ekonomisk, social, politisk och kulturell enhet, kommunen. Medborgare och lokala föreningar skulle få producera program med lokalt innehåll under ledning av erfarna handledare och fick själva komma med programförslag.

Gruppen ansåg att en förutsättning för ett lyckat försök var att de människor som deltog med bland annat programidéer skulle få all tänkbar teknisk och programmässig hjälp. Dessutom menade man att programmet skulle ha en mycket hög teknisk standard. Samtidigt insåg gruppen att en avancerad utrustning skulle kunna verka "avhållande". Man valde därför kvalitetsmässigt professionell utrustning med så få finesser som möjligt. För försöket gällde Danmarks Radios programregler med tillägget att "sändningarna skall omfatta en informativ och allsidig behandling av lokala ämnen och problem". Man fick in 68 programförslag fördelade på kultur, musik, sport 64 %, lokalpolitik 18 % och arbetsmarknad 18 %. Man sände under försöksveckan 20 timmar, varav programförslagen gav upphov till 16 timmar (53 % kultur m. m., 29 % lokalpolitik och 18 % arbetsmarknad).

Projektet var ambitiöst upplagt med många specialister som fungerade som handledare för lokalbefolkningen. För projektet som helhet använde man drygt fyra månader exklusive avveckling och slutrapportering. Rapporten säger att en utbyggnad av "närradio" enligt försöksmodellen inte är möjlig utan att man först har genomfört fler liknande försök med längre varaktighet, till exempel ett halvt år. Man menar också att nya försök måste följas av forskare som kan utvärdera förväntningarna, informationsbehov och innehållet i programmen, samt undersöka om lokalbefolkningens attityder förändrats under försöket.

Danska regeringen föreslog i början av år 1981 folketinget att en försöksverksamhet med närradio och när-TV, fristående från Danmarks radio, skulle inledas.

3.7 England

Radio i England var fram till 1954 liktydigt med BBC. När British Broadcasting Corporation, BBC, startade 1922 var det med lokala stationer i Birmingham, Manchester och Newcastle. 1924 hade BBC vuxit till 20 lokala radiostationer som täckte ett begränsat område. Stora delar av England kunde fortfarande inte nås av radiosändningar.

I december 1966 gav den engelska regeringen BBC tillstånd att starta nio lokala radiostationer. I regeringsdirektiven slogs det fast att BBC inte ensamt skulle stå för kostnaderna för dessa lokala radiostationer. De kommuner som önskade en lokal radio, skulle också vara med och betala för denna.

Nio områden utvaldes i en första försöksomgång. I november 1967 startade den första engelska lokalradiostationen, BBC Radio Leicester. I slutet av 1969 var den tvååriga försöksverksamheten avslutad. Åtta orter hade fullföljt försöket, och dessa lokalradiostationer permanentades. BBC gavs tillstånd att starta ytterligare 12 lokala radiostationer.

1970 gav regeringen klartecken till kommersiell lokalradio. Denna skulle vara ett alternativ till BBC. De kommersiella radio- och TV-stationerna har ett gemensamt organ, Independent Broadcasting Authority, IBA. De lokala radiostationer som ingår i IBA kallas Independent Local Radio, ILR.

Den dåvarande konservativa regeringen var beredd att ge IBA tillstånd att starta 60 lokala radiostationer. 1974 upphävde den nya labourregeringen det beslutet. Sex kommersiella radiostationer hade dock redan startat och dessa gavs tillstånd att fortsätta sin verksamhet.

På grundval av en ny utredning fattade den engelska regeringen sommaren 1978 ett beslut att bygga ut den lokala radioverksamheten så att den skulle nå så många som möjligt så snart som möjligt.

I slutet av oktober 1978 fattade inrikesministern beslut om att den lokala radioverksamheten får byggas ut med 18 nya lokala radiostationer.

I Storbritannien fanns hösten 1980 39 lokala radiostationer som tillhör BBC eller IBA. En utbyggnad till totalt 43 är nära förestående. Av dessa 43 kommer BBC att ha 21 och IBA 22.

BBC:s lokala radiostationer täcker drygt 70 procent av befolkningen. Stationerna sänder både på FM-bandet och på mellanvåg. BBC:s lokalradio har programmässigt stora likheter med den svenska lokalradion.

De kommersiella lokalradiostationerna, eller Independent Local Radio som det korrekta namnet är, sänder också på både FM-bandet och mellanvåg. ILR-stationernas program liknar BBC:s lokalradio till innehållet. Den avgörande skillnaden är att det förekommer kommersiell annonsering i programmen, vilket är naturligt eftersom det är annonsörerna som betalar programverksamheten.

Vid sidan av de lokala BBC- och IBA-stationerna finns det knappt ett tiotal små lokala radiostationer som sänder program distribuerade via kabel. Dessa lokala kabelradiostationer har bildat en sammanslutning på riksplanet som heter The Association of Community Broadcasting Stations, ACBS. Dessa organisationer har dessutom en del medlemmar, både organisationer och enskilda, som är särskilt engagerade i frågor som rör "neighbourhood broadcasting".

De lokala kabelradiostationerna ägs och kontrolleras av människor som bor eller arbetar inom stationernas "sändningsområde". Radiostationerna lyder direkt under inrikesdepartementet, som också ger sändningstillstånd.

Sändningstillstånd för lokala kabelradiostationer gavs av labourregeringen 1976. Beslutet preciserar också några generella villkor för erhållande av tillstånd: enbart en liten del av sändningarna får innehålla kommersiellt inspelad musik, programmets innehåll måste vara "acceptable". Sponsrade program tillåts ej, men något förbud mot annonser i radion finns inte. Sändningarna måste planeras i nära samarbete med de lokala myndigheterna.

Community radio är det närmaste man kan komma den svenska när-radiomodellen i England.

Community radio finns på nio platser, nämligen Telford, Birmingham, Milton Keynes, Basildon, Swindon, Aycliffe och tre i London. Närradio-kommittén har besökt två av dessa, nämligen Radio CMRK i Milton Keynes och WSM Community Radio i Telford.

För att ge en beskrivning av hur community radio i England fungerar har vi valt att beskriva Radio WSM i Telford.

WSM Community Radio, Telford

WSM Community Radio är en kabelradiostation som startade tre år efter det att en grupp människor i Telford började arbetet med att få tillstånd verksamheten.

Radiostationen, som har uppförts av frivilliga krafter, är belägen i ett radhus i Woodside-distriktet i Telford.

WSM leds av en lokal styrelse på 12 personer, som valts av dem som kan ta emot stationens program. Styrelsen väljs för ett år i taget. Föreningen WSM Community Radio Limited har stadgar som utformats så att föreningen lyder under aktiebolagslagen, vilket är en förutsättning för att erhålla sändningstillstånd. Det innebär också att föreningen är "inregistrerad". Tillfälligt sammansatta grupper kan inte erhålla sändningstillstånd.

Radiostationen i Telford arbetar med en årsbudget på 30 000 £, 20 000 £ erhåller man från Telford Development Corporation och 600 £ från den kommunala "konstnämnden". Resterande medel får man ihop genom lokala aktiviteter och försäljning av tjänster. Stationen har 2,5 årsanställda personer. En stor del av arbetet utförs av frivilligarbetare. Totalt uppger man att mellan 30 och 60 personer deltar i programproduktionen. Alla som arbetar på Radio WSM gör det för att de är intresserade av att hålla den lokala kommunikationen vid liv.

Lokalt medinflytande

Det är inte bara kabelradiostationerna som har lokala styrelser. Också BBC:s och IBA:s lokalradiostationer har knutit till sig styrelser om än av mera rådgivande karaktär. Ordförandena i dessa lokala styrelser har dock en formellt sett stark ställning. De ingår i BBC:s fall i något som kallas "BBC Board of Governors", som är ett rådgivande organ till BBC på riksplanet.

De kommersiella lokalradiostationerna har också lokala rådgivande organ. Formellt har dessa att komma med förslag till IBA, men i realiteten har de ett inflytande över den lokala stationens verksamhet.

3.8 Irland

Radio Telefís Éireann, RTE, har monopol på sändning av radio och TV-program och kan jämföras med Sveriges Radio. RTE är liksom det mesta på Irland centraliserat till Dublin. Eftersom övriga delar av landet också önskade tillgång till etermedia, inredde RTE för ändamålet en buss till en studio med inspelningsutrustning och sändare. Denna mobila studiosändare har sedan 1975 regelbundet flyttats mellan olika orter för sändning i en eller tvåveckorsperioder.

En ansvarig mediatör kommer till orten ungefär fjorton dagar före sändningsstarten. Ett offentligt möte utlyses, där man väljer en styrelse/programråd som får till uppgift att leda verksamheten, godkänna programförslag, fördela sändningstid och sammanställa programtablån/sändningsschemat för en sändningstid på 4–5 timmar per dag.

Denna typ av sändningar har varit framgångsrik, varför RTE våren 1980 framställde önskemål till regeringen om att få etablera studio och sändare i nio regioner. Inom varje region skall en mediatör vara ansvarig utgivare. På samma sätt som för den mobila studion utses en lokal styrelse. I orter och samhällen kring sändaren skall det finnas inspelningsutrustning att låna, till exempel genom biblioteken. Det skall också finnas möjlighet att sända från dessa lokaler.

3.9 Holland

Genom det 1966 inrättade kulturministeriet och den radiolag som antogs 1967 öppnades i Holland nya vägar för en decentralisering av massmedia. Etermediestrukturen har sedan länge varit starkt splittrad som en följd av de religiösa och politiska förhållandena i landet. För närvarande har åtta programorganisationer som samtidigt är fristående radioföretag rikstäckande sändningar. På regionplanet sänder fyra stationer permanent. Vid sidan av dessa pågår sedan 1976 statligt finansierade försök med regionalradio i två projekt: STAD Radio Amsterdam och SROB Brabant i Eindhoven. 1974 inleddes försök med lokalradio och TV via kabel i sex kommuner: Dronten, Melick-Herkenbosch, Goirle, Zoetermeer, Bijlmermeer och Deventer.

För *STAD-* och *Brabantförsöken* har förlängd finansiering medgivits fram till januari 1981. De arbetar oberoende av NOS, den stiftelse som samordnar riks- och regionalsändningarna. Båda stationerna är icke-kommersiella med en sändningskapacitet på 21 timmar per vecka vardera. *STAD*, som tillkom i svallvågorna av 60-talets proteströrelser, syftar till att förbättra kommunikationen mellan beslutsfattare och invånare i Amsterdam. Man vill fungera som en alternativ informationskanal med särskilt ansvar för lågutbildade och eftersatta grupper. En lyssnarundersökning som genomförts vid Tilburguniversitetet visar att under perioden augusti 1976–oktober 1977 antalet regelbundna lyssnare steg från 10 % till 16 %. Vidare att *STAD* var på väg att nå sin speciella målgrupp. Under samma period steg andelen lågutbildade lyssnare från 6 % till 12 %. Näst efter dagspressen anses *STAD* av sina lyssnare vara den bästa lokala informationskällan.

SROB Brabant täcker ett jordbruksdistrikt med städerna Eindhoven och Helmond som centra (600 000 inv). Man anser sig som ett komplement till de rikstäckande stationerna. En stark ambition har varit att hos lyssnarna skapa en samhörighetskänsla med den regionala stationen. Förutom sin fasta redaktion har *SROB Brabant* ett 50-tal ambulerande korrespondenter anställda på frilansbasis, vilket gör att hela provinsen ned till minsta by kan direktbevakas. Vidare rekryteras i första hand "infödda" medarbetare som talar lokal dialekt. Tilburgundersökningen visar att lyssnarsiffrorna under perioden februari 1977 – mars 1978 steg från 46 % till 67 % och att stationen bland sina lyssnare anses vara den effektivaste lokala informationskällan.

De lokala kabelförsöken, som med undantag för Goirle avbröts hösten 1977, utvecklades i två riktningar. I Bijlmermeer och Deventer tog projekten formen av öppna videoverkstäder, där invånarna erbjöds möjligheter att genom produktion av egna program belysa aktuella lokala problem. I de fyra övriga kommunerna, där majoriteten av hushållen är anslutna till kabelnät för bättre mottagning av reguljära TV-program, fanns tekniska förutsättningar för regelbunden programverksamhet riktad till samtliga invånare. Försöken har knappast inneburit någon utveckling för kabelradiotekniken. I Dronten, Zoetermeer och Goirle har radioprogram kunnat sändas ut via TV-mottagarna, men verksamheten har i huvudsak varit inriktad på produktion av TV-program.

Försöken i Dronten, Goirle, Melick-Herkenbosch och Zoetermeer har utvärderats av dr J. G. Strappers vid Nijmegenuniversitetet. Tittarsiffrorna ligger på cirka 30 % med undantag för Zoetermeer, som under undersökningsperioden hade ett regelbundet publikunderlag på 20 %. Det framgår också att Melick och Goirle, som mer systematiskt än övriga kommuner bevakat kommunalpolitiken, nått mycket höga publiksiffror, framför allt vid direktsändningar från fullmäktigesammanträden och debatter.

Initiativet är uppskattat också bland de aktiva lokalpolitikerna, som i båda kommunerna visat stort intresse för att delta i programmen. Attityden hos allmänheten gentemot den lokala stationen var påtagligt positiv i Goirle (58 %) och Melick-Herkenbosch (46 %), mindre positiv i Dronten och Zoetermeer (39 resp 40 %). Siffrorna sjönk något inför perspektivet att man som invånare själv skulle vara med och bekosta verksamheten. Dock var i januari 1977 70 % av befolkningen i Goirle beredda att betala en årlig avgift.

Efter tre och ett halvt års statlig finansiering har Goirle kommun nu helt övertagit det ekonomiska ansvaret för verksamheten. Vid sidan av rena kommunsubsidier (cirka 1/4 % av den totala kommunbudgeten) tillkommer medlemsavgifter samt anslag från organisationer och näringsliv. Varken stationens medarbetare eller kommunens representanter anser att den direkta kommunfinansieringen hittills inneburit otillbörlig styrning av programverksamheten.

Från kulturministeriet vill man efter 1985 överföra kostnaderna för regionala och lokala sändare på provinser och kommuner och lägger då även in de fyra etablerade regionala stationerna i förslaget. Majoriteten av de liberala och konservativa parlamentsgrupperna stöder denna tanke och ser heller inga hinder för reklamfinansiering också regionalt och lokalt (sådan

har ej förekommit i försöken). Vänsterpartierna motsätter sig båda finansieringsmetoderna och har stöd av verksamma inom regionalradion, som anser att en sådan utveckling ofrånkomligen leder till en styrning av programverksamheten. Det föreligger också mer uttalat "massmedieideologiska" motsättningar kring förslaget. De lokala kabelförsöken har i huvudsak byggts upp med amatörers frivilliga insatser. Inriktningen på tvåvägskommunikation har varit stark, och projekten kan sägas ha fungerat som "sociala aktiviteter" inom respektive kommun. Samtidigt har de regionala stationerna inom sin professionella ram ambitioner att öka mediets tillgänglighet för en bredare allmänhet, något som särskilt gäller STAD-projektet.

Kritikerna menar att ministeriet som en följd av denna utveckling vill definiera samtliga former för decentralisering av etermedia som "lokala och sociala aktiviteter" för vilka enskilda kommuner och lokala organisationer bör bära ansvaret. Dessa argument har resulterat i att ett kompromissförslag i form av delad finansiering mellan stat och kommun lagts fram där 3/4 av kostnaderna skulle täckas av ministeriet och resten regionalt-lokalt. En sådan lösning skulle samtidigt göra det möjligt att helt eller delvis undvika reklamfinansiering och därmed konkurrens med lokalpressen om annonsmarknaden.

3.10 Belgien

I de södra, franskspråkiga delarna av landet startade 1978 ett antal piratsändare. Verksamheten fick 1980 en explosionsartad utveckling; sändarna ökade från ett 30-tal till 80. Flera stationer sänder nu i huvudstaden Bryssel.

Alla typer av stationer förekommer; politiska, opolitiska, fackliga, ideella och kulturella. Några stationer kallar sig anarkistiska. Stationerna finansieras huvudsakligen med ideellt insamlade medel. Verksamheten drivs av obetald arbetskraft.

Sändningstiden är mycket växlande. Det stora flertalet sänder ca åtta timmar om dagen med koncentration till kl. 18.00–24.00.

Flertalet sändare har en styrka på mellan 25 och 50 watt. De svagaste har 3–10 watt och ett antal större 300–400 watt. Antennhöjden är vanligen måttlig, 10–20 meter, men några sänder från 50–100 meter ovan mark.

Ett genomgående drag i stationernas program är inriktningen på lokala företeelser. Några av stationerna har tillkommit i samband med akuta konflikter om miljön eller andra politiska frågor.

Belgiska parlamentet och regeringen har länge övervägt om och i vilka former stationernas verksamhet skall legaliseras. Beslut i frågan väntas under 1981.

3.11 Frankrike

Radion har tre kanaler, som sammanhålls av det nationella radioföretaget Radio France. Företaget driver också regionalradio i ett antal distrikt. Regionalradion var ursprungligen en melodiradio, men har efter hand fått allt fler inslag med lokal information och kultur.

Radio Frances ensamställning har under senare år ifrågasatts, främst av krafter inom den politiska oppositionen, som besvärats av radions som man menar alltför hårda knytning till presidentmakten. Ett betydande antal piratsändare har opererat, några under längre perioder. Såväl det största fackförbundet, Confederation Général du Travail (CGT), som socialistpartiet har sålunda haft piratsändningar. Alla försök att legalt bryta monopollet har blivit resultatlösa.

Inom ramen för Radio France startade år 1980 tre försöksprojekt med nya radiostationer med syfte att ge information till befolkningen i mindre områden och ge dessa en möjlighet att själva göra sig hörda i etern. Verksamheten skall utvärderas efter år 1981. En nationell kommitté, i vilken bland andra pressen är representerad, ansvarar för projekten. På det lokala planet övervakas sändningarna av kommittéer, i vilka höga jurister från de olika områdena ingår. Försöksområdena är av varierande storlek, från fem miljoner invånare till 80 000. I Parisregionen har dessutom en särskild station med inriktning på och deltagande av unga lyssnare startats.

3.12 Italien

I början av 1979 fanns i Italien enligt officiella uppgifter cirka 2 800 privata radiostationer och närmare 700 TV-stationer. Denna våldsamma expansion, som skett på några få år, har lett fram till att landet idag har fler radiostationer per person än USA.

Fram till 1975, då italienska etermedia reformerades, var verksamheten strängt centraliserad, monopolistisk och regeringskontrollerad. 1975 års reform innebar försök till en demokratisering. Så övergick t. ex. kontrollfunktionen till parlamentet, man förespråkade en decentralisering till lokalplanet och ett ökat deltagande från oppositionsgrupper på alla nivåer.

Vid det laget hade ett stort antal privata radio- och TV-stationer opererat illegalt sedan något år tillbaka. Då verksamheten legaliserades 1976 kom den att expandera kraftigt. Legaliseringen har hittills inte åtföljts av någon fungerande lagstiftning på det tekniska området, varför frekvenskriget är våldsamt. Enbart i Rom fanns i början av 1980 cirka 130 privatsändare på FM-bandet med svåra störningseffekter som följd. Situationen är likartad i större städer som Milano (100 stationer), Neapel, Turin, Florens och Bologna (60–70 stationer vardera). Även utanför storstäderna föreligger störningsproblem.

Förklaringarna till de privata stationernas expansion är flera. Missnöjet med RAI:s politik har varit stort sedan slutet av 60-talet. De grupper som agerat kritiskt mot RAI-monopolet har haft ett starkt stöd i den italienska pressen. Pressen har också spelat en ekonomisk huvudroll vid etablerandet av fria radio- och TV-sändare.

Ansvariga politiker har delade meningar om den fria etableringen. Kristdemokraterna anses äga och/eller kontrollera ca 70 % av de privata sändarna. Vänsterpartierna intar en kritisk hållning. Man vill hålla fast vid det statliga monopollet och fruktar att den okontrollerade fria etableringen leder till en splittring av de intentioner som uttrycktes i 1975 års reform. De utom-

parlamentariska vänstergrupperna är däremot positivt inställda, inte minst på grund av dessa gruppers minimala inflytande i pressen. Däremot anses concernbildningarna som ett hot mot de små stationernas existens. Vidare anses storstäderna genom fusioner få ökat inflytande över landsbygd och mindre centra.

Mer än 3/4 av de privata radio- och TV-stationerna är kommersiella. Tendensen mot ökad koncentration i s. k. networks är påtaglig. Networksystemet berör såväl ägarförhållanden som programverksamhet och reklam. Annonsbyråerna riktar sig i allmänhet i första hand till de professionellt mest utvecklade stationerna. Resurssvaga sändare av både kommersiell och icke-kommersiell typ kommer troligen att konkurreras ut, såvida inte reklaminslagen regleras lagstiftningsvägen (reklaminslag i procent av den totala sändningstiden).

De kommersiella stationerna sänder huvudsakligen musik och reklam. Den lokala anknytningen är liten eller obefintlig. Effektiv lokal information förekommer i begränsad omfattning på icke-kommersiella sändare, som ofta är starkt propagandistiska. De politiska privatradiostationerna ingår i allt större utsträckning i landsomfattande kedjor med ambitioner på rikstäckning, varför den lokala anknytningen generellt får anses svag.

Radio Radicale

Till den senare kategorin hör Radio Radicale, som från stationen i Rom (2 500 W) via telefonkabel täcker ytterligare 11 italienska städer (1979). Radio Radicale byggdes upp med frivillig arbetskraft och finansiering genom lyssnaravgifter. Numera finansieras verksamheten helt av radikala partiet. Trots sin formellt oberoende ställning har Radio Radicale en stark ideologisk knytning till partiet och anses genom sin programverksamhet ha spelat en betydande roll för framgångarna i de senaste parlamentsvalen. Stationen har 14 heltidsanställda medarbetare (1979) och sänder dygnet runt samtliga veckodagar. Målsättningen är främst att i förhållande till RAI ge publiken alternativ information och debatt i politik och samhällsfrågor. Programmen består till 70 % av tal, till 30 % av företrädesvis klassisk musik. Dagligen sänds en 90 minuter lång tidningskrönika med inbyggda lyssnarsamtal, producerad av inbjudna journalister från tidningar av olika politisk hemvist. Ett kontroversiellt inslag i programverksamheten är de "piratsändningar" från parlamentet där radikala partiets ledamöter via telefonlinje och mikrofon på sina rum direkt går ut i eteren. Genom program av "öppen kanal"-typ har god lyssnarkontakt etablerats. Enligt Radio Radicales egna uppgifter är 90 % av partiets medlemmar regelbundna lyssnare.

Radio Lilith

Radio Lilith sänder sedan 1979 från kvinnohusets lokaler i Rom. Dessförinnan hade man under benämningen "Radio Donna" producerat dagliga entimmesprogram från en av de största politiska stationerna i Rom, Radio Città Futura.

Kvinnohusets verksamhet inklusive radiostationen drivs helt på ideell basis. Man sänder från en enkelt utrustad studio med en effekt på 700

W. Sändningstiden varierar med tillgången på personal (i augusti 1980 fem fasta medarbetare i redaktionen). Ofta sänder man upp till tolv timmar dagligen. Alla program går direkt, och man arbetar genomgående improviserat och ledigt – "småprat" med sin publik – kring aktuella frågor som specifikt rör kvinnor. Kvinnohusets verksamhet är starkt socialt inriktad med tyngdpunkten lagd på rådgivning i abortfrågor och hjälpaktioner vid kvinnomisshandel. Det är också dessa problem man främst bevakar i sin programverksamhet.

Radio Cooperativa 106

Radio Cooperativa 106 (RC 106) inledde 1976 sändningar i industriområdet Rho utanför Milano. Rho har 50 000 invånare, av vilka ca hälften är syditalienska gästarbetare.

Stationen grundades på initiativ av 15 lokala kooperativ, anslutna till det nationella kristna kooperativa förbundet. Rörelsen är knuten till kristdemokratiska partiet. RC 106 har byggts upp enligt kooperativt mönster. Man har 30 medlemmar (lärare, studenter, journalister, arbetare), av vilka ett 20-tal arbetar inom stationen. Medlemmarna väljer styrelsen, som i sin tur utser ordförande. Styrelsen ansvarar för ekonomi och långtidsplanering och drar upp riktlinjerna för programverksamheten. I sin programpolitik vill RC 106 så långt som möjligt stå fri från kyrkans och kristdemokratiska partiets officiella värderingar. Redaktionsmedlemmarna utses av styrelsen, men står i sitt programarbete fri från denna. Programansvarigheten vilar på en av styrelsen utsedd lokal journalist, som helt står utanför sändningsverksamheten.

Investeringskostnaderna på 20 miljoner lire har täckts med förskottade medel från centralt kooperativt håll. Man mottar inga bidrag från kristdemokratiska partiet, stat eller kommun. Budgeten omfattade 1978 72 miljoner lire. Merparten av intäkterna kommer in genom reklam, som är helt koncentrerad till lokal handel och industri. Man sänder 45 minuter reklam dagligen (programutbudet omfattar 17 timmar per dag) i särskilda block. För att öka intäkterna vill man upprätta en enhet för programproduktion för avsättning av kassetter i ett networksystem.

RC 106 sänder med 1800 W och täcker med sina sändningar en radie om cirka 30 km. Programmen är hörbara i centrala Milano, men man har inga ambitioner att producera program för annan publik än den lokala. Utbudet består till 60 % av musik, till 40 % av nyheter, nyhetskommentarer och debatter. Nyheter ges i 15 minutersblock fem gånger dagligen.

Public access i egentlig mening tillämpas inte. Däremot kan enskilda inom ramen för redaktionens planering föreslå diskussionsämnen och ge nyhetstips. Merparten av förslagen rör sociala frågor med stark dominans för problem inom arbetslivet.

Stationens resurser har hittills inte medgivit publikundersökningar. Informella telefonintervjuer med 500 lyssnare i Rho anger att 30 % av invånarna lyssnar regelbundet.

De icke-kommersiella stationerna är starkt kritiska mot de privata radiosändarnas programverksamhet. Man efterlyser ordnade frekvensförhå-

landen, ökade krav på den frekvensvårdande myndigheten och laglig reglering av reklaminslagen. I ett lagförslag från 1978 (Gullottilagen) föreslogs en maximigräns på 10 % reklaminslag i varje utsänt program. Därmed avsåg man att hejda fusionsbildningar och en monopolisering av reklamverksamheten. Vidare ville man genom en frekvensplan prioritera den offentliga sändartjänsten framför lokala privatstationer och begränsa antalet licenser för en och samma tillståndsinnehavare. Flera lagförslag föreligger sålunda, men de politiska partierna har hittills haft svårt att enas kring acceptabla lösningar.

3.13 Jugoslavien

Det jugoslaviska kommunikations- och informationsväsendet är starkt decentraliserat. 1979 fanns enligt officiella uppgifter 8 centrala, 17 regionala och 182 lokala radiostationer i landet. De centrala stationerna är förlagda till delrepublikernas och de autonoma områdenas huvudstäder. Regionala sändare finns i de större städerna och täcker flera kommuner.

Kommunikation över lokala sändare har kommit att spela en betydande roll för den beslutsprocess genom självstyrande grupper som präglar landets politiska system.

För lokala stationer gäller samma principer och lagstiftning som för övriga rundradioorganisationer i landet. Lokal radiostation får bildas av samhälls-politisk samfällighet och organisation, vilket kan vara kommun eller kommunal organisation. Den första verksamhetsperioden (1–2 år) finansieras helt av grundaren, som också ansvarar för teknisk utrustning och inrättandet av det programråd som självständigt svarar för stationens programpolitik. Det ekonomiska ansvaret faller därefter helt på stationen. Finansiering sker genom fonderade licensmedel, reklamintäkter, lyssnaravgifter och kommunal ersättning för den bevakning stationen utför. Köpare av reklamtid är företag och organisationer inom handeln, turistnäringen och transportväsendet. Varusortimentet är begränsat och de varor som förekommer i reklamsändningar skall vara godkända av konsumentverket. Reklaminslagen överstiger sällan 10 % av den totala programtiden.

Lyssnaravgifter utgör för många lokala stationer en stor del av intäkterna. En betydande andel programtid avsätts därför till lyssnarservice i form av hälsningar, personliga meddelanden och önskemusik.

Stationerna varierar i storlek från 10 och upp till 70 medarbetare. Man sänder i genomsnitt 4–12 timmar dagligen på mellanvåg (0,1–10 kW) och på FM-bandet (15–50 W). Via de centrala stationernas förbindelsesystem kan regionala och lokala stationer anslutas till det centrala rundradionätet, vilket möjliggör samsändningar och ett omfattande programutbyte. Dagligen sänds t. ex. på Belgrads P2 ett halvtimmeslångt lokalproducerat inslag "På gemensam våglängd" över samtliga regionala och lokala stationer i republiken Serbien. Med detta vill man öka förståelsen för de olika kulturer och traditioner som ryms inom landet och belysa lokala problem av allmänt intresse. Programutbyten innebär också avsevärt minskade produktionskostnader, då varje lokal radiostation producerar endast ett sådant program i månaden, men kan lägga in programpunkten dagligen.

Radio Belgrad 202

Serbien med sex miljoner invånare har 24 lokala stationer, varav två i Belgrad: Radio Belgrad 202 och Studio B. Radio Belgrad 202 inledde sin verksamhet 1969. Stationen ingår i Belgrads centrala rundradioorganisation och finansieras helt med licensmedel. Trots sin centrala anknytning har stationen kunnat utveckla en egen profil. Inom Radio Belgrad 202 ryms t. ex. en självständig redaktion – studentradion Index 202. Studentradion finansieras av universitetsämbetet som också utser programansvariga i tvåårsperioder. Ett 40-tal studenter deltar i programarbetet och ersätts per inslag. Den lokala idrotten intensivbevakas av stationen. Varje lördag refereras lokal sport i ett fyra timmar långt program, medan elitidrotten endast får resultatredovisning. Programutbudet är starkt inriktat på lyssnarservice och information, främst i trafik- och konsumentfrågor. Lokala nyheter, evenemangstips och reportage repriseras med jämna intervall under dagen för att "ge radio åt alla på lika villkor".

Studio B

Studio B tillkom 1970 som en utbrytning från en dagstidning. Stationen är idag självständig och fungerar helt utanför den centrala rundradioorganisationen. Verksamheten finansieras till 80 % av reklamintäkter. Övriga medel tas in av kommunen. Inom ramen för Studio B:s budget ryms även ett andra program, Studio B II. Stationen är starkt inriktad på direktkontakt med och service till lyssnarna. 20–30 personer kommer dagligen till tals i sändning. Ett särskilt uppskattat inslag som engagerar upp till 70 % av radiopubliken i regionen är "Belgrads vykort", där vardagsproblem från privatpersoner, arbetsplatser och den kommunala sektorn ventileras. Lyssnarna ringer programledaren som omedelbart i sändning kontakter berörda myndigheter. "På Belgrads våglängd" presenterar aktuella politiska händelser och en "lokal journal" ger dagligen kommuninformation och debatt med ansvariga politiker och tjänstemän i studion.

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

4 Försöksverksamheten med närradio

4.1 Förberedelser och start

4.1.1 *Inledning*

Regeringen fastställde kommitténs direktiv 20 juli 1978, varefter kommittén i början av september kunde inleda sitt arbete. Hösten användes till att utannonsera verksamheten, kartlägga på vilka orter intresse fanns för närradio och utvälja försöksorter. Efter nyåret 1979 informerades sammanslutningarna på försöksorterna och ansökningar om tillstånd ingavs, varefter önskemålen om sändningstider samordnades och startdagar för de olika försöksorterna fastställdes. Hela tiden informerade kommittékansliet media, organisationer och intresserade privatpersoner om den kommande verksamheten. Efterfrågan på information var stor, särskilt innan försöksorterna utsetts.

4.1.2 *Förutsättningarna för försöket*

Enligt regeringens direktiv till närradiokommittén kan sändningsrätt "ges till ideella, religiösa, fackliga och politiska grupper, organisationer och t. ex. folkhögskolor. Ett villkor för att en sådan sammanslutning skall få sändningsrätt är att dess sändningar är lokala. Det är angeläget att olika landsdelar och olika typer av orter och sammanslutningar blir representerade. Försöksverksamheten bör pågå under tre år på ca 15 orter."

För att kunna välja försöksorter beslöt kommittén redan vid sitt första sammanträde att utannonsera verksamheten. Annonserna publicerades 10 oktober 1978 i rikspresen och alla större läntidningar. Sammanslutningar uppmanades att senast 1 november 1978 inkomma med intresseanmälningar. Under anmälningsperioden frågade många riksorganisationer om de kunde anmäla intresse kollektivt för sina lokala sammanslutningar. Riksorganisationerna var angelägna att även lokal föreningar som inte spontant anmält sig skulle ha kvar möjligheten att delta. Närradiokommittén beslöt därför ta emot också sådana anmälningar om riksintresse.

Vid anmälnings tidens utgång hade 538 lokala sammanslutningar och 68 riksorganisationer anmält sig. De lokala sammanslutningarna representerade 116 orter (Stor-Stockholm räknat som en ort) från samtliga län.

Intresset fördelade sig ojämnt över landet. 153 anmälningar kom från Stockholms län, 48 från Göteborg och 43 från Malmöhus län. Men även

från mindre samhällen som Hallstahammar, Kumla och Öckerö kom påfallande många anmälningar. Lokala opinionsbildare hade i några fall aktivt arbetat för att många föreningar skulle anmäla intresse så att närradiokommittén skulle övertygas om lämpligheten att välja deras ort till försöksort.

Intresset var utpräglat svagt i Gotlands län (en anmälan), och Kristianstads län (tre anmälningar). Förteckningar över vilka föreningar som anmälde förhandsintresse finns som bilaga 2.

Anmälningarna avspeglade stora delar av föreningslivet. Genomgående kan sägas att intresset från lokala kristna församlingar, politiska föreningar och studieförbundsavdelningar var betydande, medan t. ex. lokala fackliga sammanslutningar och näringslivsorganisationer endast undantagsvis anmälde förhandsintresse.

Fördelningen av intresseanmälningar från olika typer av sammanslutningar framgår av följande tabell:

	Antal	Procent
Religiösa församlingar, ekumeniska samarbetsråd	98	18
Politiska organisationer	80	15
Boendeföreningar: hyresgästföreningar, villaföreningar, stadsdelsföreningar, byalag, hyresrättsföreningar, bostadsstiftelser	73	14
Studieförbundsavdelningar, folkhögskolor, elevföreningar, hem- och skolaföreningar	61	11
Idrottsklubbar, motororganisationer, turistorganisationer	38	7
Miljögrupper	33	6
Kooperativa organisationer	31	6
Fackliga organisationer	25	5
Hälsofrämjande organisationer (inkl. nykterhetsrörelsen)	21	4
Invandrarorganisationer	21	4
Musikgrupper och andra konstitutövande grupper, kulturfrämjande organisationer	20	4
Radioklubbar och liknande	8	1
Övriga gruppansökningar (flera organisationer inom arbetarrörelsen, fritidsråd m. fl.)	7	1
Näringslivsorganisationer	5	1
Övriga	17	3
Summa	538	100

4.1.3 *Val av försöksorter*

I radio- och TV-propositionen (1977/78:91 s. 233) sägs om närradion att "det är angeläget att olika landsdelar, olika typer av orter (glesbygd, förort och tätort) och olika typer av sammanslutningar blir representerade, så att man kan få ett hållbart underlag för en bedömning av frågan hur reglerna för en eventuellt permanent verksamhet bör vara utformad". Det framhölls vidare att försöksverksamheten skulle försiggå på "ca 15 orter".

Med anledning av dessa uttalanden och deras motsvarighet i kommittédirektiven valde närradiokommittén 16 försöksområden i 15 kommuner bland de 116 områden, varifrån intresseanmälningarna hade kommit.

Kommittén bestämde också att varje område tills vidare skulle ha en sändare, som i samtliga fall skulle förhyras av televerket. Samtliga sammanslutningar som ansökte om sändningstillstånd på försöksorterna ville använda sig av televerkets erbjudande om sändare. Endast i två anmälningar – båda från områden som inte utsågs till försöksorter – ville sammanslutningar bygga egen sändare. Det gällde anmälningarna från Djurö byalag i Stockholms skärgård och Järle byalag, Nora.

Sammanslutningar i Kalmar och på Öland anmälde intresse för en ambulera sändare, men kommittén lämnade även dessa områden utanför försöksverksamheten av geografiska rättviseskäl (Småland fick ett försök i Jönköping).

Vid fördelningen togs även viss hänsyn till att televerkets sex radiodistrikt om möjligt alla skulle få erfarenhet av försöksverksamheten.

Följande orter valdes: Stockholm (en sändare centralt i innerstan, en sändare på Järnvärdet), Eskilstuna, Linköping, Jönköping, Oxie och Rosengård i Malmö kommun, Öckerö, Göteborgs innerstad, Dalsjöfors, Karlstad, Kumla, Sandviken, Östersund, Umeå och Piteå.

Vid kommitténs bedömning av försöksorternas lämplighet för försöket togs utöver önskemålet om fördelning av försöksorterna över landet främst följande hänsyn:

Stockholm City: Den stora mängden av anmälda sammanslutningar.

Stockholm Järva: Möjligheten att få ett stort antal sändningar på invandrarpråk.

Eskilstuna: Fritidsrådet anmälde intresse av att samordna sändningarna.

Linköping: Studentradion Radio Ryd sände sedan ett drygt år tillbaka på tråd till ett bostadsområde och ville nå ut även till andra medlemmar. Dessutom inverkade Sionförsamlingens (pingströrelsen) stora intresse för närradioförsöket.

Jönköping: Södra Vätterbygdens folkhögskola begärde närradio som ett led i utbildningen på sin massmedielinje.

Malmö: (Oxie och Rosengård): Oxie boföreningar var ett exempel på föreningsliv i en stadsdel under uppbyggnad. Rosengård bedömdes ha möjligheter till sändningar på invandrarpråk.

Öckerö: Stort antal anmälda föreningar, ambition att engagera högstadieelever som radioproducenter.

Göteborgs innerstad: Den stora mängden av anmälda sammanslutningar.

Dalsjöfors: Förorts- och glesbygdens område intill större tätort (Borås).

Karlstad: Intressant blandning av sammanslutningar från medelstor stad.

Kumla: Stort intresse för närradion.

Mora: Valdes för att försöksverksamheten borde innehålla en ort, varifrån sammanslutningar inte hade anmält förhandsintresse.

Sandviken: Intressant blandning av föreningar från medelstor stad.

Östersund: Norrlands inland borde vara representerat i försöket.

Umeå: Stort föreningsintresse för närradion. Strömbäcks folkhögskola med massmedielinje önskade närradio som led i sin utbildning.

Piteå: En av de få orterna i landet där de fyra största politiska partiernas lokala organisationer anmälde förhandsintresse.

Försöksorterna utsågs 13 december 1978. Dessutom utsåg kommittén 14 augusti 1979 Svanön, Kramfors kommun, till försöksområde sedan föreningarna i Östersund inte fullföljt sina anmälda avsikter att delta i försöket.

4.1.4 *Startplanering*

”Sista ansökningsdag” för deltagande från sändningsstarten fastställdes för varje ort. Föreningarna hade dock möjlighet att ansöka även sedan sändningarna startat.

Kommittén fastställde att sändningstillstånden skulle gälla för ett kalenderår i taget. De sammanslutningar som inte deltog från start och därför fått nöja sig med något mindre attraktiv sändningstid under 1979, hade möjlighet att begära bättre tid för 1980.

Efter årsskiftet 1978/79 hölls lokalt annonserade informationsmöten på försöksorterna. Till mötena inbjöds områdets föreningar även skriftligen via adressregister som ställts till förfogande av lokala föreningsråd, kultur nämnder och fritidsnämnder samt av vissa riksorganisationer.

Vid mötena presenterade representanter för närradiokommittén och televerkets rundradiosektion de juridiska och tekniska förutsättningarna för försöket. Vid några av mötena demonstrerades exempel på lämplig studioutrustning.

Ca 1 450 föreningsrepresentanter deltog i informationsmötena. Största antalet mötte upp i Stockholm och Sandviken (ca 200), minsta i Linköping och Mora (40–50).

Vid mötena ställdes framför allt frågor om sändarens placering och räckvidd, om kostnaderna, om programschemat och om samordningen mellan de föreningar som önskade delta i verksamheten.

Diskussionerna om sändarens placering visade att olika kommunaltressen ibland stod mot varandra. Företrädare för organisationer som har sina medlemmar glest utspridda över hela kommunen uttalade ibland sin oro över den begränsade sändningsradien, särskilt om man tidigare inte varit informerad om riksdagsbeslutets ”ca 5 kilometer”. De tillfredsställdes vanligtvis av televerkets besked att ett sådant sändarläge skulle väljas att maximalt antal lyssnare nåddes och att provsändningar och hörbarhetsmätningar skulle göras innan ordinarie sändningar påbörjades.

Organisationer som på ett sent stadium intresserat sig för närradion önskade ofta detaljerade besked om kostnaderna. Åtskilliga frågor var desamma som förekommit i den politiska debatt som föregick riksdagsbeslutet om närradio. Finns det inte risk att endast rika organisationer har råd? Hur skall småföreningar klara en ny utgift som stat och kommun inte ger bidrag till? Vid informationsmötena svarades att sammanslutningarna själva avgör den tekniska standarden på studioutrustning, men 5 000 kr angavs som riktmärke för nyinköpt minimiutrustning. Det betonades också att samverkan föreningarna emellan om studioutrustning och andra utgifter borde kunna sänka kostnaderna väsentligt. En annan faktor som föreningarna själva kunde påverka var om de ville låta ideellt arbetande amatörer sköta sändningarna eller om dessa skulle handhas av anställda.

Vid mötena utdelades överslagsberäkningar om kostnaderna för studiolösningar enligt tre alternativ. Organisationerna underrättades också om att närradiokommittén kunde lämna ytterligare, mer detaljerade upplysningar till organisationer som preciserade sina önskemål.

Vidare distribuerades i samband med mötena närradiolagen, lagen om ansvarighet i närradio, Pressens Samarbetsnämnds skrift ”Spelregler för press, radio, TV” samt kommitténs egna ”Upplysningar inför ansökan”.

Televerket upplyste om att verket var berett att hyra ut hel studioutrustning på någon försöksort.

Många frågade om programmen skulle bli tillräckligt levande om fasta programscheman vecka för vecka skulle följas. Önskemål uttalades om möjlighet till extra program vissa veckor, om byten av programtid med andra organisationer (eventuellt för hela sändaren) och om möjlighet till direkt-sändningar.

På en del försöksorter hade några sammanslutningar redan före mötena tagit initiativ till samordning organisationerna emellan.

För att underlätta närradions start och organisation föreslog kommitténs företrädare på mötena att de sammanslutningar som slutligen skulle komma att ansöka om sändningstid, skulle bilda en gemensam, lokal närradioförening. Denna förening skulle kunna vara part gentemot televerket och närradiokommittén, vilket skulle ge föreningarna ekonomiska fördelar och de centrala myndigheterna administrativa. Televerket skulle t. ex. kunna inskränka sin räkningsavgift för sändarhyra till en enda adressat per försöksort. Närradiokommittén skulle kunna få förarbete med programschemat utfört på orten utan att dess kanslipersonal behövde närvara. Normalstadgar för ideell förening fanns till hands vid mötena för sammanslutningar som på ett enkelt sätt ville skriva en närradioförenings stadgar.

4.1.5 Planering av sändningstider

Närradiokommittén fastställde att ansökningar skulle gälla jämna 15-minutersperioder. Detta för att underlätta samplanering och schemaläggning.

En vanlig fråga under förberedelserna var hur sändningstider skulle fördelas om flera sammanslutningar begärde samma sändningstid på den enda frekvens som ställts till förfogande.

Vid informationsmötena diskuterades fördelarna med sammanhållna sändningstider. En förutsättning var att föreningarna var beredda att jämka ursprungligen begärda sändningstider till förmån för sammansättningen av ett samlat program. Närradioföreningarna spelade en viktig roll i detta arbete. På några av försöksorterna tog de helt på sig uppgiften att samordna sammanslutningarnas önskemål innan ansökningarna sändes in till närradiokommittén.

Sammanslutningarna visade i allmänhet förståelse för kommitténs synpunkt om blocktider. På några orter vidhöll dock sammanslutningar önskemål som stred mot tanken på samordnade blocktider. I dessa fall godtog kommittén sammanslutningarnas förslag.

Inför närradiokommitténs beslut om sändningstider upprättade kansliet förslag till sändningsschema för varje försöksort. Förslaget skickades till sammanslutningarna, varefter kommittén och lokala samordnare (närradioföreningarnas företrädare eller andra personer som visat stort intresse för närradion) kallade till planeringsmöten om förslaget. Åtskilliga ändringsförslag framfördes vid dessa möten, som i allmänhet hölls någon månad före sändningsstarten. Ändringarna kunde vanligtvis skrivas in i det föreliggande förslaget redan under det pågående mötet.

Såväl informationsmötena som planeringsmötena blev tillfällen för sammanslutningarnas representanter att träffas. En gemensam grund för när-

radioföreningarnas bildande och andra gemensamma samrådsformer lades vid dessa tillfällen.

Endast planeringen av sändningarna i Stockholms innerstad blev komplicerad. Härtill bidrog att intresset att bilda en närradioförening i Stockholm var svagt. En förklaring till detta var att flera av de närradioplanerande sammanslutningarna gått samman i grupper (paraplyorganisationer som t. ex. Radio Klara, Samkristen närradio och Folkrorelsernas Mediaförening) som ansökte om gemensam sändningstid. Sammanslutningarna fick betydande administrativt merarbete redan inom dessa grupperingar, varför en ytterligare paraplyorganisation ovan det redan uppspända paraplyet framstod som administrativt betungande. En annan förklaring var att sammanslutningarna i Stockholm oftare än på andra orter är så stora att medlemmarna är vana att företrädas av betald arbetskraft vid samplanering med andra sammanslutningar. Att närradios tillkomst skulle medföra nya arbetsuppgifter på mer än två nivåer (programproduktionen och samordningen med likasinnade grupper för samproduktion) var naturligen föga attraktivt för anställda som gavs i uppdrag att delta i närradioverksamheten.

Trots dessa planeringssvårigheter var det möjligt att sätta samman ett slutligt programförslag för Stockholms innerstad som alla sammanslutningar som var med från starten 29 maj kunde förklara sig nöjda med. De beviljade sändningstiderna omfattade från första sändningsveckan 43,25 timmar. Svårigheter att tillgodose samtliga önskemål på innerstadssändaren uppstod däremot när nya tillstånd skulle ges inför årsskiftet 1979/80.

4.1.6 *Östersund/Svanöfrågan*

Förberedelserna inför starten gick enligt planerna på samtliga försöksorter utom i Östersund. Där hade fyra sammanslutningar anmält förhandsintresse. Två av dessa, Framtiden i våra händer och Föreningen för kärnkraftens utveckling, hade anmälts på centrala listor från riksorganisationer. Dessa anmälningar följdes inte upp med lokala ansökningar. De andra anmälningarna kom från Odensala hem- och skolaförening och Östersunds arbetarekommun.

Hem- och skolaföreningen ansökte om kommunalt bidrag för sin programproduktion i närradion. Då kommunen avlog ansökan återtog föreningen sin anmälan. Arbetarekommunen hade anmält sig i tron att närradion i första hand skulle komma att avse Odensalaområdet. Då det klargjordes från närradiokommittén att sändaren skulle placeras så att den kunde höras i större delen av Östersunds tätort återtog också arbetarekommunen sin ansökan.

Vid ansökningstidens utgång förelåg ansökningar även från centerpartiet, folkpartiet och moderaterna i Östersund och från några kristna församlingar. Sedan arbetarekommunen dragit tillbaka sin ansökan drog även de andra politiska partierna tillbaka sina. Kyrkorna ville i detta läge inte delta i sändningar som skulle komma att innehålla enbart religiösa program.

Närradiokommittén beslöt i det läget efter samråd med de intresserade sammanslutningarna i Östersund 14 augusti 1979 att begära regeringens tillstånd att inleda förhandlingar med LRAB:s centrala ledning om att göra närradion i Östersund till ett samprojekt med LRAB. I väntan på regeringens

formella medgivande fördes underhandssamtal för att undersöka de praktiska förutsättningarna för samverkan.

Samtidigt beslöt närradiokommittén att tillåta att ett närradioprojekt igångsattes på Svanön i Kramfors kommun. Redan då försöksorter valdes i december 1978 hade kommittén övervägt om Östersund eller Svanön skulle representera den mellannorrländska regionen i försöksverksamheten. Genom beslutet tillförsäkrades regionen medverkan i försöksverksamheten, oavsett utgången av det tilltänkta samprojektet med LRAB i Östersund. Närradiosändningarna i Svanön kunde efter sedvanliga informations- och planeringsmöten starta 26 november 1979.

4.1.7 Sändningstiderna från starten

Flertalet sammanslutningar startade med korta sändningstider, vanligen en kvart eller en halvtimme per vecka med ibland lika långa reprisar annan veckodag.

Några sammanslutningar begärde och erhöll långa sändningstider, redan från starten. I Stockholm sände Radio Klara sålunda 10, Samkristen Närradio 5,75, Svenska Artist- & Musikerskolan 3, Maranata 3 och Syrisk-Arabiska föreningen 3 timmar/vecka. I Linköping startade Sionförsamlingen (i samverkan med andra frikyrkor och Svenska kyrkan) med 9,5 och studentradion Radio Ryd med 21 timmar/vecka (den senare tiden var dock inte avsedd att utnyttjas fullt ut utan innehöll en reservmöjlighet att förlänga programmet från ca kl 22 till midnatt).

Kort tid efter starten började ett stort antal sammanslutningar begära förlängda och nya sändningstider. Särskilt påtagligt blev detta i början av andra halvåret 1979 och inför den nya tillståndsomgången årsskiftet 1979/80.

4.1.8 Tillståndsbevis

För arbetet med ansökningarna redogörs på s. 82-91. Varje ansökans behandling protokollfördes. Utöver protokollet, som utgör dokumentet på att en ansökan behandlats, har närradiokommittén tilldelat varje tillståndsinnehavare ett tillståndsbevis. Tillståndsbevisen är årliga och förnyades vid kalenderårsskiftet 1979/80.

4.1.9 Snabbare eller långsammare?

Under förberedelsetiden gick meningarna isär mellan några av de anmälda sammanslutningarna om lämpligt startdatum på en del försöksorter.

Några sammanslutningar som sedan länge önskat producera egna sändningar i närradio, främst kyrkor, var angelägna att sändningarna skulle starta skyndsamt. Andra sammanslutningar var angelägna att få ett betydande rådrum för diskussion och beslut i föreningslivet om man överhuvudtaget skulle delta i försöksverksamheten. Dessa föreningar betonade också att föreningslivet behövde avsevärd tid för utbildning och andra förberedelser.

Nio riksorganisationer uppvaktade 14 februari 1979 kommittén med begäran om att få en à två månader längre förberedelsestid för ev. deltagande.

De nio riksorganisationerna var ABF, Folkets Husföreningarnas riksorganisation, Handikappförbundens centralkommitté, HSB:s riksförbund, Hyresgästernas riksförbund, Kooperativa gillesförbundet, LO, Pensionärernas Riksorganisation och TCO.

Kommittén beslöt efter uppvaktningen att förlänga ansökningstiden för de sammanslutningar som ville vara med från starten på respektive orter med en månad. Fyra orter där planeringen hunnit så långt, att en senareläggning svårligen skulle kunna motiveras, undantogs från beslutet: Jönköping, Dalsjöfors, Umeå och Öckerö.

Starten på några av orterna försenades också av de svårigheter kommittén hade att rekrytera forskningsledare för den utvärdering som skulle pågå under försöksverksamheten. Sedan Lowe Hedman i början av mars 1979 knutits till uppgiften stod det klart att det skulle vara möjligt att genomföra de planerade värstarterna. Den sociologiska förundersökning Hedman snabbt organiserade måste dock genomföras innan sändningarna startade, vilket på några orter framtvungade förskjutningar med två-tre veckor.

Förskjutningarna ledde till att starterna på fem av de i december 1978 utsedda försöksorterna skedde först efter sommaren 1979. Starterna för närradion ägde rum enligt följande:

Jönköping	24 april	1979
Dalsjöfors	2 maj	1979
Umeå	2 maj	1979
Öckerö	3 maj	1979
Linköping	4 maj	1979
Kumla	14 maj	1979
Göteborg	28 maj	1979
Stockholm City	29 maj	1979
Stockholm Järva	6 juni	1979
Sandviken	14 juni	1979
Karlstad	6 augusti	1979
Eskilstuna	9 augusti	1979
Piteå	13 augusti	1979
Mora	20 augusti	1979
Malmö	15 september	1979
Svanön	26 november	1979

Det bör uppmärksammas att Svanön utsågs till försöksort först 14 augusti som ersättning för det ovissa Östersundsprojektet.

4.1.10 *Utbildning*

Närradiokommittén har enligt propositionen om närradio möjlighet att ordna utbildning för de sammanslutningar som vill delta i försöksverksamheten. Sammanslutningarnas höga ambitioner att själva arrangera denna utbildning har dock gjort att närradiokommittén inte ansett det nödvändigt att ordna sådan utbildning i egen regi. Däremot medverkade anställda vid närradiokommitténs kansli vid ett stort antal kurser och konferenser som föreningar och riksförbund anordnade som led i startplaneringen.

Kommitténs personal har även spelat en aktiv roll för rådgivning i främst radiotekniska frågor. Kommittékansliet har under främst förberedelsestiden anvisat exempel på lämplig utrustning och diskuterat med många sammanslutningar vilka kvalitetsnivåer som varit önskvärda utifrån olika standardkrav. Litteraturlistor på lämplig läsning om radioteknik och radioutbildning har också distribuerats.

Många sammanslutningar visade sig ha medlemmar som arbetat inom Sveriges Radio, företag inom radiobranschen, inspelningsstudios och medieutbildning vid folkhögskolor och i studieförbund. Deras kunskaper har spritts inom föreningslivet inför närradiostarten. På platser där närradioföreningar tagit hand om utbildningen för samtliga sändande sammanslutningars funktionärer har kunskap om radiomediet snabbt spritts över till andra föreningar.

Några sammanslutningar har anlitat anställda på Sveriges Radio som föreläsare och instruktörer.

4.1.11 Upphovsrättsförhandlingar

Inför närradiostarten upprättade närradiokommittén å ena sidan och Svenska Tonsättarens Internationella Musikbyrå (STIM) och International Federation of Producers of Phonograms and Videograms (IFPI) å den andra modellavtal som sändande föreningar senare slutit med upphovsrättsorganisationerna. Ett informationsmaterial om upphovsrätt utarbetades gemensamt och tillställdes samtliga ansökande sammanslutningar. I överläggningar deltog även representanter för Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS).

Avtalen medgav att de sändande sammanslutningarna fick sända musik kostnadsfritt till och med 31 december 1979. Avtalen har därefter förlängts med ett kvartal två gånger, så att den ursprungliga avtalade gratisperioden utlöpste 30 juni 1980. Se vidare avsnitt 4.4.2.3 (sid. 99).

4.1.12 Kontakter med lokal- och utbildningsradion

Närradiokommittén har från starten haft nära kontakt med lokalradion (LRAB) och utbildningsradion (UR) inom Sveriges Radio. Lokalradions erfarenheter av sändningar med ambulerande kommunradio har studerats vid studiebesök i Kristianstad och Hässleholm. Utbildningsradions "allmansradio" i Gimo har också studerats på platsen. (Se vidare sid. 34).

Närradiokommittén har också haft överläggningar med LRAB:s ledning om lokalradions erfarenhet av närradioliknande försök och om de olika förutsättningarna för LRAB:s och närradions sändningar.

4.1.13 Tidningen Närradion

I augusti 1979 beslöt närradiokommittén att utge tidningen *Närradion*. Avsikten med utgivningen var att "förmedla information till och mellan organisationer som deltar i försöksverksamheten med närradio och när-TV. Tidskriften ska dessutom ge en bild av närradioverksamheten till riksorganisationer, myndigheter och allmänhet. Allmänheten nås genom att tid-

skriften distribueras till bibliotek och massmedia. Enskilda personer erhåller tidskriften på begäran.”

Tidningen Närradion utkommer med sex nummer per år. Den är vanligen 12-sidig och upplagan är ca 10 000 ex. Årsbudgeten är 70 000 kronor. Första numret utkom i november 1979.

4.2 Verksamhetens omfattning

4.2.1 *Inledning*

En översikt av närradions verksamhet blir med nödvändighet ofullständig. Varje försök att heltäckande beskriva en verksamhet som omfattar ca 600 sändningstimmar per vecka skulle utelämna program och arbetsmetoder som förtjänar att återges. De exempel på program, som återges i det följande, gör således inte anspråk på att vara ett representativt urval.

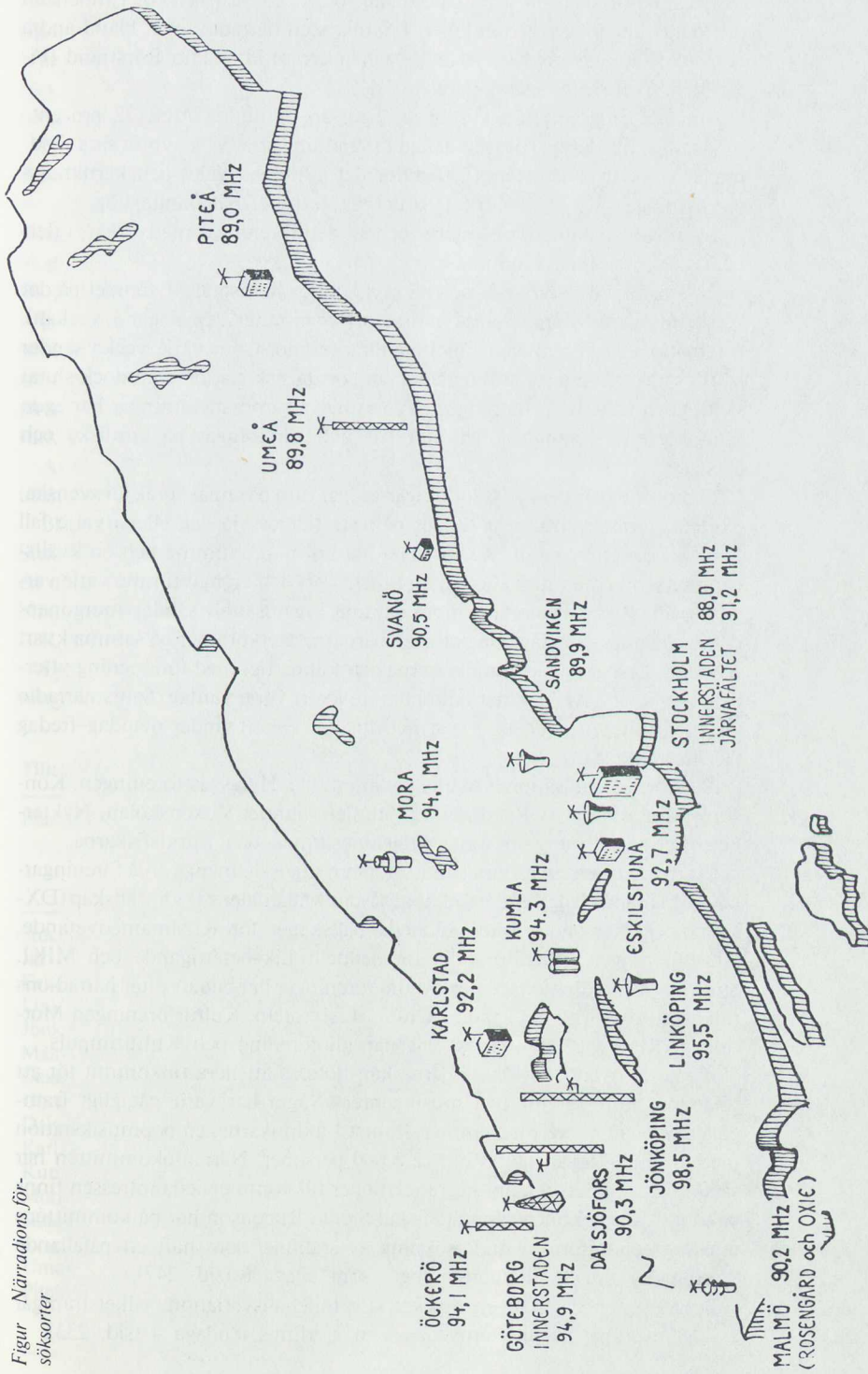
Sammanfattningsvis kan sägas att snart sagt alla slags organisationer använt sig av närradion under försöksverksamheten. Kyrkorna har svaret för 40–50 procent av sändningarna. Ett påtagligt intryck är likaså att de fackliga organisationerna på flertalet försöksorter avstått från att använda sig av närradion. Idrottsrörelsen har likaså medverkat endast på några av försöksorterna.

4.2.2 *Försöksorterna*

4.2.2.1 *Stockholms innerstad*

Närradion i Stockholms innerstad har den starkaste sändaren, det största antalet medverkande sammanslutningar och den längsta sändningstiden. Den högre sändarstyrkan, 20 watt, motiveras av att eterstörningarna är så många och bebyggelsen så kompakt att en lägre effekt inte kan tas emot av ett godtagbart antal mottagare på ett acceptabelt sätt inom den angivna 4–5-kilometersradien. Inte heller 20-wattsändaren kan tas emot av alla hushåll i innerstan. Som framgår av den tekniska beskrivningen (sid. 103) är sådana mottagningsförhållanden inte möjliga att uppnå med svaga sändare. Ett resultat av den högre effekten är dock att innerstadssändaren hörs relativt bra även i många av Stockholms yttre stadsdelar och i delar av grannkommunerna.

33 sammanslutningar medverkade från starten. Efter ett halvår hade antalet stigit till ett 60-tal. 75 sammanslutningar har sändningstillstånd. Sedan starten har 84 sammanslutningar haft tillstånd. Några har alltså slutat att sända. Antalet tillståndsinnehavare är dock en otillräcklig mätare av hur många sammanslutningar som medverkar i sändningarna. Tre sammanslutningar (Folkrörelsernas mediaförening, Radio Klara och Samkristen närradio) har nämligen bakom sig ett flertal sammanslutningar. Folkrörelsernas mediaförening är arbetarrörelsens samordningsorgan för närradiosändningar. Radio Klara (tillståndsinnehavare: Alternativ Stad) har bakom sig ett 20-tal grupper såsom solidaritetskommittéer, Folkkampanjen mot kärnkraft, Stockholmspartiet och en av Statstjänstemannaförbundets avdelningar. Samkris-

Figur Närradions försöksorter

ten närradio (tillståndsinnehavare: Svenska Missionsförbundets Ungdom i Immanuelskyrkan) är samlande organ för ett 15-tal frikyrkor i innerstan och deras ungdomsorganisationer. I Samkristen närradio ingår bland andra två radiostationer med betydande egen programtid: Radio Rörstrand (Fildelfiakyrkan) och Radio Baptist.

Andelen program från kyrkor är lägre än på andra orter, 22 procent.

Samtliga riksdagspartier har deltagit i sändningarna. Vpk avbröt sina sändningar i början av hösten 1980. Inför det allmänna valet och kärnkraftsomröstningen var de politiska partiernas aktivitet påfallande hög.

Även politiska ungdomsklubbar och studentföreningar medverkar, i flertalet fall med egen sändningsrätt.

Ett stort antal program sänds på invandrades hemspråk. Exempel på det är sändningarna från Arabisk närradio (45 minuter sex dagar i veckan), Internationella Föreningen För Invandrarkvinnor (som varje vecka sänder på tio språk), Radio Italia, Lusitania (en portugisisk station som dock slutat sända) och Isländska föreningen. Två estniska sammanslutningar har egen sändningsrätt. Immigrantinstitutet har haft sändningar på kurdiska och polska.

13 procent av innerstadssändningarna äger rum på annat språk än svenska.

Flera sammanslutningar sänder på fasta tider varje dag eller i varje fall fem-sex dagar i veckan. Radio Klara har en morgontimme och en kvällstimme. Samkristen närradio har en lunchkvart och en halvtimme varje vardagskväll. Radio Rörstrand inom samma organisation sänder morgonandakter måndag-torsdag. De politiska partierna återkommer på samma kvart måndag-torsdag, socialdemokraterna och folkpartiet med förlängning ytterligare en kvart. Arabisk närradio hörs tre kvart varje vardag. Sams närradio (en utbrytning ur Svenska Artist- & Musikerskolan) sänder måndag-fredag på eftermiddagarna.

Av större organisationer märks dessutom bl a Hyresgästföreningen, Konsum, Motormännens Riksförbund, Studieförbundet Vuxenskolan, Nykterhetsrörelsens Samorganisation, Frälsningsarmén och Fritidsfiskarna.

Ett markant inslag på innerstadssändaren utgör de många små föreningarna. Några fanns långt före närradion, såsom Mälardalens Radiosällskap (DX-amatörer), Narconon, Internationella Sällskapet för Krishnamedvetande, Afasiföreningen, Riksförbundet för Sexuellt Likaberättigande och MIKI, Stockholms Meditationscenter. Andra föreningar har bildats efter närradions tillkomst, exempelvis Clemenz Club, Musikroteln, Kulturföreningen Motdrag, NRF Vasa Gymnasieskolas närradioförening och Kulturimpuls.

Bland de nybildade föreningarna kan noteras att flera tillkommit för att tillgodose intresset för nya musikgenrer. Några har varit påtagligt framgångsrika i att värva medlemmar, främst Ljudmixarna, en popmusikstation med en publikorganisation om ca 5 000 personer. Närradiokommittén har särskilt låtit undersöka om några relationer till kommersiella intressen finns bakom dessa stationer. Hovrättsfiskal Stefan Rubenson har på kommitténs uppdrag genomfört en undersökning av stationer som haft ett påfallande stort inslag musik. Rapporten ingår som bilaga 6 (sid. 247).

Programmen har haft en mycket stor innehållsvariation, vilket framgår av det exempel på programvecka som återfinns i bilaga 4 (sid. 233).

4.2.2.2 Järvafältet, Stockholm

7 av de 32 tillståndsinnehavarna på Järvafältet är föreningar, som vänder sig till invandrare. Även i andra sammanslutningars sändningar förekommer ofta program på invandrarspråk. Sändningarna har därmed till stor del fått den inriktning på invandrargrupper som närradiokommittén avsåg när Järvafältet utsågs till försöksområde.

Närheten till Stockholms innerstadssändare (även den hörs inom stora delar av området) har dock gjort att Järvasändaren påtagligt levit i skuggan av innerstadssändaren. Detta har påverkat anslutningen av medverkande sammanslutningar negativt. Intresset för Järvasändaren har dock påtagligt ökat under hösten 1980, sannolikt delvis på grund av lägre STIM-avgifter än på innerstadssändaren.

En av de sändande sammanslutningarna är Södra Järva närradiokommitté, som bildats för att göra det möjligt för ekonomiskt svaga sammanslutningar att delta. Från dess studio sänds 18 timmar i veckan, varav ca 10 timmar på armeniska, esperanto, finska, iranska, isländska, kurdiska, spanska och turkiska.

Av de politiska partierna deltar centern, folkpartiet och moderaterna. Dessutom deltog socialdemokraterna och vpk under valrörelsen 1979.

Bland medverkande sammanslutningar märks också Hyresgästföreningen, Studieförbundet Vuxenskolan och Spånga populärmusikförening, den senare en nybildad sammanslutning som samlat ett tusental medlemmar i en publikorganisation.

Kyrkorna svarar för ca 30 procent av programtiden.

Fyra sammanslutningar har slutat sända. Tre av dem fortsätter sina sändningar på innerstadssändaren.

Tillståndsinnehavare, hela antalet 1979-04-24-1980-11-30

Försöksort	Ant tillstånd från start t. o. m. 80-11-30	Därav helt nya under 1980	Slutat	
			1979	1980
Stockholms innerstad	84	30	3	6
Järva	35	10	3	1
Eskilstuna	12	2	—	1
Linköping	13	—	2	—
Jönköping	12	2	1	1
Malmö	35	11	1	5
Öckerö	3	—	—	—
Göteborg	55	9	2	5
Dalsjöfors	5	—	—	—
Karlstad	19	7	2	3
Kumla	8	1	—	1
Mora	2	1	—	—
Sandviken	14	1	1	1
Svanön	2	1	—	—
Umeå	29	3	6	2
Piteå	13	1	1	—
Totalt	341	79	22	26

Mottagningsområdet omfattar även delar av grannkommunerna Järfälla, Sollentuna och Sundbyberg. Tillstånd har beviljats några sammanslutningar från dessa kommuner; Järfälla pingstförsamling, Solna-Sundbybergs baptistförsamling och Radio Sollentuna. Den senare sammanslutningen, som inspirerats av bland annat Radio Klaras arbete i Stockholm, har liksom Radio Klara ett lokalt parti, Sollentunapartiet, bland sina intressenter. Radio Sollentuna har bl. a. gjort sändningar från Sollentuna kommunfullmäktiges debatter och även speglat det lokala musiklivet.

4.2.2.3 Eskilstuna

Sändningarna i Eskilstuna har en klar religiös dominans, främst genom Filadelfiaförsamlingens omfattande sändningar (13 timmar per vecka). Andra sammanslutningar som deltar är centerpartiet, folkpartiet, lokalavdelningen av Svenska Företagares Riksförbund, tjänstemännens bildningsverksamhet TBV, lokalnykterhetskommittén, idrottsföreningarnas samorganisation, Frälsningsarmén, Maranata (Pilgrimstjänst), Studieförbundet Vuxenskolan och discoföreningen Le Freak.

Filadelfiakyrkan sänder under samtliga veckodagar. Kyrkorna är ensamma om att sända på lördagar och söndagar.

Kommitténs motivering för att utse Eskilstuna till försöksort (fritidsrådet anmälde sitt intresse att samordna sändningarna) har inte följts upp i den lokala samordningen av närradion. En gemensam närradioförening har i stället bildats av de sändande sammanslutningarna.

En särskild studie av lyssnandet inom några sändande sammanslutningar har gjorts i Eskilstuna. Den redovisas i avsnitt 4.7.

4.2.2.4 Linköping

Sändningarna domineras av studentkårens station Radio Ryd och av "Radio Linköping", samlingsnamnet för kyrkornas sändningar, vilka administreras av Sionförsamlingen. Dessa två sammanslutningars stora intresse för närradioförsöket var en av motiveringarna för kommitténs val av Linköping som försöksort.

Med undantag för några programpunkter på sen kvällstid fredagar och lördagar svarar Radio Ryd för alla sändningar efter kl 20.

Av de politiska partierna deltar kds och moderata samlingspartiet samt centern och folkpartiet i samverkan med Studieförbundet Vuxenskolan. Socialdemokraterna deltog över valet. Övriga deltagare är Medborgarskolan, Linköpings motorsällskap, lokalavdelningen av Svenska Företagares Riksförbund och Adventistförsamlingen.

4.2.2.5 Jönköping

Kyrkorna svarar för 90 procent av sändningstiden. Folkpartiet är ensam deltagare av de politiska partierna, sedan kds efter valet upphört att sända. Andra deltagare är M-klubben av Motormännens Riksförbund och Svenska Företagares Riksförbunds lokala avdelning.

Dessutom sänder Södra Vätterbygdens folkhögskola som ett led i utbildningen på skolans medialinje.

En särskild prägel hade sändningarna inom "Radio Mariebo" våren 1980. De riktade sig främst till invånarna i stadsdelen Mariebo, där Södra Vätterbygdens folkhögskola ligger. Avsikten med programmen var att stärka identiteten i området och att närma folkhögskolan till stadsdelens invånare.

Det kan noteras att Filadelfiakyrkorna i Jönköping och Huskvarna, som sänder magasinprogram med bl. a. morgonandakter varje dag, kunnat notera ett påtagligt stort lyssnarintresse.

4.2.2.6 Malmö

Sändningarna i Malmö skilde sig inledningsvis i ett avseende från andra försöksorter; programmen hade sin tyngdpunkt på lördagar. Allteftersom veckoprogrammet utökats har dock denna tyngdpunkt blivit mindre markant.

Närradiokommitténs motiv för att utse Malmö till försöksort var dels att tillmötesgå önskemål från Oxie, en stadsdel under uppbyggnad, dels att se i vilken utsträckning invandrargrupper i Rosengård skulle använda sig av sändaren. Det kan konstateras att dessa utgångspunkter för lokaliseringen inte kommit att bestämma programmets tyngdpunkt. Andra sammanslutningars stora intresse har kommit att dominera. Främst har kyrkorna i centrala Malmö producerat ett stort antal program. Två tredjedelar av programmen kommer nu från kyrkorna. Pingstförsamlingarna Filadelfia och Elim dominerar. De har också de mest regelbundna programmen, tre kvart vardagsmorgnar samt återkommande kvällsprogram. Även Frälsningsarmén har omfattande program med två dagliga sändningar.

Samtliga riksdagspartier har deltagit. Vänsterpartiet kommunisternas sändningar upphörde dock vid halvårsskiftet 1980. SSU har också haft egna sändningar som upphört.

Oxie boföreningar deltar i sändningarna såsom förutsattes under anmälningsperioden. Av invandrargrupperna i Rosengård deltar endast ett par turkiska grupper. Flera av kyrkorna har dock haft sändningar på invandrarpråk.

Andra deltagare är bland annat bahaierna, Hyresgästföreningen, kortvågsklubben, M-klubben, MIKI och Patientföreningen vid Östra sjukhuset.

Om programinnehållet kan bl. a. nämnas att Filadelfiakyrkan organiserat ca 500 barn till hemmötesverksamhet kring närradion – en radioklubb som sänt egna program.

En discoinriktad ungdomsdominerad förening har bildats: Radio MCB (Malmö City Broadcasting) som sänder två timmar i veckan.

Närradion i Malmö har en ovanlig ställning genom det tekniska stödet från starten erhölet av kommunen. Malmö kommun har uppfört en studiobyggnad på televerkets område vid Jägersö. Den uthyrs till sändande sammanslutningar enligt självfinansieringsprincipen. Kommunens initiativ har markerats av att ett par kommunalråd (s och fp) ingår i närradioföreningens styrelse.

4.2.2.7 Öckerö

Närradion på Öckerö kännetecknas av att eleverna på högstadiet producerar programinslag i samarbete med föreningslivet. Programarbetet ingår i skolundervisningen. 24 sammanslutningar deltar i detta samarbete med skolan inom Öckerö närradioförenings ram. Dessutom har ABF och moderaterna egna sändningstider. ABF:s sändningar kallas A-radion och innehåller program från bl. a. arbetarkommunen, Unga Örnar och Broderskapsrörelsen samt fackligt material.

Sändningstiderna är korta – endast fem timmar i veckan. Som framgår av lyssnarundersökningen (bilaga 2) har detta dock inte hindrat Öckerö närradio att uppnå jämförelsevis höga lyssnarsiffror.

Öckerö närradio representerar en samarbetsform som kan vara användbar, särskilt för mindre orter. Produktionen av sändningarna utförs av sex redaktioner. Varje redaktion gör sålunda normalt endast program för sändning var sjätte vecka. Detta gör att arbetsinsatsen inte behöver bli så betungande. Särskilt på en liten ort med begränsat befolkningsunderlag kan detta bidra till uthållighet och kontinuitet.

Öckeröradion har fått kommunalt stöd genom anslag till studion i Brattebergsskolan, som spelat en central roll för sändningarnas tillkomst.

4.2.2.8 Göteborg

Sändningstillstånd innehas av 47 sammanslutningar. Kyrkorna eller dem närtstående sammanslutningar svarar för hälften av den 76 timmar långa sändningstiden. Ett par av kyrkorna (Oscar Fredriks församling och Saron) har inriktat sina program på information om de närmaste stadsdelarna och deras människor liksom på andra program av icke uttalat religiös karaktär.

En betydande del av de etablerade organisationerna deltar, bl. a. Hyresgästföreningen, Konsum, Oljekonsumenterna (OK), HSB, Köpmanaförbundet, alla större frikyrkor och ett par av Svenska kyrkans församlingar, Studieförbundet Vuxenskolan, lokalavdelningen av Svenska Företagares riksförbund och Statsanställdas förbund avd. 4004. Av riksdagspartierna deltar folkpartiet och moderata samlingspartiet.

Sändningarna kännetecknas av stor variation och deltagande även av ett stort antal mindre sammanslutningar, t. ex. invandrargrupper och stadsdelsföreningar. Tolv sammanslutningar samverkar i Radio Aktiv. Dessa är Afrikagruppen, Chilekommittén, Fotfolket IF, Förbundet Kommunist, Göteborg LS (syndikalisterna), Kommunistiska Arbetarförbundet, Kvinnocentrum, Miljögruppen, Riksförbundet för Hjälp till Läkemedelsmissbrukare, Sprängkullen, U-gruppen och en avdelning av Hamnarbetareförbundet.

Radio Aktiv upphörde med sina sändningar vid halvårsskiftet 1980, bl. a. för att inte dra på sig skulder för upphovsrättsligt skyddad musik. Sedan modellavtalet med STIM blev klart återupptogs sändningarna.

Studio Annedal (Saron) och Smyrna församlingen svarar tillsammans för 31 procent av sändningstiden. Smyrna sänder varje vardag bl. a. en morgonandakt och en sen kvällsandakt. De synskadades förening sänder en halvtimme på förmiddagarna tisdag–fredag.

4.2.2.9 Dalsjöfors

Fem sammanslutningar har sändningstillstånd. Studieförbundet Vuxenskolan, Byggnadsföreningen Solidar, hem- och skolföreningen, Socialdemokratiska kvinnoklubben och Toarps ekumeniska råd. Genom samverkan med dessa deltar också centerpartiet, folkpartiet, moderata samlingspartiet, en nykterhetsloge, några idrottsföreningar, Röda korsets lokalavdelning, och ett antal sammanslutningar inom arbetarrörelsen, bland annat den lokala SAP-föreningen och Unga Örnar.

Den enda studion ligger i skolan och har inretts av kommunen. Av ortens ca 30 föreningar samarbetar ett 20-tal kring närradion. Ett gemensamt program finns. Arbetet bedrivs i fem block, ett block för varje sändningsdag.

Sändningstiden är kort. Fasta tider är framförallt en halvtimme eller en kvart måndag–fredag med början kl 19. Den totala sändningstiden är åtta timmar i veckan.

En intensiv debatt om närradion i Dalsjöfors uppstod under arbetsmarknadskonflikten i maj, då Toarps ekumeniska råd sände strejkradio. Det ifrågasattes i press och lokalradio om man tillräckligt väl speglade parternas argument.

4.2.2.10 Karlstad

16 sammanslutningar har eller har haft sändningstillstånd. Frikyrkorna svarar för 57 procent av sändningarna.

Rock'n'rollklubben Sun City Rock, som gick in i sändningarna hösten 1979 har inspirerat andra lokala musikföreningar (en new waveförening, en reggae-förening och en discoförening) att börja sända. En gång i månaden samverkar de fyra musikföreningarna om ett gemensamt önskeprogram med telefonväkteri. I kulturmagasinet "Torget" samverkar dussintalet kultur-föreningar (bl. a. Fib/Kulturfront, musikkaféet, teaterföreningen och orkesterföreningen) med information om den kommande veckans kulturaktiviteter. Sändaransvaret för detta program har Värmlands Filmförbund. Åtta idrottsföreningar sänder ett sportprogram på söndagseftermiddagarna.

Tre politiska partier deltar: centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet.

Karlstad skiljer sig från andra försöksorter genom att televerket inrett en studio som uthyrs till de sändande sammanslutningarna.

4.2.2.11 Kumla

Tio sammanslutningar sänder drygt 18 timmar. Programmen från kyrkor dominerar sändningarna. Ett informellt samarbete kring närradion har etablerats mellan kommunens fritidsförvaltning och tillståndsinnehavarna.

Av de politiska partierna deltar folkpartiet och moderata samlingspartiet.

Ett par idrottsklubbar deltar, brottarklubben och Yxhults IK. Idrottsprogrammen, som vanligen sänds torsdagar och söndagar, har blivit populära, vilket även visar sig i att de i lyssnarundersökningen haft en större procent lyssnare på ett enskilt program än några andra närradiosändningar i landet.

Sportsändningarna innehåller bl. a. resultatrapportering, till vilken ett 20-tal klubbar medverkar. Några hembygdsprogram, producerade av Yxhults IK och Pingstkyrkan, har sänts i lokalradion (Radio Örebro).

4.2.2.12 Mora

Närradiokommitténs beslut att utse Mora till försöksort, trots att ingen sammanslutning i Mora anmält förhandsintresse, resulterade i att Filadelfiaförsamlingen startade sändningar. Man har sänt ca sex timmar i veckan, fördelat på samtliga veckodagar. Hösten 1980 började en andra sammanslutning, folkparksorganisationen Moraparken, att sända.

4.2.2.13 Sandviken

Elva sammanslutningar sänder 13 timmar i veckan. Kristna alliansrådet och Maranata (Pilgrimstjänst) svarar för 68 procent av sändningstiden. Svenska kyrkans högmässa sänds varje söndag. Konsum har svarat för några uppmärksammade sändningar, bl. a. från en föreningsstämma och en debatt om kontokorten. Några sportsändningar har förekommit, bl. a. direktsändning från ett 24-timmarslopp på skidor. Man har också haft långsändningar, bl. a. från midsommarfirandet och fortsättning med reportage från vägarna och från sjukhusets akutmottagning under midsommarnatten.

4.2.2.14 Svanön (Kramfors kommun)

Kulturhuset Svanögården har det enda sändningstillståndet, som även andra sammanslutningar använt sig av, för de fem timmar närradio man sänder per vecka. Studio ligger i kulturhuset och betjänar ett 15-tal sammanslutningar som utnyttjat husets sändningsrätt. Tre kyrkor, fyra politiska partier (centerpartiet, folkpartiet, socialdemokraterna och apk), studieförbunden ABF och Medborgarskolan, nykterhetsrörelsen, en hem- och skola-förening, Svanökören m. fl. deltar.

Bland de återkommande programmen kan nämnas "Speldosan", förskolebarnens eget program, "78 varv", ett pensionärsprogram, samt en sportjournal.

4.2.2.15 Umeå

18 sammanslutningar sänder 20 timmar i veckan. Fem kyrkor svarar för 80 procent av sändningarna. Några grupper (bl. a. Kvinnor och Arbete i Västerbotten och Filmstudion) slutade sända efter ett halvår. Umeå studentkår deltog från starten, men avbröt sina sändningar efter ett år och ett politiskt regimskifte i kårstyrelsen.

Programmen ligger väl samlade i ett block på förmiddagarna och ett på kvällen.

Av programmen kan särskilt nämnas direktsändningar från Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens riksmöte och folkpartiets landsmöte, vilka utsändes

i sin helhet, samt från hela sammanträden med kommunfullmäktige. Kyrkorna har bl. a. sänt en längre serie väckelsemöten.

Strömbäcks folkhögskola använder närradion som ett medel i utbildningen på sin medielinje.

4.2.2.16 Piteå

Nio sammanslutningar sänder åtta timmar i veckan. De samverkar om en enkel studio som inretts i stadsbiblioteket. Pingstkyrkan sänder dessutom från egen studio, som även uthyres för direktsändningar från andra sammanslutningar. I övrigt sänder IOGT-NTO, ABF, Svenska Företagares Riksförbund, folkpartiet, kds, stadsförsamlingen och Saronkyrkan.

Närradiokommittén utsåg Piteå till försöksort bl. a. därför att intresseanmälningar kom från de fyra stora partierna plus kds och apk. Moderata samlingspartiet och apk har slutat sända, centerpartiet startade aldrig. Socialdemokraternas sändningstider har övertagits av ABF.

4.2.3 Vilka sammanslutningar deltar?

Sammanslutningarna som sänder närradio bildar ett mycket heterogent mönster. Praktiskt taget alla typer av föreningar medverkar på flera försöksorter.

Den organisatoriska spännvidden är stor, särskilt i storstäderna Stockholm och Göteborg med 75 respektive 48 tillståndsinnehavare. (Se bilaga 1). Stor spännvidd har också Öckerö med 24 sammanslutningar bakom den lokala närradioföreningen. Det är ovanligt att en organisation deltar på samtliga orter. Endast pingströrelsen deltar överallt, dock utan att överallt ha eget sändningstillstånd. Härav följer också att kyrkorna som grupp finns med överallt. En tydlig tendens är att frikyrkorna deltar oftare än svenska kyrkan. Politiska sammanslutningar är representerade på samtliga orter utom i Mora.

De politiska partiernas deltagande var störst under valrörelsen och ökade i samband med folkomröstningen om kärnkraft i mars 1980. Då utvärderarna i vecka 16 undersökte vilka partier som deltog fanns folkpartiet med på nio orter, moderata samlingspartiet på åtta, centerpartiet på sju, socialdemokraterna på fem, kds på fyra orter och vpk på en.

På enstaka orter har även andra partier deltagit. Arbetarpartiet kommunisterna har sänt i Svanön och Piteå. I Stockholm deltar Stockholmspartiet (inom Radio Klara) och Opinionspartiet. I Göteborg deltar Förbundet Kommunist och Kommunistiska Arbetareförbundet (inom Radio Aktiv). 1979 deltog även Centrumsdemokraterna.

Utöver politiska partier och kyrkor är åtskilliga grupper representerade på flera av försöksorterna. Det gäller hyresgästföreningar, konsumentföreningar, studentkårer, handikappföreningar, kulturgrupper, miljögrupper, solidaritetskommittéer, motorklubbar, företagarföreningar, köpmannaföreningar, nykterhetsrörelsen, invandrargrupper, folkhögskolor, studieförbund, homosexuella grupper och musikaliska genregrupper.

En hel del grupper återfinns på åtskilliga orter. Svenska Företagares Riksförbund på nio orter (Piteå, Karlstad, Umeå, Eskilstuna, Linköping, Jönköping, Stockholm, Göteborg och Malmö). Konsum deltar i Stockholm,

Göteborg, Sandviken, Umeå och Svanön. Även Motormännens riksförbunds lokala klubbar har sänt på fem orter. Hem- och skolaföreningar deltar i Öckerö, Dalsjöfors och Svanön. Nykterhetsrörelsen finns med i Stockholm, Göteborg, Malmö, Öckerö, Dalsjöfors, Eskilstuna, Karlstad, Kumla, Sandviken, Umeå och Piteå, alltså på elva platser. Idrottsföreningar finns med på sju orter, folkhögskolor på tre. Invandrarorganisationer deltar i Stockholm, Göteborg, Malmö och på Järvafältet. Studieförbund deltar på åtta orter. ABF och Vuxenskolan sänder på tre orter (Dalsjöfors, Svanön och Piteå respektive Stockholm, Eskilstuna och Göteborg). Medborgarskolan deltar i Linköping och Göteborg, TBV i Eskilstuna och Frikyrkliga studieförbundet i Karlstad.

En grupp sammanslutningar har i påtagligt hög grad avstått från att använda sig av närradion – de fackliga. Avdelningar inom Statstjänstemannaförbundet deltar i Stockholm (Radio Klara) och Göteborg. Fackliga frågor behandlas från LO-perspektiv också ofta i bl. a. sändningarna från Folk-rörelsernas Mediaförening (Stockholm).

Helhetsbilden av svagt fackligt intresse rubbades under avtalskonflikten i maj 1980. Då sändes konfliktradio i ett stort antal program, varav åtskilliga extrasändningar, i Stockholm, Göteborg, Kumla, Dalsjöfors och Piteå. Sändningarna i Kumla producerades av Pingstkyrkan, i Dalsjöfors av Toarps ekumeniska råd. I Göteborg svarade Metall för sändningarna.

Under närradions 20 första sändningsmånader har ca 31 000 timmar radio sänts.

Tillståndsinnehavare och sändningstid veckorna 38/79 och 39/80

Sändningsort	Antal tillståndsinnehavare		Antal sändningstimmar/ vecka	
	V 38/79	V 39/80	V 38/79	V 39/80
Stockholms innerstad	41	73	81 ^a	115 ^a
Järva	24	31	35	84
Eskilstuna	12	11	10	24
Linköping	12	9	38	44
Jönköping	10	9	15	35
Malmö	25	29	28	66
Öckerö	3	3	2	5
Göteborg	44	46	44	76
Dalsjöfors	5	5	6	8
Karlstad	12	15	9	15
Kumla	6	7	5	18
Mora	1	2	9	13
Sandviken	14	11	8	13
Svanön ^b	1	1	10	5
Umeå	18	18	5	20
Piteå	13	11	5	8
Totalt	241	281	314^c	554^c

^a Nattsändningarna ej medräknade.

^b Började sändningsverksamheten vecka 47/79.

^c Antal minuter utöver timmarna ej angivna för varje ort, men medräknade i sumeringen.

4.2.4 Närradioföreningar

Som tidigare nämnts har kommittén vid informationsmöten på försöksorterna försökt stimulera till och framhålla fördelarna med lokalt samarbete. I många fall har ett sådant samarbete vuxit fram utan kommitténs direkta medverkan, i synnerhet på de mindre försöksorterna. Det motstånd mot en "övergripande" föreningsbildning som förekommit i inledningsskedet, framförallt i Stockholm, har tidigare omnämnts. Antalet deltagande sammanslutningar var stort och representationen så bred, att man fann det naturligt att gå samman i intressegrupper eller "mindre närradioföreningar", t. ex. Samkristen Närradio, Radio Klara, Stockholm, och Radio Aktiv, Göteborg.

I december 1980 har någon typ av samarbetsorgan bildats på alla försöksorter utom Mora, där Filadelfiakyrkan under större delen av försöksperioden sänt ensam. Dessa sammanslutningar varierar i sin uppbyggnad från mer formellt uppbyggda sammanslutningar till löst sammansatta, men regelbundet arbetande programråd.

Genom samarbete i en närradioförening har sammanslutningarna kunnat minska investerings- och sändningskostnader och samplanera själva programproduktionen. Kontakterna med närradiokommittén och televerket underlättades. Den årliga programschemaläggningen kan ske på basis av förslag från de lokala närradioföreningarna. Kommitténs merarbete med ändringar i programmen underlättas, då grupperna via sin närradioförening kan undersöka förutsättningarna för exempelvis utökad programtid.

På sju av försöksorterna (Stockholm, Malmö, Öckerö, Karlstad, Svanön, Umeå och Piteå) har den lokala närradioföreningen eget sändningstillstånd. Man har försökt intressera lyssnarna genom att fylla ut eventuella luckor mellan programmen med pausmusik och programläsning. Man har ibland också vidgat ambitionerna till att omfatta repris av program och information. I bl. a. Stockholm och Eskilstuna har man sökt tillämpa ett "aspirantsystem", där grupper som tidigare saknat kontakt med närradion introducerats i teknik och beretts tillfälle till kostnadsfria provsändningar och tillfällig medverkan.

I det följande ges en översikt över bl. a. närradioföreningarnas målsättning, arbetsuppgifter och ekonomi:

4.2.4.1 Stockholms närradioförening

Bildades 28 augusti 1979, tre månader efter sändningarnas start. Föreningen har till syfte att "verka för och sprida information om närradion, närradiosändningar och dess möjligheter. Vidare skall SN verka för att underlätta medlemmars möjligheter till programsändning i rent praktiska avseenden." 55 av 67 sändande sammanslutningar är medlemmar.

En av föreningens första uppgifter var att producera en ljudslinga, som kopplades in så snart ingen förening sände. Den innehöll omväxlande programläsning, trailers (max en minut långa avsnitt om olika föreningars program och sändningstider) och musik.

Årsavgiften i föreningen var första året 50 kronor. Sammanslutning, som deltog i ljudslingan, betalade ytterligare 200 kronor. Föreningens första budget omfattande 6 000 kronor.

4.2.4.2 Järva närradioförening

I december 1980 bildades Järva närradioförening efter förslag från flertalet av de sändande sammanslutningarna. Den valda interimsstyrelsen har vid första årsmötet våren 1981 att framlägga förslag om vilken verksamhet som föreningen skall bedriva.

I föreningens förslag till stadgar anges som ett mål att intressera fler föreningar inom sändningsområdet att delta i närradioverksamhet.

Föreningen avser vidare att underlätta det gemensamma administrativa arbetet.

4.2.4.3 Närradions Samarbetsorgan, Eskilstuna

Närradions Samarbetsorgan i Eskilstuna bildades i juni 1979, två månader före sändningsstarten den 9 augusti. Av elva tillståndsinnehavare (november 1980) är tio anslutna. Man erlägger en årlig medlemsavgift på 200 kronor per förening, vilken används för gemensamma informationsaktiviteter. Programplaneringen möjliggör för lokalpressen att dagligen publicera närradio-programmet med programrubriker. Klipp och programtablåer ur lokaltidningarna distribueras regelbundet till medlemmarna. Man har ett gemensamt debiteringssystem visavi televerket. 2-3 gånger årligen hålls större informationsmöten, där man försöker få flera med i verksamheten. Intresserade organisationer kan på en "öppen tid" göra kostnadsfria provsändningar på närradioföreningens ansvar.

4.2.4.4 Linköpings närradioförening

Först i november 1980 bildades Linköpings närradioförening i vilken ingår samtliga nio tillståndsinnehavare.

I föreningens uppgifter ingår att göra förslag till fördelning av sändningstider samt att samordna information till allmänheten. Närradioföreningen skall också genom direktkontakt med föreningar på orten som ännu inte deltar i sändningsverksamheten stimulera dessa att ansöka om egen sändningstid. Föreningar, som då inte vågar påta sig en sådan uppgift, erbjuds att få göra provsändningar inom ramen för närradioföreningens sändningstillstånd.

Medlemsavgiften består av dels en fast avgift på 100 kronor, dels en rörlig del.

Närradioföreningen har beslutat att över en gemensam bandspelare genomföra programläsning och föreningsinformation på icke bokade tider.

4.2.4.5 Jönköpings närradioförening

Jönköpings närradioförening bildades 8 februari 1980. Närradioföreningen föregicks av en interimistisk arbetsgrupp som tillkom i samband med sändningsverksamhetens start.

Med i föreningen är tio av de elva tillståndsinnehavarna. Varje medlemsförening betalar för 1980 en årsavgift på 780 kronor.

Närradioföreningen anordnar tematräffar för de sändande sammanslutningarna, sköter programinformation till dagstidningarna samt sprider information till allmänheten.

Närradiofestivalen i maj 1980, till vilken närradiosändande sammanslutningar från hela landet inbjöds, arrangerades av Jönköpings närradioförening i samarbete med närradiokommittén.

Över hälften av medlemsföreningarna utnyttjar den studio som finns på Södra Vätterbygdens folkhögskola.

4.2.4.6 Malmö närradioförening

Bildades 22 augusti 1979, tre veckor före sändningarnas start. Samtliga sammanslutningar är med; medlemskap är obligatoriskt. Malmö kommun stöder närradioföreningen genom investering i studiobyggnad och inredning av produktionsstudio som uthyres enligt självfinansieringsprincip. Härigenom har det blivit möjligt för sammanslutningar att börja sända utan egna investeringar. Studiobyggnaden ligger i anslutning till televerkets rundradio-central.

Föreningen har organiserat grundutbildning i radioproduktion. Utbildningen är obligatorisk för sammanslutningar som vill använda den gemensamma studion.

Kostnaderna tas ut enligt en tredelad taxa. En avgift tillämpas för sammanslutningar som sänder från egen studio, en för sammanslutningar som har egen studio men låter televerket sända programmen och en för sammanslutningar som utnyttjar studion fullt ut, dvs. både producerar och sänder programmen där.

För 30 minuter per vecka får sammanslutningar i den första gruppen betala 720 kr/år, i den andra gruppen 2 040 kr/år och i den tredje gruppen 4 315 kr/år.

Föreningens budget exkl sändningsavgifter och studiokostnader uppgick till 13 000 kr för första verksamhetsåret (16 månader).

4.2.4.7 Öckerö närradio, ideell förening

Föreningen bildades före närradions start och administrerar såväl en gemensam studio som huvuddelen av sändningarna. 24 föreningar ingår. Mot Bättre Vetande (en Hem- och skola-liknande förening för föräldrar, barn och lärare vid Brattebergsskolan) besätter två platser i föreningens programråd på sju ledamöter.

Kommunen gav verksamheten ett startanslag på 35 000 kronor. Medlemsföreningarna betalar 500–1 000 kronor årligen beroende på medlemstal. Inför starten inreddes studiolokal i skolan för 18 000 kronor. Radioutrustningen kostade ca 30 000 kronor. Föreningen har en årsbudget på 18 500 kronor inkl hyra för sändaren.

4.2.4.8 Göteborgs närradioförening

Göteborgs närradioförening bildades våren 1980. Dessförinnan hade ett omfattande samarbete mellan deltagande organisationer skett sedan sändningsstarten den 28 maj 1979. Samtliga 45 tillståndsinnehavare är medlemmar

i närradioföreningen, som sett lokal samordning av sändningstiderna som sin främsta uppgift. De beslut kommittén fattat angående sändningstider för Göteborgs närradio har också i stor utsträckning kunnat baseras på förslag från den lokala närradioföreningen. En annan uppgift har varit att ge råd om teknik och programproduktion. Medlemskapet kan vara antingen fast eller associativt. Merparten av organisationerna erlägger oavsett grad av anslutning en årlig avgift på 100 kronor samt sin andel av sändarhyran. Detta ger en budget på ca 12 000 kronor, vilket täcker avgifter till televerket, administrativa kostnader, regelbunden distribution av aktuell programtablå samt övrig informationsverksamhet av gemensam karaktär.

4.2.4.9 Radiorådet, Dalsjöfors närradio

Ett radioråd har från starten lett verksamheten. Varje sammanslutning som medverkar i närradion har en röst, oavsett om man har eget sändningstillstånd eller inte, när de fem ledamöterna i rådet väljs. Ledamöterna representerar var sin tillståndsinnehavare och träffas en gång i månaden för planering. Närradioförening med särskilda stadgar har inte ansetts erforderlig.

Borås kommun anslog vid starten 13 300 kronor till den gemensamma studion i Dalsjöskolan. Driftskostnaderna är ca 20 000 kronor/år. De fem sändningsblocken (tillståndsinnehavarna) delar driftskostnaderna lika. Extrasändningar medför ingen extra debitering.

4.2.4.10 Karlstads närradioförening

Lokalt samarbete inleddes våren 1979 och tog organiserad form i anslutning till sändningsstarten den 6 augusti 1979. Samtliga 13 tillståndsinnehavare är anslutna. Den årliga grundavgiften per förening är 100 kronor till vilken läggs en variabel avgift kopplad till den sändningstid varje förening individuellt utnyttjar. Den maximala avgiften per förening är 500 kronor per år. Budgeten täcker administrationskostnader, gemensam information till lokalpressen och hushållen samt produktion och distribution av föreningens "Internbulletin". Med anledning av STIM-avtalet kommer gemensam debitering att ske. Av de cirka 20 % man sparar på en sådan, kommer 5 % att tillfalla närradioföreningen. Samarbete sker även kring viss programproduktion. Närradioföreningen bedriver samarbete med ett antal skolor i Karlstad, som kostnadsfritt disponerar fast programtid en gång i veckan för elevradio.

4.2.4.11 Kumla närradio

De sändande sammanslutningarna i Kumla träffas en gång i månaden på kommunalkontoret till planerings- och sammanträde. Då diskuteras programschemat och programidéer liksom korrespondens med närradiokommittén. Sammanträdena protokollförs, men man har avstått från att bilda en närradioförening. Samtliga sändande sammanslutningar utom Pilgrimstjänst (Maranata) deltar.

Föreningarna har arrangerat gemensam utbildning av tekniker och producenter. Man diskuterar också ekonomiska frågor och tar ställning till kostnadernas fördelning.

Kommunens fritidskontor samarbetar med de sändande sammanslutningarna och svarar kontinuerligt för utskick av information. Kommunen har också ställt reportagebandspelare till sammanslutningarnas förfogande.

4.2.4.12 Föreningen Radio Sandviken

Föreningen bildades i november 1980. Den har till syfte att "främja samarbete i fråga om närradiosändningar inom Sandvikens kommun, att öka yttrandefriheten, att ge organisationer och enskilda möjlighet att göra sig hörda i Radio Sandviken, att öka medvetenheten bland allmänheten ifråga om radio men också andra massmedia, att samordna medlemsorganisationernas gemensamma marknadsföring av Radio Sandviken, att söka egen sändningstid för att sända program som normalt inte faller inom medlemsorganisationernas arbetsområde, att samordna medlemsorganisationernas sändningstid, så att marknadsföring av programutbudet och sändningen av program underlättas". Sju av de elva tillståndsinnehavarna tillhör föreningen.

4.2.4.13 Föreningen Svanö närradio

Närradiostarten på Svanön föregicks av många kontakter mellan Kulturhuset Svanögården och Umeå närradioförening.

I slutet av 1979 bildades föreningen Svanö närradio. Föreningen antog stadgar enligt Umeås modell. Närradioföreningen har formellt svarat för fördelning av sändningstid, men i realiteten har detta skötts av Kulturhuset Svanögården.

Alla sändningar har skett från Kulturhuset Svanögårdens studio fram till slutet av 1980, då flera organisationer sökt eget sändningstillstånd. Föreningen Svanö närradio är en av dessa föreningar.

Problemet för närradioföreningen har varit ekonomin. Varje förening har betalat 50 kronor per sändningskvart och 40 kronor i studiohyra. Kommunen har gett ett bidrag på 5 000 kronor till Svanö närradio och 20 000 till Kulturhuset Svanögården för att täcka en del av utgifterna för iordningställande av studio.

4.2.4.14 Umeå närradioförening

Närradioföreningen bildades före sändningsstarten i maj 1979. Föreningen har administrerat all fördelning av sändningstid, vilken som schemaförslag sänts till närradiokommittén för godkännande. Föreningen omfattar alla sändande sammanslutningar utom Pilgrimstjänst (Maranata).

En huvuduppgift för föreningen har varit att administrera en gemensam studio samt finansiera kostnaderna för denna. För att handha studios apparatur har krävts att man genomgått kurs vid Strömbäcks folkhögskola eller på motsvarande sätt visat sin kunskap.

De sändande sammanslutningarna har betalat högst 50 kronor per kvart för att utnyttja studion. De som sänt mycket har fått mängdrabatt. 1979 omslöt närradioföreningens budget 31 000 kronor.

4.2.4.15 Piteå närradioförening

Lokal närradioförening kunde bildas innan närradiosändningarna startade den 13 augusti 1979. Samtliga elva tillståndsinnehavare är medlemmar och har samverkat vid fördelning och placering av sändningstider. Grundavgiften per år och förening är 700 kronor, vilket täcker en "grundkvart". Till detta kommer 300 kronor för varje ytterligare sändningskvart inklusive repriser, vilket för högst betalande organisation i Piteå gör 2 800 kronor årligen. Man har delat på kostnaderna för en gemensam studio i kommunens lokaler och har också tillgång till Filadelfiakyrkans studio vid direktsändningar. Inför 1981 planerar Piteå närradioförening ett utökat samarbete kring programproduktionen, bl. a. med direktsändningar från kommunfullmäktigedebatterna och en taltidning för synskadade. Kommunen har för att möjliggöra sändningarna från fullmäktigesammanträdena beviljat ett anslag på 2 000 kronor för 1981.

4.3 Hur har ansökningarna prövats?

4.3.1 *Inledning*

Enligt lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio är det bara lokala *sammanslutningar* som kan få tillstånd att sända närradio. Ordet sammanslutning kan knappast tolkas på mer än ett sätt; det betecknar ett antal personer som förenats i ett bestämt syfte. I närradiolagens förarbeten används ordet som ett samlat uttryck för föreningar, grupper, organisationer och folkrörelser. Av alla dessa benämningar följer självklart att den enskilde har uteslutits från sändningsrätt. Här upptäcker man genast ett problem. Hur många enskilda behövs det för att man skall kunna tala om en "sammanslutning"? Kan exempelvis två personer med ett gemensamt intresse betraktas som en sådan? Det förefaller naturligt att behandla den frågan i anslutning till den följande beskrivningen av de sammanslutningar som är berättigade att sända.

Sammanslutningen måste vara *juridisk* person för att få sändningstillstånd. Den egenskapen innebär bl. a. att det är sammanslutningen som sådan som kan förvärva rättigheter och dra på sig skyldigheter och som själv uppträder utåt mot omgivningen. Sammanslutningen måste vidare *bedriva "ideell, politisk, facklig eller religiös" verksamhet inom sändningsområdet*.

4.3.2 *Olika sammanslutningar*

4.3.2.1 *Ideella föreningar*

Det finns inga bestämmelser i svensk lag som reglerar de ideella föreningarnas allmänna förhållanden. Flera försök har gjorts att införa en lagstiftning, bl. a. genom propositioner till 1910 och 1911 års riksdagar. Förslagen har

fallit bl. a. beroende på hårt motstånd från föreningarnas företrädare. Man har menat att en lagstiftning skulle komma att verka som en tvångströja på det fria föreningslivet och hindra föreningarnas rörelsefrihet. Sedan år 1974 skall dock sådana ideella föreningar som bedriver rörelse registrera sig i handelsregistret. Men i övrigt är det främst genom olika prejudicerande utslag i högsta domstolen kring sekelskiftet som de ideella föreningarna ramats in. Denna praxis brukar kommenteras så, att en förening skall ha antagit stadgar av "viss fullständighet" och utsett en styrelse för att bli ansedd som en juridisk person. För praktiskt bruk fungerar en sådan anvisning inte särskilt bra. Att av rättsfallen närmare klargöra vad stadgarna faktiskt måste innehålla för att uppfylla fordringarna är dock svårt. En viss ledning torde kunna hämtas från de första lagförslagen, som kan förmodas vara försök att kodifiera gällande praxis.

Den ideella föreningen är en mycket vanlig form för samverkan mellan ett antal personer för ett gemensamt ändamål. Det bör noteras att ordet ideell i det här sammanhanget är något vilseledande. Under begreppet faller visserligen sådana föreningar som har ett ideellt syfte i vanlig mening, t. ex. välgörande, religiöst, politiskt, idrottsligt eller kulturellt syfte. Detta gäller även om den ideellt syftande verksamheten hämtar sin näring ur en ekonomisk rörelse. Men till de ideella föreningarna räknas också sådana föreningar som har bildats för att främja medlemmarnas ekonomiska intressen, såsom fackföreningar och branschorganisationer. De föreningar som främjar sina medlemmars ekonomiska intressen genom att driva affärsmässig verksamhet räknas dock som ekonomiska föreningar.

Föreningens namn skall givetvis framgå av stadgarna. De måste också upplysa om föreningens ändamål och det på ett sätt som visar att det verkligen är fråga om en ideell förening. Vidare måste stadgarna ge anvisning om hur föreningen skall vara organiserad, så att dess angelägenheter kan beslutas och verkställas. Den minsta tänkbara organisationen är föreningsstämman och styrelsen. Har föreningen bara de två organen, förefaller det kunna räcka om stadgarna anger hur ofta stämman skall sammankallas och hur många ledamöter styrelsen skall bestå av. Ingenting hindrar för övrigt att styrelsen består av bara en person.

Både enskilda, s. k. fysiska personer, och juridiska personer kan ingå som medlemmar i en ideell förening. Det ligger i sakens natur att en ideell förening inte kan bildas av en enda medlem. Med hänsyn till kravet att den sändande organisationen skall vara en sammanslutning, kan en ideell förening som har bara en medlem kvar i varje fall inte ha rätten att sända närradio. Å andra sidan behöver antalet medlemmar inte vara större än fem. Det följer analogt av den regel som gäller för de ekonomiska föreningarna. I alla de lagförslag om de ideella föreningarna som lagts fram, har också fem medlemmar varit de minsta antal som krävts för den ideella föreningens registrering och bestånd. Är medlemmarna juridiska personer räcker det om de är tre.

En juridisk person måste naturligtvis i sista ledet företrädas av en eller flera fysiska personer. Normalt företräds en förening av sin styrelse. Av praktiska skäl brukar styrelsen ge en eller flera personer rätt att ensamma företräda föreningen. I den uppgiften ingår bl. a. att teckna föreningens namn.

Erfarenheter av de ideella föreningarna i försöksverksamheten

Den helt övervägande delen av sändningstillstånden har beviljats de ideella föreningarna. Kommittén vill här ta upp några av de erfarenheter som handläggningen av föreningarnas ansökningar gett.

Kommittén har inte kunnat slå fast att en sökande förening i realiteten har varit täckmantel för en enskild person. Frågan har naturligtvis varit särskilt aktuell, när det har rört sig om ansökningar från föreningar som har bildats efter närradions start. Det är dock bara någon enstaka gång, som det funnits anledning till närmare undersökningar på den här punkten.

Det har också bara i undantagsfall varit påkallat att sätta en föreningsstatus av juridisk person i fråga på grund av brister i stadgarna. Huvudintrycket är att de flesta anmälda föreningar har stadgar med innehåll som går långt över de minimikrav som kan ställas.

Det är i stället på en annan punkt som frågan om föreningsställning som självständigt rättssubjekt behövt övervägas. En stor del av de sändande föreningarna ingår nämligen som enheter i större organisationer. I några fall har en förhållandevis stark bindning mellan de olika delorganisationerna gett anledning till tveksamhet.

Ett sådant exempel är Chilekommitténs organisation. En ansökan från en lokal Chilekommitté väckte frågan om dess självständiga ställning gentemot huvudorganisationen. Lokalkommittén åberopade som sina de stadgar som Chilekommittén antagit vid en kongress. Stadgarna innehöll bl. a.

”Lokalkommitté är en grupp på minst fem personer som stöder organisationens stadgar. Lk . . . verkställer de beslut och uppdrag som meddelas av nationella styrelsen (NS) . . . För att betraktas som konstituerad skall lk till NS skicka protokoll från konstitueringsmöte . . . På grundval av detta tar NS ställning till om lk är i vederbörlig ordning konstituerad . . . Om lk bryter mot organisationens stadgar kan denna suspenderas till nästa kongress av NS.”

Utan att stadgarna sade någonting om den saken, hade lokalkommittén vid ett årsmöte utsett en styrelse om sex personer. Beslutet om att ta del i närradioförsöket hade lokalkommittén fattat självständigt

Som jämförelse kan anföras riksdagspartiernas uppbyggnad från lokalavdelningar över distrikt till riksorganisationer. Alla enheterna arbetar efter stadgar som fastställts av partiernas högsta beslutande organ. Ofta medger stadgarna att de underordnade enheterna antar tilläggsstadgarbara om dessa inte strider mot grundstadgarna.

Kommittén fann mot den bakgrunden att också den lokala Chilekommittén var att betrakta som en självständig juridisk person, varför den beviljades sändningstillstånd. En liknande diskussion uppstod för övrigt vid behandlingen av ansökningar från lokalavdelningar av Svenska Företagares Riksförbund. Lokalavdelningarna tillämpar stadgar som anagits vid förbundskongressen. I förbundets stadgar sägs bl. a. att avdelningarna lyder direkt under förbundsstyrelsen och att förbundsstyrelsen kan upplösa avdelningen om dess medlemsiffra skulle understiga ett visst antal. För lokalavdelningarna stadgas bl. a. följande:

”Lokalavdelning . . . är skyldig ställa sig Förbundets stadgar till efterättelse . . . Avdelningsstyrelsen skall, då det gäller avdelningens rättigheter och skyldigheter, inför

domstol eller annan myndighet söka, kära eller svara. Alla avdelningens beslut av principiell betydelse skola . . . dock underställas förbundsstyrelsen för godkännande."

Också i detta fall bedömde kommittén att lokalavdelningen hade egenskapen av självständig juridisk person.

Till motsatt resultat ledde en ansökan från ett av Svenska Arbetsgivarföreningens regionkontor. Regionkontoren saknar både egna stadgar och styrelser. En följande ansökning från Arbetsgivarföreningen som sådan om tillstånd för sändningar över Stockholmssändaren lämnades även den utan bifall, eftersom bara lokala sammanslutningar och inte riksorganisationer kan komma ifråga. Flera andra organisationer med hela riket eller län som verksamhetsområde har fått avslag eller låtit sin ansökan förfalla på grund av kravet på lokal organisation. Det har gällt bl. a. Scientologykyrkan i Sverige, Svensk-Indianska förbundet, Biliströrelsen, Kommittén för mänskliga rättigheter i Sverige och Elevförbundet i Stockholms län.

Ett problem uppstod också när kommittén konstaterade att Frälsningsarméns organisation inte passar in i närradios regelsystem. Frälsningsarmén är organiserad efter militärt mönster, med högkvarteret i London som högsta administrativa instans. I de lokala kårerna, som sökte sändningstillstånd, är "styrelserna" – kårnämnderna – tillsatta centralt. Nämnderna arbetar efter instruktioner beslutade av generalen i London. Det stod därmed klart att kårerna inte kunde anses som självständiga juridiska personer. Problemet löstes så att medlemmarna i respektive kår bildade en ideell förening, med syfte att presentera arméns verksamhet genom radio- och TV-program. Liknande centralistisk uppbyggnad hade Sjundedags Adventistsamfundet. Närradios krav på lokal organisation föranledde Adventistsamfundet att på sändningssorterna bilda självständiga lokala församlingar.

För att få tillstånd att sända närradio skall en sammanslutning bedriva "ideell, politisk, facklig eller religiös verksamhet". Som tidigare redogjorts för, räknas enligt juridisk praxis alla de föreningar som uteslutande har något av de uppräknade syftena som ideella föreningar. Men till de ideella föreningarna hänförs – förutom de fackliga – också andra föreningar som har till syfte att främja sina medlemmars ekonomiska intressen, närmast då branschorganisationerna, vilka med en snäv tolkning av ovanstående sändningsvillkor skulle hamna utanför kretsen av sändningsberättigade sammanslutningar.

För sändningsrätt krävs att sammanslutningen skall bedriva sin verksamhet inom sändningsområdet. I flera fall har ansökningar kommit in från lokalorganisationer som haft sitt verksamhetsfält utanför sändningsområdet, varför deras ansökningar lämnats utan bifall.

Ett annat fall har dock krävt större uppmärksamhet. En religiös sammanslutning (Pilgrimstjänst/Maranata) har haft tydliga ambitioner att sända även på orter där man inte haft en så regelbunden verksamhet att man varit känd för andra sammanslutningar på orten. Man har i det syftet bildat juridiskt oklanderliga lokala församlingar. På en ort sattes, sedan tillstånd beviljats, i fråga om någon egentlig verksamhet bedrevs av Pilgrimstjänst inom sändningsområdet. Organisationen kunde dock upplysa att man bl. a. hade "mötesverksamhet och övrig evangelisation" inom sändningsområdet, varför kommitténs beslut stod fast.

4.3.2.2 Ekonomiska föreningar

I alla de uttalanden som ligger till grund för reglerna om försöksverksamheten, anges de som kan få rätt att sända närradio som ideella, religiösa, fackliga och politiska organisationer. Motsvarande formulering i 3 § lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio ("sammanslutning . . . som bedriver ideell, politisk, facklig eller religiös verksamhet") har kommittén ansett ge utrymme för att ta med också sammanslutningar som inte går att inordna under någon av de uppräknade kategorierna. Med denna utgångspunkt har kommittén även gett ekonomiska föreningar möjlighet att medverka under försöksverksamheten. I denna fråga var dock kommittén inte enig; reservation avgavs av ledamoten Göthe Knutson mot att konsumentföreningar beviljades tillstånd.

Dessa typer av föreningar bildas för att genom egen affärsmässig verksamhet främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Den ekonomiska föreningen måste registreras för att bli juridisk person. För att kunna registreras skall den ekonomiska föreningen vara kooperativ, dvs. medlemmarna skall aktivt ta del i föreningens verksamhet, genom att t. ex. köpa av föreningen eller hyra bostad av den. Som ovan sagts måste antalet medlemmar vara minst fem. Typiska kooperativa föreningar är konsumentföreningarna och bostadsrättsföreningarna.

Fyra konsumentföreningar har beviljats sändningstillstånd. I deras stadgar fanns, vid sidan av det ekonomiska ändamålet, intaget bl. a. att föreningen skulle dels "tillhandahålla sådan information, som underlättar för konsumenterna att organisera sin hushållning . . .", dels "bland medlemmar och allmänhet sprida upplysning om sådana samhälls- och företagsekonomiska förhållanden, som är av betydelse för hushållen samt om kooperationens grundsatser, uppbyggnad och stadgar". Dessa ändamål, som inte kan betecknas som annat än ideellt syftande, var också de som enligt ansökningarna skulle präglade sändningarna.

Tillstånd har också beviljats en OK-förening. Dess stadgar angav som föreningens enda ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Föreningens planer för programverksamhet i närradion omfattade dock enbart den ideella verksamhet, som föreningen dessutom drev, bl. a. upplysning om energisparande och kurser i bil- och värmeekonomi.

Även en HSB-förening har fått tillstånd att sända närradio. Inte heller dess stadgar tog upp något annat än det ekonomiska ändamålet, men programplanerna omfattade bl. a. studiecirklar och frågor om boendemiljö.

4.3.2.3 Bolag

Vid sidan av föreningen finns bolaget som den andra formen av frivillig sammanslutning (association). Man brukar skilja bolaget från föreningen genom att kalla bolaget för en sluten och föreningen för en öppen association. Med det menas att bolagets medlemsantal är bestämt i bolagsavtalet.

En ny delägare kan tas in bara med de gamla delägarnas samtycke, med ett nytt bolagsavtal som följd. Föreningen däremot är konstruerad för ett växlande medlemsantal med en gemensam överenskommelse, stadgarna, som inte behöver ändras om medlemmar kommer till eller försvinner.

Bolagen delas in i huvudgrupperna enkla bolag, handelsbolag och aktiebolag. Av dem kan bara handelsbolaget ha intresse i närradiosammanhang. Det enkla bolaget är nämligen ingen juridisk person och aktiebolaget kan knappast betraktas som en sammanslutning i den mening som här avses.

Ett handelsbolag består av två eller flera personer som under gemensam firma bedriver en bokföringspliktig rörelse. Skulle bolaget dessutom bedriva t. ex. en ideell verksamhet skulle det teoretiskt kunna beviljas sändningstillstånd. Ingen sådan ansökan har dock kommit in.

4.3.2.4 Övriga former av sammanslutningar

Inledning

De här ovan behandlade sammanslutningarna har alla det gemensamt att de bildats genom att personer frivilligt gått samman. Man brukar kalla sådana sammanslutningar för privaträttsliga associationer.

Vid sidan av dessa finns emellertid s. k. offentligrättsliga sammanslutningar, som präglas av ett offentligt inslag. Gränserna mellan dessa båda kategorier är dock inte klara. Det offentliga inslaget kan variera både till omfattning och karaktär. Kommunen är ett exempel på en organisation med ett mycket starkt offentligt inslag. Den är erkänd av staten och varje medborgare är tvingad att vara "medlem". Det offentliga draget kan också vara svagare, som t. ex. hos hyresgäströrelsen, som vid sidan av sin vanliga föreningsverksamhet också utför ett statligt förhandlingsuppdrag.

Det finns inte i materialet bakom försöksverksamheten något uttalande som bestämt utesluter offentligrättsliga sammanslutningar från att ta del i försöket. Utbildningsministerns påpekande i propositionen (1977/78:91 s. 223) att varje sammanslutning skulle ha styrelse och stadgar talar för att de deltagande sammanslutningarna skall ha någon karaktär av frivillighet. Beträffande kommunal medverkan framstår det dock redan mot bakgrund av syftet med programverksamheten i närradion uppenbart att en sådan inte var avsedd. Mot kommunala egensändningar talar också indirekt uttalandet i propositionen (s. 227) att det kan te sig naturligt för en kommun, att inom ramen för sitt ordinarie stöd åt folkrörelse- och organisationslivet, bidra till närradions utveckling.

Kommuner

Det är flera kommunala organ som anmält intresse för verksamheten, men ingen kommun har sökt tillstånd. Däremot har en ansökan kommit från en ideell förening under kommunalt inflytande. Föreningens medlemmar bestod av allmännyttiga kommunala bostadsföretag. Föreningen hade bl. a. till ändamål att verka för trivsel och ordning inom medlemmarnas bostadsområden.

Kommittén har ansett att kommunerna skall lämnas utanför försöksverksamheten. En förening som består av kommunalt dominerade organ, har inte heller bedömts kunna få sändningstillstånd.

Svenska kyrkans församlingar

En församling i svenska kyrkan företer i många avseenden stora likheter med den borgerliga kommunen. Församlingarnas organisation och verksamhet är reglerad i lag och de saknar alltså egentliga stadgar. Liksom den borgerliga kommunen är givetvis församlingen en juridisk person. Med hänsyn till den stora likhet med de borgerliga kommunerna som församlingarna har, hade det kanske varit konsekvent att utesluta också dem från att ta del i försöksverksamheten.

Svenska kyrkans församlingar driver emellertid en verksamhet som enligt närradiokommitténs uppfattning ligger helt i linje med avsikten med närradioverksamheten. De är därmed exempel på de svårigheter vi stött på när det gäller att med hjälp av entydiga juridiska definitioner avgränsa den krets av sammanslutningar som avsetts kunna få tillstånd att delta i närradioförsöket.

Studentkårer

Enligt lag skall varje studerande vid universitet vara medlem i en studentkår. Utan ett sådant medlemskap är det inte möjligt att studera vid universitetet. Man brukar kalla detta tvång för indirekt, eftersom valet att studera är frivilligt. Kåreerna liknar i övrigt mycket de ideella föreningarna. Också i detta fall har kommittén beviljat sändningstillstånd.

Stiftelser

Utöver vad som framgår av det tidigare har ytterligare en kategori sökande vägrats tillstånd att sända närradio, nämligen stiftelserna.

En stiftelse anses ha kommit till stånd då någon anslagit egendom att såsom självständig förmögenhet stadigvarande tjäna ett bestämt ändamål.

Det finns stiftelser som har verksamhet och organisation som till en del liknar de ideella föreningarnas. Hos stiftelserna är emellertid själva egenomsbindningen det primära. Stiftelsen företer dessutom andra viktiga särdrag. Varken stiftaren eller de som ev. medverkar i stiftelsens verksamhet har möjlighet att påverka stiftelsens ändamål. Någon möjlighet till regelbunden kontroll eller nyval av stiftelsens styrelse finns inte. Stiftelsen kan inte upplösas. Stiftelsen är alltså inte en sammanslutning av personer. Kommittén har därför avslagit ansökningar från stiftelser

4.3.3 *Fördelning av sändningstid*

4.3.3.1 *Tidskollisioner*

Som framgår av avsnittet Förberedelse och start (4.1.5 s 61) har fördelningen av programtid mellan sammanslutningarna i stort sett (tunnat ske friktionsfritt på de olika försöksorterna.

Närradiolagen ger vissa riktlinjer för hur sändningstillstånden kan fördelas under försöksverksamheten. Enligt 5 § får hänsyn bl. a. tas till behovet av ämnesmässig allsidighet. Denna formulering är den enda som kan an-

vändas som en anvisning för hur fördelningen av tid skall göras när flera sammanslutningar ansöker om samma sändningstid. Kommittén diskuterade därför tidigt frågan om mera allmänna riktlinjer för tidsfördelningen i sådana situationer. Det bedömdes som sannolikt att det framför allt på de större försöksorterna kunde uppstå efterfrågan på samma attraktiva sändningstider från flera deltagande sammanslutningar.

Kommittén fann att man i första hand borde lägga vikt vid motiv som grundade sig på förmodade önskemål från lyssnare och på sådana förutsättningar som samarbete kring studiourrustning, lokaler, programplanering o. d. Kommittén månade dock om att skapa rättvisa mellan riksdagspartierna genom att tilldela dem samma attraktiva sändningstid men på olika veckodagar. Kommitténs strävan var att ge dessa likvärdigt placerad sändningstid.

Med de politiska organisationernas varierande intresse för att delta i försöksverksamheten har det visat sig att den strikta fördelningsprincipen inte behövt tillämpas. Sammanslutningar som kan betecknas som politiska har i stort sett fått den ordinarie sändningstid de önskat. Även mindre politiska grupperingar utanför riksdagspartierna har vanligtvis fått goda sändningstider. Vissa avvägningar har däremot förekommit vid extrasändningar.

Under valrörelsen 1979 liksom under perioden före folkomröstningen i kärnkraftsfrågan i mars 1980 inkom ett stort antal ansökningar om tillfällig tilläggstid från de politiska partiernas lokalföreningar. En liknande situation uppstod i samband med arbetsmarknadskonflikten i april och maj 1980. För att undvika ensidighet och åstadkomma rimlig spridning informerades de sammanslutningar som kunde tänkas vara intresserade om möjligheten till extra sändningar. Först sedan dessa beretts tillfälle att anmäla eventuella önskemål, fattades beslut i de enskilda ärendena.

Problem med sammanfallande önskemål har i allmänhet kunnat lösas genom lokala överenskommelser. Det stora deltagarintresset för Stockholmsförsöket kom emellertid att komplicera planeringen av sändningsschemat för 1980. Deltagande sammanslutningar kunde av utrymmesskäl inte generellt tilldelas de fasta sändningstider de önskade för året. Kommittén fastslog därför att tidigare erhållen sändningstid skulle reduceras för att erbjuda nytillkomna sammanslutningar plats. Kommittén beslöt också att avslå senare under 1980 ingivna ansökningar om permanent utökad sändningstid.

Ytterst få inskränkningar i programtid behövde i praktiken genomföras. Däremot förelåg inga möjligheter att utöka programtid under året utom i de fall där någon sammanslutning valde att minska sin programtid eller utgå ur försöksverksamheten.

4.3.3.2 Fast eller flexibel tid?

Kommittén har i förenklande syfte bestämt att en sammanslutning endast kan få fast sändningstid omfattande hela 15-minutersperioder per vecka. Vidare har deltagande sammanslutningar möjlighet att under försöksperioden begära ändrade sändningstider. Begäran om ändrad sändningstid kan avse ett eller flera av följande alternativ; tidbyte (enskilt eller mellan två eller flera föreningar); utökad sändningstid; eller reducerad sändningstid.

För samtliga alternativ gäller att det kan röra sig om permanenta eller tillfälliga ändringar.

Kommittén har dock principiellt rekommenderat sammanslutningarna viss restriktivitet beträffande ändring av sändningstider. Detta främst mot bakgrund av den administrativa belastning som omfattande ändringar orsakar kommittén i dess egenskap av myndighet. Trots denna rekommendation har ett stort antal ansökningar rörande tidsändringar behandlats under försöksperioden. Möjligheten till rörlighet beträffande programtid har upplevts som positivt av de medverkande sammanslutningarna. Bättre förutsättningar att exempelvis spegla aktuella lokala händelser och tillvarata idéer bland medverkande i och utanför den egna organisationen har skapats. Överlåtelse av tid föreningar emellan har varit vanliga. Man har genomgående generöst "ställt upp" för varandra, vilket gjort det möjligt för enskilda föreningar att intressbevaka evenemang eller sammanhängande spegla en aktuell fråga.

Som exempel på större "satsningar" av denna typ under 1980 kan nämnas Radio Klaras valvaka vid folkomröstningen om kärnkraft i mars, "Metall-41:ans" konfliktradio över Göteborgssändaren i april-maj, Estniska föreningens bevakning av festivalen ESTO 80 i juli och direktreportagen från folkpartiets landsmöte i Umeå i augusti.

Många föreningar som på ordinarie programtid huvudsakligen arbetat med bandade program har i sina extraprogram fått större utrymme för experiment i direktreportagens form. Föreningarnas bristande erfarenhet och rutin på området har gjort det svårt för alla att i inledningsskedet bedöma den egna kapaciteten att producera program. Möjligheten att byta programtid och få extratid har underlättat att både tekniskt och idémässigt gradvis växa in i verksamheten.

Sammanslutningar som inte velat binda sig för minst 15 minuter per vecka har uppmanats att samverka med andra sammanslutningar om återkommande sändningar var fjortonde dag, var tredje vecka eller annan lämplig periodicitet. Ett antal sammanslutningar har föredragit att arbeta på det sättet.

4.3.3.3 Nattsändningar

Samtliga lokala närradioföreningar erbjöds i en rundskrivelse i mars 1980 att ansöka om permanent sändningstid kl. 00.00–06.00.

Möjligheten att tilldela enskilda sammanslutningar fasta nattsändningar hade dessförinnan diskuterats inom kommittén. Inkomna ansökningar om nattid visade att intresset i huvudsak var koncentrerat till fredags- och lördagsnätter. Många grupper hade tidigare under försöksperioden genomfört tillfälliga nattsändningar under veckoslut och redovisat positiva lyssnarreaktioner. I synnerhet gällde detta direktsända program av temakaraktär med möjlighet för lyssnarna att ringa in frågor och synpunkter (ett urval nattsändningar redovisas i bilaga 5). Konkurrenten om dessa tider kunde m. a. o. förväntas bli stor, framför allt i Stockholm och Göteborg. Svårigheterna att centralt finns lämpliga kriterier vid fördelning var uppenbara. Genom att överföra permanent nattid till de lokala närradioföreningarna

som önskade sådan skapades förutsättningen för en fördelning i samråd mellan de sändande sammanslutningarna.

Stockholms närradioförening erhöll som första lokala närradioförening permanent nattid i mars 1980. I inledningsskedet diskuterades inom föreningen eventuella problem rörande programansvarigheten.

Fall kunde tänkas uppstå då medlemmar inom närradioföreningen kunde komma att betrakta vissa program eller programinslag som på ett eller annat sätt kontroversiella och därmed ifrågasätta närradioföreningens gemensamma programansvar. Detta kunde dock lösas genom att den enskilda sammanslutningen kunde få programansvaret för nattsändningen efter anmälan härom hos kommittén.

Vidare berördes riskerna för ett alltför ensidigt programutbud från vissa ständigt återkommande sammanslutningar. Bakgrunden till dessa farhågor var ett ökande antal ansökningar med önskemål om att få disponera flera nätter i rad. I några fall avsåg ansökningarna perioder upp till ett halvår med en à två nattsändningar per månad. För att undvika dominans och ensidighet införde närradioföreningen principen att enskild sammanslutning inte skulle tilldelas mer än tre nätter per ansökningstillfälle. Man avsåg vidare att genom ett programråd granska och sovra programförslag med avseende på angelägenhets/aktualitetsgrad och i första hand söka åstadkomma program av temakaraktär.

Permanent nattid disponeras även av närradioföreningarna i Göteborg och Malmö, medan man på övriga försöksorter valt att låta enskilda föreningar som önskat ha nattsändningar ansöka direkt till kommittén. Att intresset för kontinuerliga nattprogram är mer framträdande i storstäderna kan till en del förklaras av att det totala programutbudet på dagtid här är större. Trängseln på sändarna gör att få föreningar kan få lång, sammanhängande sändningstid eller begära permanenta utökningar på dagtid.

Kommitténs hantering av nattiderna har – med ett undantag – inte mött några invändningar från tillståndshavarna. Undantaget utgjordes av en av de sändande sammanslutningarna i Stockholms innerstad, Alternativ Stad ("Radio Klara"). Man begärde i ansökan till kommittén tillstånd att få sända den natt som inföll ett år efter det att sändningarna över Stockholmssändaren startade. Man avvisade hänvisningen om att ta upp en diskussion med närradioföreningen, under förmenande att närradioföreningen oberättigat tilldelats befogenheter av "offentligrättslig karaktär". Kommittén fann inte skäl att överflytta sändningstillståndet för "jubileumsnatten" på Radio Klara, särskilt som Radio Klara inte gjort något försök att träffa en överenskommelse med närradioföreningen i saken.

4.4 Upphovsrättsliga frågor

4.4.1 *De grundläggande bestämmelserna*

4.4.1.1 Allmänt

Med upphovsrätt menas den rätt som författare, kompositörer och konstnärer har till sina alster. Reglerna härom finns i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen, URL). I princip har

varje upphovsman ensamrätt att bestämma över all användning av sitt verk. Vidare har utövande konstnärer, dvs. skådespelare, sångare och musiker, en viss rätt att bestämma över utnyttjandet av sina prestationer. Även bestämmelserna härom ingår i URL. Fotografer har ensamrätt att bestämma över användningen av sina fotografier. Denna rätt regleras i en särskild lag, nämligen lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild (fotografilagen). (FotoL.)

4.4.1.2 Upphovsmäns rättigheter

I upphovsmännens ensamrätt ingår som ett väsentligt element att göra verket tillgängligt för allmänheten, vare sig detta sker i ursprungligt eller bearbetat skick eller i annan litteratur- eller konst- eller annan teknik. Ett sätt att göra verket tillgängligt för allmänheten är genom s. k. offentligt framförande, t. ex. utsändning i radio eller TV (2 § URL). På motsvarande sätt har den som tagit en fotografisk bild i princip ensamrätt bl. a. att visa den offentligt genom t. ex. utsändning i TV (1 § FotoL). Vad som nu har sagts innebär som en utgångspunkt att man måste ha upphovsmännens resp. fotografens tillstånd för att få sända ut hans verk resp. fotografi till allmänheten i radio eller TV.

Från den ensamrätt som rättighetshavaren sålunda har finns vissa undantag, som är påkallade av hänsyn till allmänna eller enskilda intressen. För den egentliga upphovsrättens del finns regler härom i 2 kap. URL. Vissa av dessa undantag har särskild anknytning till radio- eller TV-sändning, nämligen främst följande.

- a. Verk får fritt (dvs. utan tillstånd från eller ersättning till upphovsmannen) framföras offentligt i samband med gudstjänst eller undervisning (20 § URL). Detta innebär att verk får framföras fritt vid t. ex. radiogudstjänster eller i undervisningsprogram.
- b. Verk får i viss omfattning återges fritt i reportage, dvs. vid information om dagshändelser genom ljudradio eller TV (21 § URL). Rätten gäller bara verk som syns eller hörs under dagshändelser och återgivandet får endast ske i den omfattning som betingas av informationssyftet.
- c. Radioföretag har rätt att göra s. k. efemära inspelningar (22 § första stycket URL). Med detta menas främst inspelningar som görs för att möjliggöra att sändningen sker vid en senare tidpunkt än den då de medverkande står till förfogande för framträdandet i studion. Bestämmelsen innebär att om radio- eller TV-företag har rätt att sända verk så har man också rätt att på vissa villkor spela in verket för bruk vid egna utsändningar. Villkoren härför finns angivna i vissa tillämpningsföreskrifter till URL (11–14 §§ tillämpningsföreskriften [1961:348] till URL och FotoL). Sådan inspelning skall göras med företagets egen tekniska utrustning och får i princip inte överlämnas till annan. Inspelningen får bevaras högst ett år och användas högst fyra gånger. Sedan skall den förstöras. Detta gäller dock inte om radio- eller TV-företaget kommer överens om annat med upphovsmannen eller fotografen. Om upptagningen har dokumentariskt värde får den dock överlämnas till Sveriges Radios arkiv för att bevaras. Restriktiva regler gäller också för överförande av efemär inspelning till

annan inspelning. I princip får sådant överförande inte ske. Undantag gäller dock om man finner att den ursprungliga efemära inspelningen inte lämpligen bör bevaras i original. I så fall skall originalinspelningen förstöras. Om man finner att originalinspelningen eller den överförda inspelningen inte bör begagnas vid utsändningen får man framställa ett särskilt exemplar att använda vid denna. När detta exemplar har använts skall det förstöras.

Om radio- eller TV-företag har rätt att återge verk i utsändning har företaget också rätt att spela in verket för att säkerställa framtida bevisning om innehållet i program. Om en sådan upptagning har dokumentariskt värde får den bevaras i Arkivet för Ljud och Bild (22 a §). Denna bestämmelse avser att ge möjlighet att göra s. k. referensbandningar (se för närradions del 7 § lagen [1978:480] om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio).

- d. Radio- eller TV-företag som regeringen bestämmer har i vissa fall rätt att använda verk i radio- eller TV-utsändningar utan att upphovsmannen lämnar individuellt samtycke (22 § andra stycket URL). Reglerna gäller om företaget har träffat avtal med organisation, som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området, om rätt att sända ut litterära eller musikaliska verk. Finns sådant avtal, har företaget också rätt att sända utgivet sådant verk av upphovsman som inte företräds av organisationen. Detta innebär att individuellt samtycke inte behövs. Däremot skall upphovsmannen ha rätt till ersättning. Bestämmelsen utgör en s. k. avtalslicensbestämmelse. Den gör det alltså möjligt att utan särskilt samtycke i radio eller TV sända verk av icke organiserade svenska upphovsmän samt verk av utländska upphovsmän, som ju vanligen inte är medlemmar av svenska organisationer.

De regler som nu nämnts gäller inte konstnärliga verk eller filmverk och inte heller sceniska verk. Bakom sistnämnda undantag ligger hänsyn till teaterbranschens ekonomiska villkor. Inte heller gäller reglerna om upphovsmannen har meddelat förbud mot utsändningen eller det eljest föreligger särskild anledning att anta att han motsätter sig sändningen. Det kan t. ex. vara känt att han bytt religiös eller politisk uppfattning och då inte vill kännas vid sina tidigare verk.

Bestämmelsen gäller som nämnts endast till förmån för radio- eller TV-företag som regeringen bestämmer. Enligt 15 § tillämpningskungörelsen till URL och FotoL är reglerna tillämpliga på programföretag som avses i 5 § första eller andra stycket radiolagen, dvs. i praktiken Sveriges Ljudradio, Sveriges Television, Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio.

- e. Utgivna litterära eller musikaliska (inte konstnärliga) verk får fritt visas i TV (23 § URL).
- f. Som förut nämnts gäller särskilda regler för visning av konstverk i TV. Tidigare fick de utan särskilt tillstånd visas i detta medium, men lagen ändrades 1973 så att konstverk numera inte längre får visas fritt genom film eller TV (25 § URL). Undantag gäller endast om konstverket är av underordnad betydelse med hänsyn till filmens eller programmet innehåll (t. ex. om konstverk tas med vid program från en födelsedagsuppvaktning hos en konstnär).

- g. Radio- eller TV-utsändning är som nämnts en form av offentligt framförande. I princip står det parterna fritt att i avtal bestämma villkoren för sådant framförande. Om man inte kommit överens om annat skall emellertid följande regler tillämpas (30 § URL). Avtalet gäller för en tid av tre år och medför inte ensamrätt. Har man bestämt längre tid än tre år och dessutom avtalat ensamrätt får emellertid upphovsmannen ändå själv framföra verket eller överlåta rätt därtill till annan, om inte rätten har tagits i bruk under en tid av tre år. De bestämmelser som nu nämnts gäller inte filmverk.
- h. För utsändning av filmverk i TV gäller vissa särskilda regler, som i huvudsak innebär att man inte behöver inhämta tillstånd från alla de olika upphovsmännen till filmverket för att få göra sådan sändning (39 § URL). En överlåtelse av rätt att spela in ett litterärt eller konstnärligt verk på film skall anses omfatta också rätt att i t. ex. TV eller på annat sätt genom filmen göra verket tillgängligt för allmänheten. Undantag gäller dock för musik. För att denna skall få spelas krävs alltså tillstånd, vilket vanligen regleras genom avtal med STIM.

4.4.1.3 S. k. närstående rättigheter

Kategorier av rättighetshavare

Som tidigare har antytts finns i URL också bestämmelser om vissa rättigheter som inte utgör upphovsrätt i egentlig mening utan s. k. närstående rättigheter. Det gäller här de rättigheter till deras prestationer som utövande konstnärer, framställare av grammofonskivor och andra fonogram som radioföretag har. Även dessa rättigheter har stor betydelse i närradiosammanhang.

Utövande konstnärers rättigheter i förhållande till radio och TV

Utövande konstnärer, dvs. skådespelare, sångare och musiker, har ensamrätt att bestämma över om deras framföranden av litterära eller konstnärliga verk skall spelas in t. ex. på film eller sändas ut i radio eller TV (45 § URL). Denna rätt gäller alltså endast i fråga om framförande av verk. Detta innebär att t. ex. trollerikonstnärers eller cirkusartisters prestationer inte är skyddade på detta sätt.

De utövande konstnärernas ensamrätt är dock inte absolut. Vissa undantag finns som utgör paralleller till vad som gäller för upphovsrätten. De undantag som är aktuella för radio- och TV-sändnings del är främst följande.

- a. Framförandet får fritt utsändas i samband med gudstjänst eller undervisning.
- b. I viss omfattning får framförandet fritt återges i reportage.
- c. Efemära inspelningar får göras under samma förutsättningar som när det gäller verk.

Användning av ljudupptagningar i radio och TV

Grammofonskivor eller andra ljudupptagningar får spelas i radio eller TV utan särskilt tillstånd från producenten eller annan. Om utsändningen äger rum inom 25 år från den dag då upptagningen ägde rum skall emellertid ersättning betalas till den som framställt ljudupptagningen och till de musiker, sångare eller andra utövande konstnärer vars framföranden finns på inspelningen (47 § URL). Ersättning skall dock inte utgå vid uppspelning i samband med gudstjänst eller undervisning eller reportage. De bestämmelser som nu nämnts gäller inte ljudfilm.

Radio- och TV-företags rätt till sina utsändningar

Den upphovsrättsliga lagstiftningen ger radio- och TV-företag ett visst eget skydd mot andras utnyttjande av deras utsändningar.

Skyddet innebär följande (48 § URL). Utan samtycke från sändarföretaget får radio- eller TV-inspelning inte återutsändas av annan eller spelas in på anordning genom vilken den kan återges. TV-utsändning får inte utan samtycke återges för allmänheten i biograf eller annan liknande lokal. Har utsändning spelats in får inspelningen inte utan sändarföretagets samtycke föras över på annan inspelning förrän 25 år förflutit från det år när utsändningen ägde rum.

Från dessa rättigheter finns vissa undantag. De av dessa som kan vara av betydelse för radio- och TV-sändningar är desamma som har nämnts i fråga om utövande konstnärer.

4.4.1.4 Fotografers rätt

I fotografens ensamrätt till sina bilder enligt FotoL ingår i princip också en ensamrätt att visa bilden offentligt. Detta innebär som huvudregel att tillstånd krävs av fotografen för att sådan bild skall få visas i TV.

Vissa undantag gäller i fråga om denna ensamrätt.

- a. I reportage får fotografi visas i samma omfattning som när det gäller upphovsrättsligt skyddade verk (8 § FotoL).
- b. Det mest betydelsefulla undantaget – som i praktiken sätter huvudregeln ur spel – är att svenskt TV-företag som regeringen bestämmer mot ersättning får visa offentliggjord fotografisk bild om inte fotografen har meddelat förbud mot visning eller det eljest föreligger särskild anledning att anta att han motsätter sig visningen (9 § FotoL). Denna undantagsregel gäller dock inte fotografier som ingår i film.
- c. Offentliggjort fotografi får fritt visas offentligt – dvs. bl. a. i TV – i samband med undervisning (10 § FotoL).
- d. Om TV-företag har rätt att visa fotografi i TV har man också rätt att på villkor som regeringen bestämmer göra efemära inspelningar av bilden (11 § FotoL). Reglerna för detta är desamma som gäller för upphovsrättsligt skyddade verk.
- e. Fotografi får fritt utnyttjas i rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse, t. ex. i samband med efterlysningar i TV (12 § FotoL).

4.4.1.5 Vissa specialbestämmelser

Mål om radio- eller TV-utsändning i strid mot bestämmelser i upphovsrättslagen eller fotografilagen skall handläggas hos Stockholms tingsrätt (58 § URL och 20 § FotoL).

4.4.2 *Frågor i samband med närradio*

4.4.2.1 Utgångspunkter

I samband med försöksverksamheten med närradio och när-TV uppkommer vissa upphovsrättsliga frågor som måste lösas.

När det gäller förhållandet till den egentliga upphovsrätten har man utgått från att sändningar inom ramen för försöksverksamheten med närradio och när-TV har karaktären av offentliga framföranden i upphovsrättslagens mening. Detta innebär i princip att upphovsmannens tillstånd behövs för sändningen, dvs. att avtal träffas. Vissa offentliga framföranden är dock fria. Enligt 20 § URL får sålunda verk framföras offentligt i gudstjänst eller undervisning utan upphovsmannens tillstånd. Detta undantag har en inte oväsentlig betydelse för den sändningsverksamhet som det här är fråga om eftersom denna till viss del består av gudstjänster. Även vissa andra undantag från upphovsmannens ensamrätt har varit aktuella. Som huvudregel gäller emellertid att tillstånd behövs för sändning av upphovsrättsligt skyddade verk i närradio eller när-TV.

Begreppet "offentligt framförande" har relevans endast för den egentliga upphovsrätten. När det gäller de s. k. närstående rättigheterna an knyter man i stället till begreppet "radioutsändning", vilket också omfattar TV-utsändning. Sändningsverksamheten i närradio och när-TV faller under detta begrepp vilket innebär att man måste ha tillstånd resp. betala ersättning för det utnyttjande som sker av skyddade prestationer i utsändningarna i enlighet med vad som sägs i avsnitt 8.1.3. Från kravet på tillstånd etc. gäller i huvudsak samma undantag som i fråga om den egentliga upphovsrätten.

4.4.2.2 Lagstiftningsfrågor

Som förut nämnts innehåller den upphovsrättsliga lagstiftningen en del bestämmelser som tillkommit för att tillgodose vissa praktiska behov hos radio- och TV-företag. Det gäller här dels möjligheten att göra s. k. efemära inspelningar (22 § första stycket URL och 11 § FotoL), dels den s. k. avtalslicensbestämmelsen i 22 § andra stycket URL, dels den särskilda bestämmelsen i 9 § FotoL om möjlighet att visa fotografi i TV. I samband med försöksverksamheten med närradio och när-TV har självfallet frågan kommit upp om behovet av och möjligheterna att göra motsvarande bestämmelser tillämpliga även på de sammanslutningar som har kunnat få sändningsrätt inom ramen för försöksverksamheten.

Vad först angår de efemära inspelningarna har förut nämnts att avsikten med dessa är att ge radioföretagen möjlighet att spela in framföranden för kommande sändning, för reprisering etc. Det är t. ex. ofta omöjligt att samlas alla medverkande till det tillfälle då själva sändningen skall ske. Avtal om

sändning i radio eller TV omfattar emellertid i princip endast själva sändningen och ger inte rätt att spela in verket. För att tillgodose radio- och TV-företagens behov av att kunna spela in verk för sändning har man i lagen gett radio- och TV-företag rätten att göra sådana efemära inspelningar som nyss nämnts. Som framgår av avsnitt 4.4.1.2.c) fastställs de närmare villkoren av regeringen i form av en förordning. För att få överensstämmelse med vissa konventionsbestämmelser på det upphovsrättsliga området (art. 11 bis i Bernkonventionen som Sverige är bundet av) föreskrivs där att inspelningarna skall ske med företagets egen tekniska utrustning och att upptagningar får användas endast ett visst antal gånger och under viss tid och därefter skall förstöras. Anledningen till restriktiviteten när det gäller dessa efemära inspelningar är risken för missbruk av dessa. Det kan tänkas att inspelningarna kan överlåtas till andra radioföretag eller eljest användas mot upphovsmannens vilja. För att bemöta dessa invändningar har man från statsmakternas sida (SOU 1956:25 s. 239 och prop. 1960:17 s. 144 ff.) framhållit att rundradiosändning i Sverige bara får bedrivas efter särskilt tillstånd och att det, om man i framtiden kan komma att ge även andra företag än Sveriges Radio tillstånd att bedriva rundradioverksamhet, med fog kan antas att det härvid kommer att vara fråga om sådana företag åt vilka kan anförtros en inspelningsrätt av det slag som det här gäller.

Utöver vad nu har sagts gäller – som har nämnts i avsnitt 4.4.1.2 – att referensupptagningar får göras. Enligt uttalanden vid tillkomsten av upphovsrättslagens bestämmelser härom är dessa att anse som ett slags efemära upptagningar som är tillkomna i ett speciellt syfte, nämligen att säkerställa framtida bevisning om innehållet i program.

Även för sändningar inom ramen för försöksverksamheten med närradio eller när-TV finns behov av att säkerställa framtida bevisning. Bestämmelser härom har också tagits in i den lagstiftning som reglerar försöksverksamheten och bestämmelsen i 22 a § URL är alltså tillämplig på sådan sändningsverksamhet.

När det gäller efemära upptagningar i övrigt inom närradioverksamheten synes ett visst behov ha funnits av att kunna göra inspelningar för användning i framtida sändningar, reprisar m. m. I princip kan sådan inspelningsrätt erhållas antingen genom att bestämmelser härom tas in i avtal med rättsinnehavarna om sändningsrätt eller också genom att reglerna i 22 § första stycket URL om efemära inspelningar tillämpas på de sammanslutningar som sänder närradio och när-TV. Här uppstår emellertid vissa frågor. En sådan ligger i att åtminstone en del av de sändande sammanslutningarna inte alldeles självklart kan betecknas som "radioföretag" i den mening som URL eller Bernkonventionen använder i reglerna om efemära inspelningar, eftersom sändningsverksamheten oftast ingår som ett bland flera led i deras aktiviteter. En annan svårighet ligger i att dessa sammanslutningar till sin struktur helt skiljer sig från de hittillsvarande programföretagen.

Det har vidare varit svårt att få något grepp om hur stort behovet egentligen har varit av en sådan inspelningsrätt. Vissa sammanslutningar har helt ägnat sig åt direktsändningar, medan de som huvudsakligen förhandsproducerat sina sändningar bara i mindre utsträckning tycks ha haft behov av att spela in upphovsrättsligt skyddat material. Under alla förhållanden synes frågan

om de efemära inspelningarna knappast ha varit något nämnvärt problem från upphovsrättslig synpunkt. Att – som synes ha skett eller varit planerat i vissa fall – göra inspelningar som man sedan sprider bland allmänheten är givetvis inte tillåtet utan samtycke från dem som innehar rättigheter till det inspelade materialet.

Mot den bakgrund som nu har nämnts har närradiokommittén inte funnit anledning att överväga några särskilda åtgärder när det gäller rätten att göra efemära inspelningar inom ramen för närradioverksamheten. Kommittén kan heller inte se att det för närvarande finns anledning att göra några uttalanden om hur denna fråga skall lösas mera generellt vid en eventuell fortsättning av verksamheten utöver att rätten att göra referensupptagningar givetvis bör gälla. Eftersom de efemära inspelningarna kan innebära vissa risker för dem som innehar upphovsrätt eller andra rättigheter till det inspelade materialet bör man emellertid noga följa utvecklingen på detta område vid en eventuell fortsatt närradioverksamhet.

Frågan om den s. k. avtalslicensen i 22 § andra stycket URL diskuterades ingående i samband med att lagen antogs i början av 1960-talet. Regeln innebär som nämnts i avsnitt 4.4.1.2.d) i huvudsak att om radioföretag som regeringen bestämmer har ett generellt avtal med en upphovsman-naorganisation om rätt att sända verk får man under vissa förutsättningar också sända verk som inte tillhör organisationen.

I diskussionen vid URL:s tillkomst anfördes åtskilliga betänkligheter mot att man skulle ge radion en särställning i jämförelse med andra arrangörer genom att den i viss omfattning skulle få sända verk utan individuellt samtycke av upphovsmannen. Som skäl för att likväl gynna radion i viss utsträckning anförde departementschefen (prop. 1960:17 s. 151) att radion i jämförelse med andra arrangörer hade en betydligt mera omfattande programverksamhet, varför behovet av lättnader i kravet på förhandstillstånd var av en helt annan storleksordning än beträffande andra företag. Vidare har radion som folkbildande och kulturfrämjande faktor en speciell ställning genom att den når en mycket större publik än andra spridningsmedel. Slutligen anfördes att radions verksamhet i Sverige var förbehållen ett enda företag som var av halvofficiell karaktär, varför risken för missbruk av bestämmelser till radions förmån syntes vara ringa.

De särskilda omständigheter som anfördes som skäl för att ge radion en särställning i förhållande till uphovsmännen kan enligt närradiokommitténs mening knappast sägas föreligga i fråga om sändningar inom ramen för närradioverksamheten. Varken när det gäller behovet av sådana lättnader eller i fråga om sändningsverksamhetens nuvarande struktur kan någon jämförelse göras med Sveriges Radio-koncernens verksamhet. Mot bakgrund av de erfarenheter som hittills har gjorts och den utveckling som kan förutses kan kommittén därför inte finna några skäl att förorda att närradiosändande sammanslutningar får möjlighet att använda sig av avtalslicensbestämmelsen i 22 § andra stycket URL.

Vad som nu har sagts har motsvarande tillämpning på tvångslicensbestämmelsen i 9 § FotoL.

I 58 § URL och 20 § FotoL sägs att Stockholms tingsrätt är exklusivt forum för mål om radio- och TV-utsändning i strid mot URL eller FotoL.

Närradioverksamheten är inte koncentrerad till Stockholm och vissa skäl talar emot att ha tingsrätten där som exklusivt forum för mål i samband med verksamheten. Det är emellertid ännu för tidigt att bedöma om någon ändring behöver ske i detta hänseende och närradiokommittén föreslår därför inte nu någon ändring i de nämnda reglerna i URL och FotoL.

4.4.2.3 Avtalsfrågor och den praktiska sändningsverksamheten

Allmänt

De sammanslutningar som har sänt närradio under den hittillsvarande försöksperioden har i hög grad ägnat sig åt att sprida information och upplysningar om sin verksamhet samt göra intervjuer och direktsändningar. En stor del av sändningarna har omfattat material utan något upphovsrättsligt skydd. Till en del har de sändande sammanslutningarna också sänt skyddade verk som högläsning av litteratur och avsnitt av teaterpjäser. Emellanåt har detta kunnat ske utan upphovsmannens tillstånd, t. ex. då sändningarna har avsett gudstjänst. Även om man räknar bort de kategorier av sändningar som nu har nämnts och där en upphovsrättslig klarering inte har varit aktuell återstår åtskilliga fall där man i sändningarna har använt skyddade verk och prestationer och där det därför har funnits en skyldighet att skaffa tillstånd från upphovsmannen resp. betala ersättning för användningen av inspelningar. I många fall har det här gällt användning av musik som inledning eller avslutning av program eller som inslag mellan olika programpunkter. I vissa fall har de sändande sammanslutningarna låtit sina sändningar nästan uteslutande bestå av musik. I några fall har sammanslutningarna haft som huvudsyfte att samla medlemmarna kring ett visst slag av musik, t. ex. disco och rockmusik. Även populärmusik som tätt återkommande ljudkuliss för att lätta upp talade inslag har förekommit. I några sammanslutningars sändningar har detta varit en generell arbetsmetod.

I princip är det självfallet varje sändande sammanslutnings skyldighet att själv se till att man har erforderliga tillstånd att sända verk resp. att ersättningar enligt lagen betalas. Eftersom det här har gällt en försöksverksamhet på ett nytt och hittills oprövat område har emellertid närradiokommittén ansett sig ha ett visst ansvar i detta hänseende. Kommittén hade därför i början av sitt arbete överläggningar med de organisationer på det upphovsrättsliga området som kunde beröras av sändningsverksamheten. Dessa organisationer är Konsthögskolans och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), som är en centralorganisation för 16 organisationer på området, Svenska tonsättares internationella musikbyrå u. p. a. (STIM) och Svenska Gruppen av the International Federation of Producers of Phonograms and Videograms (IFPI), som i detta sammanhang företräder dels fonogramframställares, dels musikers och artisters rätt till ersättning när inspelningar sänds i närradio.

Vid överläggningarna var man överens om att de rättigheter som KLYS företrädde kunde ställas till förfogande för närradio och när-TV endast efter individuella avtal på vanligt sätt. Detta innebär att den som ville sända

en teaterpjäs, högläsa ur en bok i en sändning etc. måste kontakta upphovsmannen och träffa ett avtal med honom.

På musiksidan är förhållandena något annorlunda. När det gäller *inspelningsverksamhet* – t. ex. att spela över en grammofonskiva på band för sändning, att mixa musik från olika håll till ett band etc. – skall som huvudregel kontakt tas med rättighetshavarna. Detta kan ske genom en hänvändelse till Nordisk Copyright Bureau i Köpenhamn som förvaltar kompositörernas s. k. mekaniska rättigheter. Inspelningslicens erhålls då vanligen utan särskild prövning och på samma villkor som gäller för andra som vill göra liknande inspelningar. Några speciella åtgärder i detta hänseende från närradiokommitténs sida bedömdes inte som nödvändiga.

I fråga om *rätten att sända musik* i närradioverksamhet kom man överens om att en lämplig lösning skulle vara att kommittén tillsammans med STIM och IFPI upprättade ett modellavtal som sedan skulle kunna fyllas i och användas av organisationer som önskade använda musik i sina sändningar. Två sådana avtal upprättades också, av vilka ett avsåg STIM:s område och ett IFPI:s. Eftersom det var svårt att beräkna hur mycket musik som skulle komma att användas i närradiosändningarna och för att underlätta starten av dessa medgav de nämnda två organisationerna att musik fick användas utan ersättning under tiden fram till den 1 januari 1980. Eftersom sändningsverksamheten inte kom att starta i större omfattning förrän fram mot mitten av 1979 utsträcktes sedermera den ersättningsfria tiden till den 30 juni 1980.

Redan från sändningsverksamhetens början har närradiokommittén bedrivit en omfattande upplysningsverksamhet i upphovsrättsliga frågor gentemot sändarsammanslutningarna. Bl. a. har varje sammanslutning tillställts en beskrivning av det upphovsrättsliga regelsystemet och fått anvisningar om hur man skall gå till väga för att få erforderliga tillstånd etc. Under den ersättningsfria tiden påpekades också vid upprepade tillfällen att sändarsammanslutningarna fick vara beredda att betala för musiken för tiden därefter.

Närradios modellavtal

Under förra delen av 1980 påbörjades nya överläggningar mellan närradiokommittén och STIM/IFPI, denna gång för att fastställa principerna för och nivån av de ersättningar som skulle utgå för musikanvändningen i närradion efter den ersättningsfria tiden.

Vid överläggningarna om sådant nytt modellavtal för musik i närradio utsåg kommittén en särskild referensgrupp som företrädde de sändande sammanslutningarnas intressen. Sammanslutningarna inbjöds att nominera kandidater till gruppen, varefter närradiokommittén utvalde fyra ledamöter med fyra personliga suppleanter att utgöra gruppen. Även suppleanterna hade närvarorätt vid överläggningarna. De åtta representanterna i referensgruppen hade för dessa överläggningar ställning som experter i kommittén.

Diskussionerna om modellavtalet stötte till en början på vissa svårigheter bl. a. på grund av olika uppfattningar mellan rättighetshavarna och referensgruppen om ersättningsnivån och om avtalets konstruktion. Diskussionerna hann därför inte avslutas innan den ersättningsfria tiden löpte ut.

Man kom emellertid överens om att sändningarna av musik i närradion skulle få fortsätta även efter den nämnda tidens utgång mot att ersättningsfrågan reglerades retroaktivt. Under sommaren 1980 skickades de föreliggande utkastet till modellavtal ut till de sändande sammanslutningarna för yttrande.

I september 1980 återupptogs diskussionerna och eftergifter gjordes från båda sidor. Vid ett sammanträde i slutet av september enades man om en viss avtalskonstruktion och överlämnade resultatet av diskussionerna till kommittén. Denna beslöt att låta sända ut modellavtalet och information därom till de närradiosändande sammanslutningarna. Modellavtalet är fogat till betänkandet som *bilaga 7*.

En principiell nyhet är att modellavtalet på rättighetshavarsidan är gemensamt för kompositörerna samt fonogram- och artistorganisationerna. För reglering av ersättningsfrågans storlek är de sändande sammanslutningarna grupperade i fyra kategorier beroende på resp. sändares täckningsområde. Ersättningen är konstruerad som en grundavgift som täcker musikanvändning under fem timmar per år och därefter en ersättning som är relaterad till antalet påbörjade timmar sänd musik. Anledningen till denna principiellt sett nya konstruktion av ersättningen är – som framgår av protokollsanteckningarna till avtalet – bl. a. att man önskar ha en administrativt enkel behandling av musikutnyttjandet inom närradioverksamheten. Vidare gäller att större eller mindre rabatter kan erhållas på ersättningsbeloppen om sammanslutningarna erlägger betalning gemensamt. Giltighetstiden anges i modellavtalet till tolv månader från den 1 juli 1980 med automatisk förlängning om inte uppsägning sker senast två månader före avtalstidens utgång.

Det nu nämnda avtalet är ett modellavtal och meningen är att det skall ligga till grund för individuella avtal mellan varje sändande sammanslutning och de nämnda organisationerna på rättighetshavarsidan. En förutsättning för att hela avtalskonstruktionen med dess ersättningsbelopp i längden skall kunna tillämpas torde vara att man verkligen får de administrativa förhållanden som har förutsatts, dvs. att modellavtalet får en bred anslutning från sändarsammanslutningarnas sida. Samtidigt bör emellertid också framhållas att i begreppet modellavtal ligger att möjligheter till undantag finns. I modellavtalet och dess bilaga har detta kommit till uttryck på flera sätt bl. a. så att rättighetshavarnas organisationer förklarat sig beredda till särskilda förhandlingar med föreningar med stort utbud av icke skyddad musik eller musik för speciella ändamål eller när det gäller ersättning för musik i samband med programinformation.

Till den 20 januari 1981 hade 221 sändande sammanslutningar under-tecknat modellavtalet. 20–25 sammanslutningar av dessa hade hört sig för om prisreduktion och 6–8 erhållit prisreduktion beroende på deras typ av musikutbud.

4.5 Televerkets tjänster

4.5.1 *Inledning*

Televerket har på samtliga försöksorter svarat för anläggning och drift av de sändare och programledningar som behövs för programdistributionen.

Inför starten var det länge oklart på många orter hur föreningarna ville bygga upp den tekniska strukturen, dvs. om programmen skulle sändas endast från en studiolokal eller om flera studiolorer skulle komma att användas. I det senare fallet krävs förutom programledningar från respektive studio också någon form av omkopplingsanordning som gör det möjligt att koppla in studiolorerna till sändaren i enlighet med sändningsschemat.

Televerket konstruerade omkopplingsutrustning och manöverutrustning för denna enligt ett par olika principer som kunde tänkas bli aktuella.

4.5.2 *Omkopplingsutrustning*

Två alternativa huvudprinciper förutsattes således för styrningen av omkopplingsutrustningen. Den ena principen innebär att omkopplingen styrs från resp. studiolokal medan den andra innebär att omkopplingen styrs av en klocka som programmeras att ge impulser till omkopplingar mellan studiolorerna i enlighet med sändningsschemat. Den senare principen medför att programtidsöverdrag inte kan göras.

Klockstyrningsprincipen har kommit att användas endast i Stockholms innerstad medan den förstnämnda principen tillämpas på flera orter. På fyra orter (Dalsjöfors, Mora, Svanön och Öckerö) har omkopplingsutrustning hittills inte behövts eftersom samtliga program där sänds från samma studiolokal.

4.5.3 *Programledningar*

Antalet studiolorer med programledning till sändaren har under försökstiden successivt ökat. I november 1980 var situationen följande:

Försöksort	Antal studiolorer med programledning till sändaren
Stockholm, innerstaden	28
Stockholm, Järva	12
Eskilstuna	3
Linköping	3
Jönköping	6
Malmö	8
Öckerö	1
Göteborg	14
Dalsjöfors	1
Karlstad	4
Kumla	3
Mora	1
Sandviken	4
Svanön	1
Umeå	7
Piteå	2
Summa	98

De programledningar som televerket kunnat erbjuda föreningarna utgörs av vanliga telefonledningar vilkas frekvensomfång ökas i förhållande till vad som gäller vid telefonbruk. Normalt kan således ledningar med 8–10 kHz bandbredd tillhandahållas. Riksradiion sänder som jämförelse med 15 kHz bandbredd. När förhållandena varit gynnsamma har också närradioföreningarna kunnat erhålla ledningar med upp till 15 kHz bandbredd. Sändarnas egenskaper har inte begränsat bandbredden.

Tiden för att planera och arrangera programledningarna blev i många fall mycket kort. Genom omprioriteringar kunde dock televerket som regel tillfredsställa önskemålen.

4.5.4 Sändarna

4.5.4.1 Utgångsläget

Televerkets arbete med att finna lämpliga placeringar för sändarna kunde inledas så snart försöksorterna faststälts. Vid valet av sändarplacering eftersträvades att uppnå en så god täckning som möjligt av försöksortens bebyggelse. I Malmö styrdes sändarplaceringen också av kommitténs närmare precisering av målområdet för sändningarna (Oxie och Rosengård). En förutsättning vid valet av sändarplats var att befintliga radioanläggningar eller andra byggnader skulle utnyttjas så att anläggningskostnaderna kunde hållas nere.

Närradiosändarnas effekt förutsattes under förberedelserna för försöket komma att uppgå till 1 W ERP (ERP = effektivt utstrålad effekt). Stockholmssändarens effekt kom emellertid att ökas till 20 W ERP redan före starten. På övriga försöksorter har under försökstiden genom successiva beslut i kommittén effekten ökat till 10 W ERP. Vissa grundläggande orsaker till dessa beslut beskrivs i korthet nedan.

Om man förutsätter att en sändare med effekten 1 W ERP har sin antenn monterad ca 40 m ovan mark och att i övrigt terrängförhållanden, bebyggelse och radiomiljö har genomsnittlig karaktär får stationen en räckvidd av ca 4 km. I det praktiska fallet är alla dessa förutsättningar mera sällan alltigenom uppfyllda. I en riktning från en sändarstation kan terrängförhållandena vara gynnsamma så att acceptabel mottagning kan erhållas långt utanför 4 km-gränsen. I en annan riktning kan radiovågen försvagas när den passerar hinder av olika slag, berg, skogar, byggnader etc. Bakom ett hinder kan i värsta fall mottagning vara omöjlig även om man befinner sig relativt nära sändaren. Fortsätter man längre bort kan signalen från sändaren återigen bli starkare så att acceptabel mottagning erhålls. Man kan således få luckor med dålig mottagning inom det avsedda täckningsområdet och/eller en minskning av sändarens räckvidd i vissa riktningar.

En sändares täckningsdiagram har således i praktiken utbuktningar och inskränkningar. Mera sällan blir det helt cirkelrunt.

Signalen vid räckviddsgränsen har en sådan styrka att den ger acceptabel kvalitet om man använder mottagningsutrustning med viss bestämd känslighet (referensmottagare). Många moderna mottagare har större känslighet än referensmottagaren. Används dessutom en bra mottagningsantenn, t. ex. en utomhusmonterad, kan mottagning med acceptabel kvalitet erhållas vid

betydligt lägre signalstyrkor än den som definierar räckvidden. Å andra sidan kan äldre och enklare mottagare ha sämre egenskaper än referensmottagaren varvid högre signalstyrka krävs för acceptabel kvalitet.

I riksdagsbeslutet om försöksverksamheten angavs att sändarna skulle ha en räckvidd av omkring 5 km. Detta uppfattades uppenbarligen av många som en garanti för god mottagning överallt inom 5 km från sändaren. Ovanstående redogörelse klargör att en sådan garanti inte kan ges om sändareffekten begränsas till 1 W ERP och sändarantennen placeras ca 40 m ovan mark. Inte heller efter en måttlig effekthöjning till 10–20 W ERP kan sådana garantier ges.

4.5.4.2 Effekthöjningar

I samband med att provsändningar genomfördes före starten av närradio-sändningarna gjordes översiktliga hörbarhetsundersökningar.

Dessa bedömdes i huvudsak ge tillfredsställande resultat även om på en del försöksorter mottagningssvårigheter kunde noteras på enstaka platser.

Mottagningen i Stockholms innerstad visade emellertid redan på förberedelsestadiet sådana brister att noggrannare undersökningar gjordes. Dessa resulterade i att televerket föreslog närradiokommittén att sändarens effekt skulle fastställas till 20 W ERP. Orsaken till de mottagningssvårigheter som noterades i Stockholm angavs vara den täta och höga bebyggelsen samt den radiomässigt svåra störningsmiljön i storstaden. Närradiokommittén beslutade i enlighet med televerkets förslag.

Från flera av försöksorterna kom i startskedet glatt överraskade rapporter om att sändaren avlyssnats långt utanför det avsedda täckningsområdet. Emellertid kom relativt snart också krav om effekthöjningar i syfte att öka sändarnas hörbarhet. I flertalet fall anfördes att mottagningen på någon eller några platser inom det avsedda täckningsområdet uppvisade brister. I några fall har en önskan om en större räckvidd än 4–5 km legat bakom kravet på en effekthöjning. Från ett par håll framställdes till och med önskemål eller krav om kommuntäckning.

Baserat på undersökningar och bedömningar av televerket beslöt kommittén i december 1979 att effekten skulle ökas till 10 W ERP på sändarna i Malmö, Jönköping, Göteborg, Stockholm/Järva, Linköping och Karlstad. Härefter beslöt kommittén successivt om effekthöjning på sändarna i Piteå, Umeå och Eskilstuna. Då även från resterande orter utom Öckerö önskemål om effekthöjning framförts, beslöt kommittén i juni 1980 att samtliga resterande sändares effekt skulle ökas till 10 W ERP.

De effekthöjningar som genomförts har allmänt inneburit en klar förbättring av mottagningsmöjligheterna inom det avsedda täckningsområdet. Samtidigt har möjligheterna att avlyssna sändningarna på större avstånd från sändaren ökat. Den negativa konsekvensen av effekttökningarna, vilka får anses bli normbildande för en eventuell permanent och utökad närradioverksamhet, är att ett mindre antal närradiosändare kan etableras inom en given frekvensresurs än vad som annars skulle vara fallet. Som framgår av kapitel 6 bedöms dock ett stort antal sändare med den högre effekten kunna etableras. Effekthöjningarna hindrar alltså inte att en omfattande närradioverksamhet byggs ut.

4.5.4.3 Programfri tid

Televerket har valt att låta sändarna vara i drift även under programfri tid. Verket bedömde nämligen att lyssnarna härigenom lättare skulle kunna lära sig hitta närradiosändaren på sin mottagare. En identifieringssignal sänds därför under den programfria tiden. Den tjänar också syftet att under programfri tid undanröja risken för överhörning från telefonnätet in på närradios sändarledning.

Vidare kan identifieringssignalen om den ges karaktär av en ton med viss styrka användas av föreningarna för injustering av studiourrustningen. I några fall gavs emellertid identifieringssignalen efter önskemål från föreningarna formen av en kort melodi.

4.5.5 Engagemang i studios

Televerket beslutade att under försöksperioden på någon ort pröva verkets förutsättningar att hyra ut studio till sammanslutningarna. Således inrättades en studio i Karlstad i direkt anslutning till televerkets driftscentral. Under det första året har denna studio kommit att användas i relativt stor utsträckning även om flertalet program producerats i andra lokaler. Däremot anlitas televerket för uppspelning av bandade program i stor utsträckning.

I Malmö åtog sig kommunen att inrätta en studiokal i ett mindre trähus som placerades på televerkets tomt vid radiostationen Malmö/Jägersro. Televerket svarade för installation av studiourrustningen och har också åtagit sig ett underhållsansvar för den. Kommunen hyr ut studion till sammanslutningarna. Även i Malmö svarar televerket för uppspelning av bandade program.

4.5.6 Ekonomiska villkor

Televerket har träffat skriftliga avtal med sammanslutningar och studioinnehavare på försöksorterna vari ekonomiska och andra villkor för de av televerket lämnade tjänsterna fastlagts.

Det totala hyresbeloppet för en sändare fastställdes till 8 000 kr per år. I de fall verket måste fördela detta belopp på flera kontraktspartner har fördelningen skett i proportion till sändningstiden. Härjämte har en administrationsavgift om 200 kr uttagits av resp. kontraktspartner i dessa fall.

Hyran för programledning från studio fastställdes till 1 000 kr per år om ledningslängden understeg 5 km (fågelvägen). För längre ledningar beräknar televerket hyresbeloppet från fall till fall. I de fall endast en studio inrättats på en ort har ledningshyran ingått som en del i hyresbeloppet för sändaren.

När flera studiokalor skall kunna anslutas till sändaren behövs som nämnts också en omkopplingsutrustning. Hyresbeloppet för en andel i denna fastställdes till 1 000 kr. per år.

4.6 Bestämmelser om yttrandefrihet och programinnehåll

4.6.1 Yttrandefrihet

4.6.1.1 Yttrandefrihetsbrott m. m.

Bestämmelserna om yttrandefriheten i närradion finns i lagen (1978:480) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio (LAFN). Den bygger till största delen på radioansvarighetslagen (1966:756). Skillnaden finns framför allt i den tekniska konstruktionen av utgivaransvaret. Radioansvarighetslagen bygger i sin tur på tryckfrihetsförordningen. Ett missbruk av yttrandefriheten i ett närradioprogram medför straffansvar och skadeståndsskyldighet – liksom eventuellt förverkande av egendom m. m. – bara om det innebär ett yttrandefrihetsbrott. Ett yttrandefrihetsbrott kan bara föreligga om programmet har sänts.

Med yttrandefrihetsbrott i närradioprogram menas framställning eller offentliggörande som skulle ha varit att anse som tryckfrihetsbrott, om det hade gjorts i tryckt skrift. Tryckfrihetsbrott är ”brott som innefattar otillåtet yttrande i tryckt skrift eller otillåtet offentliggörande genom en sådan skrift” (7 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen).

I 7 kap. 4 och 5 §§ tryckfrihetsförordningen finns en ”katalog” över tryckfrihetsbrotten (= yttrandefrihetsbrotten). Med *otillåtet yttrande* avses bl. a. sådan enligt lag straffbar framställning som innefattar högförräderi, krigsanstiftan, uppror, landsförräderi, uppvigling, ryktesspridning till fara för rikets säkerhet, hot mot eller missaktning för folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg eller trosbekännelse etc., förtal eller förolämpning.

Med *otillåtet offentliggörande* avses sådan enligt lag straffbar gärning som innefattar offentliggörande av uppgifter rörande förhållanden, vilkas röjande skulle utgöra brott mot rikets säkerhet, uppsåtligt offentliggörande av allmän handling som inte är tillgänglig för var och en eller röjande av uppgift som innebär uppsåtligt åsidosättande av lagstadgad tystnadsplikt.

Bestämmelserna i brottsbalken eller annan lag om påföljder för brott gäller även när brottet är att anse som yttrandefrihetsbrott i ett närradioprogram. Detsamma gäller motsvarande bestämmelser om förverkande av egendom eller annan särskild rättsverkan av sådant brott.

Reglerna i radioansvarighetslagen om bl. a. ansvarsfrihet för meddelare, tystnadsplikt för programutgivare m. fl. och anonymitetsskydd gäller också för närradion.

Mål om straff- eller skadeståndsansvar på grund av yttrandefrihetsbrott i närradioprogram handläggs av Stockholms tingsrätt. Om det är lämpligt med hänsyn till utredningen, kostnader och andra omständigheter kan dock sådant mål även handläggas av annan tingsrätt som är behörig att pröva tryckfrihetsmål (dvs. tingsrätten i residensstäderna samt Eskilstuna, Norrköping, Helsingborg och Borås). Rättegången i yttrandefrihetsmål följer samma regler som gäller för tryckfrihetsmål med bl. a. juryprövning.

Det är bara justitiekanslern (JK) som kan väcka åtal för yttrandefrihetsbrott i närradioprogram. Sådant åtal skall väckas inom sex månader från det programmet sändes. I annat fall är brottet preskriberat. Talan om enskilt anspråk (dvs. skadeståndstalan) kan föras antingen i samband med åtalet eller också separat av målsäganden. Närradiokommittén saknar befogenhet att pröva anmälningar om påstådda yttrandefrihetsbrott i närradioprogram.

4.6.1.2 Programutgivare

Enligt 2 § LAFN skall varje sammanslutning utse en programutgivare med uppgift att förebygga yttrandefrihetsbrott. Ingenting får sändas mot programutgivarens vilja. En sammanslutning kan inte få tillstånd att sända närradio förrän den till närradiokommittén har anmält vem som har utsetts till programutgivare. Sänds program utan att behörig programutgivare finns eller har anmälts kan sändningstillståndet återkallas (8 § LAFN). En tillfällig ersättare kan utses för programutgivaren. Ersättaren kan bara tjänstgöra under viss angiven tid, vilket på förhand skall anmälas till närradiokommittén (3 § LAFN).

4.6.1.3 Ansvar för yttrandefrihet

Straffansvaret vilar enligt 4 § LAFN på följande personer:

1. I första hand är det programutgivaren som är ansvarig för yttrandefrihetsbrott som begås i sammanslutningens närradioprogram.
2. Om en ersättare för programutgivaren har anmälts att tjänstgöra under viss angiven tid är i stället ersättaren ansvarig för program som sänds under denna tid.
3. Om programutgivaren (resp. ersättaren) saknar i 2 § LAFN föreskriven behörighet eller om uppdraget har upphört vilar ansvaret i stället på den som är ställföreträdare för sammanslutningen.

Ingen annan än de nu uppräknade får ådömas straffansvar. Den som är ansvarig kan inte frita sig från ansvar genom att påstå att han inte känt till innehållet i ett program eller att han inte har medgett att det sändes.

Skadeståndsansvaret vilar enligt 5 § LAFN på följande personer:

1. Den som har straffansvaret för ett yttrandefrihetsbrott är också ansvarig för skadan på grund av brottet.
2. Den sändande sammanslutningen är skyldig att ersätta skadan solidariskt med den ansvarige för brottet.

Ingen annan än de här nämnda får åläggas skadeståndsskyldighet.

4.6.1.4 Referensbandning

Varje sammanslutning som sänder närradio är skyldig att göra en upptagning på band av varje program den sänder. Upptagningen skall ske för att säkerställa framtida bevisning om innehållet i programmet (s. k. referensupptagning). Den skall bevaras minst sex månader från sändningen (7 § LAFN).

Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet inte fullgör skyldigheten att göra eller bevara referensupptagningar skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Även i mål om ansvar för sådant brott är justitiekanslern åklagare (8 § LAFN).

JK har en generell rätt att kostnadsfritt få ta del av referensupptagningar och få utskrift av vad som har yttrats i närradioprogram. En sådan rätt har även "enskild" som anser att yttrandefrihetsbrott har begåtts mot honom i ett visst program eller att han har lidit skada på grund av yttrandefrihetsbrott

i programmet, om det inte är uppenbart att han inte berörs av programmet på ett sådant sätt att han kan vara målsägande (7 § LAFN).

Med "enskild" avses endast fysisk person. Av yttrandefrihetsbrotten är det bara vid ärekränkning (dvs. förtal och förolämpning) som enskild kan vara målsägande. Ärekränkingsbrott kan enligt svensk rätt bara riktas sig mot enskilda personer och inte mot juridiska personer eller kollektiva enheter av annat slag.

Den som anser sig ha blivit kränkt skall vända sig direkt till den sammanslutning som sänder programmet med begäran att hos sammanslutningen få lyssna på programmet och/eller att få utskrift av det. (Däremot finns ingen rätt att kostnadsfritt få en egen kopia.) Sammanslutningen kan motsätta sig en sådan begäran bara om det är uppenbart att programmet inte rör den enskilde på ett sådant sätt att denne kan känna sig personligen kränkt. Skulle en sammanslutning neka en person att få del av upptagning eller att få utskrift av program kan denne vända sig till JK. JK kan begära biträde av polismyndighet för att t. ex. få ut en programutskrift från en tredskande sammanslutning. Den som inte fullgör skyldigheten att tillhandahålla bandupptagning kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år (8 § LAFN).

4.6.2 *Programinnehåll*

För innehållet i en närradiosändning gäller bestämmelser som liknar dem som gäller för pressen. Detta innebär flera väsentliga avvikelser från de bestämmelser som reglerar den allmänna rundradios verksamhet. Inför försöket med närradio framfördes farhågor för att allmänheten skulle komma att uppfatta närradiosändningarna som vilka radio- och TV-sändningar som helst. Man menade därför att det kunde finnas skäl att ställa krav på bl. a. kontroll och beriktigande av sakuppgifter på de sändande sammanslutningarna och att därmed ett behov av radionämndsgranskning kunde föreligga (se t. ex. KrU 1977/78:24 s. 72 f.).

Villkoren för programverksamheten i närradio regleras i första hand i lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio (LFN). Eftersom en sändning i närradio utgör rundradiosändning enligt definitionen i 1 § radiolagen (1966:755), gäller dock också radiolagens bestämmelser i den mån ingenting annat har föreskrivits. Ett sådant uttryckligt undantag, som tagits in i närradiolagen, gäller programverksamheten. För närradion gäller nämligen inte radiolagens regler om hur ett radioprogram i rundradiosändning skall utformas. Det betyder bl. a. att kravet på opartiskhet och saklighet i 6 § radiolagen inte är tillämpligt. Detta undantag är givetvis motiverat av att varje sändning i närradion till sin natur är en partsinlaga.

Bland villkoren för rätten att sända närradio kan inte heller – såsom radiolagen medger – i ett särskilt avtal med staten tas in t. ex. föreskrift om skyldighet att sända beriktigande och genmäle eller föreskrift till skydd för enskilds privatliv. Av dessa undantag har ansetts följa att det inte funnits anledning att låta radionämnden granska närradioprogrammen.

De enda egentliga programregler som gäller för närradio finns i 7 § LFN och avser förbud mot kommersiell reklam och s. k. sponsring (se avsnitt 4.6.4).

Censurförbudet i 8 § radiolagen gäller också närradion. Det är alltså förbjudet för myndighet eller annat allmänt organ att i förväg granska program eller förbjuda sändning på grund av innehållet.

4.6.3 JK-ärenden

När det gäller yttrandefrihetens gränser har tre anmälningar med påstående om överskridanden inkommit till kommittén. Anmälarna har av förståeliga skäl inte varit insatta i den ordning i vilken ifrågasatta yttrandefrihetsbrott skall handläggas. Sedan kommittén har vidarebefordrat ärendena till JK har denne avgjort två av dem. Det ena rörde ett yttrande som kunde misstänkas utgöra hets mot folkgrupp. Det förekom i ett program från en ungdomsförening i Göteborg och avsåg en frikyrklig församling, vars sändningstid följde omedelbart efter i sändningsschemat. JK avförde ärendet sedan han funnit att yttrandet mera varit avsett att förarga dem som var ansvariga för församlingens program än att hos lyssnarna väcka missaktning mot församlingsmedlemmarna.

Ett avskrivningsbeslut fattade JK även i det andra ärendet, där anmälaren gjort gällande att sammanslutningen uppmanat till brottslig gärning, dvs gjort sig skyldig till uppvigling.

Det tredje ärendet kan också närmast av anmälningens innehåll att döma hänföras till kategorin hets mot folkgrupp.

4.6.4 Reklamförbud

4.6.4.1 Bakgrund

Allmän rundradio

Alltsedan den allmänna rundradioverksamheten startade i Sverige har såsom en grundläggande princip för denna gällt att det varit förbjudet att sända kommersiell reklam mot vederlag i de svenska etermedierna. Förslag har av och till framförts såväl om att låta i en eller annan form reklamfinansiera den allmänna rundradioverksamheten – främst då televisionen – som om att införa kommersiell privatägd television i landet. Statsmakterna har vid ett flertal tillfällen tagit ställning i dessa frågor och varje gång avvisat förslagen.

Som exempel kan nämnas att dåvarande kommunikationsministern i prop. 1966:136 angående rundradions fortsatta verksamhet m. m. anförde bl. a. (s. 117) att etermediernas korta historia hade visat skrämmande exempel på hur makten över dem kunde missbrukas i politiskt eller kommersiellt syfte och att det för den för vilken en fri opinionsbildning tedde sig som ett grundläggande demokratiskt värde måste framstå som väsentligt att finna ett system som ställde etermedierna fria från kommersiella intressens eller politiska gruppers ensidiga inflytande. Det fanns bl. a. därför enligt statsrådets mening ingen anledning att ändra de grundläggande principerna för rundradioverksamheten i Sverige.

En grundlig genomgång av argumenten för och emot reklam i TV och ljudradio återfinns i reklamutredningens delbetänkande "Reklam III TV-

reklamfrågan" (SOU 1973:10). I sitt ställningstagande (s. 157 f.) avstyrkte utredningen bestämt att reklam skulle införas i televisionen, främst med hänsyn till att det skulle medföra betydande skadeverkningar på TV-politikens, presspolitikens och konsumentpolitikens områden. Utredningen konstaterade vidare (s. 159 ff.) att de principiella resonemangen kring reklam i TV i stor utsträckning var tillämpliga även på reklam i ljudradio och pekade särskilt på att den bedömde det sannolikt att speciellt de s. k. andratidningarna skulle få svårigheter till följd av ljudradioreklam. Därför fann utredningen att det krävdes mycket starka skäl för att införa sådan reklam. Eftersom utredningen inte ansåg att några sådana skäl förelåg, föreslogs att reklamsändningar inte infördes i ljudradion.

På grundval av reklamutredningens arbete beslöt regering och riksdag (prop. 1975:13 om lokalradio och vissa andra rundradiofrågor s. 90) att kommersiell reklam mot vederlag inte heller fortsättningsvis skulle få förekomma i TV- och ljudradioprogram.

Särskild rundradio och närradio

I 1960 års radioutrednings betänkande "Radions och televisionens framtid i Sverige I" (SOU 1965:20) påpekades (s. 267) beträffande förslaget om särskild rundradio att statsmakernas intentioner syntes kräva att verksamheten inte fick finansieras genom reklammeddelanden eller försäljning av programtid. Ett reklamförbud fyllde också den nödvändiga funktionen att förhindra att tillståndsinnehavarna, i en strävan att vinna största möjliga lyssnarunderlag för reklaminslagen i sina sändningar och därmed öka inkomsterna av dessa, alltmer inriktade sändningarna på allmångods, varigenom det egentliga syftet med den särskilda rundradion skulle förfuskas.

Utredningen ansåg därför att den särskilda rundradion inte skulle få användas för kommersiell verksamhet i någon form och framhöll vidare (s. 274 f.) att detta i sin enklaste utformning innebar att ingen fick finansiera sin verksamhet genom annonsering eller andra former av reklam. Men eftersom frestelsen att kringgå ett sådant schematiskt förbud i vissa fall kunde vara stor måste gränsen för vad som var tillåten verksamhet preciseras.

1974 års radioutredning anförde i sitt betänkande "Radio och TV 1978-85" (SOU 1977:19) i ett avsnitt om regler och ansvar för särskild ljudradio och TV (s. 249) bl. a.:

"Förbud att sända reklam mot betalning skall gälla eftersom vi utgår från att denna verksamhet inte ska finansieras genom kommersiell reklam. Det är uppenbart att risken är ganska stor för att reklam ändå på olika sätt kan förekomma i detta slags programverksamhet. Problemet bör uppmärksammas och man måste vara medveten om att de grupper och organisationer som bedriver verksamheten inte har samma kraft att hävda sin integritet i detta avseende som till exempel Sveriges Radio."

I sina yttranden över radioutredningens betänkande (se prop. 1977/78:91 s. 150) pekade ett antal remissinstanser på risken för att reklam och andra kommersiella intressen kunde få utrymme inom närradion. LO befarade således starkt att kommersiella intressen kunde komma in bakvägen, och enligt KF:s erfarenheter var det ytterst få lokala och regionala organisationer som hade personella och ekonomiska resurser att helt självständigt svara

för denna form av utsändningar. Det fanns enligt KF en betydande risk för att Sverige på detta sätt smygvägen fick en reklamfinansierad ljudradio. Socialstyrelsen ansåg det vara mycket angeläget att man närmare tog upp frågan om finansiering och regler för ekonomiska bidrag till lokal programverksamhet mot bakgrund av de risker som fanns. Särskilt viktigt var det enligt styrelsens uppfattning att det inte blev möjligt att på olika sätt marknadsföra tobaks- och alkoholprodukter.

Utbildningsministern anförde i prop. 1977/78:91 (s. 222) att reklam inte borde få sändas i närradio och när-TV och att det i den lag som skulle reglera försöksverksamheten borde klart anges att alla former av kommersiell reklam var förbjudna. Han framhöll också att närradios särskilda kännetecken – frivilliga insatser, ringa räckvidd och enkel utrustning – normalt gjorde det mindre attraktivt att kommersiellt utnyttja närradion.

4.6.4.2 Den allmänna rundradions reklamförbud

Förbudet mot att sända betald reklam i program eller programinslag i den allmänna programverksamhet som Sveriges Radio-koncernens programföretag bedriver finns intaget i företagets avtal med regeringen (jfr 6 § tredje stycket tredje punkten radiolagen). Den s. k. reklamparagrafen innehåller två olika förbud och lyder för Sveriges Riksradios (RRAB) del (14 §):

RRAB får ej mot vederlag medge kommersiell reklam i program eller programinslag. Är RRAB:s rätt att sända visst program eller programinslag beroende av att annan än RRAB eller annat bolag i koncernen utger ersättning till den som upplåter rätten, får programmet eller programinslaget ej sändas.

Radionämnden, som bl. a. har till uppgift att övervaka att programföretagen respekterar avtalsbestämmelserna, har hittills inte meddelat något "fällande" beslut med stöd av dessa förbudsregler. Inte i något fall har alltså konstaterats att en otillåten vederlagstransaktion eller finansiering har förekommit.

I de ärenden där fråga om överträdelse av det förstnämnda förbudet har aktualiserats har radionämnden regelmässigt uttalat att "det saknas anledning att anta att betalning eller annat vederlag förekommit". Detta innebär dock inte att nämnden inte har meddelat beslut som innehållit erinringar mot reklambetonade inslag. Nämnden har nämligen sedan flera år tillbaka tillämpat kravet på opartiskhet i 6 § radiolagen vid sin bedömning av de ifrågasatta reklamfallen. I ett flertal fall har reklambetonade inslag "fällts" på grund av att de ansetts strida mot detta krav. Brott mot kravet har funnits föreligga när ett inslag har kunnat uppfattas som "ett gynnande av visst företag eller vissa varor".

Kravet på opartiskhet gäller enligt 6 § LFN inte för närradion.

4.6.4.3 Gällande reklamförbud för försöksverksamheten med närradio

Beträffande utformningen av ett reklamförbud för närradion anförde utbildningsministern i prop. 1977/78:91 (s. 225):

"Bestämmelserna om reklam bör i tillämpliga delar ha samma innebörd som motsvarande regler angående den allmänna programverksamheten. Detta innebär att samslutning inte mot vederlag får medge kommersiell reklam. Förbudet bör dock

i fråga om närradio och när-TV utvidgas till att omfatta även reklam för egen kommersiell verksamhet. Detta innebär dock inte att sammanslutningen skall vara förhindrad att informera om exempelvis böcker, tidskrifter, rådgivning, bildningsverksamhet eller egna arrangemang på i huvudsak samma sätt som sammanslutningen skulle ha gjort i en egen tidskrift. Givetvis är en sammanslutning lika litet som den allmänna rundradion förhindrad att ha program som innehåller exempelvis konsumentupplysning. Sammanslutningens sändningsverksamhet får inte till någon del bekostas med medel eller annan egendom som utan vederlag har ställts till sammanslutningens förfogande enbart för att möjliggöra sändning av visst program eller vissa slag av program."

I enlighet med intentionerna i det återgivna uttalandet innehåller 7 § lagen om försöksverksamhet med närradio (LFN) tre olika förbud, nämligen följande:

1. Sammanslutningen får inte mot vederlag medge kommersiell reklam i närradio.
2. Sammanslutningen får ej heller sända reklam som avser egen kommersiell verksamhet.
3. Sändning får ej till någon del bekostas med medel eller annan egendom som utan vederlag har ställts till sammanslutningens förfogande enbart för att möjliggöra sändning av visst radioprogram eller vissa slag av radioprogram.

Enligt 8 § LFN får tillstånd att sända närradio återkallas om den sammanslutning som har fått tillståndet bryter mot LFN, dvs. bl. a. vid överträdelse av något av reklamförbuden i 7 §. Det åligger närradiokommittén såsom tillståndsgivande myndighet att även pröva fråga om återkallande av tillstånd. Mot kommitténs beslut får talan inte föras enligt 6 § förordningen (1978:485) om närradio.

4.6.4.4 Reklamfrågor under försöksverksamheten

Som har nämnts ovan ankommer det under försöksverksamheten på närradiokommittén att pröva ifrågasatta brott mot bestämmelserna i 7 § LFN. Om en sammanslutning har befunnits ansvarig för sådant brott får enligt 8 § LFN tillståndet att sända närradio återkallas. Eftersom det inte kan anses motiverat att vid varje överträdelse tillgripa en så allvarlig påföljd har kommittén beslutat att även använda sig av två mildare reaktionsformer, nämligen tilldelning av erinran respektive varning. Kommittén har vidare beslutat att – i likhet med radionämnden – meddela inte bara "fällande" utan även "kritiserande" beslut. Ett sådant beslut innebär att kommittén har funnit att ett program i något hänseende brister i de krav som uppställs i 7 § LFN utan att bristen dock har ansetts vara av sådant art eller betydelse att den utgör ett lagbrott.

Under den hittillsvarande försöksverksamheten har närradiokommittén endast haft att pröva fyra ärenden rörande eventuella brott mot bestämmelserna i 7 § LFN. Två ärenden har föränletts av anmälningar från lyssnare, medan kommittén tagit upp de båda övriga ärendena på eget initiativ. I samtliga fall har kommittén vid sin prövning haft tillgång till programutskriften och i vissa fall även till bandupptagningar av programmen. De

berörda sammanslutningarna har regelmässigt beretts tillfälle att före respektive ärendes avgörande inkomma med yttrande.

I ett av fallen ansågs Radio Konsum i Stockholm ha gjort reklam för egen kommersiell verksamhet genom att den 20 september 1979 – med repris samma dag – sända ett programinslag om konsumtionsföreningens sortiment och försäljning av de s. k. blåvita lågprisbasvarorna. Kommitténs majoritet beslöt att tilldela Radio Konsum en erinran. En ledamot (Göthe Knutsson) ville dock återkalla sammanslutningens sändningstillstånd, medan en annan reservant (Georg Andersson) stannade för att endast kritisera programinslaget.

De övriga ärendena har gällt föreskriften att en sammanslutning inte får mot vederlag medge kommersiell reklam i närradio.

Ett inslag i Radio M:s (dvs. M-klubben i Stockholm, knuten till Motormännens Riksförbund) sändning den 12 juli 1980 fälldes och medförde en erinran. I inslaget annonserades en pristävling, där lyssnarna kunde tävla om bl. a. en hamburgare och en s. k. Ronald McDonald-docka. Av utredningen i ärendet framgick att M-klubben erhållit dockan gratis från hamburgerrestaurangkedjan McDonald's utvecklings- och driftsbolag.

Den 24 september 1980 sände M-klubben i Malmö i samarbete med Deutschlandfunk i Köln ett program om den då pågående tyska veckan i Malmö. I programmet intervjuades bl. a. flygbolaget Lufthansas informationschef i Skandinavien om Lufthansas verksamhet, förbindelser med Sverige och insatser på det kulturella planet m. m. I samma program utlottades i en pristävling en flygresa för två personer Köpenhamn-Düsseldorf med fri vistelse i Düsseldorf en veckohelg. Av utredningen i ärendet framgick att flygresan hade skänkts av Lufthansa, vilket inte hade nämnts under sändningen. M-klubben, som ansvarade för sändningen, ansågs genom vad som förekommit ha gjort sig skyldig till överträdelse av förbudet mot att sända kommersiell reklam mot vederlag och tilldelades en varning.

Slutligen har närradiokommittén kritiserat ett programinslag från Moderata Ungdomsförbundets lokalförening i Malmö. I inslaget, som sändes den 30 mars 1980, återutsändes ett 77 sekunder långt reklaminslag för hårtvättmedlet Sunsilk. Inslaget hade hämtats från den brittiska piratsändaren Radio Caroline och syftet med återutsändandet var uppenbarligen att illustrera en åsikt om införande av reklam i radio. Kommittén fann dock att inslaget var onödigt långt för att enbart tjäna som illustration.

Något beslut om återkallande av sändningsrätt i anledning av brott mot bestämmelserna i 7 § LFN har ännu inte förekommit. Inte heller har aktualiserats prövning av någon överträdelse av sponsringsförbudet i paragrafens andra stycke.

4.6.4.5 Reklam och konsumentupplysning

Inledning

Som har framgått av det föregående är – och bör det enligt vad som närmare utvecklas i avsnitt 7.12 även i en permanentad närradioverksamhet vara – förbjudet att sända kommersiell reklam i närradio, medan det däremot är – och bör vara – tillåtet att bedriva konsumentupplysning. Det har under

försöksverksamheten visat sig råda viss tvekan och osäkerhet om hur dessa principer skall tolkas och tillämpas. Det finns därför anledning att här något utförligare beröra vad som menas med de båda begreppen reklam och konsumentupplysning och vari skillnaden mellan dem består.

Som en allmän utgångspunkt kan nämnas att reklamen enligt en vetenskaplig teori är säljfrämjande och ofta söker vara slagkraftig och emotionellt engagerande, varvid den kan ge en ofullständig bild av varorna och vara en bristfällig upplysningskälla. Enligt samma teori är konsumentupplysningen köpfrämjande, dvs. den styr inköpen mot goda och ändamålsenliga varor och tjänster (se konsumentutredningens betänkande "Konsumentpolitik. Riktlinjer och organisationer", SOU 1971:37 s. 217).

Reklam

När man studerar reklambegreppet i olika handböcker och källor av skiftande slag finner man snart att det tycks sakna en allmängiltig innebörd. Teorierna och definitionerna är många och växlande. Huvuddelen av reklamens former låter sig beskrivas, men svårigheterna visar sig när begreppet skall avgränsas. Uppfattningen skiftar om hur gränsen bör dras beroende på att varje definition kan ha sitt speciella syfte. Det är därför inte möjligt att presentera någon enhetlig och kortfattad karakteristik av begreppet.

En omfattande beskrivning och analys av reklam i allmänhet har lämnats av reklamutredningen i dess betänkanden "Reklam I-V" (SOU 1972:6-7, 1973:10-11 och 1974:23). Där behandlas bl. a. reklamens uppgifter, omfattning, utformning och medier samt reklamens effekter på individ och samhälle. Vidare kommenteras reklamens roll som möjlig informationskälla för konsumenten och reklamen från samhällsekonomisk synpunkt. En relativt utförlig behandling av reklambegreppet från senare tid återfinns t. ex. även i integritetsskyddskommitténs delbetänkande "Reklam och integritet" (SOU 1976:48) och i tobaks- och alkoholreklamutredningens betänkande "Reklamen för alkohol och tobak" (SOU 1976:63).

Ordet "reklam" härleds från latinets "reclamare", som betyder "ideligen ropa" eller "ropa ut" och kan fritt översättas med "påkalla uppmärksamhet". I uppslagsverket *Encyclopaedia Britannica* definieras reklam (advertising) i 1973 års upplaga som "a form of paid public announcement intended to promote the sale of a commodity or service, to advance an idea or to bring about some other effect desired by the advertiser" (dvs. ungefär "ett slags betalt offentligt meddelande som är avsett att främja försäljningen av en vara eller tjänst, att föra fram en idé eller att åstadkomma någon annan effekt som eftersträvas av annonsören"). Enligt Nordisk familjebok (1957) är reklam "åtgärder företagna i syfte att rikta uppmärksamheten på ett företag, en verksamhet, en vara, idé eller person". Reklamutredningen framhåller i sitt betänkande "Reklam II Beskrivning och analys" (SOU 1972:7) att denna definition tämligen väl torde stämma överens med den innebörd allmänheten lägger i begreppet reklam (s. 19).

I "Reklam II" konstaterar reklamutredningen (s. 20) att det blivit vanligt att betrakta reklamen som masskommunikation och att definiera den med anknytning till massmedia. En sådan definition som utredningen med vissa kompletteringar bestämt sig för att använda som allmän utgångspunkt för

sin diskussion är denna: "Reklam är varje av en identifierbar sändare betald form av presentation via massmedia i syfte att främja försäljningen av varor eller tjänster" (hämtad ur Albinsson, Tengelin & Wärneryd, Reklamens ekonomiska roll, 1964). Definitionen motiveras bl. a. på följande sätt: Kravet på en identifierbar sändare gör att mottagaren av ett budskap vet när det är fråga om reklam. Att budskapet skall vara betalt medför att sändaren bestämmer reklamens omfattning. De budskap som sprids via massmedia är riktade till grupper av mottagare och ej till enstaka adressater. Att reklamen skall främja avsättningen av varor och tjänster markerar att syftet skall vara kommersiellt. Utredningen noterar att den valda definitionen och kommentarerna till den har säljarnas syften som utgångspunkt för preciseringen av innehållet i reklambegreppet.

Från företagsekonomisk synpunkt är reklamen ett konkurrensmedel som säljarna använder för att främja avsättningen och den utgör alltså en av säljarens möjligheter att påverka marknaden. Den är ett komplement till övriga konkurrensmedel i marknadsföringen såsom pris, betalningsvillkor, varu- och förpackningsutformning, service och personlig försäljning. Reklam kan sägas vara en personlig massbearbetning av potentiella köpare (Reklam II s. 23).

Något som särskilt kännetecknar reklamen är just dess funktion som påverkande. Reklamens syfte är i huvudsak att påverka konsumenternas kunskaper, attityder och beteenden, eller att åtminstone väcka deras uppmärksamhet och intresse för en vara eller tjänst. Säljarna strävar i princip efter att få denna påverkan så effektiv som möjligt. Syftet att påverka är dock inte unikt för reklamen. Påverkan är en ofrånkomlig och ofta önskvärd effekt vid all förmedling av fakta och åsikter. Detta gäller också sammanhang som inte är kommersiella, exempelvis hälsouppllysning (se SOU 1976:63 s. 43 f.).

Reklamens kommersiella, avsättningsfrämjande moment förefaller att genomgående tas till utgångspunkt för de definitioner som förekommer i moderna uppslagsverk. Som exempel kan citeras följande.

Bonniers lexikon (1965): "Varje av en tillverkare, detaljist eller säljare betald form av presentation via massmedia eller andra medel i syfte att främja försäljningen av varor eller tjänster. För att skapa köpintresse och påverka konsumentens val söker reklam informera om en varas eller tjänsts förekomst, förbereda marknaden på innovationer, påminna och kvarhålla kunder . . . Förutom att framhålla en varas objektiva egenskaper kan man genom reklam söka sprida vissa subjektiva värderingar och väcka efterfrågan för att tillfredsställa sekundära behov, om vilkas nödvändighet konsumenten inte ens är medveten."

Focus (1970): "Sammanfattande benämning på de former av masspåverkan som arbetar med kommersiella syften. Reklam syftar till att främja försäljning av varor eller tjänster. Reklam kan ses som en form av varuinformation, som förutom att den skall ge faktauppllysning också vill skapa ett köpintresse och påverka konsumentens val mellan flera likartade produkter---"

Bonniers svenska ordbok (1980): "Det att framhålla någontings förträfflighet i avsikt att få sälja: göra reklam för en vara."

Från lagstiftningsområdet kan nämnas att med reklam i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam förstås "meddelande som har till syfte att åstadkomma eller främja avsättning i kommersiell verksamhet av vara,

fastighet, nyttighet, rättighet eller tjänst". Definitionen är dock anpassad till syftet med denna lag.

Det finns emellertid andra sätt att se på reklamen än från snävt företagsekonomisk synpunkt. I "Reklam II" anförs bl. a. att reklamen i sociologisk mening är ett medel för påverkan av värderingar och beteenden med såväl avsedda som inte avsedda effekter och kännetecknas av att den vanligen arbetar med positiva former för påverkan såsom löften, rekommendationer och beröm (s. 22). Det påpekas vidare att de som är kritiska mot reklamen ofta utgår från en definition enligt vilken påverkanskaraktären hos reklam är det väsentliga: den vädjar till känslor och emotioner snarare än till förnuft och tänkande hos konsumenter. Reklamens försvarare tar i stället fasta på reklamens karaktär av informationsförmedlare beträffande varor och tjänster (s. 29).

Mot bakgrund av de ovannämnda definitionerna av reklambegreppet måste det understrykas att reklam i vid mening inte behöver vara kopplad till någon kommersiell betydelse. Enligt vad som inledningsvis har anförts innebär ju begreppet "göra reklam" ursprungligen endast "påkalla uppmärksamhet" för något vad som helst, exempelvis en idé eller en person. Reklamens syfte kan alltså vara icke-kommersiellt och exempelvis rent opinionsbildande. Sådan s. k. ideell reklam kan innefatta bl. a. information eller propaganda från t. ex. politiska partier eller från religiösa eller andra ideella sammanslutningar, som vill sprida idéer och åsikter eller värva medlemmar för sin verksamhet (se prop. 1978/79:2 med förslag till lag om namn och bild i reklam s. 59).

För att markera att den sortens reklam skall vara tillåten i försöksverksamheten med närradio har det uttryckligen angetts att förbudet enbart avser kommersiell reklam. Ordet "kommersiell" visar att syftet med reklamen skall vara affärsmässigt, dvs. vanligen att främja avsättningen av en vara eller tjänst eller annan nyttighet – det kan även uttryckas så att det rör sig om ett kommersiellt partsbudskap från säljare till köpare. Med kommersiell reklam behöver dock inte avses enbart avsättningsfrämjande reklam utan över huvud taget reklamåtgärder som företas av någon i syfte att bereda sig någon form av ekonomisk vinning eller goodwill.

Konsumentupplysning

Reklamutredningen konstaterar i "Reklam II" att det även beträffande begreppet "konsumentupplysning" finns ett antal olika definitioner som i viss mån speglar skilda uppfattningar om vad konsumentupplysningen bör innehålla. Man stannar dock för att i huvudsak använda följande definition, eftersom den i stort sett är parallell med den valda reklamdefinitionen: "Konsumentupplysning är objektiv information, som via massmedia utgår från sändare utan avsikt att för egen del främja avsättning av berörda produkter och tjänster, i syfte att hjälpa konsumenterna till för dem själva tillfredsställande beslut att köpa eller inte köpa" (Albinsson, Tengelin & Wärneryd, *Reklam och konsumentupplysning*, 1965). Utredningen påpekar dock att genom denna definition utelämnas upplysningar och råd som ges vid personliga kontakter, t. ex. förfrågningar hos konsumentverket (s. 23 f.).

Som jämförelse bör ytterligare några definitioner av konsumentupplysning, hämtade ur moderna uppslagsverk, nämnas.

Bonniers lexikon (1966): "Objektiv information till allmänheten om varor och deras användning, arbetsmetoder i hemmen, inredning och vård av bostaden samt näringsfrågor och hushållsekonomi."

Focus (1970): "Objektiv information som sprids via massmedia utan avsikt att främja avsättningen av en viss produkt."

Bra Böckers lexikon (1977): "Upplysning till allmänheten om varors och tjänsters egenskaper, sammansättning, användningsmöjligheter m. m. I begreppet innefattas vidare råd och anvisningar om gällande lagar på konsumentområdet, hushållsfrågor, näringsekonomi etc. ---."

Bonniers svenska ordbok (1980): "Objektiv information om varors och tjänsters egenskaper."

Det bör påpekas att konsumentupplysning givetvis kan vara ägnad att ha kommersiella effekter. Till skillnad mot den försäljningsfrämjande reklamen har den dock inte något kommersiellt syfte utan är ett medel att sprida information och åsikter. Eftersom konsumentupplysningen har till ändamål att åstadkomma rationella konsumtionsval, inrymmer den emellertid ett inslag av påverkan, vilket gör att den kan sägas vara besläktad med den ideella reklamen. I detta sammanhang kan anmärkas att reklam som ikläder sig konsumentupplysningens skepnad kan vara att bedöma som otillbörlig marknadsföring i likhet med oriktig eller vilseledande konsumentupplysning som åberopas i reklam (se prop. 1970:57 med förslag till lag om otillbörlig marknadsföring m. m. s. 34 f.).

4.6.4.6 Aktuellt utredningsarbete avseende reklamfrågor

Olika aspekter på reklam är för närvarande föremål för utredning i annan ordning. Frågan om reklam och yttrandefrihet hör till dem som behandlas av yttrandefrihetsutredningen (Ju 1977:10). Utredningen (Ju 1974:14) om reklam i videogram och informationsteknologiutredningen (U 1978:12) utreder frågor om reklam i anknytning till videogram respektive nya medier, framför allt text-TV och data-TV (teledata). Förslag från dessa båda utredningar kan väntas under första halvåret 1981. Möjligheterna att skapa förutsättningar för ingripanden mot könsdiskriminerande reklam utreds av jämställdhetskommittén (Ju 1976:08). Slutligen kan nämnas att radiorättskommittén (U 1979:05) i sitt nyligen framlagda delbetänkande "Radiosända dagstidningar" (DsU 1980:12), som behandlar de rättsliga förutsättningarna för att sända uppläsning ur dagstidning för synskadade i radio, har föreslagit bl. a. att högst hälften av sändningstiden får användas för annonsmaterial ur den tidning som utgör förlaga.

4.7 Sammanfattning av närradions sociologiska undersökningar

4.7.1 *Plan för utvärderingsarbetet*

I syfte att studera närradions betydelse och funktion på de 16 försöksområdena uppdrog närradiokommittén åt fil. dr Lowe Hedman vid sociologiska institutionen, Uppsala universitet, att planera ett program för utvärderingen av närradion. Hedman fick också kommitténs uppdrag att genomföra utvärderingsarbetet.

Utvärderingen har uppdelats i olika delprojekt; en studie av allmänheten och närradions betydelse för och påverkan på enskilda individer, en studie av sammanslutningars engagemang och intresse för närradio, en studie av lyssnandet på närradio och, slutligen, en innehållsanalytisk studie av närradions utbud. Sammanslutningarna har studerats vid två olika tillfällen, dels före närradions start, dels efter att försöksverksamheten pågått en viss tid. Nedan redovisas varje undersöknings uppläggning och de viktigaste huvudresultaten från dessa studier.

En av försöksorterna, Öckerö, har specialstuderats av Svante Karlsson, studerande i statsvetenskap. Hans uppsatser om Öckerö närradio sammanfattas nedan.

Utvärderingsrapporterna utges i redigerad form i DsU 1981:1 "Utvärdering av närradion – En första resultatsammanställning" samtidigt med detta betänkande. Lyssnarundersökningen har redan avrapporterats i DsU 1980:14 "Närradion och dess lyssnare. En undersökning avseende vecka 16, 1980" av Lowe Hedman.

4.7.2 *Förstudier av allmänhet och sammanslutningar*

Huvudsyftet med de studier, som gjordes före eller i samband med närradions start var att studera förväntningar på och kunskaper om närradion som företeelse samt att inhämta uppgifter om hur de olika sammanslutningarna förberedde sig inför närradions start. Avsikten var också att samla in kunskaps- och attityddata från allmänheten för att ha som underlag för att mäta eventuella effekter av närradion.

4.7.2.1 *Allmänhetens förväntningar*

I studien av allmänheten utvaldes personer i åldrarna 9–79 år som bodde inom räckviddsområdet för de olika sändarna. Data insamlades med hjälp av postenkäter under tiden april–oktober 1979. Svarsbenägenheten var ca 70 %. Av praktiska och tidsmässiga skäl genomfördes undersökningen på 12 av de 16 försöksområdena (Umeå, Piteå, Östersund, Mora, Järva, Eskilstuna, Kumla, Linköping, Karlstad, Dalsjöfors, Göteborg och Öckerö). Resultatet från undersökningen finns avrapporterat i en PM av Lowe Hedman ("Några preliminära data från närradions förmätning", sociologiska institutionen, Uppsala universitet, 1980-03-05).

Kunskapen om närradion visade sig vara stor. Hela 86 % av allmänheten uppgav sig ha hört talas om närradion innan de fått utvärderarens fråge-

formulär. Drygt en fjärdedel kände också till någon förening som skulle delta i försöksverksamheten.

Förväntningarna på närradion visade sig vara högt ställda bland allmänheten. Drygt hälften av de svarande trodde att de kommer att ha nytta av den information som närradion kommer att ge. Närmare 80 % trodde att de kommer att lyssna på närradion.

Relativt många på de undersökta orterna var missnöjda med den information de hade tillgång till. Närmare hälften uppgav sig exempelvis vilja ha bättre information om kommunala frågor, och drygt 40 % ville veta mer om den egna traktens historia och traditioner. På frågan om vad man helst skulle vilja höra i närradion uppgav också närmare 40 % – det är den högsta andelen för något av svarsalternativen – att de skulle vilja höra mer om kommunala angelägenheter och kommunal politik.

De svarande i undersökningen anser det viktigt att närradions program har en lokal anknytning. Närmare 70 % ansåg att det är mycket viktigt att närradions program behandlar lokala frågor. Ungefär hälften ansåg också att det är mycket viktigt att personer som är med i programmen har lokal anknytning och att det finns möjlighet att påverka programmen.

4.7.2.2 Sammanslutningarnas förväntningar

Undersökningen genomfördes på 15 orter. Svanön, som kom att ersätta Östersund, var vid tidpunkten för undersökningen inte utsedd som försöksort och kom därför ej med i undersökningen. De per brev, och vissa fall per telefon, kontaktade sammanslutningarna indelades i tre grupper:

1. Sammanslutningar som beviljats sändningstillstånd 1979-06-30.
2. Sammanslutningar som visat intresse för närradion men avstått från att delta i försöksverksamheten.
3. Sammanslutningar som inte visat något intresse för försöket.

Den första gruppen undersöktes i sin helhet, medan urval gjordes ur de två senare grupperna. Fältarbetet ägde rum under våren och sommaren 1979. Undersökningen finns avrapporterad i en PM av Ewa Bertling och Ingvar Tysell ("Närradion – inför starten", högskolan i Östersund, november 1980).

Organisationernas motiv för att delta i försöket var en önskan att sprida information om egna idéer och det egna budskapet och att kunna förankra dessa hos allmänhet och medlemmar samt att skapa ett ökat engagemang i föreningslivet. De flesta religiösa organisationerna hade angivit evangelisation som huvudsakligt syfte med att delta.

Många organisationer tyckte att det skulle bli intressant att skaffa erfarenhet, av det nya mediet och se hur det kunde fungera i just deras verksamhet.

Man kan också notera att några organisationer angav att de deltar "för att andra är med" och utan att ha gjort någon egen förhandsbedömning.

De flesta av de organisationer som inte deltar i försöket motiverade detta med att de har för dåliga ekonomiska och personella resurser (45 %). Även för organisationer med en förhållandevis stor budget var detta det vanligaste skälet för att inte delta. Att sändningarnas räckvidd är för liten angav 12 %.

Vilka målgrupper vill man nå via närradion? De flesta sändande föreningar, ca 60 %, ville i första hand nå allmänheten. Att man ville nå de egna medlemmarna angav endast 16 %, vilket torde visa att man främst ser närradion som en möjlighet att sprida information till större kretsar. Dock sade sig fackföreningarna och invandrarföreningarna främst vilja nå ut till sina egna medlemmar.

Sammanlutningarnas förberedelser inför närradiostarten bestod till största delen av planering och utbildning i olika former. Hälften av organisationerna hade genomfört kurser av varierande längd och inriktning. De som inte satsat på utbildning planerade att betala för programproduktionen. Utöver detta hade arbetsgrupper bildats och man hade spridit information inom organisationen om närradion. En del organisationer hade också köpt utrustning och andra hade ordnat hyresavtal med någon studio. 10 % av sammanslutningarna hade inte vidtagit några förberedelser över huvud taget inför närradions start.

Möjlighet att i närradion distribuera av en riksorganisations centrala kansli producerat material hade varit föremål för diskussion. En del sammanslutningar hade från början uppenbarligen räknat med denna möjlighet. En femtedel av de föreningar som ingick i en riksorganisation sade sig nämligen ha för avsikt att utnyttja material från denna.

Vad ansåg då organisationerna om försöket som sådant? I alla tre grupperna fanns en majoritet av sammanslutningar, som menade att det är bra att starta försök med närradio. Mest positiva (86 %) var givetvis de föreningar som deltog, men även bland icke deltagande föreningar hade ungefär tre fjärdedelar en positiv inställning till att försök genomfördes. Mest positiva var de religiösa samfundet, folkhögskolorna och mindre organisationer, och minst positiva var fackföreningarna.

Uppskattningen av hur stor andel av allmänheten som kommer att lyssna på närradion varierar en del mellan de sändande och de icke sändande sammanslutningarna. Av de förra tror ungefär hälften att andelen kommer att ligga omkring 10 %. Även bland de icke sändande föreningarna är detta den vanligaste uppfattningen. Detta stämmer rätt väl med resultaten från lyssnarundersökningen, som visar att mellan 9 % och 24 % av allmänheten är regelbundna närradiolyssnare och att genomsnittligt 15 % är det. Av de icke sändande sammanslutningarna trodde dock hela 32 % att enbart de sändande föreningarnas medlemmar skulle lyssna på närradion. Motsvarande andel bland de sändande sammanslutningarna var betydligt lägre, nämligen 7 %. Resterande andelar i de bägge kategorierna trodde att mer än 10 % av dem som har möjlighet att lyssna skulle göra detta.

De sändande sammanslutningarna hade ganska stora förväntningar på närradion som ett aktivitetshöjande medel inom föreningsverksamheten. Man trodde att fler skulle besöka de aktiviteter som finns eller att närradion skulle kunna användas för att värva nya medlemmar. Dessa positiva förväntningar fanns mest inom folkhögskolor och mindre etablerade organisationer, exempelvis vissa miljögrupper. Studieförbund och fackföreningar trodde inte att verksamheten inom föreningarna skulle påverkas av deltagandet i närradion.

Relationerna mellan närradion och lokalradion och den lokala pressen har varit föremål för diskussioner ända sedan det blev aktuellt att sända

närradio. 86 % av de sändande föreningarna ansåg att närradion fyller en funktion som de övriga medierna ej kan fylla. Vad förväntar man sig då av närradion som inte lokalradio och lokalpress klarar av? Sammanslutningarna uttryckte en viss besvikelse över lokalpressens och lokalradions ringa intresse för att låta små organisationer komma till tals. I och med närradions införande kommer bl. a. bevakningen av lokala händelser att förbättras, menade man. Eftersom närradion medger stor frihet såg man också möjligheten att sätta större personlig prägel på programmen än vad som är vanligt i exempelvis lokalradion.

Det finns dock bättre alternativ än närradion om man vill låta små organisationer komma till tals, ansåg en del av de icke sändande organisationerna. Man borde i stället satsa på lokalradio eller utnyttja Sveriges Radio eller pressen som informationskanal i större utsträckning. Sist men inte minst borde man öka de personliga kontakterna mellan medlemmar och allmänhet. Dessa synpunkter lämnade 68 % av de icke sändande organisationerna.

4.7.3 Innehållet i närradioprogrammen

Syftet med innehållsanalysen var att ge en bild av det totala närradioutbudet vad gäller innehåll och form på de olika försöksorterna.

Som underlag för undersökningen valdes slumpmässigt sju dagar under hösten 1979, motsvarande en konstruerad vecka, och en dag under hösten 1980. Begränsningen till en dag 1980 var nödvändig, eftersom det totala programutbudet ökat med närmare 70 % från 1979 till 1980.

En delrapport innehållande data från två av de 16 försöksorterna, Linköping och Umeå, har sammanställts av Karin Wengelin ("Innehållsanalys av närradiosändningar i Linköping och Umeå", sociologiska institutionen, Uppsala universitet, 1980-12-08).

I Linköping sändes 35 timmar och i Umeå närmare 6 timmar närradio under den aktuella perioden 1979. I program räknat rörde det sig om 65 i Linköping och 16 i Umeå.

Trots den betydligt kortare sändningstiden i Umeå hade man där en förhållandevis större spridning på olika organisationer än i Linköping. I Umeå sände 16 olika organisationer under de sju dagarna. Av dessa 16 var sex religiösa organisationer, som sammanlagt stod för ungefär 40 % av den totala sändningstiden. De politiska partierna, dessa dagar representerade av moderata samlingspartiet och folkpartiet, stod för tillsammans drygt 10 % av sändningstiden, medan övriga organisationer (t. ex. Radio Konsum, Umeå studentkår m. fl.) stod för resterande 50 % av sändningstiden. Man hade alltså en ganska stor spridning av olika organisationer så att ingen organisation helt dominerade utbudet.

I Linköping dominerades utbudet av två sändare, nämligen Radio Linköping som består av åtta kyrkor och Radio Ryd som är studenternas närradio. Radio Linköping stod för knappt 40 % och Radio Ryd för knappt 55 % av den totala sändningstiden under de undersökta dagarna. Övriga åtta närradiosändande organisationer i Linköping sände sammanlagt 5 % av den totala sändningstiden.

I Linköping var det ganska vanligt att programmen sändes direkt från studio (drygt 30 % av programmen), medan detta var mycket ovanligt i Umeå (endast ett av programmen). På bägge orterna dominerade bandad sändning från studio (i Linköping drygt 45 % av programmen och i Umeå drygt 60 %).

De vanligaste programinslagen såväl i Linköping som i Umeå var kommentarer, reportage och intervjuer. En typ av program som ofta förekom i Linköping men inte alls i Umeå var lätta underhållningsprogram. I Linköping var också det vanligast förekommande ämnesområdet "underhållning". I Umeå däremot var det vanligast förekommande ämnesområdet "organisationens verksamhet".

För att få en direkt jämförelse mellan musikutbudet 1979 och 1980 gjordes en specialanalys av utbudet torsdagen 1979-11-15 och utbudet torsdagen 1980-10-16. Såväl 1979 som 1980 var musikutbudet större i Linköping än i Umeå. I Linköping var musikutbudet något mindre den analyserade dagen 1980 än 1979, nämligen 50 % mot 60 %. I Umeå var musikutbudet ungefär lika stort båda dagarna, nämligen 40 %.

I Linköping dominerade analysdagen 1979 den utländska musiken starkt, medan det 1980 var ett lika stort utbud av "rikssvensk musik" som av utländsk. I Umeå dominerade bägge analysdagarna kategorin "rikssvensk musik". Den lokala musiken hade en relativt undanskymd plats och utgjorde 5 % av det totala musikutbudet i Linköping 1980 och 2 % i Umeå 1980. På bägge orterna kan man konstatera att bakgrundsmusiken har minskat kraftigt i omfattning från 1979 till 1980.

4.7.4 *Lyssnandet på närradioprogram*

En lyssnarundersökning avseende vecka 16 (14–20 april) 1980 genomfördes på 15 av de totalt 16 försöksorterna. (Den sextonde försöksorten, Öckerö, togs inte med, eftersom den var föremål för en specialstudie.) De svarande utgjordes av slumpmässigt valda personer i åldrarna 15–70 år boende inom de församlingar som till mer än 50 % låg inom den teoretiska räckvidden (4–5 km) för närradiosändarna. Andelen svarande utgjorde ca 70 %. Resultaten finns redovisade i DsU 1980:14, "Närradion och dess lyssnare" av Lowe Hedman.

Undersökningen visar att mellan 57 % (Kumla) och 78 % (Eskilstuna och Karlstad) av dem som hade möjlighet att lyssna på närradion i de 15 undersökta försöksområdena aldrig har utnyttjat den möjligheten. Andelen regelbundna närradiolyssnare (dvs. de som lyssnar minst en gång i veckan) varierar mellan 9 % (Karlstad) och 24 % (Stockholm). Genomsnittet för samtliga orter är 15 %.

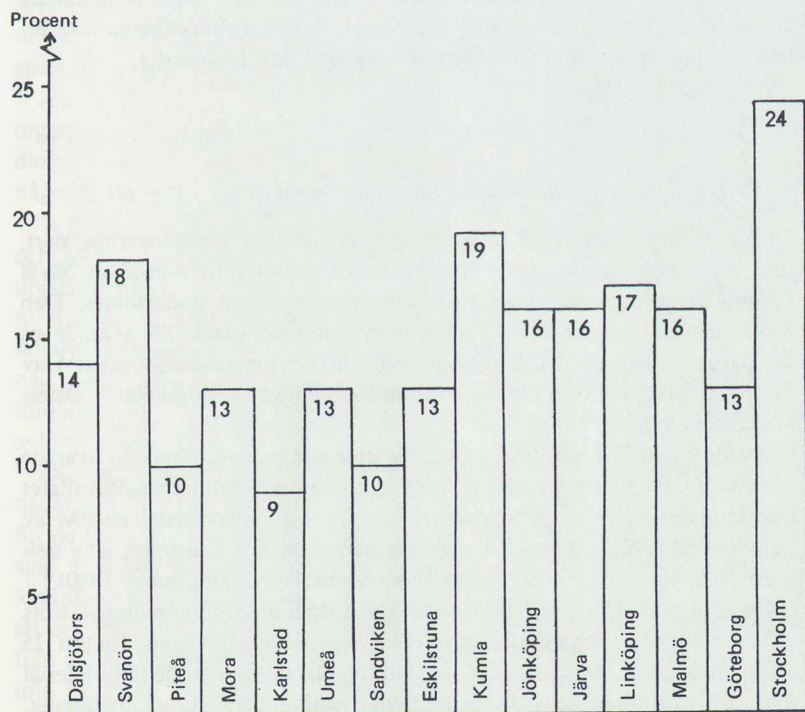
Enskilda program hörs i genomsnitt av 1–2 % av de potentiella lyssnarna. Några få program samlar lyssnarandelar uppgående till 7–10 %. Ungefär 40 % av programmen har en lägre lyssnarfrekvens än 1 %. Det är främst medlemmarna i de sändande föreningarna som lyssnar. Lyssnandet bland allmänheten är betydligt lägre än bland dem som har anknytning till någon i försöksverksamheten deltagande förening.

Karaktären på lyssnandet varierar uppenbart mellan försöksorterna. På tre orter, Kumla, Piteå och Stockholm, specialstuderades de regelbundna

lyssnarna. Den studien visar att lyssnandet i Kumla och Piteå utgjorde en primäraktivitet i större utsträckning än riksradiolyssnandet vanligtvis gör. När det gäller den tredje specialstuderade sändaren, Stockholmssändaren, förefaller den i högre grad ha blivit en musikkanal till vilken man lyssnar samtidigt som man gör någonting annat. Den liknar i det avseendet P3 i riksradien.

Lyssnarstrukturen när det gäller variablerna kön, utbildning och sysselsättning avviker inte från det mönster som erhålls vid studier av riksradiolyssnandet. Däremot kan man notera en avvikelse för åldersvariabeln. Det generella mönstret är att de äldre och yngre lyssnar mest på närradien. Närradien når förhållandevis fler i yngre ålderskategorier än vad riksradien gör. Detta gäller framför allt i Stockholm och Järva.

Närradiolyssnandet har hittills inte inneburit att man avstår från andra medieaktiviteter i någon större utsträckning. De som är regelbundna lyssnare på närradien är också i större utsträckning än andra högkonsumenter på lokalradio- och riksradioprogram.

Figur Lyssnandet på närradio, riksöversikt. Andelen som lyssnar på närradio någon gång i veckan, uppdelat på orter.

Källa: Närradien och dess lyssnare (Ds U 1980:14).

Många av de tillfrågade i lyssnarundersökningen har inte velat avge något generellt omdöme om närradions utbud. De som ger ett sådant omdöme är dock övervägande positiva till programutbudet. Kritik riktas emellertid mot den religiösa dominansen. Den kritiken kommer även från kyrkornas medlemmar. Religiösa samfund utgjorde den studerade veckan 25 % av samtliga sändande föreningar och de svarade för 50 % av programutbudet.

Intresset för närradion i dess nuvarande form är ganska lågt. 19 % av de tillfrågade vill ha kvar närradion i dess nuvarande form. Motsvarande andel för dem som lyssnar regelbundet är dock högre, nämligen 65 %. Det finns andra som stöder närradioidén om man ändrar formen för verksamheten (exempelvis ökar sändningarnas räckvidd, ökar möjligheten för allmänheten att delta, ordnar sändningar i lokalradions eller riksradions regi och liknande). Om man även räknar med dessa, är 33 % av samtliga och 86 % av de regelbundna lyssnarna beredda att stödja närradioidén.

Projektledaren Lowe Hedman menar att det är svårt att med enbart lyssnarsiffrorna som underlag ge något generellt svar på frågan om närradion har lyckats eller ej. Han menar att lyssnarsiffrorna i sig inte säger mycket om närradions utveckling och om det är ett bra eller dåligt resultat som uppnåtts, bl. a. eftersom man inte har någon annan kanal att jämföra med. Även om lyssnandet på de enskilda programmen med några få undantag är lågt, tycks representanter för de sändande sammanslutningarna vara relativt nöjda med uppgifterna om det regelbundna lyssnandet.

4.7.5 *De sändande sammanslutningarnas synpunkter efter ett år*

Under maj och juni 1980, dvs. ungefär ett år efter sändningarnas start, undersöktes återigen sammanslutningarnas inställning till närradion. Såväl i försöken deltagande som icke deltagande föreningar undersöktes. Den första gruppen bestod av 247 olika organisationer, varav 200 svarade på utredarnas enkät (81 %). Undersökningen har avrapporterats i en PM av Per-Åke Nilsson ("Närradion – efterundersökningen", högskolan i Östersund, november 1980).

Av de totalt 249 utvalda icke deltagande sammanslutningarna svarade 152 (61 %). De representerade olika typer av sammanslutningar. Resultatet från studien av dessa sammanslutningar finns avrapporterat i en PM av Lars-Erik Wolvén ("Uppfattningar om närradion hos i försöket icke deltagande sammanslutningar", högskolan i Östersund, december 1980).

Det är relativt få organisationer som får centralt producerat material, trots att över 80 % av organisationerna ingår i en riksorganisation. Endast 25 av de totalt 200 undersökta sammanslutningarna uppgav att de fått material från sin huvudorganisation. En tredjedel hade använt sig av materialet.

Hur mycket har då föreningarna satsat, ekonomiskt och personellt, på att vara med i försöksverksamheten? Undersökningen visar att 42 % av sammanslutningarna avstått från att göra en budget för närradioverksamheten och att ungefär en tredjedel av de som gjort en sådan har överskridit den.

I tabell 4.7.1 redovisas de kostnader som de deltagande sammanslut-

Tabell 4.7.1 Sammanställning av driftskostnader

	Studiohyra		Personal/ Administration		Summa driftskostnader	
	Antal samman- slutningar	Procent	Antal samman- slutningar	Procent	Antal samman- slutningar	Procent
Ingen kostnad	92	46	100	50	41	21
1- 1 000 kr	23	12	26	13	28	14
1 001- 5 000 kr	48	24	20	10	60	30
5 001-10 000 kr	7	4	14	7	20	10
10 001-40 000 kr	6	3	10	5	17	9
Över 40 000 kr	3	2	9	5	13	7
Ej svar	21	11	21	11	21	11
Summa	200	102	200	101	200	102

ningarna uppger sig ha haft från närradions start t. o. m. tidpunkten för undersökningens genomförande, dvs. maj-juni 1980. I genomsnitt rör det sig om kostnader under ett knappt verksamhetsår. Kostnaderna är i undersökningen uppdelade på driftskostnader, bestående av hyra för studio och kostnader för personal och administration, och kapitalkostnader – bestående av kostnader för investeringar i studio och teknisk utrustning.

Av tabellen 4.7.1 framgår att 87 sammanslutningar (44 % av samtliga organisationer som svarat på enkäten) uppger sig ha haft kostnader för studiohyra. Dessa ligger på i genomsnitt 5 100 kronor. Den högsta kostnaden någon förening uppger sig ha haft för studiohyra är 60 000 kronor.

Totalt 79 organisationer (40 %) uppger sig ha haft utlägg för personal och administration på i genomsnitt 14 600 kronor. 60 organisationer (30 %) uppger sig ha haft kostnader på 10 000 kronor eller mindre och 19 organisationer (10 %) har haft kostnader som överstiger 10 000 kronor. Av de senare har 9 organisationer (5 %) haft en personal- och administrationskostnad som ligger över 40 000 kronor. Den högsta noterade kostnaden för någon förening är 150 000 kronor. 36 sammanslutningar (18 %) uppger sig ha haft avlönad personal.

De sammanlagda driftskostnaderna, dvs. summan av studiohyra och kostnader för personal och administration, uppgår till i genomsnitt 11 500 kronor för de 138 organisationer (69 %) som uppger sig ha haft kostnader av detta slag. 41 sammanslutningar (21 %) uppger sig inte själva ha haft några driftskostnader för närradioverksamheten. Detta hänger sannolikt samman med att organisationerna ifråga har lånat teknisk utrustning, band och liknande från sina medlemmar eller från någon moder- eller systerorganisation och inte belastats direkt med kostnaden för detta.

13 sammanslutningar (7 %) har haft driftskostnader som överstiger 40 000 kronor. Av dessa är 8 religiösa församlingar och resten intresseorganisationer.

Som framgår av tabell 4.7.2 har 56 sammanslutningar (28 %) haft kostnader för egen studio. Dessa ligger på i genomsnitt 13 500 kronor. Beloppen varierar mellan 1 000 och 80 000 kronor.

Tabell 4.7.2 Sammanställning av kapitalkostnader

	Egen studio		Teknisk utrustning		Summa kapitalkostnader	
	Antal samman-slutningar	Procent	Antal samman-slutningar	Procent	Antal samman-slutningar	Procent
Ingen kostnad	123	62	53	27	47	24
1- 1 000 kr	5	2	12	6	12	6
1 001- 5 000 kr	20	10	44	22	44	22
5 001-10 000 kr	12	6	31	16	26	13
10 001-40 000 kr	15	8	34	17	36	18
Över 40 000 kr	4	2	5	3	14	7
Ej svar	21	11	21	11	21	11
Summa	200	101	200	102	200	101

126 sammanslutningar (64 %) har haft kostnader för teknisk utrustning på i genomsnitt 11 300 kronor. Den högsta kostnad någon förening har haft är 105 000 kronor.

De genomsnittliga investeringskostnaderna, dvs. kostnader för egen studio och teknisk utrustning, har uppgått till 16 500 kronor för de 132 sammanslutningar (66 %) som haft kostnader av detta slag. Förklaringen till att övriga sammanslutningar inte har haft några investeringskostnader torde vara att de lånat utrustning, eller att de redan tidigare hade studio och studioutrustning, varför någon nyinvestering inte varit nödvändig. Flera sammanslutningar har påpekat att den utrustning som används i närradioverksamheten ägs privat av föreningens medlemmar.

14 sammanslutningar (7 %) har haft en sammanlagd kapitalkostnad som överstiger 40 000 kronor. Av dessa är 8 religiösa samfund. De övriga 6 är intresseorganisationer av olika slag.

Totalt uppger sig de 179 sammanslutningar som svarat på kostnadsfrågorna i undersökningen ha lagt ned runt 3,8 miljoner kronor på försöksverksamheten. Genomsnittlig kostnad per sammanslutning blir för dessa ca 21 000 kronor. 21 (11 %) av de sammanslutningar som besvarat enkäten har inte svarat på någon av utredarnas frågor om kostnader, vilket innebär en viss osäkerhet vid uppskattningen av de totala kostnaderna.

Den genomsnittliga totalkostnaden dras upp av ett fåtal sammanslutningar med stora kostnader. Flertalet av sammanslutningarna (103 stycken eller 52 %) har haft en totalkostnad för verksamheten som understiger 10 000 kronor. 17 organisationer (9 %) har haft totalkostnader för närradioverksamheten som understiger 1 000 kronor.

Av de 76 sammanslutningar (38 %) som haft totalkostnader överstigande 10 000 kronor har 24 stycken (12 %) haft kostnader under 20 000 kronor, 23 stycken (12 %) kostnader under 40 000 kronor och 29 stycken (15 %) kostnader över 40 000 kr.

Många sändande sammanslutningar (71 %) menar att närradion påverkat den egna organisationen på ett positivt sätt. Vad som oftast nämns i sammanhanget är att man har fått bättre kontakt med allmänheten, att man fått nya medlemmar och bättre kontakt med sina gamla medlemmar. I

övrigt nämner föreningsrepresentanterna som positiva effekter att föreningsmötena har blivit mer besökta, att man har fått en breddad verksamhet och, rent allmänt, att den egna sammanslutningen har fått mer uppmärksamhet. Drygt en fjärdedel av sammanslutningarna anser dock att närradion inte har haft någon inverkan på föreningsaktiviteten. Av de icke sändande föreningarna är det 96 % som inte tror på någon ökad aktivitet på grund av närradio.

En tredjedel av de sändande sammanslutningarna menar att deras förväntningar på närradion inte infriats. Man menar bl. a. att närradion har en för liten lyssnarskara, att räckvidden är för liten och att informationen till allmänheten har varit för dålig. Drygt hälften av sammanslutningarna anser dock att deras förväntningar har infriats.

Generellt verkar de sändande sammanslutningarna nöjda med närradioverksamheten. Närmare 80 % anser att närradion behövs och lika många, 80 %, menar att närradion bör permanentas. Motsvarande andelar för de icke sändande sammanslutningarna är 17 % och 24 %. Majoriteten av de sändande föreningarna, 60 %, stödjer den nuvarande organisatoriska formen för verksamheten. Det finns emellertid en stor grupp som kan tänka sig alternativa modeller. Ingen av de föreslagna modellerna samlar dock någon större andel förespråkare. Det är exempelvis bara 6 föreningar (3 %) som föreslår ett samarbete med lokalradion. Av de icke deltagande föreningarna är det 36 % som, om närradion permanentas, anser att den nuvarande organisatoriska modellen är acceptabel. Resten har antingen inte svarat på frågan (49 %) eller föreslagit andra former (15 %). Några förslag till andra organisatoriska former är exempelvis att närradion inordnas i Sveriges Radios normala programverksamhet, att det på lokal nivå bildas lokalråd för närradio med representanter för samtliga folkrörelser, att medverkan görs kostnadsfri för ideella sammanslutningar och att de små föreningarna ges större möjligheter än idag att delta.

De sammanslutningar som förefaller att vara mest nöjda med närradioverksamheten är invandrarorganisationerna och de religiösa samfundet. Studieförbunden och de politiska partierna förefaller minst nöjda med verksamheten.

4.7.6 Ett specialfall – Öckerö närradio

Svante Karlsson, studerande vid statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, har mer i detalj kartlagt hur närradion på Öckerö fungerar. Som framgår av Ortsbeskrivningen på annan plats i detta betänkande är Öckerö i många avseenden en unik försöksort. Det har därför varit intressant att få just denna ort specialstuderad. Karlsson gjorde, tillsammans med Ulla-Britt Ban, en förväntningsstudie ("Närradioförsöket på Öckerö", uppsats för B-kursen i informationsteknik, Göteborgs universitet, vårterminen 1979) och fortsatte därefter med en större studie av närradion på Öckerö ("Öckerö närradio 1979/80 – en studie av organisation, innehåll och publik", uppsats för C-kursen i statsvetenskap, Göteborgs universitet, höstterminen 1980).

I den senare undersökningen konstateras att 95 % av befolkningen i Öckerö kommun i ålderskategorin 15–79 år kände till närradioförsöket. Öckerö närradio sänder två dagar i veckan och närmare en tredjedel av befolk-

ningen i Öckerö kommun lyssnar på närradion åtminstone någon gång per månad. De viktigaste variablerna för att förklara skillnader i lyssnandet är ålder, föreningsaktivitet och lokal identifikation. Det visar sig nämligen att den mest trogne lyssnaren är äldre, föreningsaktiv och uppfödd på öarna. Icke-lyssnaren är yngre, ej knuten till någon sammanslutning och nyinflyttad.

Öckerös speciella karaktäristik, exempelvis ett särpräglat geografiskt läge, små föreningar, ett aktivt lokalsamhälle, problem med kommunikationen mellan de i kommunen ingående öarna och avsaknad av lokala medier, sätter sin prägel på hela närradioförsöket på ön, menar Svante Karlsson. Närradion fyller en funktion som "lokal" lokalradio. Detta framgår exempelvis av innehållet i programmen. Ungefär tre fjärdedelar av programinslagen belyser saker som har lokal anknytning till kommunen. Musikutbudet är litet, i jämförelse med programmen på övriga närradiosändande orter. Totalt utgörs endast 12 % av sändningstiden av musik. Större delen av denna musik är egentillverkad och spelas av lokala musiker.

Närradion på Öckerö har utvecklats till en okontroversiell radiosändare, möjligtvis beroende på den speciella organisatoriska utformningen med ett antal redaktionskommittéer, bestående av representanter för flera olika föreningar som svarar för de olika programmen, och kanske också på grund av kopplingen till högstadieskolan på Öckerö. Elever vid skolan deltar i och svarar i många fall för programinslag. Sammankallande i redaktionskommittéerna är lärare vid skolan.

Man kan bl. a. konstatera att de flesta som får komma till tals i närradion, åtminstone i intervjuform, är s. k. officiella personer och personer knutna till skolan eller personer i ledande positioner i föreningslivet. De kritiska kommentarerna i programmen är få och man tar sällan upp politiska ämnen. Svante Karlsson menar, att närradion inte ökar den lokala debatten. Man försöker heller inte med hjälp av närradion driva fram någon ny opinionsbildning. Redaktionerna försöker i stället förmedla och sprida en lokal samhörighetskänsla.

Avslutningsvis kan man konstatera, att amatörerna i Öckerö närradio inte har härmat den professionella radion utan i stället utvecklat ett eget "personligt" programframförande. Redaktionerna gör heller inte reportage i traditionell stil. När man vill belysa något gör man det i intervjuform. Redaktionerna gör sällan några sammanfattningar av intervjuerna. De drar heller inga slutsatser av dessa.

5 Yttrandefrihet och kulturpolitik

5.1 Minoritetsskyddet

Yttrandefriheten tillhör våra självklara demokratiska rättigheter. Få ifrågasätter den, det stora flertalet bekänner sig till den i princip. Som yttrandefrihetsutredningen säger i sitt debattbetänkande "tänker man mest på yttrandefriheten och känner starkast för den när man erövrar den eller har förlorat den" (SOU 1979:49 Grundlagsskyddad yttrandefrihet). Många av de sammanslutningar som deltagit i försöksverksamheten med närradio anser sig ha erövrat en ny yttrandefrihet.

Det finns risk att yttrandefriheten minskar, om man inte ständigt håller den för ögonen. Yttrandefrihetsutredningen har formulerat denna risk så att det är "en stående frestelse att söka förbjuda bort uppfattningar som man ogillar, i stället för att möta dem med den egna övertygelsen. Men man riskerar då just det man vill försvara. Yttrandefriheten är allas eller ingens."

Yttrandefriheten fungerar ofta som ett minoritetsskydd. Många av de sammanslutningar som deltar i försöksverksamheten med närradio upplever sig som minoriteter i samhället som har svårt att komma fram i andra media än dem man själv oinskränkt disponerar. Den yttrandefrihet dessa sammanslutningar erövrat under försöksperioden har de upplevt mycket positivt. För många framstår den som den betydelsefullaste vinsten av att delta i försöksverksamheten.

Närradiokommittén vill därför redovisa sin principiella syn på yttrandefriheten, medieutvecklingen och möjligheterna att främja en demokratisk utveckling genom närradion.

5.2 Småskalighet mot maktkoncentration

Medieutvecklingen rymmer betydande risker för koncentration av makt. Tillkomsten av radio och television har gjort det lättare att sprida värderingar och information över hela land och folk. På det internationella planet understryker tillkomsten av radio- och TV-satelliter denna utveckling. Möjligheten att styra information över sådana distributionskanaler är betydande för enskilda, institutioner och företag med makt och ekonomiska resurser. Om medborgarna genom folkrörelser och andra folkligt förankrade orga-

nisationer skall kunna hävda sig, behövs en utveckling i motsatt riktning, mot en småskalighet som förstärker deras inflytande i det lokala samhället. Det är av vikt för demokratin att de många små, lokala grupperna får ett stort inflytande över medieutvecklingen, att en motrörelse bildas mot tendenserna till maktkoncentration. Närradion kan, med sin decentralisering och sitt inflytande för de små grupperna, vara en väsentlig del av en sådan motrörelse. Den kan i detta perspektiv ses som en utlöpare av samma utveckling som lett till decentralisering av makten inom Sveriges Radio till flera dotterbolag och till distrikten samt till införandet av lokalradion.

5.3 Kulturpolitikens mål

Målen för den statliga kulturpolitiken fastställdes av riksdagen 1974 och kan sammanfattas på följande sätt:

- Kulturpolitiken skall medverka till att skydda yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för att denna frihet skall kunna utnyttjas.
- Kulturpolitiken skall ge människor möjligheter till egen skapande aktivitet och främja kontakt mellan människor.
- Kulturpolitiken skall motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet.
- Kulturpolitiken skall främja en decentralisering av verksamhet och beslutsfunktioner inom kulturområdet.
- Kulturpolitiken skall i ökad utsträckning utformas med hänsyn till efter-satta gruppers erfarenheter och behov.
- Kulturpolitiken skall möjliggöra konstnärlig och kulturell förnyelse.
- Kulturpolitiken skall garantera att äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs.
- Kulturpolitiken skall främja ett utbyte av erfarenheter och idéer inom kulturområdet över språk- och nationsgränserna.

Närradions syfte är att tillgodose önskemål från folkrörelser och andra grupper att få utnyttja de ökade sändningsmöjligheterna i etern. Det är samtidigt av intresse att se i vilken utsträckning försöksverksamheten med närradio främjar de kulturpolitiska målen i stort.

5.4 Yttrandefrihet och pengar

Har försöksverksamheten med närradio bidragit till att skydda yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för att den skall kunna utnyttjas? Har yttrandefriheten kunnat utnyttjas praktiskt? Eller har kostnaderna för deltagande hindrat en del sammanslutningar att göra bruk av den?

Erfarenheterna från försöksverksamheten visar, att även små sammanslutningar kan delta i närradion till låg kostnad, om verksamheten bygger på frivilliga insatser. För att komma ut i etern fordras endast en ringa ekonomisk insats.

Några sammanslutningar som deltagit i försöksverksamheten har dock framhållit att deras fortsatta medverkan kan bli beroende av kommunala bidrag. Dessutom har några sammanslutningar minskat sin sändningstid sedan det blev klart att upphovsrättsligt skyddad musik skulle komma att avgiftsbeläggas från och med 1 juli 1980.

Några sammanslutningar har – efter att först ha vant lyssnarna vid täta musikinslag i sändningarna och sedan minskat andelen musik – hävdad att yttrandefriheten i realiteten minskat, då program med färre musikinslag anses mindre attraktiva.

Brist på pengar anförs inte sällan av organisationerna som skäl för att sändningarna inte är mer omfattande. Kravet på vad man uppfattar som en relativt betydande egen ekonomisk insats anges också i en del fall utgöra ett indirekt hinder att praktiskt utnyttja yttrandefriheten.

Bristande ekonomiska resurser är emellertid ingenting som särskilt karakteriserar närradion. Det är ett problem som alla organisationer har att kämpa med som är beroende av frivilliga tillskott från medlemmar och understödande allmänhet. Även om stat och kommun tillhandahöll och rättvist fördelade betydande bidrag för medverkan i närradion, skulle det kunna göras gällande att inte alla organisationer har samma praktiska möjligheter att utnyttja yttrandefriheten. Tradition och förmåga att insamla medel till sin verksamhet skiftar mellan organisationerna. Möjligheterna att praktiskt utnyttja yttrandefriheten skulle under alla förhållanden variera med graden av personligt och ekonomiskt engagemang som medlemmarna visar i sin organisation.

De upphovsrättsliga avgifter som organisationerna har att erlægga för utnyttjande av musik i programmen kan inte sägas innebära någon inskränkning av yttrandefriheten. De sändande sammanslutningarnas kommentarer till det avtal som träffats med upphovsrättsorganisationerna har genomgående varit positiva. Med hänsyn till att det visat sig vara möjligt att delta i närradioverksamheten till blygsamma totala kostnader, anser kommittén att synpunkten att kostnaderna hindrar ett utnyttjande av yttrandefriheten också i övrigt saknar praktisk betydelse.

Närradiokommittén har i sin tillståndsgivning sökt aktivt medverka till att yttrandefriheten kan utnyttjas. Även små sammanslutningar har sålunda beretts plats på attraktiva sändningstider, trots att konkurrensen om dessa tider varit betydande, särskilt på sändaren i Stockholms innerstad. Små sammanslutningar har också, genom att gå samman i en gemensam radiostation, som t. ex. Radio Klara i Stockholm, kunnat hävda sig gentemot större och mer väletablerade sammanslutningar.

5.5 Yttrandefrihet och representativitet

Avvägningsproblem liknande dem som förekommer inom Sveriges Radio kan ligga på lut även inom närradion. Skulle de politiska partierna eller andra stora organisationer helt avstå från att ta i anspråk närradion, kan givetvis små grupper få en plats i programverksamheten som kan framstå som vilseledande stor. Det kan då göras gällande att det totala utbudet

inte ger en rättvisande bild av styrkeförhållandet mellan de olika organisationerna.

Yttrandefrihetens idé tar emellertid inte sikte på att debatten skall vara representativ utan att den skall vara mångfasetterad. Det bör heller inte vara närradions uppgift att svara för ett representativt utbud i den meningen att organisationernas styrkeförhållande i samhället med nödvändighet skall avspegla sig i programmen. Nya idéer och erfarenheter får inte hållas tillbaka därför att de inte är representativa. I ett demokratiskt samhälle påverkar livskraftiga folkrörelser självständigt idélivets innehåll.

Friheten att utnyttja eller att avstå från att utnyttja de möjligheter närradion erbjuder kan alltså ge ett programinnehåll som kraftigt avviker från radiotraditionen i vårt land: att balanserade program skall tillhandahållas inom ramen för Sveriges Radios verksamhet. Närradion har i grunden en annan uppgift än programföretagen inom Sveriges Radio. Riksdagen anslöt sig 1978 till föredragande statsrådets uppfattning. Närradion bör, framhöll han

”Inte ingå i en rikstäckande rundradioverksamhet utan i stället ge olika sammanslutningar möjlighet att vidga sina yttrandemöjligheter. Den reguljära radions ansvar skall således inte rubbas av närradion och behovet av lokalradio blir inte mindre genom närradion. Lokalradion tar även upp frågor som gäller mycket små områden, t. ex. en stadsdel eller ett bostadsområde, men det skulle vara mot dess huvudsyfte att kontinuerligt följa aktiviteter inom varje sådant område. Dessutom är det omöjligt av rent ekonomiska skäl. Lokalradion är och bör vara en professionellt driven radio under det att närradion bygger på frivilliga insatser och använder en enkel utrustning. Kostnaderna blir därför bara en bråkdel av lokalradions.

Närradion skiljer sig alltså så markant från den allmänna ljudradion att det knappast kan bli fråga om konkurrens.

Jag tror det är viktigt att man inser att närradion – från den lokala sammanslutningens utgångspunkt – i mycket kommer att ha samma roll som den lilla tidningen eller tidskriften.”

Man bör också komma ihåg att varken Sveriges Radio eller kulturpolitiken som helhet styrs av statsmakterna. ”Det tillkommer de politiska organen att svara för kulturpolitikens utformning men detta får inte innebära att också verksamhetens innehåll styrs av dem”, underströks i 1974 års proposition om kulturpolitiken. Föredragande statsrådet framhöll då också att administrationen inte får användas för politisk eller annan styrning:

”Den auktoritära vägen att med administrativa medel hindra vad man tycker är ett obehagligt kulturutbud måste således bestämt avvisas. Vi skall därför inte undvika en debatt om t. ex. vad som visas på teatrar eller kommer till uttryck i massmedier. Enligt demokratins principer skall vi med argument och fakta kunna angripa och bekämpa värderingar som vi inte delar.”

Enligt detta synsätt bör också små minoriteter beredas möjlighet att komma till tals. En konsekvent tillämpning av denna princip skulle i närradion kunna förhindras eller försvåras om stora och ekonomiskt starka organisationer tar i anspråk sändningstid i sådan utsträckning att det i praktiken inte vore möjligt för mindre organisationer att få utrymme. Samma effekt kunde det få om det restes krav på ekonomiska eller andra insatser som mindre organisationer inte kunde uppfylla eller om någon organisation eller

några organisationer utan att höra till de största eller ekonomiskt starkaste av andra skäl svarade för en så omfattande sändningstid att svårigheten att klara "konkurrensen" om lämpliga sändningstider av de mindre organisationerna kom att uppfattas som alltför stora.

Som redan redovisats har svårigheter av detta slag i stort sett inte förekommit under försöksverksamheten. Det bör visserligen nämnas, att olika kristna församlingars omfattande engagemang i närradion på några orter uppfattats som ett hinder för en önskvärd avvägning mellan olika typer av program. Det finns dock en naturlig förklaring till att särskilt församlingar inom pingströrelsen hade god beredskap för en omfattande insats i försöksverksamheten: rörelsens engagemang i IBRA Radio under flera år hade skapat förväntningar om att man också inom landet skulle få möjligheter att arbeta med radioverksamhet.

I försöksverksamheten har ett brett spektrum av föreningslivet varit företrädd. Utöver vad som ovan sagts om viss övervikt för kristna församlingar har inte kunnat iakttagas några tendenser till ensidighet, inte heller har extrema budskap fått anmärkningsvärt stort utrymme. Av de 341 sammanslutningar som haft eget sändningstillstånd kan möjligen ett par betecknas som extremistiska.

Närradion erbjuder en *möjlighet* att utnyttja yttrandefriheten. Denna möjlighet kan aldrig bli ett tvång. Det fanns en svag tendens till att medverkan upplevdes som ett sådant tvång då starten för närradio råkade sammanfalla med valrörelsen 1979. En del sammanslutningar, särskilt politiska partier, var med under dessa månader "för säkerhets skull", för att inte låta meningsmotståndare ensamma utnyttja närradion.

Efter valet 1979 har någon sådan tendens inte kunnat märkas. Sålunda medverkade de olika linjerna i folkomröstningen om energi i mars 1980 utan att sådana motiveringar för deltagande kunde iakttas. Närradion hade då varit känd en längre tid på försöksorterna och kunde därmed ingå i en mer långsiktig planering. Såväl på partiernas sändningstid som – på några försöksorter – inom ramen för andra organisationers sändningstillstånd förekom ett stort antal sändningar med folkomröstningen som ämne. Kampanjkommittéernas medverkan flöt osökt in i redan sändande sammanslutningars program. På några av försöksorterna förekom dessutom ett antal extrasändningar inför omröstningen.

5.6 Är jämlikhet möjlig?

Långtifrån alla sammanslutningar som skulle kunna använda närradion har ansett detta vara en intressant väg att förmedla information om sin verksamhet och sina idéer. Det finns sammanslutningar som ser alla etermedier som konkurrenter om föreningsmedlemmarnas intresse. De skulle snarare önska en minskning av det totala medieutbudet än den ökning som närradion bidrar till. Man betonar också att andra kommunikationsvägar ger väl så god informationsspridning som ett osäkert engagemang i närradion. Få har dock velat gå så långt att de önskar frånta de sammanslutningar sändningsrätt som för egen del anser närradion användbar.

En del sammanslutningar hävdar att en motsvarande programinsats från Sveriges Radios sida skulle medföra större jämlikhet på yttrandefrihetsområdet än vad närradion förutses kunna bidra till. Man utgår då inte sällan från ett framtida tänkt idealläge, där varje sammanslutning inom ramen för Sveriges Radios totala verksamhet kan få den uppmärksamhet och den sändningstid som man önskar. Några beräkningar av vilka krav som en sådan ordning skulle ställa på Sveriges Radios ekonomi har inte redovisats. Betydande personella och tekniska investeringar skulle dock erfordras för att SR-koncernen skall kunna förverkliga ett sådant mål.

Särskilt för sammanslutningar som har knappa personella resurser att sätta in i en produktion av radioprogram utgör dock kravet på jämlikhet i fråga om yttrandefriheten en realitet. Detta krav kan inte avfärdas med hänvisning till önskvärda men osäkra insatser från Sveriges Radios sida. Den möjlighet som i första hand står till buds för sådana sammanslutningar är att utbilda egna medlemmar i radioteknik och programproduktion. Genom att utnyttja sådant kunnande i frivilliga insatser kan den ojämlikhet motverkas som man nu menar sig uppleva. Sådana utbildningsinsatser är av särskild betydelse därför att många små grupper, vilkas medlemmar i stor utsträckning saknar erfarenhet av radiomediet, visat stort intresse för att vara med i försöksverksamheten. Flera invandrarföreningar kan nämnas som exempel på sådana sammanslutningar. Förhandskunskapen har varit låg men motivationen att sända har varit tillräckligt stor för att övervinna initialsvårigheterna.

5.7 Aktivitet och decentralisering

Decentralisering är en självklar förutsättning för närradioverksamheten. I försöksverksamheten har sändarstyrkan fastställts med hänsyn till önskemålet att sändningarna skulle ha god hörbarhet inom 4–5 kilometers radie. Vid särskilt goda mottagningsförhållanden har god hörbarhet uppnåtts på ett par mils avstånd från sändaren. Mot denna bakgrund har det för flertalet sändande organisationer varit naturligt att det administrativa ansvaret varit decentraliserat och att programmen varit klart lokalt präglade.

Det har dock, som nämns i annat sammanhang (sid 156), i några få fall förekommit att riksorganisationer valt en annan linje genom att centralt producera program för spridning över flera närradiosändare. Närradiokommittén förutser att risken för en centraliserad handläggning av programfrågor ökar i och med att närradion byggs ut till att omfatta flera orter. Enligt kommitténs uppfattning bör närradiolagen innehålla bestämmelser som är ägnade att motverka en sådan tendens.

Försöksverksamheten ger i övrigt, som redan nämnts, intryck av att närradion som medium främjar decentralisering och lokalt engagemang. Den bygger på lokalt aktiva människors medverkan och ökar möjligheterna för lokala sammanslutningar att få kontakt både med egna medlemmar och med en bredare allmänhet. Erfarenheterna tyder på att man i närradioverksamheten kunnat engagera många människor inom och utanför de sändande organisationerna. Redan själva programproduktionen förutsätter kontakter

och ett visst samarbete mellan både enskilda och organisationer. Viljan att genom programmen aktivera lyssnarna har varit påtaglig.

Ett stort antal telefonväktarprogram har förekommit, inte minst nattetid över storstadssändarna. Möjligheten att utan tidsbegränsning bevaka lokala politiska debatter, idrotts- och musikevenemang har tagits till vara och ofta resulterat i direkta lyssnarreaktioner och efterföljande debatter i lokalpressen.

Den omfattande populärmusiken i några sammanslutningars program kan också räknas till de företeelser som i betydande utsträckning saknar lokal anknytning. Det har överraskat många att ungdomens önskan att markera sin identitet genom nya musikgenrer skulle komma att så starkt prägla en del av närradios program. Dessa program har dock i åtskilliga fall följts upp med lokala aktiviteter, t. ex. alkoholfria diskotekträffar.

5.8 Kommersialism och reklam

Den debatt som föregick starten av försöksverksamheten med närradio berörde bl. a. riskerna för att närradion skulle öppna en väg för kommersialism och reklam in i etermedierna. Dels skulle – hävdades det – bara ekonomiskt starka organisationer ha råd att betala de kostnader som engagemanget i närradion förutsågs kräva, dels skulle frestelsen att på omvägar släppa in reklam i programmen visa sig vara svår att motstå.

Åtskilliga sammanslutningar som deltagit i försöksverksamheten med närradio använder sig i sin allmänna verksamhet av produkter som hämtats från den kommersiella sektorn av kulturlivet. Det kan för dem ha tett sig naturligt att detta skall kunna gälla såväl i närradioverksamheten som i övriga delar av deras verksamhet. Särskilt påtagligt har detta varit beträffande användningen av musik. Populärmusik med särskild inriktning på en ungdomlig musiksmak – disco, rock, reggae m. m. – har använts flitigt, framförallt över sändaren i Stockholms innerstad.

Närradiokommittén har uppmärksammat de problem som varit förknippade härmed. På kommitténs uppdrag har hovrättsfiskal Stefan Rubenson undersökt arten av vissa sändande sammanslutningars kontakter med gram-mofonbolagen. Hans iakttagelser redovisas i en särskild rapport (bilaga 6, sid 247).

De sändande sammanslutningarna har i största utsträckning själva varit uppmärksamma på de risker som i detta avseende föreligger och också varit angelägna att hålla otillbörliga kommersiella inslag – liksom förbjuden reklam – utanför programmen.

Folkrörelser och andra ideella organisationer motverkar genom sin idéburna verksamhet kommersialismens negativa verkningar och utgör en motvikt till sådana kulturyttringar som sker i spekulationsssyfte. Närradioverksamheten har visat sig underlätta organisationernas publikkontakt och bidrar därmed till att motverka frestelsen att tillgripa kommersiella metoder med från idésynpunkt negativa inslag och effekter.

Reklamförbudet i närradion har också förebyggt att programverksamheten använts i kommersiellt syfte. Närradiokommittén har fått kännedom om önskemål i några fall att kommersiellt utnyttja sändningarna. Huvudin-

trycket är dock att reklamförbudet både avhållit föreningarna från att söka förverkliga önskemål av det slaget och stimulerat dem att ägna uppmärksamhet åt frågan hur kommersialiseringens risker skall kunna undvikas. Reklamförbudet har stärkt de krafter som sett det naturligt att motverka smygkommersialisering.

Överträdelserna av det reklamförbud som gällt för försöksverksamheten har varit få. Endast fyra fall av ifrågasatt otillåten reklam har förekommit. Tre av dem har föranlett fällande beslut av kommittén. Ingen överträdelse av reklamförbudet har varit av den arten att kommittén funnit anledning att återkalla sändningstillstånd. Se vidare avsnittet 4.6.4.4.

5.9 Nya grupper – nya arbetsformer

Försöksverksamheten med närradio har erbjudit en kanal för grupper som, även om de inte själva betecknar sig som eftersatta, hävdar att de inte kommer till tals i andra medier. Sändningarna ger dagligen bevis för att närradion svarar mot behov som andra medier inte kan tillgodose.

Särskilt i storstäderna har det förekommit åtskillig medverkan av oetablerade konstnärliga grupper i försöksverksamheten. Många medverkande – grupper och enskilda – har också haft anknytning till studieförbund och elevkårer, som ofta representerar människor vilkas skapande befinner sig i ett begynnelsestadium.

Försöksverksamheten har dessutom främjat en förnyelse av programverksamheten i radio i allmänhet. Amatörer producerar ofta program på ett annat sätt och med annat innehåll än de yrkesverksamma journalisterna inom Sveriges Radio. Genom möjligheten till långa sändningstider blir programmen ofta inte så hårt redigerade och därför lugnare än den professionella radions program. Intervjuade som känner ideologisk släktskap med intervjuaren från närradion känner sig ofta tryggare än han eller hon skulle göra tillsammans med ett annat programföretags representant. Den intervjuade har också – på gott och ont – ofta en annan möjlighet att kontrollera slutresultatet, vad som faktiskt kommer att sändas.

Genom de jämförelsevis långa sändningstiderna har också sådana typer av program kommit till sin rätt som sällan förekommer i Sveriges Radios programutbud. Tydligast är detta i fråga om längre tal, föredrag och intervjuer i vetenskapliga, religiösa, politiska och andra opinionsbildande angelägenheter. Närradion kan sända ett entimmeföredrag utan att detta betraktas som långtråkigt eftersom man vänder sig till en särskilt intresserad publik och inte behöver snegla på publiksiffrorna. Även "smala" program kan få jämförelsevis stor publik i närradion eftersom de ofta handlar om angelägenheter som är viktiga för lyssnare på den aktuella orten. Det gäller inte minst hembygdsprogram.

5.10 Internationalism

Närradioprogrammens begränsning till en enda ort inbjuder i sig inte till internationalism. Som tidigare nämnts har dock ett stort antal invandrargrupper skaffat egna tillstånd för närradiosändningar. En del av grupperna är så små att Sveriges Radio inte anser sig kunna tillgodose deras intressen. Flera invandrargrupper har varit mångnationella i sina sändningar, bl. a. Immigrant-Institutet (Stockholm och Göteborg) och Internationella föreningen för invandrarkvinnor (Stockholm); den senare sammanslutningen har regelmässigt sänt på tio språk. Åtskilliga sammanslutningar har tagit upp internationella frågor i sina sändningar. Miljörörelsen och de homosexuella har t. ex. bevakat internationella evenemang på kontinenten och i USA. Kyrkorna har regelmässigt haft rapporter från sitt arbete i u-länderna. De politiska partierna har ofta belyst internationella frågor.

Stockholms närradio**Fredag (88 MHz)**

- 6.30 Korpnytt.
- 6.45 Hyresgästföreningen.
- 7.00 Radio Klara.
- 8.00 Radio Italia.
- 8.30 Radio Krishna.
- 9.00 Moderat Ungdom.
- 9.30 Isländska föreningen.
- 10.30 Radio Rörstrand.
- 11.00 Arabisk närradio.
- 11.45 Adventskyrkan.
- 13.00 Korpnytt.
- 13.15 SAMS Närradioförening.
- 14.15 Stockholms Närradioförening.
- 15.15 Ljudmixarna.
- 16.30 Moderat Ungdom.
- 17.00 Frälsningsarmén.
- 17.30 Immigrant-Institutet/kurdiska.
- 18.00 Kyrkradion.
- 18.30 Samkristen närradio.
- 19.00 Radio vpk.
- 19.15 Kommunistisk ungdom.
- 19.30 Isländska föreningen.
- 20.00 Adventkyrkan.
- 20.30 Radio Maranata.
- 21.00 Småhusägarna.
- 21.15 Pleiaderna.
- 21.30 Radio Klara.
- 22.30 Radio Rörstrand.
- 23.30 Åsö Discotekniker.

Dagspressen på försöksorterna har i allmänhet dagligen publicerat närradios program.

NÄRRADION

- 14.15-15.00 Stockholms Närradioförening, 15.15 Estniska Föreningen 15.45 Rosa Honung 16.30 Linje Grön (Stockholms Cent rungdom), 17.00 Småhusägare 17.15 Samhällsvetarna 17.30 Radio VPK 17.45 Fritidsfiskarna 18.15 Hyresgästföreningen 18.30 Samkristen Närradio 19.00 Radio A 19.30 Gay Radio 20.30 Radio Maranata 21.00 Osgradion 21.30 Radio Klara 22.30 Frälsningsarmén 23.00 Medicinska förening 23.30-24.00 Radio Enok

NÄRRADIO 90,2

- 7.00 Radio Malmö. 8.30 Frälsningsarméns radio. 13.30 Patientradion. 16.00 Patientradion. 17.00 Radio Malmö "klubb 90.2". 17.45 Radio SSU. 18.00 Folkpartiet. 18.15 Oxie närradio. 20.30 Frälsningsarméns radio. 22.00 Radio Malmö.

6 Eterutrymme och sändarantal

6.1 Allmänt

En grundläggande förutsättning för en närradioverksamhet är att det finns ett tillräckligt utrymme för närradiosändare på FM-bandet. Kommitténs förslag avser endast eftersänd ljudradio.

Radiosändningar kan genomföras på frekvenser som sträcker sig från ca 10 kHz upp till ca 3 000 GHz (frekvensspektrum). Frekvensernas användning för radiosändningar av alla slag regleras genom internationella avtal, vilka träffas inom ramen för samarbetet i ett av FN:s specialorgan, Internationella Teleunionen (ITU). Detta sker främst i samband med speciellt anordnade administrativa radiokonferenser. Dessa är av två slag, dels sådana som har till uppgift att fördela frekvensspektrums användning på olika radiotjänster, dels sådana vilkas uppgift är att detaljreglera användningen av ett visst frekvensband.

För närvarande är endast frekvensbandet 87,5–100 MHz upplåtet för FM-ljudradio. Vid en ITU-konferens hösten 1979 beslöts emellertid att också frekvensbanden 100–104 MHz och 104–108 MHz skulle upplåtas för FM-ljudradio.

För båda de tillkommande frekvensbanden gäller att en detaljerad frekvensplan skall fastställas vid en särskild plankonferens som skall avslutas hösten 1983. Det är inte uteslutet att denna konferens också kommer att revidera den gällande planen för 87,5–100 MHz. Plankonferenserna fastställer sändarnas lokalisering, högsta tillåtna effekt och antennhöjd samt frekvens. Vanligtvis undantas sändare med låg effekt från planeringen vid konferenserna. I den mån överenskommelser med andra länder behöver träffas sker detta bilateralt enligt en särskild procedur. För exempelvis sändare med 10 W ERP föreligger koordineringsplikt om sändaren skall placeras inom 60 km avstånd från ett annat lands gräns.

Frekvensplanen för de nya banden torde träda i kraft under 1984. För Sveriges del kan då bandet 100–104 MHz tas i bruk för FM-ljudradio. Bandet 104–108 MHz blir däremot inte tillgängligt förrän 1995 beroende på att det i Sverige behöver användas för andra radiotjänster fram till dess. Om behovet av bandet för FM-ljudradio är stort kan man kanske finna former för en åtminstone delvis användning av bandet för FM-ljudradio något tidigare.

FM-bandet är indelat i kanaler om vardera 100 kHz (= 0,1 MHz). Bandet 87,5–100 MHz innehåller således 125 kanaler. Mitt i en kanal ligger den s. k. bärvågsfrekvensen vilken anges när man vill tala om på vilken frekvens en sändare arbetar.

En frekvens (kanal) kan användas av flera sändare förutsatt att de placeras så långt från varandra att mottagningen av en sändare inte blir störd av andra sändare på samma frekvens. Ju högre effekt sändarna har, desto större måste avståndet mellan dem vara för att störningar skall undvikas. Sändare med en effekt av 10 W ERP måste t. ex. ha ett minsta avstånd mellan varandra av ca 60 km. De större sändarna för P1, P2 och P3 har vanligen effekten 60 000 W ERP varvid minsta avstånd mellan sändare på samma frekvens blir ca 450 km.

Också sändare på näraliggande frekvenser kan störa varandra. Ju större frekvensskillnaden blir, desto närmare varandra kan dock sändarna placeras.

Dessa förhållanden sätter gränser för hur många sändare som kan tas i bruk. Det finns dessutom ett tiotal andra faktorer som i större eller mindre grad påverkar frekvensplaneringen och därmed utrymmet för nya sändare.

6.2 Användning av frekvensbandet 87,5–100 MHz

Bandet 87,5–100 MHz används i första hand för riksradians, utbildningsradians och lokalradians program. För dessa sändningar finns tre landstäckande nät, FM1-, FM2- och FM3-nätet. I vardera nätet ingår 53 större och 49 mindre stationer. FM3-nätet har dessutom kompletterats med sex större och tio mindre stationer för att hjälpligt anpassa detta nät för lokalradiosändningar.

För lokalradians temporära sändningar över mindre områden har frekvenser reserverats över hela landet. Dessa sändningar, som något oegentligt kommit att kallas kommunradiosändningar, sker med hjälp av transportabla sändare som har relativt låg effekt, ca 10 W ERP.

Bandet 87,5–100 MHz används dessutom för de närradiosändare som ingår i försöksverksamheten.

De återstående *marginella* frekvensresurserna i bandet beräknas delvis komma att användas för kompletterande utbyggnad av FM1–3-näten, främst för att förbättra lokalradiotäckningen. Hur omfattande denna kompletterande utbyggnad blir i detta band beror bl. a. på hur snabbt ett fjärde FM-nät kommer att byggas ut. Förutsatt att kompletteringarna inte blir omfattande finns ett utrymme för relativt många radiosändare med relativt låg effekt.

Mot bakgrund av erfarenheterna från försöksverksamheten bör man räkna med att närradiosändarna som regel får effekten 10 W ERP. Detta betyder att godtagbar mottagning för det mesta kan erhållas inom 5 km avstånd från sändaren. I de bedömningar som televerket nu gjort har vidare förutsatts att i första hand varje kommun i landet bör tilldelas en sändare. Televerket bedömer att under dessa förutsättningar kan med vissa undantag *en* närradiosändare placeras i var och en av landets 279 kommuner. Undantagen gäller framför allt Skåne, Göteborgsområdet och Bohuslän. I Stockholmsområdet räcker frekvensresurserna nätt och jämnt för att uppfylla denna förutsättning. Å andra sidan är det framför allt i stora delar av Norrland möjligt att inrymma fler sändare.

Den internationella frekvensplaneringskonferensen 1983 kan i någon mån tänkas ändra förutsättningarna för denna bedömning. Om så skulle bli fallet

bör emellertid eventuellt bortfall av möjligheter för närradiosändare i 87,5–100 MHz mer än väl kompenseras av tillkommande möjligheter i de nya frekvensbanden 100–104 MHz och 104–108 MHz.

6.3 Användning av de nya frekvensbanden

Televerket och Sveriges Radio föreslog i sina anslagsframställningar i augusti 1980 att ett fjärde FM-nät skulle byggas ut i frekvensbandet 100–104 MHz. Nätet skulle kunna tas i bruk successivt 1984–1986.

Det nya sändarnätet skulle enligt förslaget ges en sådan utformning att sändningar på olika nivåer blev möjliga. Således skulle såväl riksprogram som lokalradioprogram över nuvarande lokalradioområden kunna sändas. Därtill skulle en ytterligare nedbrytning av nätet kunna göras så att program i princip skulle kunna sändas över enskilda kommuner. Investeringskostnaderna för det nya nätet uppskattades till ca 130 milj. kr. Några beslut om utbyggnaden av det nya nätet har ännu inte fattats.

Beräffande frekvensbandet 104–108 MHz föreslog televerket och Sveriges Radio att man vid den förestående frekvenskonferensen skulle sikta mot att ett femte FM-nät i detta frekvensband skulle utformas på samma sätt som FM4-nätet.

Även i de nya frekvensbanden kommer *marginella* frekvensresurser att återstå sedan huvudnäten för SR-koncernens räkning byggts ut. Man bör dock tills vidare bedöma den resurs som kan tilldelas närradiosändare försiktigt, exempelvis 50 sändare i vardera 100–104 MHz och 104–108 MHz spridda över hela landet. Härvid är att märka att det senare bandet troligen inte kan tas i bruk förrän 1995.

7 Kommitténs överväganden och förslag

7.1 Inledning

Närradiokommitténs huvuduppgift har varit att undersöka om lokala sammanslutningar kan få egen rätt att sända radio på småsändare. Det positiva intresse som visats försöksverksamheten liksom ett stort antal kontakter med sändande sammanslutningar som rapporterat att man anser sändningsrätten tillfredsställande har övertygat kommittén om behovet av närradio. De lyssnarundersökningar och de forskarrapporter fil. dr Lowe Hedman framlagt för kommittén har styrkt kommittén i denna uppfattning. Erfarenheterna från försöksverksamheten ger sålunda vid handen att en lagstiftning om sådan sändningsrätt är önskvärd.

Med hänvisning till vad som redovisas i det följande föreslår kommittén en successiv utbyggnad av närradion. Utbyggnaden föreslås ske med stöd av en ny närradiolag som träder i kraft den 1 juli 1982.

7.2 Kommitténs arbete

Redan hösten 1978 då sammanslutningar landet runt gavs tillfälle att förhandsanmäla intresse för att få närradioförsök på sin ort, möttes kommitténs erbjudande av ett betydande gensvar. 538 sammanslutningar på 116 orter i landet anmälde sig; dessutom anmälde 68 riksorganisationer principiellt förhandsintresse på sina lokalföreningars vägnar.

Sändningarna inom försöksverksamheten med närradio startade i april 1979. När kommittén i början av 1981 överlämnar sitt första betänkande har sändningarna alltså pågått i närmare två år. I november 1980 förlängde riksdagen kommitténs arbete med ytterligare ett år, så att sändningarna skulle kunna fortsätta till utgången av juni 1982.

Regeringen framhöll i direktiven att "kommittén bör planera sin verksamhet så att en första utvärdering med preliminära förslag till ställningstaganden till en eventuellt fortsatt verksamhet föreligger senast till sommaren 1980". Kommittén bedömde att denna tidsplan skulle bli svår att hålla, om en seriös utvärdering skulle hinnas med, och anmälde därför i skrivelse till regeringen 1979-12-05 att man ville skjuta upp tidpunkten för sin första utvärdering av försöken. Därefter antogs efter samråd med utvärderingsledaren en tidsplan som siktade till att kommittén skulle fram-

lägga sitt första betänkande i februari 1981. Arbetet har därefter i stort följt tidsplanen.

Kommittén har haft nära kontakt med försöksverksamheten under de snart två år sändningarna pågått. Kommittékansliet har haft dagliga kontakter med sändande sammanslutningar och företagit ett stort antal resor till försöksorterna. Kommittén har därigenom kunnat hållas fortlöpande orienterad om utvecklingen inom försöksverksamheten.

Kommittén har själv besökt flera av försöksorterna och haft överläggningar med representanter för de sändande sammanslutningarna. Försöksverksamheten har dessutom varit föremål för livlig uppmärksamhet och debatt i framför allt press och radio.

Efter en riksdagsmotion (1979/80:1273) av Sven-Eric Åkerfeldt m fl (c) och riksdagsbeslut i mars 1980 gavs närradiokommittén tilläggsdirektiv om samarbete med LRAB i en försöksverksamhet med föreningssändningar som sedermera lokaliserats till Ljusdal och Ängelholm. Närradiokommittén har därmed fått uppdrag att följa och delta i utvärderingen av en del av LRAB-verksamheten. Kommittén avser att återkomma till denna fråga i det betänkande som kommer att överlämnas efter försöksverksamhetens slut. Dessa lokalradiosändningar planeras starta i februari 1981 och beräknas pågå i ett år.

Närradiokommittén vill erinra om att föreliggande betänkande enligt kommitténs huvuddirektiv skall innehålla preliminära förslag till ställningstaganden. I de tilläggsdirektiv som ovan nämnda riksdagsbeslut föranlett anges särskilt att utbildningsministern utgått från att betänkandet "inte kommer att försenas till följd av dessa tilläggsdirektiv". Kommittén har alltså haft att fullfölja arbetet att lägga fram förslag om närradion oavsett att kommittén skall delta i utvärderingen av LRAB:s föreningssändningar i Ljusdal och Ängelholm.

7.3 Ortvalets utfall

Kommittén begränsade i enlighet med sina direktiv försöksverksamheten till 16 av de 116 områden varifrån intresse om deltagande uttalats. Urvalet skedde i enlighet med riksdagsbeslutet, dels efter geografiska grunder, dels så att olika typer av föreningar och orter skulle komma med i försöken. Kommittén tog också hänsyn till önskemål från orter där viljan att komma med i försöksverksamheten uppenbarligen var stor. Detta lade grund till en försöksverksamhet med ett varierat innehåll, men samtidigt gjorde urvalet att bilden av försöksverksamheten *kan* ha kommit att bli mer positiv än om ett slumpvis urval av orter skett.

Försöksverksamheten har bedrivits som planerat inom 15 av de 16 ursprungligen utsedda områdena. På grund av den obeslutsamhet som kännetecknade ansökande sammanslutningar i Östersund flyttade kommittén det 16:e försöksområdet till Svanön i Kramfors kommun.

Erfarenheterna från Östersund får inte föranleda slutsatsen att föreningar i Östersund slutgiltigt saknar intresse för egna etersändningar. Ett beslut om en allmän rätt att starta närradio kan komma att utlösa intresse för

etersändningar även från sammanslutningar som inte utnyttjat en erbjuden möjlighet att delta i försöksverksamheten.

Kommittén har inte sett som sin uppgift att förbereda eller föreslå ett "närredionät" av viss omfattning. Utgångspunkt för förslaget om närredion är sammanslutningarnas rätt att sända, inte att garantera radiolyssnare vissa typer av sändningar. Den senare uppgiften skall tillgodoses av Sveriges Radio.

De personella resurserna har avgörande betydelse för att en sammanslutning skall kunna upprätthålla en väl fungerande sändningsverksamhet. Denna utgångspunkt kan ge sammanslutningar i glesbefolkade områden sämre förutsättningar än andra att bedriva närredioverksamhet. I försöksverksamheten har ingått mindre orter som Dalsjöfors, Öckerö och Svanön. Erfarenheterna från dessa försöksområden kan anses positiva. Det är dock tills vidare en öppen fråga hur närredio inom ännu mer glesbefolkade områden skulle komma att gestalta sig. Anmälningar från några sådana områden förelåg under anmälningsperioden hösten 1978. Dessa kunde dock inte tillmötesgå på grund av de krav på geografisk spridning som kommittén hade att ta hänsyn till.

Kommittén tog vid valet av försöksorter hänsyn till de olika programambitioner som sammanslutningarna uppgav i förhandsanmälningarna. Inom flertalet försöksområden har verksamheten också utvecklats så som man utifrån sammanslutningarnas då angivna avsikter hade anledning att vänta sig.

På några orter har dock helhetsbilden blivit i vissa avseenden annorlunda än vad som först hade kunnat antas. Främsta orsaken är att många sändande sammanslutningar har tillkommit som inte anmälde sig före valet av försöksorter.

7.4 Idealitetens betydelse

Såväl före försöksverksamheten med närredio som under försöksverksamhetens första år framfördes farhågor i debatten om närredions möjligheter att fungera tillfredsställande. En invändning som ofta återkom var att endast stora och ekonomiskt starka sammanslutningar skulle ha verklig möjlighet att sända närredio. Såsom framgår av bilaga 1 med förteckning över sändande sammanslutningar har föreningar av de mest skilda slag varaktigt medverkat i närredion. Ekonomiskt "starka" och väletablerade sammanslutningar som riksdagspartiernas lokala föreningar, kyrkliga och frikyrkliga församlingar, studieförbund och arbetsmarknadsparter har deltagit, men också smågrupper som internationella solidaritetskommittéer, lokala politiska partier, stadsdelsföreningar, byalag, idrottsföreningar och musikaliska genreggrupper.

Det som konstituerat deras medverkan i närredion har inte varit ekonomisk styrka eller stabilitet. Däremot har nästan alla sammanslutningar som deltagit haft medlemmar som med övertygelse och i många fall även personliga oppoffringar tagit ansvar för sändningarna. En del sammanslutningar, där av tradition ett betydande frivilligt arbete nedläggs av medlemmarna, synes ha haft särskilt lätt att använda närredion. Främst har

det gällt kyrkorna. Samtidigt kan sägas att en del av de sammanslutningar, där medlemmarna vant sig vid att anställd personal utför större delen av det administrativa arbetet haft påtagliga svårigheter att medverka kontinuerligt i närradion. Uppgiften att producera och sända program har ibland i dessa sammanslutningar lagts på samma personer som haft andra uppgifter att sköta i sitt heltidsarbete, vilket kan ha känts betungande. Variationerna har varit stora från sammanslutning till sammanslutning, beroende på hur man organiserat sina sändningar och på hur många personer man engagerat i verksamheten.

Försöksverksamheten med närradio har sålunda underlättats av det frivilliga engagemang som ligger djupt förankrat i den svenska folkrörelsetraditionen. När enskilda personer på sin fritid ställer upp för den egna organisationens ideella syften för man vidare ett engagemang som i ett sekel spelat en framträdande roll för demokratin framväxt och funktion. Det är av värde att folkrörelsernas möjlighet att spela en aktiv roll i samhällsarbetet förbättras så att medborgarna själva i sina föreningar och folkrörelser stärker inflytandet över lokalsamhället. Tryggas föreningslivets tillgång till medierna, öppnas en ny tids teknik för ideologiernas tillämpning i vår tid.

7.5 Storstad och glesbygd

Försöksverksamhetens förlopp har övertygat närradiokommittén om att det finns ett behov av närradio i Sverige. Närradions framtid är beroende av intresset inom organisationerna, vilket varierar från ort till ort. Det är svårt att beräkna hur många sammanslutningar som önskar sända egen radio. Kommittén utgår dock från att det intresse som visades under anmälningstiden hösten 1978 ger en ungefärlig bild av det intresse som primärt finns för närradio i landet. De positiva resultat försöksverksamheten gett kan dock komma att öka intresset även bland andra sammanslutningar och från andra orter än dem som då anmälde intresse. Kommitténs erfarenhet talar också för att stort intresse för att starta sändningar finns på såväl stora som små orter.

Farhågor uttalades redan före försöksverksamheten för att närradion i alltför hög grad skulle bli en tätortsradio. Som framgått av kap. 6 (sid. 139) finns inte frekvensmässiga möjligheter att täcka hela landets yta med närradiosändningar. De för närradioändamål tillgängliga frekvenserna är begränsade, sedan hänsyn tagits till Sveriges Radios behov. Det finns dock möjlighet att nå ca 70 procent av befolkningen med närradiosändningar med god hörbarhet; denna andel kan dessutom ökas om sammanslutningar på flera orter delar en frekvens, vars sändningar ortsvis begränsas till några av veckans dagar. Att närradion enligt en teoretisk modell inte kan nå samtliga landets invånare bör inte utgöra ett skäl att hindra föreningslivet att sända egna program inom områden där detta är tekniskt möjligt.

Man kan vidare konstatera att lång sändningstid underlättar för allmänheten att hitta närradions program, vilket lättast kan uppnås om många föreningar samverkar på en sändare, som t ex i Stockholm, Göteborg och Malmö. Samtidigt visar de relativt höga lyssnarsiffrorna i främst Öckerö

och Svanön att intresset för sändningarna kan vara betydande även på orter med kort sändningstid. Tillgång till ett näringsgeografiskt eller kulturellt centrum har dock visat sig förbättra förutsättningarna för sändningar. Därför är det viktigt att särskilt observera hur närradion vid en fortsatt utbyggnad lyckas tillgodose även mer markerade glesbygdsintressen. Sedan rätt till närradio öppnats för sammanslutningar i hela landet bör man efter ett par tre år kunna se i vilken mån detta tillgodoser föreningslivets primära behov att nå kontakt med lyssnare och medlemmar.

Det är samtidigt önskvärt att lokalradion inom ramen för sin av statsmakterna tilldelade handlingsfrihet stärker sin spegling av föreningslivet. Vissa typer av förenings-sändningar, t ex från länsförbund och andra regionala sammanslutningar, lämpar sig bättre för lokalradion med dess länstäckande sändare än för närradion med dess ortsbegränsning.

7.6 Närradion och Sveriges Radio

Det är väsentligt att det även framöver görs en bestämd åtskillnad mellan närradions och Sveriges Radios uppgifter. Det offentliga radioföretaget och dess dotterbolag har av statsmakterna tilldelats uppgifter av grundläggande informativ karaktär, främst nyhetsförmedling och balanserad samhälls- och kulturdebatt.

Kravet på Sveriges Radios programföretag att upprätthålla balans i programmen kan inte överföras till programmen i närradion. Närradioprogrammen, som är avsedda att främja sammanslutningarnas yttrandefrihet, kan inte åläggas krav på representativitet. En sammanslutning som inte vill delta skulle i ett sådant fall kunna tysta en meningsmotståndare och inskränka dennes yttrandefrihet. För minoritetsgrupper som känt att de haft svårt att komma fram med tillräcklig information i Sveriges Radio har dock närradion under försöksverksamheten fyllt ett särskilt behov.

Närradion och P4-diskussionen

Den diskussion som förs om inriktningen av en fjärde kanal inom Sveriges Radio är på längre sikt väsentlig även för närradion.

Om Sveriges Radio får fyra radiokanaler öppnas möjlighet till fler lokala program. En möjlighet härvidlag är att kombinera sändare riktade till enskilda kommuner med länstäckande lokalradiosändningar.

Lokalradion har en utbyggnadsplan som siktar till ett nät av kommuntäckande sändare. Dessa sändningar planeras omfatta främst nyheter och annan lokal information för den enskilda kommunen. Det är dock en öppen fråga när pengar till en så omfattande utbyggnad kan anslås. Många närradiosändande sammanslutningar har uttalat önskemål om kommuntäckande sändningar, vilket skulle erfordra betydande effekthöjningar på närradiosändarna. Höjningarna skulle bli så stora att frekvenserna inte skulle räcka till, såvida inte något av de nya frekvensområdena (100–104 eller 104–108 MHz) reserverades helt för närradion. Vidare skulle kostnaderna för sändare öka betydligt om kommuntäckningskravet tillmötesgicks.

Teknisk samverkan mellan Sveriges Radio och närradion?

Närradion kan inte annat än undantagsvis bli kommuntäckande. En annan situation uppstår dock, om teknisk samverkan skulle etableras mellan Sveriges Radio och närradiosändande sammanslutningar. Lokalradion har redan idag vissa tekniska möjligheter till kommunvisa sändningar och skulle få det i hela landet om ett P4-nät byggdes ut i enlighet med televerkets och Sveriges Radios utbyggnadsförslag i anslagsframställningen augusti 1980.

Kommunsändare för Sveriges Radios behov skulle från teknisk synpunkt kunna kombineras med närradiosändningar. En förutsättning är att man accepterar att skilda ansvarsregler gäller för Sveriges Radio och närradion över samma sändare. Om ett tekniskt samarbete förenas med tydlig åtskillnad, så att t. ex. sändningar före visst klockslag styrs av Sveriges Radio, och kvällarna upplåts till närradion, bör en sådan samverkansform vara möjlig.

Kommitténs nyligen inledda samarbete med LRAB kring sändningar i Ljusdal och Ängelholm kan eventuellt komma att belysa hithörande frågor. Det bör dock understrykas att dessa sändningar planeras ske på lokalradions villkor, dvs. under iakttagande av krav på opartiskhet och balans i programutbudet, varför dessa sändningar får en annan karaktär.

Kommitténs förslag till närradiolag innebär att närradiosändningar skall ske på sammanslutningarnas eget juridiska ansvar. Detta minskar inte behovet av att Sveriges Radio inbjuder sammanslutningar att producera sändningar på SR:s juridiska villkor. Dessa sändningar faller dock utanför den föreslagna närradionämndens arbetsområde.

Förenings-sändningar i lokalradion

Som nämnts i beskrivningen av allemansradion har föreningsradio inom Sveriges Radio prövats inom bl. a. det stora flertalet av lokalradions områden. Sändningarna har dock varit mycket begränsade och i allmänhet endast omfattat 15–45 minuter i veckan, och har i det stora flertalet fall gått ut över ett helt lokalradioområde. I de utvecklingsplaner för Sveriges Radio som är aktuella ökar dock utrymmet för föreningsradio, särskilt om en ny kanal, P4, tas i bruk.

Kommittén har hållit sig underrättad om denna utveckling, eftersom den spelar en viktig roll för den mediemiljö i vilken närradions försöksverksamhet ägt rum och i vilken närradiokommitténs förslag kommer att prövas. Kommittén har som tidigare berörts (sid) redan från starten av sitt arbete haft vissa kontakter med främst LRAB och bl. a. tagit del av försök med förenings-sändningar i Hässleholm genom besök på platsen.

Det kan nämnas att LRAB:s budget för de planerade förenings-sändningarna i Ljusdal och Ängelholm uppgår till totalt 1,7 milj. kronor för försöksåret 1981/82. Driftkostnaderna beräknas till ca 1,3 miljoner kronor (tre personer anställs på vardera orten) medan investeringar i studio tar ca 400 000 kr i anspråk. Televerket har därtill kostnader för nya sändare i Ljusdal för ca 550 000 kronor.

Ett på kommunal indelning baserat sändarsystem efter modell av Ljusdals- och Ängelholmsförsöken i landets 279 kommuner skulle behöva ta i anspråk

mycket betydande belopp av licensmedel. Därtill kommer att televerket för utbyggnad av sändarnätet skulle behöva väsentligt höjda anslag.

Närradiokommittén anser att även samhällsekonomiska skäl talar för att föreningssändningar i huvudsak bör ske enligt det sparsamma system som visat sig möjligt inom försöksverksamheten med närradio. Totalt har sammanslutningarnas kostnader första året varit 3,8 miljoner kronor. Ca 70 % av de närradiosändande sammanslutningarna har lagt ned mindre än 10 000 kronor på sitt första verksamhetsår i etern.

Närradion belastar till skillnad från föreningssändningar och allemansradio inom Sveriges Radio inte licensmedlen. Statens och kommunernas kostnader till följd av att rätt att sända närradio införs i hela landet, bör kunna bli mycket ringa jämfört med de betydande belopp en riksomfattande utbyggnad av föreningsradio inom Sveriges Radio-koncernen skulle erfordra. Utöver principiella talar sålunda även samhällsekonomiska skäl för att en så driftsbillig eterkommunikation som närradio införs.

7.7 Kommunalt intresse för närradion

I anslutning till diskussionen om det är möjligt att organisera kommuntäckande sändningar för sammanslutningarna på en ort bör också kommunernas intresse för medverkan i försöksverksamheten med närradio beröras.

Närradiokommitténs direktiv har endast medgett försöksverksamhet med sändningar från lokala sammanslutningar. Kommunerna har fallit utanför detta begrepp. Samtidigt har det stora antalet förfrågningar om medverkan från kommunala förvaltningar tytt på ett betydande intresse för deltagande i försöksverksamheten. På några av försöksorterna, t. ex. Karlstad och Kumla, har sändande sammanslutningar kontinuerligt samarbetat med kommunala organ. Därigenom har man på sin egen sändningstid kunnat förse lyssnarna med kommunal information. I bl. a. Karlstad och Umeå har hela fullmäktigesammanträden sänts i närradion. Även i Öckerö kan närradion sägas ha en stark kommunal anknytning genom den betydelse högstadieskolan haft för försöksverksamheten.

I detta sammanhang vill kommittén också redovisa sin syn på kommunernas roll vid närradions finansiering. Närradion bör inte av kommunerna uppfattas som ytterligare en av statsmakterna initierad utgiftsmöjlighet, utan som ett uttryck för lokala sammanslutningars mediala. Det bör givetvis ankomma på respektive sammanslutning att avgöra hur man vill finansiera sin verksamhet. Under försöksverksamheten har inom några områden, bl. a. Kumla och Öckerö, kommunen visat att närradion kan stödjas effektivt genom ett okonventionellt samarbete som inte fordrat särskilt omfattande ekonomiskt stöd. Kommittén anser sådant samarbete värt att framhålla, särskilt i ett läge där kommunerna av statsmakterna rekommenderats att begränsa sin verksamhets volymtillväxt.

Erfarenheten visar att närradion på informella vägar kan få en ställning i kommunen som inte primärt avsågs då sändningsrätt öppnades för försöksorternas sammanslutningar. Frånvaron av särskild organisation för kon-

tinuerliga kommunsändningar inom Sveriges Radios ram bidrar givetvis till detta förhållande.

Det kan därför – i varje fall så länge Sveriges Radio inte i större omfattning ägnar sig åt kommunsändningar – diskuteras om sändningsrätt även skall kunna ges åt kommuner.

En diskussion om närradios möjligheter att även förmedla kommunal information bör rimligen också omfatta de mellanformer mellan föreningsradio och radio enligt public service-traditionen som är tänkbara och som i någon mån redan prövats inom Sveriges Radio. Erfarenheterna från allemansradio och bandverkstäder tillhör denna bild och inbjuder till diskussion om helhetslösningar som kan tillgodose flera önskemål inom gemensamma tekniska och administrativa ramar.

Som framgår av det följande avsnittet om sändningsrätt anser närradio-kommittén att kommunerna inte heller i en reguljär närradio skall ha egen sändningsrätt. Det är dock viktigt att sammanslutningarna uppmärksammar de möjligheter som finns att förmedla kommunal information i närradion. Några exempel på hur principen om tillgång till radiomediet kan tillämpas i kommunerna kan nämnas:

Lokal bandverkstad

Närradiosändande sammanslutning, närradioförening, kommunal fritids- eller kulturnämnd, utbildningsradion och/eller lokalradion kan vara huvudman för en lokal bandverkstad. Olika samverkansformer mellan några av de nämnda huvudmannalternativen i gemensam styrelse är tänkbara. Verksamheten kan ledas antingen av heltidsanställd mediatör eller av frivillig, ev. deltidsarvoderad arbetskraft enligt arbetsschema som förutsätter personalbyten. Särskild sändningstid för verkstadens program reserveras på närradiosändare eller lokalradiosändare. Såväl föreningar som enskilda personer har rätt att använda verkstadens tjänster. Eventuellt kan vissa kvalifikationskrav, till exempel genomgången kurs eller studiecirkel, uppställas för rätt att självständigt handha verkstadens tekniska resurser.

Lokal bandverkstad kan ligga vid en central samlingsplats, där människor i ett område kan slinka in i vetskap om att radiosändning pågår. I samma lokal finns ett kafé. Denna *kaféradio* kan kombineras med telefonväkteri, som inbjuder områdets människor att besöka lokalen. Skiljer sig från allemansradio och ljudverkstad främst genom att den ger spontan och omedelbar möjlighet att medverka i direktsändning. Ställer stora krav på programledarens förmåga och omdöme. Kaféradion kan bedrivas antingen av en enskild sammanslutning eller organiseras gemensamt av olika sammanslutningar. I det senare fallet kan kommunal insyn och/eller medverkan i projektet tänkas. En variant av kaféradion har prövats i försöksverksamheten med närradio av Studio Annedal (Saronkyrkan), Göteborg.

Medieverkstad

Skiljer sig från bandverkstaden främst genom att medieverkstaden i princip omfattar resurser för olika former av lokal kommunikation; stencilapparater för produktion av affischer, flygblad och tidningar, bandspelare och kameror

för radio- och videoproduktion, video- och radioredigeringsutrustning av mer kvalificerat slag, fotolaboratorium och studios för närradio- och när-TV-sändningar. På mindre orter kan alla dessa resurser lämpligen samlas på ett ställe, t. ex. ett bibliotek, en skola, ett kulturhus eller en föreningsgård. På större orter kan fördelning mellan olika lokaler vara att föredra. Medieverkstaden kan ses som en vidareutveckling av den service till föreningslivet som finns i många kommuner. Finansieringen kan ske via avgifter och/eller skattemedel.

7.8 Vilka ska få sända?

7.8.1 *Sammanlutningar och enskilda*

Bakom en sändning i närradio står alltid en lokal *sammanslutning*. Det förhållandet återspeglar det motiv som ligger till grund för närradioförsöket. Olika slag av sammanslutningar bedömdes ha behov av ökade möjligheter att kommunicera med medlemmar och allmänhet på det lokala planet. Ett behov som man menade att den allmänna rundradion inte kunde möta.

Säkert finns också en önskan hos enskilda personer att komma till tals i radio i ett mindre sammanhang, också långt utöver vad den allmänna rundradion har möjligheter att tillgodose. Det går inte utan vidare att säga att det ena behovet är angelägnare att svara mot än det andra.

En grundförutsättning för närradion är dock – något förenklat – att programmen skall vara utformade från ideella utgångspunkter av något slag. Bara sådana sammanslutningar som genom sitt syfte eller sin verksamhet dokumenterat en ideell karaktär kan få rätt att sända närradio. Redan denna omständighet reser hinder mot att ge sändningsrätt åt en enskild.

Närradio är, som nyss framhållits, i första hand tänkt som ett medel för kommunikation mellan människor som förenats kring en gemensam målsättning, dvs. medlemmar i en sammanslutning. Denna närradions målsättning bör bibehållas.

Det finns också andra skäl att förbehålla närradion för sammanslutningar. Erfarenheter från försöksverksamheten tyder på att en nödvändig förutsättning för mera regelbundna sändningar på ideell bas är att flera personer samarbetar om produktionen. Utrymmet i etern är vidare begränsat. Inte i någon framtidsvision har antytts att denna tekniska spärr kommer att kunna lyftas bort inom överskådlig tid. Mot denna bakgrund är det naturligt att det tillgängliga utrymmet vid sidan av Sveriges Radios förbehålls grupper av människor framför den enskilde.

Det finns goda skäl att uppmuntra en verksamhet som innebär en medverkan från enskilda, vilket ingår i begreppet "public access". Det finns dock inte något som hindrar att sändande sammanslutningar avsätter tid för bl. a. enskilt deltagande.

Sammanlutningarnas karaktär

Det ursprungliga förslaget om radiosändningar vid sidan av den allmänna rundradion, den s. k. särskilda rundradion, inrymde sändningar av alla slag, inklusive sådana som var rikstäckande. Som närmare utvecklas i kapitel 6

om utrymme i etern (sid. 139) är möjligheterna att etablera sändare för rikstäckande program vid sidan av den allmänna rundradions för närvarande begränsade. Däremot är det möjligt att utan större svårigheter upprätta ett system med många lokala sändare med begränsad räckvidd. Därmed är ytterligare en förutsättning given. Närradion måste också i fortsättningen bedrivas som en radio med lokal anknötning. Det förefaller då naturligt att låta enbart *lokala* sammanslutningar använda närradions sändningsmöjligheter.

För närvarande krävs för att en lokal sammanslutning skall få sändningsrätt också att den bedriver verksamhet inom sändningsområdet. Denna regel bör bestå.

Sammanslutningarna skall nu vara *juridiska personer* för att få sändningstillstånd. Detta krav finns det ingen anledning att ge efter på. Det ger automatiskt en viss stabilitet åt de sändande organisationerna, vilket inte minst är viktigt från ansvarssynpunkt och när det gäller att få garantier för att en grupp av människor företräds av behörig ställföreträdare.

7.8.2 Sändningsrättens syfte och avgränsning

Avsikten med försöksverksamheten med närradio framgår av förarbetena till riksdagens beslut. Syftet var att ge lokala sammanslutningar inom det ideella föreningslivet möjlighet att sända egna lokala radioprogram.

Den krets av sammanslutningar som åsyftades beskrivs sammanfattningsvis som "ideella, religiösa, fackliga och politiska grupper". Av formuleringen i 2 § lagen om försöksverksamhet med närradio (LFN) framgår, att man fäste större avseende vid verksamhetens innehåll och inriktning inom de sammanslutningar, vilkas behov skulle tillgodoses, än vid den organisationsform de valt. I nämnda paragraf talas om sammanslutningar "som bedriver ideell, religiös, facklig och politisk verksamhet".

Närradiokommittén har vid tillståndsgivningen för deltagande i försöksverksamheten i stort sett kunnat hämta vägledning i dels vad som sagts i förarbetena till riksdagsbeslutet, dels LFN:s bestämning av den krets av sammanslutningar för vilka försöksverksamheten var avsedd. Det stora flertalet sammanslutningar som sökt tillstånd har utan svårighet kunnat hänföras till den typ av sammanslutningar som självklart skulle kunna få sändningstillstånd.

I arbetet med tillståndsfrågorna har uppstått spörsmål av principiellt intresse med hänsyn till avgränsningen av kretsen av sammanslutningar. Detta gäller svenska kyrkans församlingar, som till följd av sin offentligrättsliga karaktär kunde tänkas falla utanför definitionen i 2 § närradiolagen. Det gäller också Frälsningsarméns lokala kårer, som inte har den karaktär av juridisk person som förutsätts i lagen.

Närradiokommittén har funnit svenska kyrkans församlingar berättigade att få sändningstillstånd i försöksverksamheten medan Frälsningsarméns kårer genom att bilda särskilda ideella föreningar kunnat få sändningsrätt.

Genom formuleringen av 2 § LFN har en viss förskjutning skett i förhållande till förarbetena. För definitionen av de sammanslutningar som är berättigade att komma i fråga för deltagande i försöksverksamheten är det en viktig skillnad mellan propositionens tal om "ideella, religiösa, fackliga

och politiska grupper" och närradiolagens formulering: Sammanslutningar "som bedriver ideell, religiös, facklig eller politisk verksamhet".

Närradiolagens nämnda formulering har skapat en oklarhet beträffande avsikten när det gäller ekonomiska föreningars deltagande i försöksverksamheten. Bland de sammanslutningar som sökt sändningstillstånd återfinns t. ex. några konsumentföreningar. De är ekonomiska föreningar, och deras verksamhet är huvudsakligen ekonomisk men innehåller också ideella inslag. Närradiokommittén har därför meddelat tillstånd för deltagande i försöksverksamheten åt de konsumentföreningar som ansökt därom.

En viss organisationsform bör inte utgöra villkor för sändningsrätt i närradion. Inte heller bör viss organisationsform i sig berättiga till eller utgöra hinder för sådant tillstånd.

Det är angeläget att syftet med reguljär närradio kommer till klart uttryck i närradiolagens huvudregel för erhållande av sändningstillstånd. Huvudsyftet bör vara att föreningslivet i folkrörelser, ideella organisationer och trossamfund genom närradion skall beredas möjlighet att sända egna lokala radioprogram.

Detta innebär att sändningstillstånd bl. a. skall kunna ges till församlingar inom svenska kyrkan, studentkårer och elevföreningar. Detta gäller även för lokala sammanslutningar inom Frälsningsarmén och Svenska Frälsningsarmén. På sådant sätt som angavs i proposition 1977-78:91 ("Radio & TV 1978-86") bör även folkhögskolor kunna få sändningsrätt.

Tillstånd skall även kunna ges till sammanslutningar som består av sådana lokala sammanslutningar som själva kan få sändningstillstånd. Därigenom öppnas möjlighet att ge närradioföreningar sändningstillstånd.

Det är närradiokommitténs uppfattning att sändande sammanslutningar skall ha som huvudsakligt syfte att främja ideella ändamål. Det innebär att ekonomiska föreningar som t. ex. konsumentkooperativa och producentkooperativa föreningar faller utanför den tillståndsberättigade kretsen.

De konsumentkooperativa föreningarna har visserligen ett ideellt inslag i sin verksamhet men det huvudsakliga syftet är att bedriva kommersiell verksamhet och därigenom främja sina medlemmars ekonomiska intressen som konsumenter.

Det faktum att bl. a. konsumentkooperativa föreningar (som t. ex. Konsum och OK) enligt förslaget inte kan ges sändningsrätt innebär dock inte att konsumentgillen (kvinnogillen) ställs utanför närradions verksamhet. Dessa har nämligen till huvudsakligt syfte att främja konsumentfackliga ändamål.

En särskild kategori utgör branschorganisationer och köpmannaförbund/föreningar. Dessa är visserligen inte ekonomiska föreningar men har till huvudsyfte att främja sina medlemsföretags ekonomiska intressen, varför de inte kan anses vara sändningsberättigade.

I föreningsrättsliga sammanhang brukar också fackföreningarna hänföras till denna kategori. Kommittén anser dock att de fackliga sammanslutningarnas karaktär av folkrörelse är ovedersäglig. För att undanröja eventuell tveksamhet bör dock särskilt anges att sammanslutningar som främjar sina medlemmars fackliga intressen också har rätt att sända närradio.

Ett inte obetydligt antal sammanslutningar har bildats efter närradiostarten. I några fall synes syftet med föreningsbildningen ha varit att få

delta i försöksverksamheten. Mot denna bakgrund vill kommittén fastslå att det är mindre önskvärt att tillfälligt sammansatta grupper ges sändningstillstånd. Bl. a. kan svårigheter uppkomma att vid överträdelser finna ansvariga företrädare om sammanslutningen inte vunnit tillräcklig föreningsrättslig stabilitet. Av detta skäl anser kommittén att krav bör införas på att sammanslutning som beviljas tillstånd skall ha bedrivit sin verksamhet på orten i minst ett år. Från denna regel bör vissa undantag kunna göras av särskilda skäl. Beträffande en sådan sammanslutning som bildats särskilt för närradion och som består av olika sammanslutningar – en s. k. närradioförening – bör kravet sålunda anses uppfyllt om de enskilda sammanslutningar som är medlemmar i närradioföreningen har bedrivit verksamhet på orten i minst ett år. Vidare bör regeln inte gälla sammanslutningar som bildats för att genomföra en folkomröstningskampanj.

7.9 Tidsfördelning

Som framgått av den tidigare beskrivningen formulerade kommittén tidigt vissa principer för att fördela sådan sändningstid som söks av flera sammanslutningar. Detta för att möta en situation som bedömdes kunna bli vanligt förekommande. Det har dock visat sig att dessa principer i stort sett inte har behövt tillämpas. Med undantag för sändaren i Stockholms innerstad har det varit möjligt för sammanslutningarna att få önskad sändningstid. I Stockholm inträffade kollisioner inför fastställande av 1980 års sändningsschema. Önskemålen kunde dock jämkas ihop av kommittén. De nyttillkommande sammanslutningarna i Stockholm har nöjt sig med att få "ställa sig i kö" och vänta på att någon av de sändande slutar eller gör tillfälliga avbrott.

Det är möjligt att det faktum att ingen tvist ställts på sin spets i någon mån berott på en överdriven respekt från sammanslutningarnas sida för kommitténs underhandsförslag om sändningstid. Men det har funnits både vilja och förmåga hos sammanslutningarna att ordna tidsfördelningen i samförstånd. På vissa orter med allmän anslutning till den lokala närradioföreningen har samarbetet i praktiken betytt, att kommitténs tillståndsbeslut varit ett godkännande av det tidsschema som föreningen själv upprättat.

Trots detta förhållande kommer man inte ifråga att trängselsituationer kan uppstå. Den disponibla sändningstiden i närradion är begränsad. Även om inte all sändningstid är utnyttjad kan konkurrens uppstå, om flera sammanslutningar bedömer samma sändningstid som attraktiv. Troligen kan den sortens konflikter komma att bli vanligare framöver, särskilt i samband med att nya sändare tas i bruk. Det måste därför finnas en beredskap för att hantera sådana situationer.

Det är därför angeläget att understödja ett samarbete sammanslutningarna emellan. Kommittén har övervägt om detta inte bäst skulle kunna ske genom att de sändande föreningarna själva fick sköta tidsfördelningen i en obligatorisk närradioförening kring varje sändare. Vissa komplikationer av ett obligatorium kan dock förutses. Närradioföreningen skulle få rätt att självständigt sköta fördelningen av tid och skulle därmed få en halvt officiell

ställning, vars funktion inte är prövad. Det är vidare möjligt att samarbetet i de befintliga närradioföreningarna fungerat så bra just därför att sammanslutningen varit frivillig. Ett "obligatorium" skulle lätt kunna ge en negativ klang åt denna samarbetsform. De goda erfarenheterna av det frivilliga samarbetet på de flesta orterna talar för att samarbetet mellan sammanslutningarna får fortsätta i frivilliga former. Sammanslutningarna kan stimuleras att bilda en närradioförening som under hand får förtroendet att upprätta ett tidsschema, som sedan centralt fastställs. En redan befintlig stimulans är den rabatt som vid samverkan ges på avgifterna till STIM/IFPI.

För att underlätta tidsfördelningen och undvika att vissa sändningstider betraktas som en gång för alla givna till en viss sammanslutning, bör alla tidsbeslut vara giltiga högst ett år. Det blir då möjligt att periodvis göra större omfördelningar.

7.10 Regler om yttrandefrihet och programinnehåll

Erfarenheterna från försöksverksamheten ger inte anledning till någon begränsning av den frihet som föreningarna nu har att utforma sina program. Yttrandefrihetsutredningen överväger för närvarande frågor om yttrandefrihetens gränser. Man diskuterar bl. a. om radiomediet skall få grundlagsskydd och vem som skall svara för övervakningen av yttrandefriheten. I uppdraget ingår också frågan om ett lagfäst skydd för den enskildes integritet bör skapas genom t. ex. rätt till genmäle och beriktigande. Det ankommer således inte i första hand på närradiokommittén att pröva dessa frågor.

Bestämmelserna om ansvarigheten i en permanent närradioverksamhet bör kunna utformas på i huvudsak samma sätt som motsvarande regler för försöksverksamheten.

I ett väsentligt avseende föreslås dock en annan lösning. Ändringar föreslås som är betingade av ett annat sätt att lösa frågan om ersättare för den ansvarige programutgivaren.

I gällande lag ges sammanslutningarna möjlighet att utse en tillfällig ersättare för programutgivaren. Det åligger sammanslutningarna att till närradiokommittén anmäla vem som är ersättare och för vilken tid denne utsetts. Så gott som alla sammanslutningarna har utnyttjat utrymmet på ansökningsblanketten till att redan från början anmäla en ersättare och har samtidigt genom person- och konkursbevis styrkt dennes behörighet. Där emot har endast ett fåtal sammanslutningar anmält under vilka tider som den tillfällige ersättaren tjänstgjort i den ordinarie programutgivarens ställe. Kommittén har i sina kontakter med sammanslutningarna dock erfarit att det varit vanligt att ersättaren tjänstgjort som programutgivare. De flesta sammanslutningarna har nämligen haft den uppfattningen att det, sedan anmälan på blanketten gjorts, varit fritt fram att växla ansvaret utan att uppge detta varje särskild gång för kommittén. Det har samtidigt framgått att det finns ett allmänt och i och för sig naturligt behov att ibland kunna ha en ersättare att sätta in i programutgivarens ställe.

Ett enklare och mera lätthanterligt sätt att uppnå detta är en ännu mera

konsekvent genomförd likformighet med utgivaransvaret för periodiska skrifter. En sammanslutning skulle enligt denna tanke kunna anmäla en ersättare för programutgivaren till närradionämnden, som kontrollerar att behörighetskraven är uppfyllda. Uppdraget skulle internt kunna fördelas mellan de båda utgivarna utan någon ytterligare anmälningsskyldighet. För att utifrån enkelt kunna få reda på vem som faktiskt ansvarat för en viss sändning skall i stället krävas att den ansvariges namn annonseras i varje sändning. I ett eventuellt ansvarsärende finns därmed uppgiften om den ansvarige utgivaren på referensbandet.

Beträffande programverksamheten i övrigt förefaller det svårt att föra in anvisningar och begränsningar av den typ som gäller för den allmänna rundradion utan att allvarligt rubba grundvalarna för närradion. Likheten med pressen bör bibehållas och inga särregler stiftas för närradion.

Det kan förutsättas att närradion – liksom pressen – i en så småningom fastare frivillig organisation kommer att ansluta sig till de spelregler som utgetts av pressens samarbetsnämnd eller utarbetar egna etiska regler. Denna fråga behandlas ytterligare i avsnittet 7.13.

Vissa programbestämmelser av annat slag är dock nödvändiga för en permanent närradioverksamhet. Dessa behandlas separat i avsnitten 7.11 och 7.12.

7.11 Begränsning av möjligheten att sända över hela landet

Ett par sammanslutningar (Svenska Företagares Riksförbund och Maranata/Pilgrimstjänst) har distribuerat centralt producerat material på kassetter till olika lokala mottagare som spelat upp banden i närradion. Vid några av dessa tillfällen har omredigeringar gjorts före sändning, varvid lokala inslag kombinerats med det centralproducerade materialet. Maranata har även vid några tillfällen sommaren 1980 använt metoden att via telefonråd koppla samman flera av försöksorternas sändare till samtidigt återgivande av möten som hölls i Askersund. Metoden möjliggjordes av att man sökte och erhöll samma sändningstider på flera försöksorter, vilket gick relativt lätt under sommaren, då många sändande sammanslutningar hade tagit semesterpaus. Maranata kopplade på detta sätt ihop sju sändare till en sändning.

Dessa sändningar kan betraktas som ett avsteg från närradions idé att möjliggöra för lokala sammanslutningar att föra ut sitt budskap och information och att stärka lokal gemenskap. I ett läge då närradio öppnas på fler orter i landet ökar frestelsen att använda nätet för centralt producerade program av det aktuella slaget. Samma invändning kan i viss mån drabba några samsändningar som ägt rum mellan Stockholms innerstad och Järvafältet. Dessa två försöksområden ligger inom samma kommun, varför det legat särskilt nära till hands för sammanslutningar som haft verksamhet organiserad kommunvis, att använda samma material på båda sändarna. Även om missbruket av närradioidéen i dessa fall kan anses betydligt lindrigare än i de förra, kan en sådan samverkan mellan olika sändningsområden gå för långt.

Kommittén föreslår införande av en bestämmelse som föreskriver att sammanslutningens programverksamhet till övervägande delen skall vara producerad för sändningsområdet. En sådan bestämmelses efterlevnad hindrar givetvis inte en rimlig användning av centralt producerat material som kan vara bra för tex studiecirklar att använda. Likaså medges en rimlig omfattning av centralt producerat material inom ramen för enstaka för sändningsområdet redigerade program. Det är samtidigt angeläget att närradio-myndigheten har en möjlighet att förhindra uppenbar och varaktigt avsikt att kringgå närradios syfte att bereda utrymme för den lokala kommunikationen i närsamhället. Om en sammanslutning uppenbart och varaktigt sprider samma information över flera närradiosändare skall sändningstillståndet kunna dras in. Regeln får dock inte generellt hindra distribution av gemensamt material över flera sändare i de fall sådana finns inom samma kommun. Den får givetvis inte heller hindra någon från att spela musik som producerats utanför sändningsområdet. Så gott som all grammofoon- och kassettmusik hämtas från andra områden. På grund av vad som nu har anförts bör den föreslagna bestämmelsen – som kan sägas innebära ett "riksförbud" – anges gälla om inte särskilda skäl föranleder annat.

Saknas en bestämmelse om "riksförbud" erbjuder närradion en möjlighet att på omvägar införa riksprogram under enskilda organisationers juridiska ansvar, vilket uppenbart skulle strida mot statsmakternas hittillsvarande radiopolitiska beslut.

7.12 Reklamfrågan

7.12.1 Inledning

Enligt de av regering och riksdag fastställda riktlinjerna för försöksverksamheten med närradio, som redovisats i avsnitten 4.6.4.1 och 4.6.4.3, är i princip alla former av kommersiell reklam förbjudna. Närradiokommittén anser att ett sådant förbud bör gälla även för en reguljär närradioverksamhet. Detta innebär att ingen sammanslutning får finansiera sin verksamhet genom att sända annonsinslag mot betalning. Det finns dock risk för att ett sådant schematiskt förbud kan komma att kringgås. En närmare precisering av reklamförbudet är därför nödvändig.

Förbudet mot reklamfinansiering måste också innebära att det inte är tillåtet att låta någon som inte själv kan erhålla tillstånd att sända närradio – t. ex. ett företag – producera eller bekosta produktionen av enskilda program och att i programmet omnämna detta (s. k. sponsring). Vidare bör det liksom under försöksverksamheten vara förbjudet för en sändande sammanslutning att göra reklam för egen kommersiell verksamhet. Konsumentupplysning skall däremot vara tillåten.

Närradios reklamförbud riktar sig naturligt nog i första hand mot avsättningsfrämjande reklam, dvs. meddelanden som syftar till marknadsföring av varor, tjänster eller andra nyttigheter. Marknadsföring av åsikter och idéer – s. k. ideell reklam – är däremot tillåten utan begränsning av ens något krav på opartiskhet. En komplikation är att ett budskap kan vara "blandat", dvs. innehålla såväl kommersiella som rent opinionsbildande

moment. I den mån ett yttrande är opinionsbildande och icke-kommersiellt kan det nämligen – även om det görs av en näringsidkare ”i näringsverksamhet” – i princip inte omfattas av reklambudet, som ju är att uppfatta som en inskränkning i den grundlagsreglerade yttrandefriheten och endast kan avse kommersiella yttranden (jfr 2 kap. 12 och 13 §§ regeringsformen, prop. 1975/76:209 om ändring i regeringsformen s. 109 och Holmberg-Stjernquist, Grundlagarna med tillhörande författningar 1980 s. 127). Normalt torde det dock inte vara någon svårighet att avgöra om det egentliga syftet bakom ett budskap är kommersiellt.

I vissa fall kan det emellertid vara svårt att dra en klar gräns mellan reklam och konsumentupplysning, dvs. att skilja mellan objektiv faktainformation och renodlad reklam. Å ena sidan kan en föregiven konsumentupplysning i själva verket vara kamouflerad reklam (”smygreklam”), medan å andra sidan reklam dels kan förmedla både säljarargument och objektiva fakta, dels inte alltid består av uttalad säljarargumentering. Den s. k. påminnelsereklamen kan t. ex. begränsas till att endast genom angivande av en viss produkts namn fortlöpande påminna konsumenterna om att produkten finns på marknaden. Till detta kommer att ett kommersiellt budskap kan presenteras med identiskt lika innehåll vare sig det sprids genom reklam eller publiceras såsom konsumentupplysning (se ovan avsnitt 4.6.4.5). Det torde finnas anledning av vara särskilt uppmärksam på dessa förhållanden i närradioverksamheten.

Erfarenheterna från den hittills genomförda försöksverksamheten med närradio visar att föreskrifterna i 7 § lagen om försöksverksamhet med närradio (LFN) har fungerat och respekterats på ett i huvudsak tillfredsställande sätt. Endast ett fåtal fall av ifrågasatta brott mot föreskrifterna har kommit till närradiokommitténs kännedom och föranlett dess prövning. Det är visserligen svårt att med ledning av detta bilda sig någon säker föreställning om hur motsvarande förhållanden kommer att gestalta sig i en reguljär, rikstäckande närradioverksamhet. Kommittén vill emellertid förorda att reklambestämmelserna i en permanent närradiolag utformas efter i stort sett samma linjer som föreskrifterna i LFN. Förutom vissa redaktionella ändringar i förtydligande syfte bör dock även vissa ändringar av saklig innebörd göras beträffande det speciella s. k. sponsringsförbudets lydelse.

Det finns anledning att i det följande något närmare beröra de olika förbudsbestämmelserna var för sig. Dessförinnan bör dock påpekas att bestämmelserna är av en sådan natur att prövningsmyndighetens granskning och bedömning av ifrågasatta brott mot dem kommer att få avgörande betydelse för deras tolkning och tillämpning i framtiden. Viss vägledning torde man kunna erhålla från radionämndens praxis. Kravet på opartiskhet gäller visserligen inte för närradion. Radionämndens tidigare omnämnda ”gynnandeprövning” (se i avsnitt 4.6.4.2) har ändå gemensamma drag med den prövning som kan bli aktuell för närradions del. Nämndens avgöranden rörande opartiskhetskravet har därför visst intresse även för närradioområdet. Det åligger numera radionämnden att årligen avge en redogörelse för beslut av större vikt eller av principiell betydelse. Redogörelsen utges i form av en skrift med titeln ”Radionämnden anser . . .”. För närradiosändande sammanlutningar kan det även vara värdefullt att ta del av de regler om s. k. redaktionell reklam som finns i ”Spelregler för press, radio och TV”, utgivna av Pressens samarbetsnämnd.

Kommittén vill fästa särskild vikt vid att man inom närradioföreningen på varje ort diskuterar hur avsteg från reklamförbudet skall kunna undvikas, så att en gemensam syn på hur förbudet effektivt skall kunna upprätthållas förankras bland sammanslutningarna. Härigenom bör riskerna för överträdelser av reklamförbudet kunna minska.

7.12.2 Förbud mot att sända kommersiell reklam mot vederlag

Denna regel är gemensam för närradion och programföretagen i Sveriges Radio-koncernen. Förbudet gäller all sorts kommersiell annonsering, dvs. inte bara reklam för ekonomisk verksamhet som bedrivs av näringsidkare. För att en sammanslutning skall kunna fällas för överträdelse av förbudet krävs att det har konstaterats att vederlag har utgått. Med vederlag avses alla former av betalning, likvid ersättning såväl som annan ekonomisk motprestation. Möjligheterna kan synas vara begränsade för prövningsmyndigheten att utreda hur det förhåller sig i sådana fall som aktualiserar föreskriften. Radionämnden har aldrig kunnat konstatera någon vederlagstransaktion på den allmänna rundradioverksamhetens område. Bevissvårigheterna torde – även om närradiokommittén under försöksverksamheten i två fall har tillämpat föreskriften – vara stora även för närradios del. Detta innebär dock inte att regeln är omotiverad eller felaktig. Närradiokommittén anser att den är nödvändig i en reguljär närradioverksamhet.

Under försöksverksamheten har frågan rests om det finns alternativa möjligheter att utforma bestämmelsen. Om man slopade kravet på att vederlag skall ha förekommit, torde konsekvenserna bl. a. bli att möjligheterna att i närradioprogram behandla eller ens nämna kulturella företeelser och evenemang kraftigt skulle reduceras. Omnämmandet i radio av t. ex. en aktuell bok, filmföreställning eller teaterpjäs kan i sig utgöra kommersiell reklam. Än mera genomgripande följer finge det om man skärpte reklamförbudet genom att dessutom stryka ordet "kommersiell". En sådan ändring skulle i princip medföra att även den ideella reklamen inklusive all opinionsbildning – politisk, religiös osv. – förhindrades. En bestämmelse som skulle få sådana effekter är enligt närradiokommitténs uppfattning helt oförenlig med idéerna bakom närradion. Den skulle dessutom strida mot bestämmelserna i 2 kap. 12 § regeringsformen (jfr ovan i avsnitt 7.12.1).

En viktig skillnad mellan närradion och de allmänna programföretagen, som får konsekvenser för bedömningen av reklamfrågan, är att något krav på opartiskhet inte finns för närradion. Man har alltså inte, som för exempelvis riks- eller lokalradios del, anledning att enbart pröva om ett program eller programinslag varit partiskt och otillbörligt gynnat t. ex. en speciell fabrikant eller vara. Radiolagens opartiskhetsregel innebär att man kan bortse från om vederlag har utgått och i stället bedöma reklamfrågorna från en annan utgångspunkt.

7.12.3 Förbud mot att sända reklam för egen kommersiell verksamhet

Denna bestämmelse, som gäller "egenreklam", saknar motsvarighet i avtalen för programföretagen inom Sveriges Radio.

En närradiosändande sammanslutning får i sina program givetvis infor-

mera om vanliga sammanträden, kurser och konferenser, rådgivning m. m. Många ideella organisationer bedriver även viss ekonomisk verksamhet genom utgivning av tidningar, böcker m. m. och anordnande av olika slags arrangemang med ekonomiska inslag. Det bör vara tillåtet att lämna information om detta under förutsättning att det sker på i huvudsak samma sätt som sammanslutningen skulle ha gjort i en egen medlemstidskrift. Publikationerna och arrangemangen bör alltså vara avsedda i huvudsak för de egna medlemmarna och inte kommersiellt inriktade.

7.12.4 *Förbud mot sponsring*

Såsom tidigare har nämnts, kan det grundläggande förbudet mot att sända reklam mot vederlag inte anses tillräckligt, om man önskar förhindra att utomstående kommersiella intressen skall kunna vinna insteg och få inflytande i närradioverksamheten. Det krävs därför en kompletterande bestämmelse med syfte bl. a. att motverka försök att kringgå huvudregeln. För att täcka in sådana fall, där det visserligen visar sig vara mer eller mindre omöjligt att fastställa att direkt reklam mot ersättning förekommer, men där man med hänsyn till omständigheterna ändå har anledning att befara obehörig kommersiell påverkan utifrån – kanske i form av indirekt eller "tyst" reklam för någon finansär – behövs ett förbud mot s. k. sponsring.

Det engelska ordet "sponsor" betyder bl. a. "garant, finansär" och har kommit att användas speciellt om ett företag eller en person som står bakom och bekostar radio- och TV-program med reklam – alternativt för att få reklam. Om sponsring i närradioverksamhet skulle vara förenad med sändning av uppenbara reklamslag vore givetvis redan förbudet mot kommersiell reklam mot vederlag tillämpligt. Ett typiskt exempel på sponsring, som inte faller under det förbudet, är dock om någon, som inte själv kan få tillstånd att sända närradio, producerar eller bekostar produktionen av enskilda program eller programinslag och detta antingen omnämns i programmet, men på ett sådant sätt att det inte kan anses utgöra uttalad reklam, eller också även utan särskilt omnämnande är känt för lyssnarna. Även i sådana fall kan sponsorn utnyttja sin medverkan för egna kommersiella syften. Då omnämnande sker kan för övrigt gränsen för s. k. påminnelse-reklam tangeras. Redan i det förhållandet att en sammanslutning med relativt sett ringa ekonomiska resurser erbjuder bidrag för att kunna sända visst program eller vissa slag av program ligger en risk för beroende, otillbörlig påverkan av kommersiella intressen och stimulans till reklam.

Såväl i de allmänna programföretagens avtal med staten som i 7 § LFN finns föreskrifter med förbud mot sponsring (se ovan avsnitt 4.6.4.2 och 4.6.4.3). Det förbud som gäller för t. ex. Sveriges Riksradio (RRAB) avser dock endast fall då annan än RRAB eller annat bolag i Sveriges Radiokoncernen utger ersättning till den som upplåter rätt åt RRAB att sända visst program eller programinslag. Motsvarande bestämmelse för försöksverksamheten med närradio är generellare och mera vittgående formulerad och synes ta sikte på alla former av finansiering som möjliggör sändning av visst program eller vissa slag av program. Förutom betalning för upplåtelse av sändningsrätt torde den sålunda gälla såväl kostnader för t. ex. lokalhyra

och teknisk utrustning som rent "innehållsmässiga" kostnader, dvs. för medverkande, rekvisita osv. Att sponsorn (eller hans produkt) omnämns i sändningen är inget villkor för bestämmelsens tillämplighet.

Även för en reguljär närradioverksamhet bör av ovan anförda skäl finnas ett förbud mot sponsring med i allt väsentligt samma innebörd som motsvarande bestämmelse i LFN. Det bör dock erhålla en något annorlunda utformning.

Det bör enligt kommitténs mening i lagtexten markeras att förbudet inte riktar sig mot ekonomiska bidrag från medlemmarna i den närradiosändande sammanslutningen (gåvor, insamlingar, kollekt osv.). Detta skulle i och för sig kunna ske genom att förbudet angavs gälla medel etc. som "av annan" ställts till sammanslutningens förfogande. Med "annan" skulle då avses annan än sammanslutningen eller dess medlemmar. Kommittén finner dock inte heller anledning att förbjuda all finansiering från utanförstående. Det kan nämligen tänkas att personer, som inte är medlemmar i en sammanslutning, utan kommersiella avsikter vill lämna bidrag till särskilda slag av program – t. ex. religiösa eller miljövardsinriktade – som sammanslutningen ämnar sända. Sådan "ideell" finansiering bör vara tillåten.

Vad man vill uppnå med den diskuterade bestämmelsen är, som har framgått ovan, ett förbud som gäller sponsring i dess egentliga mening, dvs. sådan bidragsgivning som kan befaras ha kommersiella bevekelsegrunder eller syften. Kommittén anser detta lämpligen kunna ske genom att förbudet uttryckligen begränsas till att avse medel eller annan egendom som av "en näringsidkare" har ställts till sammanslutningens förfogande. Termen "näringsidkare" bör i likhet med vad som gäller exempelvis enligt varumärkeslagen (prop. 1960:167 s. 39 och 48) och marknadsföringslagen (jfr prop. 1970:57 s. 90) fattas i vidsträckt mening och avse var och en som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk art, både fysiska och juridiska personer. Detta innebär bl. a. att bestämmelsen är tillämplig på enskilda företagare och företag av olika slag (t. ex. aktiebolag, handelsbolag och ekonomiska föreningar). Den gäller även statliga och kommunala organ som idkar näring. Det saknar betydelse för regelns tillämpning om annan – t. ex. anställd – handlar på näringsidkares vägnar eller om en intresseorganisation för näringsidkare svarar för sponsringen.

Om bestämmelsen formuleras på det nu föreslagna sättet, torde förbudet erhålla en tillräcklig och lämplig omfattning. Det bör vidare avse endast det fallet då en sponsor handlar just i sin egenskap av näringsidkare. En näringsidkare som är medlem i en sammanslutning bör givetvis i likhet med andra medlemmar kunna bidra med medel till sammanslutningens sändningsverksamhet under förutsättning att han gör det enbart såsom medlem. Ansvaret för mottagande av medel eller annan egendom ligger givetvis på vederbörande sammanslutning.

Liksom motsvarande förbudsbestämmelse i 7 § LFN bör den här föreslagna regeln begränsas till att gälla sådan finansiering som syftar till att möjliggöra sändning av visst program eller vissa slag av program. Riskerna för påtryckningar i kommersiellt syfte är i sådana fall uppenbara. Däremot bör det enligt kommitténs åsikt inte uppställas något förbud mot bidrag som lämnas utan koppling till visst program eller vissa slag av program. Ekonomiskt stöd som utan villkor ges till en sammanslutnings allmänna

programverksamhet bör accepteras av det skälet att man eljest gör det omöjligt för små, ekonomiskt svaga sammanslutningar att verka i etern under förutsättningar som är någorlunda jämförbara med dem som gäller för sådana sammanslutningar som är ekonomiskt bättre ställda.

Den ifrågavarande bestämmelsen bör enligt kommitténs uppfattning sammanfattningsvis formuleras så, att sändning av visst program eller vissa slag av program inte till någon del får bekostas med medel eller annan egendom som av en näringsidkare utan vederlag har ställts till sammanslutningens förfogande för att möjliggöra sådan sändning. Som exempel på företeelser som kan falla under förbudet och som har aktualiserats under försöksverksamheten kan nämnas att ett grammfonbolag skänker en sammanslutning skiv- eller kassetinspelningar för användande i sammanslutningens närradioprogram eller att ett företag tillhandahåller en sammanslutning gåvor, gratisresor eller andra förmåner för att utlottas i radiosända pristävlingar. Färdiga program eller programinslag som erbjuds en sammanslutning från näringsidkare är det givetvis förbjudet att sända. Stor återhållsamhet måste iaktas i fråga om sändningar från andra lokaler än en sammanslutnings egen studio i de fall då anknytningen till kommersiella sammanhang är tydlig (t. ex. restauranger, diskotek och andra nöjeslokaler). Det bör i detta sammanhang även påpekas att anställda i sammanslutningar kan ådra sig ansvar för mutbrott om de accepterar erbjudanden om gåvor, gratisresor eller andra förmåner, som har samband med programverksamheten i närradio.

7.13 Efterhandsgranskning m. m.

Även för närradio gäller förbudet i 8 § radiolagen för myndighet eller annat allmänt organ att förhandsgranska radioprogram eller att förbjuda sändning på grund av dess innehåll. Såsom ovan har anförts, har närradiokommittén inte för närvarande funnit det motiverat att för närradions del uppställa några bestämmelser om iakttagande av saklighet, beriktigande av felaktiga sakuppgifter eller rätt till genmäle. Eventuella etiska regler med sådant innehåll får införas i annan ordning. Pricipen bör vara att en sammanslutning, som har fått tillstånd att sända program i närradio, ges samma frihet att utforma programmet som den skulle ha haft vid utgivandet av en egen tidskrift. Något krav på opartiskhet skall därför inte heller finnas.

I ett väsentligt avseende skiljer sig dock närradions villkor från dem som gäller för tidskrifter, nämligen det att kommersiell reklam inte skall få förekomma i programverksamheten. Vidare föreslås att programutbudet till övervägande del skall vara särskilt producerat för sändningsområdet. För att kunna kontrollera att dessa programregler följs och beivra eventuella överträdelser av dem krävs en särskild procedurordning med efterhandsgranskning. Under förutsättning att en central myndighet inrättas för tillståndsgivningen torde i huvudsak två alternativ vara aktuella när det gäller valet av den myndighet som skall ansvara för granskningen, nämligen å den ena sidan tillståndsmyndigheten och å den andra radionämnden.

Radionämnden har mångårig och allsidig erfarenhet från gransknings-

verksamhet på det allmänna rundradioområdet. Bestämmelserna om reklam i de allmänna programföretagens avtal med staten skiljer sig dock i väsentliga avseenden från dem som föreslås gälla för närradion. För närradion gäller ett förbud för egen kommersiell verksamhet som saknar motsvarighet för Sveriges Radios programföretag. Frågor om reklamöverträdelser kan därför endast i begränsad utsträckning bedömas med ledning av radionämndens tidigare utslag.

När det har konstaterats att en reklamöverträdelse förekommit, skall ställning även tas till vilken åtgärd detta föranleder. En av de åtgärder som då kan komma ifråga är återkallande av sändningstillståndet. Enligt närradiokommitténs mening bör det inte rimligen komma ifråga att ett sådant beslut fattas av någon annan myndighet än den som lämnat tillståndet, det vill säga närradiomyndigheten. Det skulle vara opraktiskt att dela uppgiften att granska program mellan radionämnden, som skulle bedöma om överträdelse har förekommit, och närradiomyndigheten som skulle avgöra vilken påföljd en sådan överträdelse skulle föranleda. Till detta kommer, att granskningen av närradio inte bara kommer att avse reklamfrågor utan bl. a. även om det föreslagna s. k. riksförbudet respekteras, dvs. en regel som saknar motsvarighet på den allmänna rundradions område.

Mot bakgrund av det anförda finner närradiokommittén de mest vägande skälen tala för att efterhandsgranskningen av närradioprogram bör anförtros åt närradiomyndigheten. Granskningen bör ske kontinuerligt och ifrågasatta lagöverträdelser skall tas upp till behandling såväl efter anmälan från allmänheten som på närradiomyndighetens eget initiativ. För handläggningen av granskningsärenden bör i tillämpliga delar kunna gälla en likartad ordning som den som radionämnden enligt sin instruktion (i förordningen 1978:482) har att följa. De sammanslutningar, som sänder närradioprogram, bör ha skyldighet att skyndsamt tillställa närradiomyndigheten det material som denna anser sig behöva för sin granskningsverksamhet. Innan myndigheten avgör ett ärende, bör den berörda sammanslutningen beredas tillfälle att avge yttrande.

Brott mot närradiolagens reklambestämmelser eller "riksförbud" bör kunna medföra varning eller återkallande av sändningsrätten på viss eller obegränsad tid. Ett tillstånd att sända närradio bör även få återkallas, om en sammanslutning som har fått sådant tillstånd i övrigt bryter mot i närradiolagen intagna bestämmelser eller villkor. Detsamma gäller om program sänds trots att behörig programutgivare enligt närradioansvarighetslagen inte finns eller trots att anmälan om vem som är utsedd till programutgivare inte har gjorts på föreskrivet sätt, eller om den i 4 § närradioansvarighetslagen föreskrivna uppgiftsplikten inte fullgörs.

Över beslut som innebär att tillstånd att sända närradio återkallas, bör den sammanslutning, vars tillstånd berörs, få anföra besvär hos regeringen. Erforderliga straffbestämmelser bör utformas på liknande sätt som i de lagar som gällt under försöksverksamheten.

Riksdagen uttalade vid beslutet om försöksverksamheten med närradio 1978 (kulturutskottets utlåtande 1977/78:24) att en eventuell radionämndsgranskning av närradios program särskilt skulle övervägas. Närradiokommittén har övervägt denna fråga och därvid särskilt tagit hänsyn till utskottets uttalande "att närradiosändningar av allmänheten kan komma att

uppfattas som vilka radio- och TV-sändningar som helst". Kommittén vill i anledning av detta uttalande framhålla att dessa farhågor inte fått stöd av erfarenheter från försöksverksamheten. Som framgår av kommitténs förslag om sändningsrätten är det önskvärt att närradion behåller sin karaktär av förenings-sändningar. Om så sker bör det inte heller framöver vara svårare att skilja närradions program från Sveriges Radios än det varit under försöksverksamheten.

Radionämnden bidrar med sina utslag i etiska frågor till att formulera en praxis som även påverkar mediemiljön för de närradiosändande sammanslutningarna. Kommittén utgår från att sammanslutningarna och närradiomyndigheten har intresse av att följa vissa av radionämndens utslag. Ett kontinuerligt informationsbyte mellan radionämnden och närradiomyndigheten är därför önskvärt, oavsett om pressens samarbetsnämnds etiska regler förblir vägledande även för närradion eller om närradion kommer att utarbeta egna etiska regler.

7.14 Referensbandningsplikten

Enligt 7 § lagen (1978:480) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio skall en sändande sammanslutning tillse att bandupptagning sker av varje radioprogram som sänds. Detta s. k. referensband skall bevaras i minst sex månader.

Referensbandningen har av en del föreningar ansetts vara en kostsam och tidsödande uppgift, utanför den direkta programverksamheten. Kommittékansliet har fått många förfrågningar om vad lagens krav innebär. Man har ibland inte uppfattat att inspelningsplikten alltid gäller hela sändningen. Programavsnitt som fungerat som utfyllnad kring förinspelade program, på- och avannonser och musik har vid enstaka tillfällen inte referensbandats. Man har felaktigt trott att det skulle vara tillräckligt om ett förhandsinspelat originalband sparades utan att särskild referensbandning gjordes. Det har undantagsvis förekommit att sammanslutningar redigerat i originalbanden inför en återutsändning med följd att det inte längre finns något referensband från den första sändningen.

Referensbandningsplikten har dock på det hela taget fungerat tillfredsställande i försöksverksamheten med närradio. Kommittén föreslår att regeln att alla program referensbandas och hålls tillgängliga i sex månader består också i den permanenta verksamheten.

Enligt den ovan nämnda § har justitiekanslern och enskild som angripits i radioprogram rätt att ta del av program som sänts.

Kommittén har enligt 8 § lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio rätt att återkalla sändningstillstånd när sammanslutning brutit mot bestämmelserna i denna lag.

För att kunna bedöma om reklamförbudet överträtts har kommittén anmodat sammanslutningar att inkomma med kopior av programband. Kommittén finner det otillfredsställande att en rätt för tillståndsgivaren att infordra referensband inte är inskriven i lag.

Kommittén föreslår därför att en sådan rätt inskrivs i närradiolagen.

7.15 Leveranser till Arkivet för Ljud och Bild (ALB)

Enligt 11 § lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar skall programföretagen i Sveriges Radio-koncernen till Arkivet för Ljud och Bild (ALB) lämna ett pliktexemplar av upptagning av ljudradio- och TV-program som de har sänt. Pliktexemplaret skall utgöras av den referensupptagning som det åligger företagen att göra och skall lämnas inom en månad efter den sexmånadersperiod under vilken företagen har skyldighet att bevara referensbandet. Materialet är endast tillgängligt för forskningsändamål. Dessutom har ALB till uppgift att köpa annat ljud- och bildmaterial som kan vara av intresse för forskningen. Närradios program har under försöksperioden av ALB bedömts vara av sådant intresse att man försökt förvärva inspelningar från de sändande sammanslutningarna. Det har emellertid visat sig att många föreningar inte kunnat uppfylla ALB:s önskemål. En bidragande orsak härtill har varit att ALB på grund av lagen om ansvarighet i försöksverksamheten inte kunnat få referensband förrän efter sex månader. När sedan begäran från ALB aktualiserats har i många fall banden hunnit återanvändas. Vidare har den obetydliga ersättningen till sammanslutningarna i några fall gjort att föreningarna varit ointresserade att sälja band till ALB.

ALB har under försöksverksamheten förklarat sig villigt att förhandla med sammanslutningarna om lämpliga samarbetsformer för att man skall få tillgång till närradioprogrammen samt om kostnadsfördelningen vid ett sådant samarbete.

Det har under försöksverksamheten framkommit önskemål från sändande sammanslutningar att referensbandningen skulle ske på ett mer rationellt sätt, liknande det som använts i Malmö. Där svarar televerket för all referensbandning av program som sänds från televerkets studio. Somliga sammanslutningar anser att televerket som förestår sändarna också på andra orter skulle kunna sköta referensbandningen och förvaringen av dessa band.

På de mindre orterna har som tidigare framhållits samarbetet mellan de sändande sammanslutningarna varit mer utvecklat än på större orter. Föreningarna på de små orterna samarbetar ofta om en studio, där man också har gemensam referensbandspelare. Detta kan vara en av orsakerna till att det varit lättare för ALB att erhålla referensband från dessa orter. Ett sådant samutnyttjande medför att kostnaderna för referensbandningen blir jämförelsevis låga. Mycket talar för att också föreningar som inte samutnyttjar inspelnings- och sändningsstudio ändå genom avtal bör samordna referensbandsinspelningen. Här kommer emellertid också vissa upphovsrättsliga aspekter in i bilden.

Bestämmelserna om referensupptagningar finns i 22 § upphovsrättslagen. Där sägs att om radio- eller televisionsföretag har rätt att i utsändning återge verk, får företaget, för att säkerställa framtida bevisning om innehållet i program, uppta verket på anordning genom vilken det kan återges. Vidare sägs att sådan upptagning får bevaras i Arkivet för Ljud och Bild, om den har ett dokumentariskt värde.

Referensupptagningarna får sägas vara ett slags s. k. efemära upptagningar (se avsnitt 4.4.2.2 och prop. 1977/78:97 s. 95) i den mening som sägs i artikeln 11 bis i Bernkonventionen. Där anges bl. a. att sådana upptagningar

skall göras av radioföretaget självt med dess egna hjälpmedel. Detta återspelas i den svenska lagtexten så att "företaget" – och inte någon annan – får göra sådana upptagningar.

Mot den bakgrund som nu har sagts kan man inte i författningstexten ge någon annan än den sändande sammanslutning som är att anse som "radioföretaget" i detta sammanhang rätt att verkställa referensupptagningar. Hur man sedan praktiskt ordnar upptagningsverksamheten är en annan fråga. Även om denna i princip skall ske på företagets egen utrustning torde ett visst utrymme för olika praktiska arrangemang finnas. Det väsentliga från såväl upphovsrättslig som radorättslig synpunkt är att den sändande sammanslutningen har det juridiska ansvaret för upptagningsverksamheten.

Då försöksverksamheten med närradio permanentas bör det övervägas om ALB skall få möjlighet att begära in band på samma sätt som från riksradiation och lokalradiostationerna. Referensbanden levereras i så fall till ALB sex månader efter att sändning ägt rum och sändande sammanslutningar skulle liksom f. n. är fallet med Sveriges Radios programbolag ersättas av ALB med återanskaffningsvärdet för banden. Ett annat alternativ är att ALB får möjlighet att göra ett representativt utval av sändande sammanslutningar som skall leverera sina referensband. I detta alternativ skulle ALB alltså ha någon form av rekvisitionsrätt. Även i detta fall skulle leveranserna ske utan kostnad för de sändande sammanslutningarna och banden ersättas. Ett tredje alternativ är att ALB liksom f. n. genom överenskommelser med vissa sändande sammanslutningar får upptagningar från vissa närradiosändningar.

Inspelningarna behöver i detta fall inte nödvändigtvis vara referensupptagningar. Man kan också tänka sig att de sändande sammanslutningarna gör en parallell inspelning som skulle kunna skickas till ALB omedelbart efter sändning.

Omfattningen av en eventuell leveransskyldighet när det gäller närradiation måste bedömas mot bakgrund av de resurser som står till ALB:s förfogande för katalogisering och förvaring. En eventuell leveransplikt/rekvisitionsrätt bör utformas så att den blir så litet administrativt och tekniskt betungande för de sändande sammanslutningarna som möjligt. Förhandlingar mellan ALB och närradiosammanslutningarna får förutsättas ske om samarbetsformerna även om det blir fråga om leveransplikt/rekvisitionsrätt.

Kommittén anser att frågan om leveransplikt till ALB bör aktualiseras i samband med en översyn av pliktexemplarslagen.

7.16 Fortsatt bevakning av upphovsrätten

Närradiokommittén har behandlat de upphovsrättsliga frågorna från två principiellt viktiga utgångspunkter. Den ena har varit en önskan att skapa goda förutsättningar för en realistisk utvärdering av försöksverksamheten. Den andra har varit insikten om statsmakternas övergripande ansvar för utvecklingen på kulturområdet. Det upphovsrättsliga regelsystemet med dess uttalade syfte att skydda rättighetshavarnas verk och prestationer och där-

igenom främja det andliga skapandet är en viktig del av rättsreglerna på detta område. Det har från denna utgångspunkt inte ansetts rimligt att genomföra en omfattande försöksverksamhet med närradio utan att ge vägledning och stöd från det allmännas sida. Det är mot denna bakgrund som närradiokommittén har lett diskussionerna kring ett modellavtal för musikutnyttjandet och har ombesörjt en omfattande upplysningsverksamhet i upphovsrättsliga frågor gentemot de sändande sammanslutningarna.

De synpunkter som sålunda har varit vägledande för närradiokommitténs arbete på det upphovsrättsliga området bör gälla även för framtida närradioverksamhet. Erfarenheterna visar att det finns ett avsevärt behov av råd, hjälp och upplysningar i upphovsrättsliga frågor för de sändande sammanslutningarna. Huvuddelen av de upphovsrättsliga frågorna i samband med närradioverksamheten bör lösas genom avtal mellan de berörda parterna. En kontinuerlig bevakning och rådgivningsverksamhet behövs dock även i en framtida närradio för att få den erforderliga stadgan när det gäller lösningen av olika praktiska upphovsrättsliga frågor.

Behovet av upphovsrättslig lagstiftning på närradioområdet bör prövas. En ändrad struktur på sändningarna kan exempelvis medföra nya överväganden vad gäller avtalslicensbestämmelsen till förmån för sändande sammanslutningar. Missbruk av inspelningsmöjligheterna vid närradiosändningar kan medföra nya överväganden i fråga om de efemära inspelningarna och referensupptagningarna.

Sammanfattningsvis talar skäl för att man från statsmakternas sida vid en fortsatt närradioverksamhet aktivt bevakar de upphovsrättsliga frågorna.

7.17 Sändare och avgifter

7.17.1 *Diskussionsunderlag för framtida, alternativa sändarmodeller*

I kapitel 6 har behandlats de frekvensmässiga möjligheterna för närradion i den form den haft under försöksverksamheten. Närradiokommittén anser denna form tillfyllest för de närmaste årens successiva utbyggnad. Främst i samband med att de nya frekvensbanden tas i bruk kan dock andra former visa sig möjliga. Kommittén redovisar därför några från *teknisk* synpunkt tänkbara alternativa modeller för närradion, vilka kan tjäna som underlag för en diskussion om den lokala medieutvecklingen på längre sikt.

Alt. 1. Sändare med låg effekt

Detta alternativ överensstämmer med det sätt på vilket försöksverksamheten bedrivs idag.

Sändarna har i detta alternativ låg effekt (maximalt 10 W ERP) och kan inte alltid lokaliseras gynnsamt med avseende på det täckningsområde som önskas. Man måste därför räkna med att vissa mottagningsproblem uppkommer även om täckningsområdet definitionsmässigt begränsas till 4-5 km. Å andra sidan kan sändningarna ofta med god kvalitet tas emot på betydligt längre avstånd när terrängförhållanden etc. är gynnsamma. I ett läge när många närradiosändare tagits i bruk kommer emellertid överräck-

vidderna att reduceras i stor utsträckning på grund av ömsesidiga störningar mellan sändarna.

Föreningarna synes ofta eftersträva större täckningsområden än 4–5 km. Om man vill bevara möjligheten att bygga ut ett stort antal sändare måste man därför i reglerna för verksamheten föreskriva en högsta tillåten effekt.

Totalt skulle mellan 5 och 10 % av landets yta kunna täckas med sändare av ifrågasvarande slag. Detta innebär att ca 70 % av befolkningen kan förväntas kunna ta emot närradiosändningar med god hörbarhet.

En möjlighet att öka den geografiska spridningen av sändningarna kan vara att man t. ex. inom en kommun eller annat lämpligt område delar samma frekvens på flera sändare med olika placering. Det innebär t. ex. att tätorten A i en kommun har sändningstillstånd två kvällar per vecka, tätort B två andra kvällar etc.

Alt. 2. Sändare med kommuntäckning

Från föreningshåll har vid flera tillfällen framförts önskemålet att hela kommunen skulle täckas av närradiosändaren.

Om detta önskemål skall kunna realiseras måste huvuddelen av frekvensresurserna i 100–104 MHz tilldelas närradion.

Investeringskostnaderna för ett sådant alternativ blir höga, ca 125 milj. kr för alla landets kommuner. Generellt sett blir kostnaderna högre för ytmässigt stora kommuner, mindre för små kommuner.

Kommittén bedömer det emellertid som rimligt att utgå från att SR-koncernen i första hand skall få tillgång till sändningsutrymme i 100–104 MHz.

Alt. 3. Lokalradio och närradio i FM4-nätet

Om det fjärde FM-nätet ges en struktur som ger möjlighet till kommunvisa sändningar, kan en möjlighet vara att såväl lokalradion som närradion ges tillträde till detta nät. Härvid skulle det falla sig naturligt att finansiera hela distributionsnätet genom rundradionfonden. Föreningssändningarna skulle kunna ske antingen under lokalradions programansvar eller helt fristående från lokalradion.

Alt. 4. Kombinationsalternativ

En möjlighet för en mera långsiktig utveckling av närradion från teknisk synpunkt är att i ett första skede låta närradion bruka sändare med låg effekt enligt alternativ 1 för att därefter ge närradion företräde i 104–108 MHz-bandet när detta blir tillgängligt. En begränsad ibruktagning av detta band kan eventuellt bli möjlig sent under 80-talet, medan hela bandet kanske inte kan tas i bruk förrän 1995. I 104–108 MHz-bandet kunde sändare för kommuntäckning etableras. Kostnaderna skulle även i detta fall bli höga. Dock skulle de bli väsentligt lägre om ett FM4-nät med kommuntäckning dessförinnan byggts ut.

7.17.2 Sändarhyror och finansiering

Mot bakgrund av de goda erfarenheter kommittén har av televerkets insatser under försöksverksamheten föreslår kommittén att verket i den permanenta närradioverksamheten ges i uppdrag att svara för sändare och programledning. En möjlighet bör dock stå till buds för sammanslutning som själv anskaffar sändare att också svara för sändarverksamheten såvitt tillstånd givits av närradiomyndigheten. Televerket skall dessförinnan ha godkänt sändaren. Sändarna förutsätts som regel få 10 watts effekt, vilket vanligen ger god hörbarhet inom fem kilometers radie.

Riktighet för avgifter till televerket för sändare, programledningar och annan service bör vara självkostnadsprincipen.

Sändarhyran bör inom ramen för denna princip differentieras, så att sammanslutningar på småorter och i glesbygdsområden inte får så stor merkostnad jämfört med de större städernas många sammanslutningar. Det bör ankomma på närradiomyndigheten och televerket i samråd att inom ramen för en sådan princip fastställa differentieringen mot bakgrund av den aktuella sändarutbyggnaden.

Kommittén föreslår vidare att investeringsmedel för televerkets sändare m. m. anvisas över utbildningsdepartementets huvudtitel. Dessa medel bör betraktas som lån som finansieras av de hyror som televerket tar in från föreningarna. Investeringarna kan vid ett maximalt utnyttjande att sända närradio (ca 300 orter) beräknas uppgå till 15–20 milj. kr för sändare, omkopplingsutrustning och viss annan utrustning.

7.18 Fortsatta lyssnarundersökningar?

Lyssnarundersökningar har under försöksverksamheten skett under ledning av sociologiska institutionen vid Uppsala universitet och betalats av statsverket via utbildningsdepartementets kommittéanslag. Denna möjlighet står inte till buds om närradion övergår till att bli en permanent verksamhet.

Det kan diskuteras om och i vilken omfattning lyssnarundersökningar av närradions publik skall ske under en permanent verksamhet. De sändande sammanslutningarna torde själva kunna avgöra om deras verksamhet ger sådan publikkontakt att de anser arbetet meningsfullt. Erfarenheten tyder dock på att vetenskapliga lyssnarundersökningar ger resultat som även kan ge vägledning för den fortsatta programverksamheten, varför behov av kontinuerliga lyssnarundersökningar inte utan vidare kan avvisas.

Många sändande sammanslutningar kan känna ett stort behov av lyssnarundersökningar. Ett huvudalternativ vid diskussion om behovet av lyssnarundersökningar bör vara att dessa bekostas av de sändande sammanslutningarna. Detta skulle överensstämma med den syn på närradioverksamhetens finansiering som riksdagen har gett uttryck åt. Undersökningar som genomförs lokalt inom det egna sändningsområdet behöver heller inte bli så kostsamma om de genomförs med god planering och gemensam finansiering av samtliga sändande sammanslutningar eller huvuddelen av dem. Särskilt på orter, där många sammanslutningar deltar, kan konstna-

derna för en lyssnarundersökning bli relativt låga om de delas mellan de sändande sammanslutningarna.

En möjlighet kan vara att Sveriges Radios avdelning för publik- och programforskning (PUB) vid sina regelbundet återkommande lyssnarundersökningar ställer några frågor om lyssnandet på närradio.

Sådana undersökningar kan också genomföras av andra undersökningsinstitut. Även i dessa fall uppstår kostnader som måste finansieras, sannolikt av de sändande sammanslutningarna.

Möjligen kan frågan om lyssnarundersökningar helt lämnas åsido några år tills erfarenheter visat i vilken utsträckning dessa kommer att organiseras av skilda intressenter.

7.19 Organisationsfrågan

7.19.1 *Inledning*

Närradiokommittén har övervägt olika alternativ till hur tillståndsbeviljande och granskande funktioner bör organiseras. Kanske skulle televerket vara intresserat av att inrymma närradions tillståndsmyndighet som en byrå inom verket? Eller kan radionämnden vara ett alternativ? Eller går det att decentralisera närradiomyndighetens uppgifter till länsstyrelserna eller andra regionala organ? Eller behövs en mindre, fristående myndighet?

En viktig roll för bedömningen av alternativa myndighetsmodellers förutsättningar att fungera tillfredsställande spelar förekomsten av en närradioförening på varje sändarort. Om en närradioförening, som vinner allmän anslutning från de sändande sammanslutningarna, bildas och tar på sig förarbete med uppgifter som veckoscheman, byten och ändringar av sändningstider minskar arbetsuppgifterna för tillståndsmyndigheten.

Närradiokommittén har under försöksverksamheten stimulerat de sändande sammanslutningarna att på varje ort bilda en gemensam närradioförening eller annan sammanhållen gemenskap. Så har också skett inom 15 av de 16 områdena. Särskilt i de fall då närradioföreningen bildats före sändningarnas start har föreningen spelat en betydande roll för att underlätta schemaläggning, kontakter med televerket och närradiokommittén samt för gemensam utåtriktad information. På några av orterna är anslutningen till närradioföreningen inte fullständig. Särskilt gäller detta Stockholms innerstad, där dock 55 av 75 sändande sammanslutningar gått med i närradioföreningen. På de orter, där närradioföreningar fungerat från början av försöksverksamheten, har sammanslutningarnas arbete underlättats. I synnerhet för en del små föreningar har arbetet i en större gemenskap underlättat starten, bidragit till utbildningen och till att man överhuvudtaget vågat satsa på ett nytt medium.

Denna erfarenhet bör beaktas. På de orter, där man avser att starta närradio, bör initiativ tas för att bilda en närradioförening som kan tillvarata gemensamma intressen. Närradiomyndigheten bör underlätta föreningsbildningen genom att sprida information om de hittillsvarande erfarenheterna och ställa normalstadgar för en närradioförening till förfogande.

7.19.2 *Televerket*

Närradiokommittén ser vissa fördelar med att en annan part än den som tillhandahåller sändare, programledning och ev. också på sammanslutningars uppdrag sköter referensbandning handhar tillståndsgivningen. Av detta skäl anser kommittén det mindre lämpligt att föreslå televerket som närradions centralmyndighet.

7.19.3 *Länsstyrelserna*

Möjligheten att närradions administration byggs upp regionalt t. ex. inom ramen för länsstyrelserna, där särskilt utbildade juridiska handläggare skulle kunna behandla ansökningar, är på längre sikt intressantare. Decentraliserings-skäl kan tala för en sådan lösning. Enligt kommitténs mening kvarstår dock även då behovet av en viss central administration, bl. a. för att övervaka reklamförbudet och det partiella riksförbudet och för att samordna information om verksamheten.

Med länsstyrelserna som tillståndsmyndighet skulle det under uppbyggnadsskedet vara nödvändigt att varje länsstyrelse har minst en särskilt utbildad handläggare, vilket skulle fordra ca tre–fyra gånger så stor personal, som att låta en samlad administration handha utbyggnadsskedet. Informationsinsatserna, som under uppbyggnadsskedet kan förutsättas bli betydande, kommer även med detta alternativ att behöva skötas centralt, vilket då skulle ge utbildningsdepartementet och/eller radionämnden större arbetsbelastning. Tanken att låta närradiokommittén kvarleva som fristående projektgrupp till länsstyrelsernas tjänst är inte omöjlig att förverkliga, men medför i varje fall inledningsvis en betydligt större total statlig personalstyrka för närradioändamål än andra lösningar. Kommittén ifrågasätter även om en statlig kommitté bör arbeta så länge som under de åtta–nio år från 1978 som det skulle kunna bli fråga om enligt detta alternativ. Övervägande skäl talar enligt kommitténs uppfattning för att närradion under ett utbyggnadsskede administreras i annan ordning.

7.19.4 *Närradionämnd*

Kommittén har efter gjorda överväganden funnit att en särskild närradio-myndighet – närradionämnden – bör inrättas. Denna skall ha myndighetsfunktion, främst för att behandla ansökningar om närradio och fastställa sändningstider, men också för att granska efterlevnaden av de regler som gäller för närradion. Nämnden skall också svara för information om verksamheten till allmänhet, media, samhällseliga organ och forskare. Närradionämnden bör ha en parlamentarisk sammansättning och bestå av fem ledamöter som till sitt förfogande har ett kansli. Ledamöterna bör utses av regeringen. Med hänsyn till ärendenas karaktär bör närradionämnden ha tillgång till juridisk och teleteknisk expertis.

De närradiosändande sammanslutningarna bör för vissa frågors behandling, främst upphovsrättsfrågor, kunna beredas insyn i nämndens arbete. De bör tillsammans kunna nominera personer som kan adjungeras till näm-

den. Liksom under försöksverksamheten med närradio kan en referensgrupp för upphovsfrågornas behandling ifrågakomma.

Storleken på nämndens kansli hänger nära samman med frågan vilken utbyggnadstakt närradion kommer att få. Utbyggnaden bör ske successivt. Nämndens kansli bör kunna dimensioneras sparsamt. Personalbehovet kan sättas lågt om vid tillståndsgivningen sådana orter prioriteras, där lokala sammanslutningar själva organiserar en tillfredsställande samordning.

7.19.5 Personal och kostnader

En väsentlig utgångspunkt för närradiokommitténs överväganden och förslag i fråga om personalbehov och kostnader för en utbyggd närradioverksamhet är att sammanslutningarna själva skall stå för programverksamhetens kostnader. Bidrag av allmänna medel skall alltså inte vara en förutsättning för verksamheten.

En annan utgångspunkt är att handläggningen av frågor som rör närradioverksamheten skall organiseras så att det lokala inflytandet över verksamheten blir så stort som möjligt. En naturlig följd härav blir att den statliga administration som dock erfordras i möjligaste mån begränsas.

Som redovisas i föregående avsnitt (sid 154) är det praktiskt och lämpligt att uppgiften att svara för samordningen av sammanslutningarnas sändningsverksamhet anförtros åt sammanslutningarna själva. I flertalet fall torde dessa finna det naturligt att denna samordning sker genom en lokal närradioförening. Erfarenheterna av försöksverksamheten ger anledning att utgå från att lokala närradioföreningar kommer att bildas på de orter där närradioverksamhet inleds. För denna bedömning talar också det förhållandet att sammanslutningarnas kostnader bl. a. för del i sändare kan reduceras genom lokal samverkan.

Dessa förhållanden skapar goda förutsättningar för att åt de sändande sammanslutningarna gemensamt anförtro en väsentlig del av de uppgifter som annars skulle åvila en central närradiomyndighet. Två skäl talar för en sådan lösning. Dels representerar de sändande sammanslutningarna tillsammans en större kännedom om förhållandena på orten än en central myndighet kan göra. Fördelning av sändningstider o. d. kan därmed förankras bättre i de lokala förhållandena än om sådana frågor sköts centralt. Dels kan kostnaderna för den nödvändiga centrala administrationen avsevärt begränsas genom en sådan ordning. Att så sker är av både principiella och statsfinansiella skäl önskvärt.

I direktiv till samtliga statliga kommittéer (dir. 1980:20) angående finansiering av reformer som kan komma att föreslås heter det att förslag som framläggs "skall kunna genomföras inom ramen för oförändrade resurser inom det område som förslagen avser".

Också med hänsyn till dessa direktiv är det nödvändigt att söka föreslå sådana former för närradioverksamhetens fortsatta administration som blir så litet kostnadskrävande som möjligt.

Närradiokommittén kan dock inte finna att de nämnda direktivens anvisning om att föreslagna reformer skall kunna genomföras inom ramen för oförändrade resurser inom det område som förslagen avser strikt kan tillämpas när det gäller förslag som avser verksamhet på områden där inga

möjligheter att omfördela medel står till buds, därför att staten inte tidigare haft kostnader för ifrågavarande verksamhet. Närradioverksamheten är en sådan verksamhet.

Det skulle dessutom uppfattas som stötande, om direktiven skulle få lov att tolkas så, att det ideella föreningslivet genom avgifter för sändningstillstånd skulle tvingas täcka statens kostnader för den nödvändiga centrala administrationen av närradioverksamheten. Ett sådant krav skulle framstå som särskilt obilligt i en situation, då de sändande sammanslutningarna påtagit sig den mest krävande och tidsödande uppgiften i sammanhanget, att svara för merparten av det arbete som krävs för att fördela sändningstider.

Det är inte desto mindre naturligt att redovisa olika kostnadsalternativ för den centrala administrationen av fortsatt närradioverksamhet och vilka kostnader en avgiftsfinansiering skulle innebära för de sändande sammanslutningarna vid olika grad av utbyggnad av närradioverksamheten under åren närmast efter ett riksdagsbeslut.

Med utgångspunkt i den personal som krävs för behandling av motsvarande frågor i försöksverksamheten har närradiokommittén låtit göra en organisationsstudie av vilken personalstyrka som kan komma att behövas vid en utbyggnad av närradioverksamheten till nya orter.

Ett alternativ i denna organisationsstudie innebär att den centrala närradiomyndigheten handlägger den klart övervägande delen av de frågor som gäller tillståndsgivning, fastställande av sändningsscheman, ändring och byte av sändningstider samt nödvändig tillsyn och kontroll av verksamheten.

Detta alternativ saknar intresse därför att det förutsätter en annan fördelning av arbetsuppgifterna mellan de sändande sammanslutningarna och den centrala närradiomyndigheten än kommittén finner skäl att förorda.

Ett annat alternativ i organisationsstudien som närradiokommittén låtit utarbeta bygger på att de lokala sammanslutningarna ansvarar för en större del av de administrativa uppgifterna men att den centrala närradiomyndigheten alltså har befattning med dessa uppgifter i betydande utsträckning. Detta alternativ har beräknats kräva 15 personer i den centrala myndigheten under en femårsperiod.

Det bör vara möjligt att med bibehållande i huvudsak av den för detta alternativ gällande arbetsfördelningen mellan lokal och central nivå utgå från ett personalbehov på 5–7 personer. Kostnaden för denna administration kan beräknas till 2–2,5 miljoner kronor.

Som framgår av det följande skulle en av de sändande sammanslutningarna finansierad central närradiomyndighet innebära betydande kostnader för dessa.

Sammanslutningarnas bidrag till dessa kostnader skulle kunna ha formen av stämpelavgifter för tillstånd att sända, för schemaläggning och fastställande av sändningsscheman samt för ändring och byten av sändningstider.

Avgifter för sådana tjänster måste, om de skall vara meningsfulla, ligga på sådan nivå att de finansierar både själva arbetet med avgifterna och en betydande del av närradiomyndighetens kanslikostnader. En svårighet uppstår om styckepris för tjänster införs. Sammanslutningarna kan genom att söka gemensamma tillstånd väsentligt minska sina kostnader. I samma mån skulle därvid närradiomyndighetens inkomster minska. Ju högre avgifter

som tas ut, dess större torde benägenheten bli att söka gemensamma tillstånd, vilket i sin tur kräver avgiftshöjningar etc.

En annan möjlighet är att utta visst pris för tjänster per sändare. Orter med många sändande sammanslutningar, samlade främst i storstäder, skulle då komma att gynnas. Detta kan motverkas med differentierad taxa som utformas till förmån för mindre orter och glesbygd. Skillnaderna skulle dock kunna bli så stora att det med skäl skulle kunna göras gällande att sammanslutningarna på större orter skulle få subventionera sändningarna för sammanslutningarna på en del mindre orter. En mera måttlig prisdifferentiering mellan olika orter skulle å andra sidan kunna väsentligt försvåra deltagande för sammanslutningar i glesbygd, särskilt när endast några få sammanslutningar önskar använda närradion.

Utbyggnadstakten efter ett beslut om införande av reguljär närradio är avgörande för vilka kostnader som uppstår och därmed hur stora avgifter som skulle behöva tas ut för att finansiera den centrala administrationen av verksamheten.

Det är vanskligt att göra en säker bedömning av den utbyggnadstakt man kan ha att räkna med. En annan osäker faktor för medelstillskottet via avgifter är, som redan nämnts, i vilken utsträckning de sändande sammanslutningarna söker gemensamma tillstånd och därmed kan dela på kostnaderna för ifrågasatt avgifter. Nedanstående beräkningar bör därför närmast ses som ett räkneexempel.

Under förutsättning att 1 500 sammanslutningar erhåller eget sändningstillstånd skulle en totalfinansiering enligt de två alternativ som tidigare omnämnts leda till avgifter på 2 300 kr respektive 2 800 kr per sammanslutning och år, förutsatt att inte sammanslutningarna söker gemensamma tillstånd för att minska sin kostnad.

Om en modifierad avgift tillämpas och sätts till 300 kr per år samt avgiften för varje tidsärende (tillägg, byte, ändring av sändningstid) fastställs till 50 kr, skulle avgifterna från 1 500 tillståndsinnehavare med den frekvens av nya tidsärenden som förekommit i försöksverksamheten inbringa 0,5 miljoner kr per år. Det kan starkt ifrågasättas om en avgift på denna nivå ens skulle bli självfinansierande.

En självfinansiering av närradiomyndighetens kansli med årliga avgifter för tillstånd och ändring av sändningstider skulle alltså fordra att de samlade avgifterna sätts till 2 000–3 000 kronor per sammanslutning och år. Avgifter på denna nivå skulle sannolikt avhålla en del mindre sammanslutningar från att delta i verksamheten, varför kommittén inte kan tillstyrka detta alternativ.

De lägre avgifter som alternativt diskuteras i kommittékansliets organisationsstudie är möjliga att ta ut, men det är tveksamt om en avgift på exempelvis 300 kr per år skulle mer än finansiera sin egen administrationskostnad.

Sammanfattningsvis är de både principiella och praktiska nackdelarna med ett avgiftsfinansieringssystem så betydande, att de inte kan förordas.

Kommittén är emellertid, som förut redovisats, förhindrad att föreslå en finansiering av den centrala administrationen via statsmedel. Flera skäl talar dock för en sådan finansiering. Kommittén vill också förorda dels en sådan takt i utbyggnaden av närradioverksamheten, dels en sådan fördelning av

de administrativa uppgifterna mellan lokal och central nivå, att kostnaderna för den centrala administrationen i möjligaste mån kan begränsas.

Det är alltså angeläget att utbyggnaden av närradioverksamheten sker successivt. För detta talar också att erfarenheterna från pågående verksamhet successivt kan tillföras sammanslutningarna på orter där närradioverksamheten startar senare.

Det är vidare, av skäl som tidigare anförts, angeläget att frågor rörande uppläggning av sändningsscheman samt ändring, byten och tillägg av sändningstid i möjligaste mån anförtros åt de sändande sammanslutningarna på varje sändningsort.

En sådan inriktning av den fortsatta närradioverksamheten bidrar effektivt till att kostnaderna för den centrala närradiomyndigheten kan starkt begränsas.

7.20 Övergångsbestämmelser

Närradiolagen bör träda i kraft när lagen om försöksverksamhet med närradio upphör att gälla, dvs. den 1 juli 1982. Till denna dag hinner närradionämnden dock inte organiseras, varför nämnden föreslås träda i funktion den 1 januari 1983. Närradiokommittén kommer alltså att under sex övergångsmånader handha myndighetsfunktionerna liksom den gjort under försöksverksamheten. Sändningstillstånden som utlöper med försöksverksamheten föreslås bli förlängda till den 31 december 1982. I arbetsutjämnande syfte bör närradiokommittén under tiden från riksdagens beslut till dess närradionämnden kan träda i funktion motta ansökningar från nya orter, prioritera dem och även tillåta sändningsstarter på orter där den lokala samordningen visar sig så god att sändningsstarten är möjlig inom ramen för kommitténs administrativa och televerkets tekniska kapacitet.

7.20 Övergångsbestämmelser

1. Detta avtal träder i kraft från och med den 1 januari 2010.

2. Om någon av parterna har ett tidigare avtal med samma innehåll som detta avtal, ska detta avtal anses ha ingåtts mellan parterna.

3. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts före den 1 januari 2010 och som inte omfattas av detta avtal.

4. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna.

5. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts före den 1 januari 2010.

6. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

7. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

8. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

9. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

10. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

11. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

12. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

13. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

14. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

15. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

16. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

17. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

18. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

19. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

20. Detta avtal gäller inte för sådana avtal som har ingåtts efter den 1 januari 2010 och som omfattas av ett tidigare avtal mellan parterna, om detta tidigare avtal har ingåtts efter den 1 januari 2010.

Författningsförslag

Förslag till Lag om ändring i radiolagen (1966:755)

Häri genom föreskrivs att 5 § radiolagen (1966:755) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

De företag som regeringen bestämmer (programföretag) ha rätt att sända radioprogram i rundradiosändning från sändare här i landet.

Varje programföretag avgör ensamt vilka radioprogram som skola förekomma i rundradiosändning som företaget anordnar. Härvid skall programföretaget iakttaga bestämmelserna i 6 § och 7 § andra stycket.

Radioprogram i rundradiosändning som har upptagits trådlöst på centralantennanläggning får utan särskilt tillstånd sändas vidare till mottagare inom fastighet som är ansluten till anläggningen.

Om rätt att sända program i vissa lokala rundradiosändningar finnas föreskrifter i lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio.

Om rätt att sända program i vissa lokala rundradiosändningar *finns* föreskrifter i *närradiolagen (1982:000)*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

Förslag till Närradiolag

Häri genom föreskrivs följande.

1 §

Radiosändning av ljudradioprogram i lokala rundradiosändningar (närradio) får inte ske utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Programmen får sändas endast över sådana sändare som televerket ställer till förfogande eller godkänner.

I denna lag förstås med radiosändning, rundradiosändning och radioprogram detsamma som i radiolagen (1966:755).

2 §

Tillstånd att sända närradio kan ges till sådan lokal sammanslutning som är juridisk person och som har till huvudsakligt syfte att främja ideella eller fackliga ändamål. Sammanslutningen skall, om inte särskilda skäl föranleder annat, sedan minst ett år före ansökningsdagen bedriva verksamhet inom sändningsområdet.

Tillstånd att sända närradio får inte meddelas innan sökanden har anmält vem som har utsetts till programutgivare enligt närradioansvarighetslagen (1982:000).

3 §

Tillstånd skall förenas med de villkor som krävs för sändningen. Villkoren kan avse under vilken tid sändning får äga rum samt sändarens placering, frekvens och effekt.

4 §

Sammanslutningen skall tillse att, om inte särskilda skäl föranleder annat, programutbudet under den tid, som ett tillstånd att sända närradio gäller, till övervägande del består av material som har producerats särskilt för sändningsområdet.

5 §

För närradion gäller inte 6 och 7 §§ radiolagen (1966:755).

6 §

Sammanslutningen får inte mot vederlag sända kommersiell reklam i närradio. Sammanslutningen får inte heller sända reklam som avser egen kommersiell verksamhet.

Sändning av visst radioprogram eller vissa slag av radioprogram får inte till någon del bekostas med medel eller annan egendom som av en näringsidkare har ställts till sammanslutningens förfogande enbart för att möjliggöra sådan sändning.

7 §

Tillstånd att sända närradio får återkallas, om

1. den sammanslutning som har fått tillståndet bryter mot denna lag eller mot villkor som avses i 3 §,
2. program sänds trots att varken behörig programutgivare eller ersättare för programutgivare enligt närradioansvarighetslagen (1982:000) finns eller trots att anmälan om vem som är utsedd till programutgivare eller ersättare inte har gjorts, eller
3. program sänds utan att uppgifter meddelas enligt 4 § närradioansvarighetslagen.

8 §

Sammanslutningen skall på begäran av den myndighet som prövar frågor om tillstånd att sända närradio skyndsamt och utan kostnad för myndigheten tillställa denna det material som myndigheten anser sig behöva för sin granskningsverksamhet.

9 §

Den som bryter mot villkor som avses i 3 § döms till böter.

10 §

Talan mot beslut av den myndighet som avses i 1 § i fråga om rätt att sända närradio förs hos regeringen genom besvär.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982, då lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio skall upphöra att gälla.

Förslag till Närradioansvarighetslag

Härigenom föreskrivs följande.

1 §

Denna lag gäller yttrandefriheten i radioprogram som sänds med stöd av närradiolagen (1982:000).

Föreskrifterna i 2 §, 5 § andra stycket, 7 § första, tredje och fjärde styckena samt 8–9 a §§ radioansvarighetslagen (1966:756) är tillämpliga på radioprogram som anges i första stycket. Därvid skall vad som sägs om radioprogram, programföretag och radioansvarighetslagen i stället avse program som anges i första stycket, sammanslutning som har tillstånd att sända närradio samt denna lag. I frågor som inte behandlas i de angivna föreskrifterna i radioansvarighetslagen eller i denna lag gäller vad som föreskrivs i annan författning.

2 §

En sammanslutning, som avser att sända närradio, skall för programverksamheten utse en programutgivare med uppgift att förebygga yttrandefrihetsbrott. Ingenting får sändas mot programutgivarens vilja.

Programutgivaren skall vara myndig och ha hemvist i Sverige. Han får inte vara i konkurstillstånd. Upphör den som är utsedd till programutgivare att vara behörig eller upphör annars hans uppdrag, skall sammanslutningen omedelbart utse en ny programutgivare.

Sammanslutningen skall till den myndighet som prövar frågor om tillstånd att sända närradio anmäla vem som är programutgivare.

3 §

Sammanslutningen får utse en person som ersättare att tjänstgöra i stället för programutgivaren. Föreskrifterna i 2 § gäller också för ersättaren.

4 §

I inledningen till varje närradioprogram skall, förutom sändarens placering och frekvens, meddelas vilken sammanslutning som har tillstånd att sända och vem som tjänstgör som programutgivare.

5 §

Den som är programutgivare för ett radioprogram är ansvarig för yttrandefrihetsbrott i programmet.

Är programutgivaren inte behörig eller har uppdraget som programutgivare upphört, vilar ansvaret i stället på den som är ställföreträdare för sammanslutningen.

Ansvar för yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller för medverkan till sådant brott får inte ådömas annan än den som är ansvarig enligt första eller andra stycket.

6 §

För skada på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram svarar den som enligt 5 § är ansvarig för brottet.

Sammanslutningen är skyldig att tillsammans med den för brottet ansvarige ersätta skadan.

Skadeståndsskyldighet får inte åläggas annan än den som är ansvarig för skadan enligt första eller andra stycket.

7 §

Den som enligt 5 § är ansvarig för innehållet i ett radioprogram skall anses ha haft kännedom om innehållet och ha medgett att programmet sändes.

8 §

Sammanslutningen skall se till att varje program som sänds spelas in och att inspelningen bevaras minst sex månader från sändningen. Rätt att kostnadsfritt ta del av en sådan inspelning och få utskrift av vad som har yttrats i programmet har

1. justitiekanslern,
2. en enskild, om han anser att ett yttrandefrihetsbrott mot honom har begåtts i programmet eller att han har lidit skada på grund av ett yttrandefrihetsbrott i programmet och det inte är uppenbart att han inte berörs av programmet på ett sådant sätt att han kan vara målsägande.

9 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra någon av sina skyldigheter enligt 4 eller 8 §§ skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

I mål om ansvar för sådant brott som avses i första stycket är justitiekanslern åklagare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982, då lagen (1978:480) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio skall upphöra att gälla.

Reservation

Av ledamöterna *Andersson* och *Forslund*

Sammanfattning

En majoritet i närradiokommittén föreslår att närradioverksamheten skall byggas ut och att försöksverksamheten skall övergå till reguljär närradio. Mot detta förslag reserverar vi oss av följande skäl:

- Statsmakernas beslut om närradio avsåg en treårig försöksverksamhet. Riksdagen har så sent som i november 1980 beslutat förlänga försöket med ytterligare ett år. Det är orimligt att efter bara ett och ett halvt års erfarenheter ta ställning till hur en utbyggd och reguljär närradioverksamhet skall utformas.
- Många frågor som försöksverksamheten skulle belysa är fortfarande obesvarade. Sådana frågor är: Hur kommer närradioverksamheten att påverkas av de ökande kostnaderna? Kan de kommersiella intressena hållas utanför närradioverksamheten?
- Många av de traditionella folkrörelsernas lokalavdelningar, för vilka närradion enligt de ursprungliga intentionerna skulle bli ett redskap för kontakt med sina medlemmar, har valt att stå utanför försöksverksamheten.
- Närradio enligt majoritetens förslag kommer att bli en utpräglad tätortsradio.
- Förslaget innebär i praktiken att alla sändande föreningar tvingas att ansluta sig till en lokal närradioförening med vissa viktiga administrativa uppgifter. Denna ordning har inte prövats under försöksverksamheten. Detsamma gäller också flera andra förslag.
- Försöken med alternativa modeller för föreningsradio i LRAB:s regi börjar först i februari 1981. Riksdagsbeslutet förutsatte att också utgången av dessa försök skulle beaktas av närradiokommittén. Att föreslå en permanentning innan den alternativa verksamheten startar är en orimlig arbetsordning. Som en följd av ovanstående anser vi det vara för tidigt att lägga fram förslag nu. Enligt vår mening bör detta anstå tills försöksverksamheten avslutas den 30 juni 1982.

Många organisationer utanför

Många organisationer har ansett närradio vara ett bra sätt att komma ut med sitt budskap. Det gäller främst i de större städerna.

Ett betydande antal organisationer på försöksorterna har dock valt att stå utanför närradioverksamheten. I mycket stor utsträckning gäller det de traditionella folkrörelsernas lokalföreningar, för vilka närradio enligt de ursprungliga intentionerna skulle bli ett redskap för kontakt med sina medlemmar.

Det är värt att notera att det på en så stor ort som Östersund visade sig omöjligt att få igång försök med närradio p. g. a. bristande intresse från organisationerna. I Mora deltar endast två föreningar. Även i orter som Eskilstuna, Jönköping, Linköping, Piteå och Sandviken står ett påfallande stort antal organisationer utanför närradioverksamheten.

Kommitténs majoritet konstaterar också att "en mer allmän rätt att starta närradio sannolikt inte medför att närradio öppnas på samtliga större orter i landet". Detta tyder på att nuvarande närradioverksamhet inte är utformad på ett sätt som tillfredsställer föreningslivets behov. Kommittén borde därför ha prövat flera alternativa modeller innan den tar ställning.

Vi vet inte vilka motiv som föranlett att många organisationer inte deltar i försöksverksamheten, men man kan anta att det finns flera samverkande orsaker.

Ett skäl kan vara att närradioverksamheten av föreningarna bedömts som resurskrävande såväl ekonomiskt som personellt. Bristen på resurser i kombination med att verksamheten kräver att föreningarna har fasta sändningstider varje vecka har förstärkt deras tveksamhet.

Ett annat skäl kan vara att många föreningar upplever närradios sändningsområde vara för litet. De efterfrågar ett sändningsområde som bättre svarar mot föreningens geografiska verksamhetsfält.

Risk för kommersialisering

De faktiska kostnaderna för närradioverksamheten har ännu ej fått något realistiskt genomslag. Majoritetens förslag om en utbyggd närradio bygger på erfarenheter fram till december 1980. Avtalet med upphovsrättsorganisationerna blev klart först i oktober 1980.

Vid tidpunkten för kommitténs ställningstagande hade ingen förening betalat några avgifter till upphovsrättsorganisationerna. En fortsatt verksamhet kommer att ställa ökade krav på professionalism, vilket kommer att leda till starkt ökade kostnader.

Många föreningar har en så svag ekonomi att deras medverkan i närradioverksamheten kan bli avhängig av kommersiella intressen. Vissa erfarenheter under försöksverksamheten pekar i denna riktning.

Ett och ett halvt år är en alldeles för kort tid för att bedöma hur utvecklingen blir i framtiden. Det finns dock en uppenbar risk för att de kommersiella intressena i närradioverksamheten kommer att bli övermäktiga många av de små organisationerna. Detta är en utveckling som är oacceptabel. All radioverksamhet måste hållas fri från kommersiella inslag.

Kommitténs majoritet erkänner att det är svårt att med ledning av försöksverksamheten bilda sig någon säker föreställning om hur de kommersiella inslagen kommer att göra sig gällande i en fullt utbyggd rikstäckande närradioverksamhet. De försök som majoriteten gör att förhindra sponsring

av program i närradio är inte övertygande. Förbud mot sponsring skall enligt förslaget gälla i de fall sponsor handlar i egenskap av näringsidkare. Men näringsidkare skall i egenskap av medlem i en sammanslutning kunna uppträda som sponsor av programverksamheten. Det är uppenbart att detta lämnar vida möjligheter till reklamfinansiering av närradio.

I några fall har privatpersoner bildat föreningar, vars enda syfte är att kunna spela musik i närradion. Dessa föreningars verksamhet finansieras av bidrag från lyssnare, som också lockas att bli "medlemmar" i föreningen. Medlemskapet ger inga demokratiska rättigheter utan begränsas till skyldigheten att betala en årsavgift för att göra det möjligt att fortsätta med musik i närradio.

Ett försök att studera föreningslivets kostnader för närradioverksamheten har gjorts av högskolan i Östersund på uppdrag av sociologiska institutionen i Uppsala, som svarar för den vetenskapliga utvärderingen av närradioverksamheten.

Undersökningen hävdar att 21 % av föreningarna inte haft någon driftskostnad för närradioverksamheten och att en fjärdedel inte haft några kostnader för teknisk utrustning. Detta saknar verklighetsförankring, varför vi ställer oss tveksamma till värdet av undersökningen.

Det orimliga i påståendet att föreningarna inte haft några kostnader visas av följande: sändarhyran till televerket uppgår till 8 000 kr per år. Varje deltagande sammanslutning har att erlægga sin andel av denna avgift. Ovanpå denna kostnad måste man lägga kostnader för bandspelare och annan apparatur som fordras för att göra programmen. En tredjedel av organisationerna som deltagit i försöksverksamheten har egen studio.

Enbart kostnader för band kan vara ganska betungande, eftersom alla sända program måste referensbandas och sparas i sex månader. Som vi tidigare nämnt måste de närradiosändande föreningarna betala för den musik som används i närradion. Sammantaget kan det alltså röra sig om betydande kostnader. Den förhållandevis låga kostnad som redovisats för flera organisationer torde också i vissa fall bero på att befintlig personal (t. ex. ombudsmän, pastorer) anlåtats för närradioverksamheten utan att kostnader för detta har redovisats.

Ledningsmodell

Majoriteten föreslår att närradioverksamheten i fortsättningen skall ledas av en liten central myndighet med 5-7 anställda. Förslaget beträffande central myndighet bygger på den förutsättningen att betydande del av de administrativa uppgifterna kan utföras av den lokala närradioföreningen. Det tunga tidskrävande arbetet för att fördela sändningstid m. m. skall således överflyttas på lokala närradioföreningar. Det förutsätts att alla sändande föreningar kommer att bli medlemmar i en sådan organisation. Kommitténs förslag i detta hänseende har inte prövats under försöksverksamheten.

Lokala närradioföreningar finns på de flesta försöksorterna, men i flera fall är inte alla närradiosändande sammanslutningar medlemmar i närradioföreningen. Redan under försöksperioden har vi kunnat konstatera att arbetet i de lokala närradioföreningarna ingalunda varit fritt från problem.

Kommitténs förslag leder till att alla sändande föreningar tvingas in i närradioföreningen om de skall få inflytande över verksamheten, t. ex. fördelning av sändningstid. Mot den bakgrunden är det uppseendeväckande att man inte klarat ut frågor om hur en lokal närradioförening parlamentariskt skall byggas upp. Stor betydelse har också frågan hur närradioföreningarnas verksamhet skall finansieras.

Vid sin bedömning av hur stor den centrala myndigheten bör vara utgår majoriteten inte i första hand från de arbetsuppgifter som rimligen måste utföras av detta organ. I stället gör den frågan om närradionämndens organisation beroende av de anslagsbeviljande myndigheternas bedömning av budgetläget.

Förslaget beträffande central myndighet saknar uppgifter om arbetsbelastning, arbetsuppgifter och arbetsfördelning. Det framgår inte vilka funktioner eller befattningar som skall ingå. Någon plan för den förväntade utbyggnadstakten redovisas inte heller. Det framgår inte hur myndighetens kostnader har beräknats.

I ett underlag för bedömning av sådana frågor, som utarbetats inom kommitténs kansli i samråd med statskontoret, beräknas antalet anställda uppgå till 15 personer. Detta material har dock inte behandlats av kommittén. Majoritetens förslag måste mot denna bakgrund betraktas som en "höftning" med klar ambition att förringa kostnaderna för den centrala administrationen.

Alternativa försök

Riksdagen beslöt i november 1980 att förlänga försöksverksamheten med närradio till den 1 juli 1982. Detta skedde för att ge lokalradion, LRAB, möjlighet att på ett par orter pröva alternativa modeller till den av närradiokommittén bedrivna verksamheten. Denna försöksverksamhet i LRAB:s regi startar först i februari 1981. LRAB-försöken är intressanta eftersom de bl. a. innebär att föreningsradio kan sändas utan kostnad för föreningarna. Inom ramen för sådana försök kan också enskilda personer ges möjlighet att delta. De program som produceras i denna verksamhet kommer att sändas på samma frekvens som lokalradion.

Majoritetens förslag till utbyggd närradio kommer att kunna täcka mellan fem och tio procent av landets yta och nå cirka 70 procent av landets befolkning. Detta markerar närradions profil som tätortsradio. Lokalradion med sin rikstäckning möjliggör föreningsradio i glesbygd på ett helt annat sätt än närradion.

De resonemang som kommitténs majoritet utvecklar under rubriken "Närradion och Sveriges Radio" finner vi i flera avseenden utomordentligt märkliga.

Kommitténs majoritet konstaterar att en höjning av styrkan på sändarna så att de kan täcka hela kommuner inte är möjlig av bl. a. kostnadsskäl. För att möjliggöra sådana kommunsändningar hänvisar de emellertid till samverkan med Sveriges Radio. Därefter övergår de till att polemisera mot de planerade alternativa försöken med föreningsradio i LRAB:s regi med försök till redovisning av kostnader för en utbyggd lokalradio. Vi vill påpeka

att närradiokommittén helt saknar underlag för sådana kostnadsbedömningar. För övrigt är det att märka att den samverkan mellan närradio och Sveriges Radio som majoriteten tänker sig förutsätter att LRAB får möjlighet till utbyggnad för kommunsändningar. Vidare bör det framhållas att närradiokommittén ännu inte bedrivit något samarbete med LRAB.

Sändningsrätt

I majoritetens förslag förbehålles sändningsrätt i närradio de föreningar vars huvudsakliga syfte är att främja ideella ändamål. Möjligheter för enskilda att göra program görs beroende av om föreningar med sändningsrätt ger utrymme därtill. Detta är en begränsning av yttrandefriheten.

Kommitténs majoritet föreslår att närradioförening skall kunna ges eget sändningstillstånd. Närradioförening som är samarbetsorgan mellan organisationer med sändningsrätt och som enligt majoritetens förslag skall utöva myndighetsfunktion, skulle därmed ges rätt att bedriva en egen "lokalradio"-verksamhet. Genom denna sändningsrätt kan utrymme ges för enskilda och företrädare för icke sändningsberättigade organisationer att sända radioprogram. Något krav på balans eller opartiskhet läggs emellertid inte heller på detta programutbud. Detta förslag är illa genomtänkt.

Övriga frågor

I riksdagens beslut om försöksverksamhet med närradio angavs att kommittén borde pröva frågan om behov av efterhandsgranskning av närradioprogram. Därmed avsågs bl. a. frågan om beriktigande av felaktiga sakuppgifter. Den av riksdagen aktualiserade frågan om genmälesrätt har kommittén inte behandlat. I den fortsatta försöksverksamheten måste frågan om bl. a. möjligheten till beriktigande av felaktiga sakuppgifter ingående prövas.

Majoritetens förslag öppnar möjlighet att utnyttja privatbyggda sändare. Inte heller detta bygger på några erfarenheter under den hittillsvarande försöksverksamheten.

Försöksverksamhet först – ställningstagande sedan

Genom att nu ta ställning för en permanentad och utbyggd närradio uttrycker kommittén nonchalans mot såväl pågående försöksverksamhet som riksdagens beslut om alternativa försök. Det alltför tidiga ställningstagande som kommittén i detta betänkande redovisar uppvisar därför betydande brister. Den tidsplan som tillämpats har inte tagit hänsyn till behovet av en genomarbetad utvärdering. Vi hävdar att ställningstagande bör anstå till efter den 1 juli 1982, då den nuvarande och planerade försöksverksamheten genomförs.

...the ... of ...

...

...the ... of ...

...

...the ... of ...

...

...the ... of ...

...

Särskilda yttranden

1. Av experten *Hedman* beträffande utvärderingsarbetet och tidpunkten för kommitténs förslag

Förutsättningarna för närradiokommitténs arbete har, enligt min uppfattning, varit dåliga. På kort tid skulle man bygga upp en central organisation för att bedriva försöksverksamhet med två helt nya företeelser i det svenska mediasamhället, närradio och när-TV. Kommittén skulle organisera och administrera verksamheten, och dessutom utvärdera densamma och komma med förslag till hur en eventuell framtida permanent verksamhet skall se ut. Detta skulle ske inom loppet av en dryg tvåårsperiod.

Det är rimligt att tänka sig att ett nytt medium av närradios slag behöver ett par, tre år på sig för att etablera kontakt med lyssnarna och för att de deltagande sammanslutningarna skall hinna hitta rätt organisatorisk form för verksamheten. De potentiella lyssnarna behöver också tid på sig för att ändra sina, som vi vet, djupt rotade massmedievanor.

Min uppfattning är att försökssändningarna med närradio inte har pågått tillräckligt länge för att man skall kunna ta definitiv ställning till denna verksamhet. Eftersom försöksorterna kom igång med närradiosändningar vid olika tidpunkter varierar den tid de olika sändarna varit igång mellan 1 år och 1 1/2 år. Sändarna startade successivt mellan maj och november 1979. Det betyder att en del av de 16 sändarna just avslutat sitt första verksamhetsår, medan några andra börjar närma sig den senare hälften av andra året. Uppenbarligen var man vid fastställandet av direktiven för närradiokommittén medveten om ovannämnda problem, eftersom det av dessa klart framgår att försöksverksamheten bör pågå under tre år. Så länge har försöksverksamheten ännu inte pågått.

Det är ingen tvekan om att de flesta föreningar som har deltagit i försöksverksamheten med entusiasm tagit sig an uppgiften att med hjälp av närradion informera både sina egna medlemmar och allmänheten. På sikt finns det dock risk för att de mindre och resurssvaga organisationerna – de som hittills i många fall visat mest entusiasm och intresse för närradion – inte orkar hålla intresset vid liv.

De sändande organisationerna var i inledningsskedet befriade från avgifter för musikinslagen. Sedan drygt ett halvt år tillbaka är dock dessa inslag avgiftsbelagda genom ett avtal med berörda upphovsrättsorganisationer, men då ännu ingen debitering skett är det givetvis svårt att säga något om vilken effekt detta kommer att få på utbudet.

Ovanstående faktorer talar för att närradion kan komma att förändras om den tillåts fortsätta. Det är därför viktigt att de vetenskapliga studierna av närradion får fortsätta tills man kan förutsätta att mediet funnit sin form. Närradions utveckling över tid är i sig en så intressant process att den bör studeras vidare.

Tyvärr är närradioverksamheten på de 16 försöksorterna identiskt upplagd vad beträffar produktionssätt, distributionskanal och sändarkapacitet. Detta beror sannolikt på att den tid som stått till närradiokommitténs förfogande varit begränsad. Under februari 1981 startar emellertid försök med "föreningsradio" i lokalradions regi. Det har dock inte varit möjligt att lägga detta försök inom närradiokommitténs ansvarsområde, vilket skulle ha kunnat garantera full jämförbarhet vad beträffar utvärderingen. Jag anser att kommittén borde ha inväntat resultaten även från lokalradions försöksverksamhet innan slutlig ställning togs till närradions framtid. Man hade då kunnat föreslå en modell för verksamheten, där man utnyttjade fördelarna hos de båda försöken och samtidigt undvek deras respektive nackdelar.

Även om en genomgång av de första delrapporterna från utvärderingen ger en i huvudsak positiv bild av närradion, bör utvärderingsarbetet fortsätta av de skäl som nämnts ovan. Enligt min uppfattning är det därför för tidigt att ta definitiv ställning till hur närradion skall se ut i framtiden.

Det är inte heller av administrativa skäl nödvändigt att i detta betänkande ge förslag till beslut om närradions framtida verksamhet. Till skillnad från andra statliga utredningar upplöses inte närradiokommittén i och med att den lämnar detta betänkande. Försöken med när-TV, som just inletts, blir föremål för ett eget betänkande vid ett senare tillfälle. Den normala rutinen vid ett utredningsarbete, nämligen att vederbörande departement behandlar och sammanställer remissyttrandena, skulle i detta fall kunna överlåtas på närradiokommittén. Min åsikt är att kommittén i det nu aktuella betänkandet endast borde ha beskrivit den hittillsvarande verksamheten och presenterat alternativa förslag till närradions framtida utformning. Först efter remissomgång och ytterligare utvärderingsarbete under 1981 borde kommittén ha presenterat ett slutligt förslag. Detta förfaringsätt skulle inte ha försenat en eventuell proposition i närradiofrågan under våren 1982.

Vad man hade vunnit är att remissinstanserna hade fått ta ställning till olika förslag och att kommittén hade kunnat göra en slutlig bedömning och kommit med slutliga förslag, efter att närmare ha granskat försöksverksamheten och haft tillfälle att jämföra denna med den av lokalradion bedrivna verksamheten. Det skulle då ha funnits större möjligheter att hitta en modell för verksamheten som på sikt skulle gagna de direkt berörda, nämligen de i försöket deltagande sammanslutningarna.

De deltagande sammanslutningarna och givetvis även andra organisationer kommer nu att sväva i ovisshet om vilka kommunikationsmöjligheter framtiden kommer att erbjuda, eftersom kommittén inte har presenterat ett förslag som samtliga större riksdagspartier accepterar. Detta kan komma att verka hämmande på den framtida satsningen på närradion.

2. Av experten *Lindstedt*

Förslaget till närradiolag

Närradiokommittén har i sitt förslag till närradiolag tagit in några bestämmelser som jag ställer mig tveksam till.

För att en sammanslutning skall få sända närradio skall enligt kommittén fordras att sammanslutningen har bedrivit verksamhet under minst ett år. Det är nog riktigt att närradions upphovsmän tänkte sig att behovet av att använda den nya radiokanalen fanns hos det etablerade föreningslivet. Det har nu visat sig att närradion i sig stimulerat till bildandet av en mängd nya sammanslutningar som har sett närradion som det bästa sättet att förmedla ett budskap. Jag kan inte se att det finns skäl att hålla dessa utanför närradion under ett års tid bara för att kunna hänföra dem till de etablerade föreningarnas krets. Stabiliteten hos en sammanslutning är ju redan tillgodosedd genom kravet på att den skall vara juridisk person. Det konstruerade i den föreslagna bestämmelsen framstår som tydligast när man gör jämförelsen med förutsättningarna för att ge ut en tidskrift eller stencil. Det är ju denna parallell som i allt väsentligt bär upp hela närradioidén. Bestämmelsen kommer att medföra att sammanslutningar som t. ex. bildas i anledning av ett akut miljöproblem inte kan få möjlighet att påverka opinionen genom närradion. En av fördelarna med närradion är annars just att det är enkelt och snabbt att komma till tals. Jag anser också allmänt att man inte utan starka skäl bör ställa upp villkor som det är mycket lätt att kringgå och som det är svårt att kontrollera.

Jämförelsen med förhållandena på pressidan kommer att halta än mera om också en annan av kommittéförslagets bestämmelser förs in i lagen. Jag tänker då på det s. k. riksförbudet (4 § i kommitténs lagförslag). Även här är det fråga om en inskränkning i den vidgade yttrandefrihet som närradion har öppnat möjlighet för. Enligt min mening ger inte erfarenheterna från försöksverksamheten anledning till ett sådant ingripande. Undersökningen av lyssnarnas önskemål visar en överväldigande efterfrågan på mera lokala program. Min tveksamhet är dock i första hand betingad av de svårigheter som tillämpningen av denna bestämmelse kommer att ge upphov till. Jag kan inte förstå att det över huvud taget blir möjligt att i praktiken hantera regeln med krav på likformighet och rättvisa. Utrymmet för godtycke blir enligt min mening oacceptabelt stort. En effektiv kontroll av förbudet skulle dessutom bli mycket tidsödande.

Slutligen vill jag i den här delen ta upp kommitténs lagtekniska lösning av problemet med fördelningen av sändningstider. Jag tänker då särskilt på den situation då flera sammanslutningar ansöker om samma sändningstid. Det är på den punkten som radiomediet har sin begränsning jämfört med pressen.

Enligt kommitténs förslag skall tillståndsmyndigheten fördela sändningstiderna mellan sammanslutningarna. På vilka grunder detta skall ske vid tidskollisioner ges inga anvisningar om. I själva betänkandet finns inte heller några närmare riktlinjer, utan det sägs bara att ett lokalt samarbete bör stimuleras.

Jag tror att de flesta tidsfrågorna kan lösas genom ett lokalt samarbete, men givetvis kan det inte uteslutas att det kommer fall när två eller flera sammanslutningar står fast med oförenliga krav på sändningstid.

Det är ett svårt problem att finna regler efter vilka förtur skall ges till en sammanslutning framför en annan. Jag tror dock inte att situationen blir enklare om man helt enkelt blundar för problemet eller hanterar det efter oskrivna regler.

Det är som sagt inte lätt att föreskriva några förtursregler som kan tillämpas på praktiska fall. Ett försök skulle kunna låta som följer:

”Om flera sammanslutningar ansöker om tillstånd för samma sändningstid skall förtur ges till den sammanslutning

1. vars medverkan skulle bidra till att ge sändningarna en större ämnesmässig allsidighet
2. vars programverksamhet har största andelen lokalt inriktade inslag.

Allmänt skall förtur ges till sådan sammanslutning som har bildats av flera sammanslutningar för att gemensamt anordna närradiosändningar.”

Närradiomyndigheten

Närradion kommer om den permanentas att byggas ut över hela landet. Verksamheten inom närradion kommer av naturliga skäl att i hög grad vara lokalt orienterad. Erfarenheterna från försöksverksamheten visar t. ex. att närradions existens uppmuntrar de sändande sammanslutningarna att söka ett samarbete på det lokala planet.

Det finns med hänsyn till detta mycket som talar för att man i första hand skall överväga en decentraliserad modell för närradions framtida skapnad.

Det står samtidigt klart att närradion inte kan fungera utan ett visst statligt överinseende. Det gäller främst i frågor om tillstånd, fördelning av sändningstid och övervakning av reklamförbudet.

Närradiokommittén har fastnat för förslaget att en framtida verksamhet skall administreras centralt genom en särskilt inrättad nämnd. Andra modeller har mera översiktligt berörts, bland dessa att länsstyrelserna i en framtid kan komma att visa sig lämpliga som huvudmän för närradion.

För min del anser jag att de flesta skälen talar för att länsstyrelserna redan från början tar hand om den permanentade närradioverksamheten. I och med detta decentraliseras närradion naturligt, förhoppningsvis utan att någon ny administration behöver skapas.

Länsstyrelserna fungerar i dag som tillståndsmyndighet i en mängd sammanhang. Man ger bl. a. tillstånd till yrkesmässig trafik, tillstånd för övervakning med TV-kamera, m. m. Länsstyrelserna har alltså en bred erfarenhet av tillståndsgivning.

För närradions del är en annan verksamhet inom länsstyrelsen av särskilt intresse. Hos länsstyrelsen förs handelsregistret, i vilket bl. a. ideella föreningar som bedriver näring skall ansöka om registrering. Länsstyrelsen gör därvid de ideella föreningarna till föremål för exakt samma granskning som den som nu sker i närradiosammanhang. Här finns således en granskningsrutin anordnad, färdig att omedelbart tas i bruk också för ansökningar om tillstånd att sända närradio.

Förutom själva granskningen av sammanslutningarnas status har närradiokommittén haft att fördela sändningstiderna mellan sökandena. Varje

tillstånd att sända närradio innefattar, förutom ett godkännande av sammanslutningens formella behörighet, också rätten att sända en viss bestämd tid. En strävan att söka den enklaste möjliga lösningen på problemet att fördela sändningstider leder för det första till att dessa båda nu sammanhängande frågor måste hållas isär. Ett tillstånd att sända närradio bör i fortsättningen innebära endast ett konstaterande av att sammanslutningen har den status som krävs. Själva tidsfördelningen anser jag bör överlåtas på sammanslutningarna själva. Lämpligen kan detta ske i en närradioförening kring varje sändare. Den samarbetsformen har visat sig fungera väl på de flesta försöksorterna. Närradioföreningarna bör i en fortsatt verksamhet av formella skäl få en mera officiell prägel. Deras stadgar bör sålunda godkännas av länsstyrelsen. En förutsättning för att sända närradio bör vara att den sökande sammanslutningen förbinder sig att ansluta sig till den lokala närradioföreningen. Är en sammanslutning missnöjd med närradioföreningens tidsbeslut bör det finnas en möjlighet att få ärendet prövat av länsstyrelsen.

Vad gäller den allmänna tillsynen av närradio är det bara reklamförbudet som föranleder mig till närmare överväganden. På den punkten vill jag förorda att bedömningen av reklamärendena överlämnas till radionämnden. Nämnden har en långvarig praxis att stödja sina avgöranden i reklamfrågor på. Visserligen är Sveriges Radios reklamregler något annorlunda utformade, men det är i praktiken bara en gradskillnad. Viktigast måste vara att utnyttja den kompetens som nämnden har. Det bör sedan vara länsstyrelsens sak att utifrån radionämndens beslut avgöra vilka påföljder som tillståndsinnehavaren skall drabbas av.

Det förslag som skisserats här har flera fördelar. Genom att befintliga resurser utnyttjas kommer närradion att fortleva och utvecklas utan att någon ytterligare statlig administration behöver byggas upp. Detta betyder givetvis att sammanslutningarnas utgifter för att bekosta statens medverkan kan hållas låga. En decentraliserad beslutsordning har i sig själv förtjänster. Möjligheterna till nära kontakter mellan tillståndsmyndigheten och de sändande sammanslutningarna ökar. I den mån det kan finnas ambitioner hos någon riksorganisation att genom sina lokalavdelningar bygga upp något slags heltäckande nät över närradions sändare, kommer en sådan planering att kraftigt försvåras om besluten ligger på en mångfald händer.

Några reservationer vill jag dock göra till mitt förslag. Det är möjligt att det t. ex. i Stockholm och Göteborg kan bli stor efterfrågan på sändningstid och att därför länsstyrelserna där får en hel del tidstvister att slita. Mer än en handläggare på var och en av dessa länsstyrelser bör emellertid inte krävas. Övriga länsstyrelser och radionämndens sysslande med närradion torde bli så marginellt att det där inte bör behövas någon förstärkning. Under uppbyggnadsskedet bör dock den kunskap och erfarenhet som finns hos närradiokommittén tas till vara. Kommittén skulle lämpligen under en viss tid kunna fungera som en fristående projektgrupp till länsstyrelsernas tjänst.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the war. It is followed by a detailed account of the military operations in the various theaters of war. The author then discusses the political and economic conditions of the country and the impact of the war on the population. The report concludes with a summary of the author's findings and recommendations.

The second part of the report is a detailed account of the military operations in the various theaters of war. It covers the campaigns in the East, the West, and the South. The author provides a comprehensive overview of the military strategy and tactics employed by the various forces. He also discusses the challenges faced by the military and the impact of the war on the military's resources and personnel.

The third part of the report discusses the political and economic conditions of the country. The author analyzes the political situation and the impact of the war on the government and the population. He also discusses the economic conditions and the impact of the war on the economy. The author provides a detailed account of the political and economic conditions in the various parts of the country.

The fourth part of the report is a summary of the author's findings and recommendations. The author discusses the overall situation of the country and the progress of the war. He also discusses the challenges faced by the country and the impact of the war on the population. The author provides a comprehensive overview of the findings and recommendations of the report.

Bilaga 1 Sändande sammanslutningar i försöksverksamheten med närradio 1979-04-24-1980-11-30

Förteckningen omfattar endast tillståndsinnehavare.

Försöksort/sammanslutning	Startdatum	Slutat
<i>Stockholm</i>		
Afasiföreningen i Stockholms län	791008	
Alternativ Stad	790529	
Astronomiska sällskapet Pleiaderna	790601	
Circolo Culturale Antonio Gramsci	800527	
Clemenx Club, Stockholmsföreningen	800416	
Danshögskolans elevkår	800207	800908
Djurgårdens Idrottsförening	800116	
Elevförbundskåren Norra Latins Gymnasium	800618	
Estniska musik- och kulturföreningen	800618	
Folkpartiets Stockholmsförening	790530	
Folkpartiets Ungdomsförbund i Stor-Sthlm	790530	
Folkrörelsernas Mediaförening	790529	
Fritidsfiskarnas Stockholmsdistrikt	790531	
Frälsningsarméns närradioverksamhet i Stockholm	790605	
Föreningen för modern alternativ kultur	800111	
Föreningen Högerteknologerna	790530	800325
Föreningen Narconon	790530	
Föreningen för Psykobiophysik	790529	
Föreningen Stockholms Ljudarkiv	800814	
Föreningen Svenska Artist- & Musikerskolan	790809	791231
Föreningen Utländska Konstnärer i Sverige	791017	
Författarcentrum Öst	790806	791231
Förrådshuset Guds Bönehus	801002	
Handelshögskolans studentkår i Stockholm	791115	
Hyresgästföreningen i Stor-Sthlm	790607	
Immigrantinstitutet	790820	
Internationella föreningen för invandrarkvinnor	791002	
Internationella Sällskapet för Krishnamedvetande	791004	
Intresseföreningen Scientologykyrkans närradioverksamhet	801025	
Isländska föreningen i Stockholm	800123	
Judiska studentklubben	801023	
Kristen Demokratisk Samling	790529	
Kommunistisk ungdom på Södermalm	790829	

Försöksort/sammanslutning	Startdatum	Slutat
Konsumentföreningen i Stockholm	790531	
Kulturföreningen Motdrag	800326	
Kulturföreningen Rosa Honung	800101	
Kulturimpuls	800101	
Liberala Studentföreningen	790530	
Ljudmixarna (SBC)	790805	
Lusitania F. C.	790901	
M-Klubben i Stockholm	790601	
Maranataförsamlingen i Stockholm	790530	
Medicinska föreningen	791108	
MIKI, Stockholms meditationscenter	800203	
Moderata Samlingspartiet	790529	
Moderat Ungdom	790601	
Musikroteln	800401	
Mälardalens radiosällskap	790603	
NRF-Vasa Gymnasieskolas närradioförening	800414	
Nykterhetsrörelsens samorganisation	790903	
Opinionspartiet	791014	
Polsk moderat förening	800817	
Radio Italia da Stoccolma	800211	
Ridfrämjandets Stockholmsdistrikt	791103	791227
Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, RFSL	790531	
Riksradiobolagets ideella ljudteknikerförening	790529	801127
SAMS närradioförening	800101	
SMU i Immanuelskyrkan	790530	
Socialdemokratiska samhällsvetareföreningen vid Sthlms universitet	790604	
Stockholms Arbetarekommun	790429	
Stockholms Centerungdom	800227	
Stockholms Estniska Förening	800401	
Stockholms Korporationsidrottsförbund	791005	
Stockholms Musikdramatiska Ensemble	800219	
Stockholms nyhumanistiska förening	790901	800901
Stockholms närradioförening	791213	
Stockholms populärmusikförening	790825	
Stockholms sjundedags adventistförsamling	800101	
Stockholms småhusägares centralorganisation	791122	800605
Stockholms Stads och Läns Köpmannaförbund	790530	800305
Stockholms universitets studentkår, SUS	790530	
Stockholmsavdelningarna inom Studieförbundet Vuxen- skolan	800301	
Stockholmscentern	790611	
Svenska Företagares Riksförbund	790530	
Syrisk-Arabiska föreningen, Arabisk närradio	790530	
Sällskapet Religiöst forum	790530	
Tekniska Högskolans Studentkår	790530	
Tumba Rock' n' Roll förening	801023	
Unga Forskares Stockholmsdistrikt	800818	
Unga synskadade i Stockholms län	800406	
Vänsterpartiet Kommunisterna	790530	
Åsö Discotekniker	791123	800531
Östeuropeiska solidaritetskommittén	791004	791231

Försöksort/sammanslutning	Startdatum	Slutat
<i>Järva</i>		
Arabisk närradio i Stockholm Norr	790606	
Armeniska kulturföreningen i Stockholms kommun	790609	
Assyriska ungdomsföreningen	790606	
Blackebergs Gymnasium/Maphya	800520	
EFS missionsförening i Akalla kyrka	790606	
Filadelfiaförsamlingen i Stockholm	790611	
Folkrorelsernas mediaförening	790606	790924
Fritidsfiskarnas Stockholmsdistrikt	790607	791224
Föreningen för modern alternativ kultur	800518	
Husby Frikyrkoförsamling	790607	
Hysesgästföreningen i Storstockholm	790606	
IS-Radio Ideell förening	790606	
Järfälla Pingstförsamling	800604	
Järva folkpartiavdelning	790606	
Konsumentföreningen Stockholm	790606	
Lions Club	790612	800304
Ljudmixarna	800612	
Marga-Marga Assamblea General	790606	
Moderata Samlingspartiet	790606	
Moderat Ungdom	790606	
Mälardalens radiosällskap	790606	790904
Pilgrimstjänst Järfälla	791216	
Radio Sollentuna	800414	
Rinkeby International	791031	
Sollentunapartiet	801002	
Solna/Sundbybergs Baptistförsamling	800506	
Spånga församling	790901	
Spånga populärmusikförening	800508	
Spånga/Vällingby minigolfklubb	800820	
Stockholmscentern	790620	
Stockholms sjundedags adventistförsamling	790909	
Studieförbundet Vuxenskolan	790606	
Svensk-kurdiska kultur- och solidaritetsföreningen	800905	
Södra Järva närradiokommitté	790606	
Vänsterpartiet Kommunisterna	790606	
<i>Eskilstuna</i>		
Centerns kommunorganisation	790825	
Discoföreningen Le Freak	800201	
Eskilstuna idrottsföreningars samorganisation	790907	
Eskilstuna lokalnykterhetskommitté	790809	
Filadelfiaförsamlingen	790809	
Folkpartiets kommunförening	790809	
Intresseföreningen för Frälsningsarméns närradio- verksamhet	790809	
KFUM-KFUK Eskilstuna	790809	800630
Pilgrimstjänst	800401	
Studieförbundet Vuxenskolan	790809	
Svenska Företagares Riksförbund	791023	
Tjänstemännens Bildningsverksamhet	790809	

Försöksort/sammanslutning	Startdatum	Slutat
<i>Linköping</i>		
A-Radion	790509	790926
Centerns Kommunorganisation	790510	
Fria Moderata Studentförbundet	790504	
Förtroenderådet i Ryd	790504	
Kristen Demokratisk Samling	790511	
Linköpings motorsällskap	791007	
Linköpings sjundedags adventistförsamling	790615	
Linköpingsavdelningen av Studieförbundet Vuxenskolan	790920	
Medborgarskolan i Linköping	790822	
M-Klubben	790615	791231
Moderata Samlingspartiet	790503	
Sionförsamlingen i Linköping	790504	
Svenska Företagares Riksförbund	790611	
<i>Jönköping</i>		
Andelsföreningen Södra Vätterbygdens Folkhögskola	790424	
Filadelfiaförsamlingen i Huskvarna	790425	
Filadelfiaförsamlingen i Jönköping	790424	
Folkpartiets kommunförening	790427	
Intresseföreningen för Frälsningsarméns närradio i Jönköping	791106	
Jönköpings Kristna Samarbetsråd	790424	
Jönköpings sjundedags adventistförsamling	791203	
Kristen Demokratisk Samling	790424	791204
M-Klubben	790424	800301
Missionsskolan Jönköping	801030	
Pilgrimstjänst Jönköpings Stad	800424	
Svenska Företagares Riksförbund	790903	
<i>Malmö</i>		
Andliga Rådet för Malmö Bahá'ier	790917	
Betania	790901	800101
Centrumkyrkans församling	790901	
Elimförsamlingen	790915	
Filadelfiaförsamlingen	790915	
Folkpartiet	800103	
Frälsningsarméns närradioverksamhet i Malmö	790915	
Hälsofrämjandet	790801	800403
Isländska föreningen	801109	
Kultursammanslutningen Turkiet	800522	
Malmö SSU-krets	800101	800901
Malmö Arbetarekommun	790917	
Malmö Centerorganisation	790901	
Malmö Fria Baptistförsamling	800701	
M-Klubben	790901	
Malmö kortvägsklubb	790901	
Malmö Musikradioförening	800831	
Malmö Närradioförening	800506	

Försöksort/sammanslutning	Startdatum	Slutat
Malmö sjundedags adventistförsamling	790919	
Malmö Vi Unga	790901	791031
MIKI, Malmö Meditationscenter	790901	
Moderata Samlingspartiet	790901	
Moderata Ungdomsföreningen	791009	
Oxie Boföreningar	791206	
Oxie församling	791002	
Oxie-Skytts Ortsförbund av LRF	790917	
Patientföreningen vid Malmö Östra Sjukhus	790915	
Pilgrimstjänst Malmöhus	800710	
Radio MCB	800712	
Svenska Företagares Riksförbund	790901	
Turkiska föreningen	790901	
Unga Örnars Malmökrets	800128	
Ungdomsföreningarnas Centralorganisation	790918	801003
VPK	800101	800630
<i>Öckerö</i>		
Moderata samlingspartiet, Öckerö	790903	
Öckerö A-Radio	790503	
Öckerö närradio	790503	
<i>Göteborg</i>		
Albatross Golfklubb	800220	
Betlehems kyrkans missionsförsamling	790528	
Brobyggarna Kristen Gemenskap	800513	
Centrumdemokraterna	790531	790921
Esternas närradio	800217	
Filosofiska Fakulteternas Studentförening	790528	
Folkpartiet i Göteborg	790606	
Folkpartiets Ungdomsförbund	790528	
Fotfolket Idrottsförening	790528	
Fria Moderata Studentdistriktet	790819	
Frälsningsarméns 1:a kår	800412	
Full Gospel Businessmen's Fellowship International	790528	
Förbundet Kommunist	791016	
Föreningen Ett Hus i Centrum	790528	
Föreningen Rock	800206	
GAIS	790528	
Gilleadförsamlingen	790530	
The Gothenburg City Pipe Band	791001	800331
Göteborgs Adventistförsamling	790530	
Göteborgs Baptistförsamling	790601	
Göteborgs Hantverks- och Industriförening	790528	
Göteborgs Juniorhandelskammare	790528	801031
Göteborgs Köpmannaförbund	790528	
Göteborgs Miljögrupp	791016	
Göteborgs SSU-distrikt	790530	801020
Göteborgs Uruguaykommitté	790530	
HSB, Göteborg	790530	

Försöksort/sammanslutning	Startdatum	Slutat
Hyresgästföreningen i Västra Sverige	790528	
Hörselfrämjandet i Göteborg	790603	
Immigrantinstitutet	790530	
Konsum Väst, ekonomisk förening	790828	
Kristi Församling	790906	
Latinamerikanska Ungdomsgruppen "Fred o Vänskap"	790530	
Moderata Samlingspartiet	790528	800616
Moderata Ungdomsdistriktet	790528	
OK Västra Sverige	790528	
Oscar Fredriks församling	790529	
Pilgrimstjänst	790810	
Radioklubben Tellus	790529	800506
Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare i Göteborg	790528	
Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, RFSL	800101	
S:t Pauli församling	790620	
Samarbetsgruppen för Göteborgsområdets DX-klubbar	790528	791231
Saronförsamlingen	790528	
Smyrnaförsamlingen	790530	
Stadsdelsgruppernas närradio	790528	
Statsanställdas förbund	790824	
Studieförbundet Vuxenskolan	790823	
Svensk-isländska föreningen	800219	
Svenska Företagares Riksförbund	790528	
Svenska metallindustriarbetarförbundet	800422	
Synskadades förening	790528	
Västra Sveriges Discjockeyförening	790601	
Västsvenska Handelskammaren	790901	
Östeuropeiska Solidaritetskommittén	800101	
<i>Dalsjöfors</i>		
Byggnadsföreningen Solidar i Toarp	790502	
Dalsjöfors Hem- och Skolaförening	790502	
Dalsjöfors Socialdemokratiska Kvinnoklubb	790502	
Studieförbundet Vuxenskolan	790502	
Toarps ekumeniska råd	790502	
<i>Karlstad</i>		
Bildningsförbundet i Värmlands län	790806	
Folkpartiets kommunförening	790806	
Föreningen Studio 16	801030	
Karlstads Arbetarekommun	790823	790920
Karlstads Centerpartiavdelning	790807	
Karlstads domkyrkoförsamling	790820	
Karlstads Mc-sportgrupp	800603	801028
Karlstads MHF-avdelning	790811	
Karlstads närradioförening	800916	
Moderata Samlingspartiet	790808	
Musikföreningen "Musikkällarn"	800408	
Pilgrimstjänst Väst	790806	800918
Reggae Music	800328	801104

Försöksort/sammanslutning	Startdatum	Slutat
Sun City Rock	790911	
Sundstas gymnasieungdoms Nykterhetsförening	800328	
Svenska Företagares Riksförbund	790806	
Södra Värmlands FS-avdelning	790806	
Vänsterpartiet Kommunisterna	790810	790820
Värmlands Filmförbund	800326	
<i>Kumla</i>		
Filadelfiaförsamlingen	790514	
Folkpartiet	800513	
Kumla Baptistförsamling Ebeneser	790514	
Kumla Brottarförening	790516	
Kumlacentern	790514	800501
Kumla Socialdemokratiska Arbetarekommun	790811	800430
Pilgrimstjänst	791107	
Yxhults Idrottsklubb	790516	
<i>Mora</i>		
Filadelfiaförsamlingen	790820	
Föreningen Folkets Park	800916	
<i>Sandviken</i>		
Folkpartiets kommunförening	790806	
Gästriklands Västra IOGT-NTO-krets	790816	
Konsumentföreningen Gävleborg	790815	
Kristen Demokratisk Samling	790621	
LO-sektionen i Sandviken	790614	
Pilgrimstjänst Gävleborg	791220	
Sandvikenavdelningen av Gävleborgs Hyresgästförening	800730	
Sandvikens Idrottsråd	790614	800318
Sandvikens Kommunorganisation av Centerpartiet	790614	
Sandvikens Kristna Alliansråd	790614	
Sandvikens Orkesterförening	790827	
Studieförbundet i Sandviken-Ockelbo	790901	791212
Västerbergs Folkhögskolas elevkår	790830	
Västra Gästriklandsavdelningen av Studieförbundet Vuxen- skolan	790614	
<i>Svanön</i>		
Föreningen Kulturhuset Svanögården	791126	
<i>Umeå</i>		
EFS missionsförening	790504	
Elimförsamlingen	790503	
Filadelfiaförsamlingen	790503	
Filmstudion i Umeå	790516	791129
Folkpartiets kommunförening	790504	
Föreningen Kvinnor och Arbete i Västerbotten	790503	791004
Handikappföreningarnas Centralkommitté	790925	

Försöksort/sammanslutning	Startdatum	Slutat
Konsumentföreningen i Västerbotten	790503	
Lokala Andliga rådet för Umeå Baha'ier	790509	
Palestinagruppen	790427	790531
Pilgrimstjänst	800314	
RIA, Öppen Gemenskap i Umeå kommun	790503	800922
Strömbäcks Folkhögskola	790503	
Svenska Företagares Riksförbund	790503	
Tegs församling	800101	
Umekorpen	790503	
Umekretsens SBU-avdelning	790503	791212
Umeå Afrikagrupp	790503	
Umeå Arbetarekommun	790503	
Umeå centrala Chilekommitté	790530	
Umeå kommunkrets av Moderata Samlingspartiet	790515	
Umeå Köpmannaförening	790503	
Umeå Landsförsamling	790508	
Umeå lokala samarbetsorganisation av SAC	790503	791019
Umeå Missionsförsamling	790503	
Umeå nykterhetsvänners centralorganisation	800213	
Umeå scoutkrets av Svenska Scoutförbundet	790503	791026
Umeå Studentkår	790503	800531

Piteå

Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens missionsförening	790816	
Filadelfiaförsamlingen	790817	
Folkpartiets lokalavdelning	790806	
Kristen Demokratisk Samling	790813	
Lions Club	790813	
Medborgarskolan	790813	
Piteåbygdens ABF	790813	
Piteå Kommunistiska Arbetarekommun	790813	
Piteå Socialdemokratiska Arbetarekommun	790813	791231
Piteå Stadsförsamling	790813	
Piteå-Älvsbyn-kretsen av IOGT-NTO	790813	
Saronförsamlingen	800828	
Svenska Företagares Riksförbund	790813	

Bilaga 2 Förhandsanmälda sammanslutningar

Lokala sammanslutningar som anmälde intresse för att delta i försöksverksamheten med närradio september–oktober 1978.

Stockholms kommun

Innerstaden

Adventkyrkan
Aktiv skola
Alternativt samhälle
Alternativ stad
Arbetarnas Bildningsförbunds avdelning
City pingstförsamling
Eleveorganisationen vid Dramatiska Institutet
Filadelfiaförsamlingen
Finska föreningar i Sverige, Stockholmsdistriktet
Folkpartiets Stockholmsförening
Folkpartiets Ungdomsförbund
Framtiden i våra händer
Fria Moderata Jurister
Fritidsfiskarnas Stockholmsdistrikt
Förbundet Kommunist
Föreningen Finska studerande i Stockholm
Föreningen för Frihetlig Kultur
Föreningen Frikvarteret Mullvaden
Föreningen Kapsylen
Föreningen för kärnkraftens utveckling
Föreningen för Psykbiofysik
Grekiska riksförbundet
Hammarby IF, Basketsektionen
Historiska museets klubb
Hyresgästföreningen
Hyresgästföreningen, Kungsholmens lokalavdelning
Internationella föreningen för invandrarkvinnor
Internationella kvinnoförbundet för Fred och Frihet
Kommunistisk Ungdom
Konsumentföreningen i Stockholm
Kristen Demokratisk Samling
Kristliga Esperantoförbundets Stockholmsgrupp
Kvinnohusgruppen
Maranataförsamlingen
Moderata Samlingspartiet

- Mosaiska församlingen
 Musikcentrum
 Münchenbryggeriets hyresgästförening
 Progressiv Music Promotion
 Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, RFSL
 Salemkyrkan
 SMU i Immanuelskyrkan
 Stadsmiljögruppen
 Statstjänstemannaförbundets Stockholmsdistrikt
 Stockholms Arbetarekommun
 Stockholms Astma-Allergiförening
 Stockholms Basketbollförbund
 Stockholms Fastighetsägarförening
 Stockholms Fredsförening
 Stockholms Fria Moderata Studentdistrikt
 Stockholms lokala samarbetsorganisation av SAC
 Stockholms universitets studentkår, SUS
 Stockholmsföreningen för Internationella Barnbyar
 Svenska Artist- & Musikerskolan
 Sveriges Kommunistiska Parti
 Sveriges lärarförbunds fackklubb vid TBV Stockholm
 Syrisk-arabiska föreningen
 Södermalmskyrkan
 Tekniska högskolans studentkår
 Tjänstemännens Bildningsverksamhet
 Vpk Eriksdal, Norra Södermalm, Vita Bergen
- Söderort*
- Brännkyrka-Vantörs föreningsråd
 Farsta Föreningsråd
 Farsta Moderata Ungdomsförening
 Hyresgästföreningen i Hägersten-Brännkyrka
 Hyresgästföreningen i Skarpnäck-Enskede
 Hyresgästföreningen i Skärholmen
 Hyresgästföreningen i Vantör
 Kulturföreningen OASEN, Rågsved
 Miljöbrigaden, Skärholmen
 Teatercentrum, Johanneshov
 Årsta Folkets Husförening
 Älvsjö IOGT-NTO
- Västerort*
- Alvik Basket, Bromma
 Armeniska kvinnoföreningen, Spånga
 ASEM, grekisk invandrarförening, Spånga
 Baptistkyrkan vid Brommaplan, Bromma
 Filadelfiakyrkan, Spånga
 Förbundet Kommunist, Tensta-Rinkeby
 Grekiska Riksförbundet, Tensta-Rinkeby
 Husby frikyrkoförsamling, Spånga
 Hyresgästföreningen i Järva
 Hyresgästföreningen i Vällingby
 Immigrant-institutet, Tensta/Rinkeby
 Islänningar i Rinkeby
 Spånga frikyrkoförsamling
 Vällingby ekumeniska råd

Stockholms län (utanför Stockholms kommun)

<i>Botkyrka</i>	ABF, Botkyrka Botkyrka pingstförsamling Förbundet Kommunist Hyresgästföreningen i Botkyrka Immigrantinstitutet, Botkyrka Moderata samlingspartiet i Norra Botkyrka Tuna Hem och Skolaförening
<i>Danderyd</i>	Moderata Samlingspartiet, Danderyd Mörby centrums företagarförening
<i>Ekerö</i>	Kaggeholms folkhögskola, Ekerö Moderata Samlingspartiet, Ekerö
<i>Huddinge</i>	Hyresgästföreningen, Huddinge-Haninge Moderata Samlingspartiet, Huddinge
<i>Järfälla</i>	ABF i Norra Stor-Stockholm, Järfälla, Upplands Väsby, Upplands Bro, Sundbyberg Bokkaféet Arbetarkultur Fritidsfiskarna, Järfälla Hyresgästföreningen i Järfälla Moderata Samlingspartiet, Järfälla Socialdemokraterna, Järfälla
<i>Lidingö</i>	Hersby-Herserud-Islinge Villaägareförening, Lidingö Lidingöpartiet, Lidingö Moderata Samlingspartiet, Lidingö
<i>Märsta</i>	Hyresgästföreningen, Märsta-Sigtuna
<i>Nacka</i>	Folkpartiet, Nacka Hyresgästföreningen, Nacka-Tyresö Medborgarskolan, Vuxenskolan, ABF m. fl. studieförbund, Nacka-Värmdö
<i>Norrtälje</i>	Moderata Samlingspartiet, Norrtälje
<i>Nynäshamn</i>	Framtiden i våra händer, Nynäshamn Hyresgästföreningen, Nynäshamn Hyresgästföreningen, Sollentuna Moderata Samlingspartiet, Sollentuna Svenska kyrkan och Frikyrkorådet, Sollentuna
<i>Solna</i>	Hyresgästföreningen, Solna-Sundbyberg Karolinska sjukhuset och dess personalorganisationer, Solna Moderata Samlingspartiet, Solna Socialdemokraterna, Solna
<i>Sundbyberg</i>	Sundbybergs Idrottsklubb, Sundbyberg
<i>Södertälje</i>	Assyriska föreningen, Södertälje Fritidsfiskarna, Södertälje Hyresgästföreningen, Södertälje Immigrantinstitutet, Södertälje Moderata Samlingspartiet, Södertälje Pingstkyrkan, Södertälje Svensk Suroyoyförening

<i>Tyresö</i>	ABF Tyresö-Haninge, Handen Hyresgästföreningen, Tyresö Moderata Samlingspartiet, Tyresö Socialdemokraterna, Tyresö Tyresö Fotbollsörening, Tyresö
<i>Täby</i>	Centerns Ungdomsförbund, Täby HSB-föreningen Volten, Täby Kursverksamheten, Täby Moderata Samlingspartiet, Täby Täby Filadelfia
<i>Upplands Väsby</i>	Hyresgästföreningen, Upplands Väsby Moderata Samlingspartiet, Upplands Väsby Stiftelsen Väsbyhem, Upplands Väsby
<i>Upplands Bro</i>	Bostadsrättsföreningarna Tibble o Ekhammar, Upplands Bro Hyresgästföreningen, Upplands Bro Socialdemokraterna, Upplands Bro
<i>Vallentuna</i>	Moderata Samlingspartiet, Vallentuna
<i>Vaxholm</i>	Moderata Samlingspartiet, Österåker Samligan, Vaxholm
<i>Värmdö</i>	Djurö byalag, Värmdö Gustafsbergs folkparksförening, Gustavsberg
Uppsala län	
<i>Bålsta</i>	Medborgarskolan, Bålsta
<i>Enköping</i>	Enköpings lokala samarbetsorganisation av SAC, Enköping Kursverksamheten vid Uppsala universitet, Enköping Medborgarskolan, Enköping
<i>Gimo</i>	Medborgarskolan, Gimo
<i>Tierp</i>	Medborgarskolan, Tierp
<i>Uppsala</i>	Adventistkyrkans ungdomsförening, Uppsala Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen, Uppsala Folkpartiets kommunförening Framtiden i våra händer Friluftsförbundet Föreningen Heimdal Gamla Uppsala församling Kooperativa Gruppen Kursverksamheten vid Uppsala Universitet Medborgarskolan i Uppsala Moderata Samlingspartiet Moderata Ungdomsförbundet Pingstkyrkan Uppsala Arbetarekommun Uppsala läns Bildningsförbund Uppsala Musikforum Vuxenskolans Uppsalaavdelning
<i>Östhammar</i>	Föreningen Trädgårdsservice

Södermanlands län

<i>Eskilstuna</i>	Eskilstuna fritidsråd Eskilstuna lokálnyktterhetsorganisation Filadelfiaförsamlingen Konsumentföreningen i Sörmland Lagerbergsprojektet M-Klubben
<i>Katrineholm</i>	Fildelfiaförsamlingen
<i>Nyköping</i>	Föreningen för Kärnkraftens Utveckling Kommunala KTK-L Maranatagruppen Nyköpings Arbetarekommun Nyköpings kooperativa gille Nyköpings kristna samarbetsråd Stensunds folkhögskola, Vagnhärad

Östergötlands län

<i>Borensberg</i>	Borensbergs Baptistförsamling
<i>Linköping</i>	Framtiden i våra händer Konsumentföreningen Radio Ryd Sionförsamlingen
<i>Motala</i>	Esther Axenes Barnhjälp
<i>Norrköping</i>	Framtiden i våra händer Liljeholmens folkhögskola Konsumentföreningen Moderata Samlingspartiet Moderata Ungdomsförbundet Studieförbundet

Jönköpings län

<i>Aneby</i>	Aneby frikyrkliga samarbetsråd
<i>Hillerstorp</i>	Pingstförsamlingen
<i>Jönköping</i>	Blåbandsrörelsen Filadelfiaförsamlingen, Huskvarna Filadelfiaförsamlingen, Jönköping Folkpartiet Framtiden i våra händer Jönköpings arbetarekommun Jönköpings lokala samorganisation av SAC Kristen Demokratisk Samling Konsum Södra Vätterbygdens folkhögskola
<i>Korsberga</i>	Arbetsgruppen för projekt ekoutveckling i Bäckaby-Ramkvilla-Södra Solberga
<i>Mariannelund</i>	Mariannelunds folkhögskola i samarbete med de kristna församlingarna i Mariannelund
<i>Vetlanda</i>	Vetlanda kristna samarbetsråd

Kronobergs län

Växjö Hyresgästföreningen
Kronobergsdistriktet av Fritidsfiskarnas Riksförbund
Studentkåren
Växjö kristna samarbetsråd

Kalmar län

Borgholm Kommunens bästa

Nybro Nybro Filadelfiaförsamling
Nybro Missionsförsamling
Nybro SMU

Kalmar Framtiden i våra händer
Hyresgästföreningen
Kalmar fria kristna samarbetsråd i samarbete med ELCA-stiftelsen
Kalmar Konstförening
Metodistkyrkan
Västerviks ekumeniska samarbetskommitté

Gotlands län

Hyresgästföreningen på Gotland

Blekinge län

Karlshamn MIU-akademien
Moderata Ungdomsförbundet i Blekinge

Karlskrona Karlskronaavdelningen av Sveriges Kommunaltjänstemannaförbund

Ronneby Ronneby Radioklubb

Kristianstads län

Kristianstad Kristianstads läns förening mot reumatism
Kristianstad/Blekinge konsumentförening

Ljungbyhed Ljungbyheds Idrottsförening

Malmöhus län

Helsingborg Folkpartiet
Helsingborgs Adventkyrka
Helsingborgs Baptistförsamling
Helsingborgsidrottens samorganisation
Hyresgästföreningen
MIKI, Helsingborgs Meditationscenter
Reumatikerföreningen
Svalans DX-klubb

<i>Landskrona</i>	Landskrona kristna samarbetsråd	
<i>Lund</i>	Akademiska föreningen Ekumeniska rådet Folkpartiet Fria Moderata Studentföreningen Lundabygdens konsumentgille Lunds center för upplysningens tidsålder Lunds idrottsföreningars samorganisation Lunds universitets Gymnastik- och idrottsförening Vänsterpartiet Kommunistera	x
<i>Malmö</i>	Adventkyrkan Centrumkyrkans församling Elimförsamlingen Filadelfiaförsamlingen Folkpartiet Folkrörelsegruppen Föreningen för kärnkraftens utveckling HSB Handikappidrottens samarbetsorganisation Katolska församlingen Malmö allmänna sjukhus Malmö lokala samorganisation av SAC Malmö idrottsföreningars samorganisation MIKI, Malmö Meditationscenter Oxie Boföreningar Restaurang Syd Riksförbundet för Trafik och Polioskadade i Skåne Skånes Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbets- organisation Skånes Turisttrafikförbund Ungdomsföreningarnas Centralorganisation	
<i>Skånör-Falsterbo</i>	Skånör-Falsterbo Villaförening	
<i>Svedala</i>	Svedala Arbetarekommun	
Hallands län		
<i>Falkenberg</i>	Hyresgästföreningen	
<i>Kungsbacka</i>	Hyresgästföreningen	
<i>Halmstad</i>	Hallands läns landstingsavdelning av SKTF Halmstads kommunaltjänstemannaförening Hyresgästföreningen M-Klubben	
<i>Varberg</i>	Hyresgästföreningen Varbergs Socialdemokratiska Arbetarekommun	
Göteborgs kommun	ABF Adventkyrkan AICEC, Götekon, (internationellt praktikutbyte för ek. studerande) Betlehemskyrkan Donald Bergagårds Evangeliska Pionjärmission Elevkåren vid Journalisthögskolan	

Filosofiska fakulteternas studentförening
 Folkpartiet
 Folkpartiets Ungdomsförbund
 Fotfolket Idrottsförening
 Framtiden i våra händer
 Fria moderata studentdistriktet
 Föreningen Ett Hus i Centrum
 Föreningen för kärnkraftens utveckling
 Föreningen Internationella folkhögskolan
 Gileadförsamlingen
 Göteborgs Frikyrkoråd
 Göteborgs SSU-Distrikt
 HSB
 Hamnarbetarnas intresseförening
 Hyresgästföreningen
 Hörselfrämjandet
 Immigrantinstitutet
 Italienskt Ungdomscentrum
 Jordens Vänner
 Journalisthögskolan
 Kristen Demokratisk Samling
 Konsum Väst
 Kvartersrådet Smycke-Björkhöjdsgatan
 Makedoniska Föreningen
 Miljövårdsgruppernas Riksförbund
 Moderata Samlingspartiet
 Moderata Ungdomsförbundet
 Mosaiska församlingen
 Människan i Kålltorp
 Olivedals Stadsdelsförening
 Oscar Fredriks församling
 PASOK, allgrekiska socialiströrelsen
 Radio Kvinnohuset
 Reumatikerföreningen
 Saronförsamlingen
 Smyrnaförsamlingen
 Stiftelsen LOGOS
 Stiftelsen Nya Björngårdsvillan
 Svenska Hälso- och Sjukvårdens Tjänstemannaförbund
 Sällskapet Visans Vänner
 Västra Sveriges Discjockeyförening

Göteborgs och Bohus län (ej Göteborgs kommun)

<i>Kungälv</i>	Hyresgästföreningen
<i>Mölnådal</i>	Hyresgästföreningen
<i>Mölnlycke</i>	Wendelsbergs folkhögskola i samverkan med Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet
<i>Partille</i>	Hyresgästföreningen Smyrnaförsamlingen
<i>Stenungsund</i>	Hyresgästföreningen

<i>Tjörn</i>	Stenkyrka, Klövedals och Valla församlingars pastorat
<i>Uddevalla</i>	Konsumentföreningen Bohuslän-Dal Uddevalla SSU-krets
<i>Öckerö</i>	Bohus-Björkö Missionsförsamling, Bohus-Björkö Brattebergsskolan Hälsö Vänner, Hälsö Hönö Hembygdsförening, Hönö Hönö IS, Hönö Hönö Missionsförsamling, Hönö Kristen Demokratisk Samling Moderata Samlingspartiet, Hälsö Öagillet, Hönö Öckerö Båtsällskap Öckerö Friluftsförbundet Öckerö IF Öckerö Musiksällskap Öckerö Röda Korskrets Öckerö Socialdemokratiska Arbetarekommun Öckerö Vi Unga-Klubb

Älvsborgs län

<i>Alingsås</i>	ABF Föreningen Mont de Marsan Musikkåren Kamraterna
<i>Borås</i>	Borås kooperativa gille De Handikappades Riksförbund Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens missionsförsamling Hestra IF Immigrantinstitutet Medborgarskolan Moderata Ungdomsförbundet Sveriges Kommunal-tjänstemannaförbund Övergårdsrådet
<i>Brämhult</i>	Moderata Ungdomsförbundet
<i>Dalsjöfors</i>	Dalsjöfors Hem och Skolaförening Byggnadsföreningen Solidar
<i>Lerum</i>	Hyresgästföreningen
<i>Trollhättan</i>	Älvsborgs läns TCO-distrikt
<i>Vargön</i>	Vänersborgs kooperativa gille

Skaraborgs län

<i>Falköping</i>	HSB
<i>Hjo</i>	HSB
<i>Mariestad</i>	Mariestads ekumeniska råd Sveriges Arbetares Centralorganisation i Skaraborg

<i>Skövde</i>	Föreningen för kärnkraftens utveckling HSB Skövde korporationsidrottsförbund Skövde miljöforum
<i>Stenstorp</i>	Ranstadsverkets personalorganisationer
<i>Tibro</i>	HSB

Värmlands län

<i>Karlstad</i>	Filadelfiaförsamlingen Framtiden i våra händer Frikyrkliga Studieförbundet Karlstadsavdelningen av Motorförarnas Helynykterhetsförbund Karlstads Missionsförsamling och Baptistförsamling Maranatgruppen Moderata Samlingspartiet
-----------------	---

Örebro län

<i>Karlskoga</i>	Karlskoga Baptistförsamling Karlskoga folkhögskola M-Klubben
<i>Kumla</i>	Frikyrkliga Studieförbundet Frälsningsarmén Helgelseförbundet Kumla Baptistförsamling Kumla Brottarförening Kumla Föreläsningförening Kumla Församling Kumla Privatradioklubb Pingstkyrkan Pingstkyrkans Finska Grupp Studieförbundet Vuxenskolan
<i>Nora</i>	Järle Byalag
<i>Storå</i>	Maranatgruppen
<i>Örebro</i>	Baptistförsamlingen Blåbandsrörelsen Elimförsamlingen Framtiden i våra händer Frikyrkliga Studieförbundet Fritidsfiskarnas Örebrodistrikt Konsumentföreningen Pilgrimsfolket Örebro Fria Församling Örebro kommunaltjänstemannaförening Örebro läns landstings tjänstemannaförening

Västmanlands län

<i>Hallstahammar</i>	ABF Kolbäcksdalen Elimförsamlingen Kommunistisk Ungdom Metall avd 98 Unga Örnar
<i>Köping</i>	Köpings UFO-förening
<i>Västerås</i>	Framtiden i våra händer Föreningen för kärnkraftens utveckling Kursverksamheten vid Uppsala Universitet M-Klubben Moderata Ungdomsförbundet Nutida Musik Västmanlands Konsumentförening

Kopparbergs län

<i>Borlänge</i>	Konsum Dalarna
<i>Falun</i>	Falu Konsumentgille Framtiden i våra händer Kopparbergs läns reumatikerförening Medborgarskolan
<i>Ludvika</i>	Medborgarskolan
<i>Malung</i>	Medborgarskolan
<i>Norra Västerdalarna</i>	Medborgarskolan
<i>Ovansiljan</i>	Medborgarskolan
<i>Rättvik</i>	Medborgarskolan
<i>Södra Dalarna</i>	Medborgarskolan

Gävleborgs län

<i>Bollnäs</i>	Hyresgästföreningen
<i>Gävle</i>	Framtiden i våra händer Gävle centrala konsumentgille Gävle norra konsumentgille Gävleborgs hyresgästförening Konsumentföreningen Gävleborg Medborgarskolan Moderata Ungdomsförbundet Svenska Hälso- och Sjukvårdens Tjänstemannaförbund Synskadades Förening
<i>Hofors</i>	Hyresgästföreningen
<i>Hudiksvall</i>	Forsaljud Hyresgästföreningen Medborgarskolan
<i>Ljusdal</i>	Hyresgästföreningen Thyra Perséns Stiftelse för Djurens Rättigheter, Los

<i>Sandviken</i>	Hyresgästföreningen IOGT-NTO Medborgarskolan Moderata samlingspartiet Sandvikens Kristna Alliansråd Sandvikens Orkesterförening
<i>Söderhamn</i>	Hyresgästföreningen Söderhamns Miljövårdsförening
<i>Södra Hälsingland</i>	Medborgarskolans lokalavdelning
Västernorrlands län	
<i>Björna</i>	Föreningarnas samarbetsgrupp inom Björna Rektorsområde
<i>Härnösand</i>	Filadelfiaförsamlingen Frikyrkliga Studieförbundet Härnösands kommun Härnösands Teaterförening Sveriges kommunaltjänstemannaförbund Västernorrlands Konsumentförening
<i>Kramfors</i>	Frikyrkorörelsen (Filadelfia, Missionsförsamlingen) Föreningen kulturhuset Svanögården Miljörörelsen Nykterhetsrörelsen (NBV, IOGT-NTO) Västernorrlands Konsumentförening Ådalens Båt- och Fritidsklubb Ådalens Privatradioklubb
<i>Sollefteå</i>	Sollefteå Konsumentgille
<i>Sundsvall</i>	Framtiden i våra händer Sveriges kommunaltjänstemannaförbund Västernorrlands Konsumentförening
<i>Ånge</i>	Västernorrlands Konsumentförening Ånge Konsumentgille
<i>Örnsköldsvik</i>	Elimförsamlingen Filadelfiaförsamlingen Örnsköldsviks församling
Jämtlands län	
<i>Sveg</i>	Härjedalens konsumtionsförening
<i>Åre</i>	Åre-Duved Turistförening World Cup Åre Slalomklubb
<i>Östersund</i>	Framtiden i våra händer Föreningen för kärnkraftens utveckling Odensala Hem och Skolaförening Östersunds Socialdemokratiska Arbetarekommun

Västerbottens län

<i>Skellefteå</i>	Expolaris/Västerbottens Handelskammare
<i>Sorsele</i>	Filadelfiaförsamlingen med flera frikyrkoförsamlingar Vindelälvens Radiosällskap
<i>Umeå</i>	Blåbandsrörelsen Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen Elimförsamlingen Filadelfiaförsamlingen Framtiden i våra händer Föreningen Ymer Gnid och Drag Konsumentföreningen Västerbotten Strömbäcks folkhögskola Umeå Baptistförsamling Umeå Konsumentgille Umeå Missionförsamling

Norrbottens län

<i>Boden</i>	Vuxenskolan
<i>Gällivare</i>	HSB
<i>Haparanda</i>	HSB
<i>Kalix</i>	Folkhögskolan HSB
<i>Karesuando</i>	Soppero och Karesuandos sameföreningar
<i>Kiruna</i>	HSB
<i>Luleå</i>	HSB Konsum Lv7, de värnpliktigas intresseförening
<i>Piteå</i>	Centerpartiet Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens länsförbund Folkpartiet Moderata Samlingspartiet Piteå ABF i samverkan med Piteå arbetarekommun Älvsbyns lokala samarbetsorganisation av SAC

RADIO
88 FM

Fredagar
18.00-18.30

Lördagar
13.00-15.00

FÖR STOCKHOLMS
BILISTER

Bilaga 3 Sändningsscheman vecka 39/79 och 39/80 i Stockholm, Umeå och Öckerö

Veckoprogram för Stockholms Innerstad vecka 39/79

TIDER	MÅNDAG	TISDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LÖRDAG	SÖNDAG
18:00-18:15	Svenska Företagares Riksförbund	Radio SUS	Radio Liberal (fp)	Gay Radio	Radio H-Motor	Radio SUS	Samkristen Närradio
18:15-18:30		Radio SUS	Radio Liberal Student	Hyresvästföreningen	Radio H-Motor	Radio SUS	Samkristen Närradio
18:30-18:45	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Radio Korskyrkan	Samkristen Närradio
18:45-19:00	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Radio Korskyrkan	Samkristen Närradio
19:00-19:15	Radio Grön (c)	Radio Moderat	Radio Liberal (fp)	Radio A	Radio JPK	Stockholms Populärmusikförening	Religiöst Forum
19:15-19:30	Vuxenskolan	Kristen Dem Samling		Radio A	Kommunistisk Ungdom	Stockholms Populärmusikförening	Religiöst Forum
19:30-19:45			Nyhumanisterna	Gay Radio		Ljudmixarna	Gay Radio
19:45-20:00	Immigrant Institutet			Gay Radio		Ljudmixarna	Gay Radio
20:00-20:15	Immigrant Institutet	Radio Maranata		Radio Maranata		Ljudmixarna	Internationella Fören- ing för invandrarkvinnor
20:15-20:30	Nyktethetsföreningens Samoppläsning	Radio Maranata	Nya Dimensioner	Radio Maranata		Ljudmixarna	Internationella Fören- ing för invandrarkvinnor
20:30-20:45	Nyktethetsföreningens Samoppläsning	Radio Maranata	Nya Dimensioner	Radio Maranata	Författarcentrum	Ljudmixarna	Lusitania
20:45-21:00	Nyktethetsföreningens Samoppläsning	Radio Maranata	Osradion/Tekniska Högskolans Studentkår	Radio Maranata	Författarcentrum	Ljudmixarna	Lusitania
21:00-21:15	Osradion/Tekniska Högskolans Studentkår	Häljardalens Radiofällskap	Osradion/Tekniska Högskolans Studentkår	Radio Maranata	Författarcentrum	Ljudmixarna	Lusitania
21:15-21:30	Osradion/Tekniska Högskolans Studentkår	Häljardalens Radiofällskap	Osradion/Tekniska Högskolans Studentkår	Narconon		Ljudmixarna	Lusitania
21:30-21:45	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Narconon	Pleiaderna	Ljudmixarna	Lusitania
21:45-22:00	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara
22:00-22:15	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara
22:15-22:30	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Nya Dimensioner
22:30-22:45	Radio Charisma	Radio Rörstrand	Högerteknologerna	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Nya Dimensioner
22:45-23:00	Radio Charisma	Radio Rörstrand	Högerteknologerna	Frälsningsarmén	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	Religiöst Forum
23:00-23:15			Radio Maranata	Frälsningsarmén	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	Religiöst Forum
23:15-23:30			Radio Maranata				
23:30-23:45			Radio Maranata				
23:45-24:00			Radio Maranata				
00:00-06:00							
(nattsändning)							

Veckoprogram för Stockholms Innerstad vecka 39/80

TIDER	HANDAG	TISDAG	ONSDAG	TORS DAG	FREDAG	LÖRDAG	SUNDAG
06:00-06:15	Radio Krishna x	Radio Krishna x	Radio Krishna x	Radio Krishna x	Radio Krishna x	MusikroteIn	
06:15-06:30	Radio Krishna x	Radio Krishna x	Radio Krishna x	Radio Krishna x	Radio Krishna x	MusikroteIn	
06:30-06:45	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	Korpmytt	MusikroteIn	
06:45-07:00		Kristen Dem Samling	Afasi föreningen i Stockholms län x	Radio Konsum	Hyresgästföreningen	MusikroteIn	Polsk Moderatförening i Stockholm
07:00-07:15	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	MusikroteIn	Polsk Moderatförening i Stockholm
07:15-07:30	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	MusikroteIn	Polsk Moderatförening i Stockholm
07:30-07:45	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Moderat	Circolo Culturale Antonio Gramsci
07:45-08:00	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Moderat	Circolo Culturale Antonio Gramsci
08:00-08:15	Narconon	Religiöst Forum	Djurgårdens IF	Narconon	Radio Italia	Kulturimpuls	TM-programmet (HIKI)
08:15-08:30	Narconon	Religiöst Forum	Djurgårdens IF	Narconon	Radio Italia	Kulturimpuls	TM-programmet (HIKI)
08:30-08:45	Adventkyrkan	Radio Maranata	Adventkyrkan	Radio Maranata	Radio Krishna	Radio Klara	Radio Klara
08:45-09:00	Unga Forskare	TM-programmet (HIKI)		Radio Maranata	Radio Krishna	Radio Klara	Radio Klara
09:00-09:15	Unga Forskare	TM-programmet (HIKI)		Radio Maranata	Moderat Ungdom	Radio Klara	Radio Klara
09:15-09:30	Unga Forskare	Opinionspartiet	Estniska Musik- och Kulturföreningen		Moderat Ungdom	Radio Klara	Radio Klara
09:30-09:45	Estniska Föreningen	Opinionspartiet	Estniska Musik- och Kulturföreningen		Moderat Ungdom	Radio Klara	Radio Klara
09:45-10:00	Estniska Föreningen	Afasi föreningen	Radio Baptist	Radio Konsum	Radio Moderat	Radio Moderat	Vuxenskolan
10:00-10:15	Radio Baptist	Frälsningsarmén	Radio Baptist	TM-programmet (MIKI)	Radio Motdrag	Radio A	Stockholmspegeln (c)
10:15-10:30	Radio Baptist	Frälsningsarmén	Radio Baptist	TM-programmet (MIKI)	Radio Motdrag	Radio A	Djurgårdens IF
10:30-10:45	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	SAMs Närradioförening	Djurgårdens IF
10:45-11:00	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	Radio Rörstrand	SAMs Närradioförening	Djurgårdens IF
11:00-11:15	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Samkristen Närradio
11:15-11:30	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Samkristen Närradio
11:30-11:45	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Arabisk Närradio	Samkristen Närradio
11:45-12:00	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio

x) tillfällig sändning

Veckoprogram för Stockholms Innerstad vecka 39/80

TIDER	HANDAG	TISDAG	ONSDAG	TORSdag	FREDAG	LÖRDAG	SÖNDAG
12:00-12:15	Svenska Företagares Riksförbund	Musikroteln	Internationella Fören. för Invandarkvinnor	Radio Baptist	Estniska Musik- och Kulturföreningen		Samkristen Närradio
12:15-12:30	Svenska Företagares Riksförbund	Musikroteln	Internationella Fören. för Invandarkvinnor	Radio Baptist	Estniska Musik- och Kulturföreningen		Internationella Fören. för Invandarkvinnor
12:30-12:45	Radio Italia	Musikroteln	Internationella Fören. för Invandarkvinnor	Radio Baptist	Elefväbundes/ Radio One Step Beyond		Internationella Fören. för Invandarkvinnor
12:45-13:00	Radio Italia	Estniska Föreningen	Internationella Fören. för Invandarkvinnor	Radio Baptist	Elefväbundes/ Radio One Step Beyond		Internationella Fören. för Invandarkvinnor
13:00-13:15	Radio Italia	Estniska Föreningen	Internationella Fören. för Invandarkvinnor	Stockholms Ljudarkiv	Radio One Step Beyond Korpytt	Radio M-motor	Radio Liberal (fp)
13:15-13:30	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	Radio M-motor	Radio Liberal (fp)
13:30-13:45	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	Radio M-motor	Radio Liberal (fp)
13:45-14:00	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	Radio M-motor	Radio Liberal (fp)
14:00-14:15	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	SAMs Närradioförening	Radio M-motor	Ljudmixarna
14:15-14:30	Stockholms Närradioförening	Stockholms Närradioförening	Stockholms Närradioförening	Stockholms Närradioförening	Stockholms Närradioförening	Radio M-motor	Ljudmixarna
14:30-14:45	Stockholms Närradioförening	Stockholms Närradioförening	Stockholms Närradioförening	Stockholms Närradioförening	Stockholms Närradioförening	Radio M-motor	Ljudmixarna
14:45-15:00	Stockholms Närradioförening	Stockholms Närradioförening	Stockholms Närradioförening	Stockholms Närradioförening	Stockholms Närradioförening	Radio M-motor	Ljudmixarna
15:00-15:15							
15:15-15:30	Masa Gymnasium		Djurgårdens IF	Estniska Föreningen			Ljudmixarna
15:30-15:45	Masa Gymnasium		Djurgårdens IF	Estniska Föreningen			Ljudmixarna
15:45-16:00	Masa Gymnasium		Rosa Honung	Estniska Föreningen			Ljudmixarna
16:00-16:15	Radio M-motor						Ljudmixarna
16:15-16:30	Radio M-motor						Ljudmixarna
16:30-16:45	Radio M-motor	Radio SUS	Rosa Honung	Linje Grön (sthlm:s Centerungdom)	Moderat Ungdom	Radio Rörstrand	Osqradio/Tekniska Högskolans Studentkår
16:45-17:00	Radio M-motor	Radio SUS	Afasi-föreningen x	Linje Grön (sthlm:s Centerungdom)	Moderat Ungdom	Radio SUS	Osqradiation/Tekniska Högskolans Studentkår
17:00-17:15	Radio M-motor	Radio SUS	Radio Rörstrand	Unga Synskadade i Stockholms Län	Frälsningsarmén	Radio SUS	Osqradiation/Tekniska Högskolans Studentkår
17:15-17:30	Radio M-motor	Radio SUS	Radio Rörstrand	Socialdemokratiska Studentradio	Frälsningsarmén	Radio SUS	Nytkerhetsföreningens Samorganisation
17:30-17:45	Radio M-motor	Radio SUS	Socialdemokratiska Studentradio x		Frälsningsarmén	Radio SUS	Nytkerhetsföreningens Samorganisation
17:45-18:00	Radio M-motor	Radio SUS	Socialdemokratiska Studentradio x	Fritidsfiska		Radio SUS	Nytkerhetsföreningens Samorganisation

x) tillfällig sändning

Veckoprogram för Stockholms Innerstad vecka 39/80

TIDER	MÅNDAG	TISSDAG	ONSDAG	TORS DAG	FREDAG	LÖRDAG	SÖNDAG
18:00-18:15	Svenska Företagares Riksförbund	Radio SUS	Radio Liberal Student	Frilidsfiskarna	Kyrkradion	Radio SUS	Lusitania/Portugisiska
18:15-18:30	Svenska Företagares Riksförbund	Radio SUS	Radio Liberal Student	Hyresgästföreningen	Kyrkradion	Radio SUS	Lusitania/Portugisiska
18:30-18:45	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Radio Baptist	Lusitania/Portugisiska
18:45-19:00	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Samkristen Närradio	Radio Baptist	Lusitania/Portugisiska
19:00-19:15	Stockholmspegeln (c)	Radio Moderat	Radio Liberal	Radio A	ELavförbundet/ Radio One Step Beyond x	Stockholms Populär- musikförening	Religiöst Forum
19:15-19:30	Vuxenskolan	Kristen Dem Samling	Radio Liberal	Radio A	ELavförbundet/ Radio One Step Beyond x	Stockholms Populär- musikförening	Religiöst Forum
19:30-19:45	Adventkyrkan	Radio Rörstrand	Föreningen Utländska Konstnärer i Sverige	Gay Radio	Isländska Föreningen	Ljudmixarna	Gay Radio
19:45-20:00		Radio Rörstrand	Föreningen Utländska Konstnärer i Sverige	Gay Radio	Isländska Föreningen	Ljudmixarna	Gay Radio
20:00-20:15	Nyκτηhetsbrelsens Samorgani sation	SMU i Immanuelkyrkan	Nya Dimens ioner	Gay Radio	Adventkyrkan	Ljudmixarna	Gay Radio
20:15-20:30	Nyκτηhetsbrelsens Samorgani sation	SMU i Immanuelkyrkan	Nya Dimens ioner	Gay Radio	Adventkyrkan	Ljudmixarna	Gay Radio
20:30-20:45	Nyκτηhetsbrelsens Samorgani sation	Radio Maranata	Narconon	Radio Maranata	Radio Maranata	Ljudmixarna	Gay Radio
20:45-21:00	Nyκτηhetsbrelsens Samorgani sation	Radio Maranata	Narconon	Radio Maranata	Radio Maranata	Ljudmixarna	Gay Radio
21:00-21:15		Mätardagens Radiosällskap	Höskolan Studentkår	Radio Maranata	Radio Maranata	TM-programmet (MIKI)	Internationella fören. för invandrarkvinnor
21:15-21:30		Mätardagens Radiosällskap	Höskolan Studentkår	Osgradion/tekniska Höskolans Studentkår	Radio Maranata	TM-programmet (MIKI)	Internationella fören. för invandrarkvinnor
21:30-21:45	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Höskolans Studentkår	Radio Södermal m	Radio Klara	Radio Klara
21:45-22:00	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara
22:00-22:15	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara
22:15-22:30	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara	Radio Klara
22:30-22:45	Radio Charisma	Radio Rörstrand	Radio Södermal m	Frällingsarmén	Radio Klara	Radio Klara	Nya Dimensioner
22:45-23:00	Radio Charisma	Radio Rörstrand	Radio Södermal m	Frällingsarmén	Radio Klara	Radio Klara	Nya Dimensioner
23:00-23:15	Estniska Föreningen	Clemen z Club	Radio Maranata	Medicinska Föreningen	Radio Rörstrand	Radio Maranata	Nya Dimensioner x
23:15-23:30	Estniska Föreningen	Clemen z Club	Radio Maranata	Medicinska Föreningen	Radio Rörstrand	Radio Maranata	Nya Dimensioner x
23:30-23:45	TM-programmet (MIKI)	Radio Maranata	Radio Maranata	Radio Enok	Radio Rörstrand	Radio Maranata	Nya Dimensioner x
23:45-24:00	TM-programmet (MIKI)	Radio Maranata	Radio Maranata	Radio Enok	Stockholms Ljudarkiv	Radio Maranata	Nya Dimensioner x
00:00-00:00	(nattsändning)	Radio Krishna	Samkristen Närradio/ Kyrkradion x	Radio Konsum x	Stockholms Ljudarkiv	Radio Maranata	Nya Dimensioner x

x) tillfälligt sändning

Veckoprogram för Umeå vecka 39/79

TIDER	HÄNDAG	TISDAG	ONSDAG	TORSdag	FREDAG	LÖRDAG	SÖNDAG
18:00-18:15	Konsum	Föreningar i samverkan x)	Föreningar i samverkan x)				
18:15-18:30	Umeå Lokala Samorganisation 178	Moderata Samlingspartiet Umeå	Köpmannaföreningen	SBU	Svenska Scoutförbundet Folkpartiet		
18:30-18:45	Filadelfiaförsamlingen	Landsförsamling		Filadelfiaförsamlingen			
18:45-19:00	Filadelfiaförsamlingen			Filadelfiaförsamlingen EFS			
19:00-19:15	Svenska Företagares Riksförbund	Handikappföreningarnas Centralorganisation		Strombäckskolan RIA/Öppen gemenskap Umeåkorpen			
19:15-19:30							
19:30-19:45							
19:45-20:00							
20:00-20:15							
20:15-20:30							
20:30-20:45							
20:45-21:00							
21:00-21:15							
21:15-21:30							
21:30-21:45			Umeå Studentkår				
21:45-22:00							
22:00-22:15							
22:15-22:30							
22:30-22:45							
22:45-23:00							
23:00-23:15							
23:15-23:30							
23:30-23:45							
23:45-24:00							
00:00-06:00							
(nattsändning)							

x) Föreningar i samverkan: Chilekommittén, Kvinnor och Arbete i Västerbotten, Umeå Afrika-grupp, Filmstudion, Bah'ei

Veckoprogram för Umeå vecka 39/80

TIDER	MÅNDAG	TISDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LÖRDAG	SÖNDAG
12:00-12:15							
12:15-12:30						Evangeliiska Foster- landsstiftelsen	
12:30-12:45						Evangeliiska Foster- landsstiftelsen	
12:45-13:00							Radio Maranata
13:00-13:15							Radio Maranata
13:15-13:30							Radio Maranata
13:30-13:45							Radio Maranata
13:45-14:00							
14:00-14:15							
14:15-14:30							
14:30-14:45							
14:45-15:00							
15:00-15:15							
15:15-15:30							
15:30-15:45							
15:45-16:00							
16:00-16:15							
16:15-16:30							
16:30-16:45							
16:45-17:00							
17:00-17:15							
17:15-17:30							
17:30-17:45							
17:45-18:00							

Umeå kommun, Umeå kommun, Umeå kommun

Veckoprogram för Umeå vecka 39/80

TIDER	MÅNDAG	TISSDAG	ONSDAG	TORS DAG	FREDAG	LÖRDAG	SÖNDAG
18:00-18:15							
18:15-18:30	Umeå Nykterhetsvänners Centralorganisation	Moderata Samlingspartiet	Handikappföreningarnas Centralorganisation x)	Konsum	Folkpartiet		Korskyrkan xx)
18:30-18:45	Filadelfiaförsamlingen	Umeå Landsförsamling	Hedlundskyrkan/ Korskyrkan	Filadelfiaförsamlingen	Tegs Församling		Korskyrkan xx)
18:45-19:00	Filadelfiaförsamlingen		Korskyrkan				Korskyrkan xx)
19:00-19:15	Sveriges Företagares Riksförbund	Öppen tid - Umeå Närradioförening	Köpmannaföreningen	Strömböcks Folkhögskola	Tegs församling		Korskyrkan xx)
19:15-19:30	Sveriges Företagares Riksförbund			Öppen gemenskap	Öppen tid - Umeå Närradioförening		Korskyrkan xx)
19:30-19:45		Radio Maranata (tillfälligt vecka 39)		Evangeliska Fosterlandsstiftelsen			
19:45-20:00		Radio Maranata (tillfälligt vecka 39)		Evangeliska Fosterlandsstiftelsen			
20:00-20:15	Radio Maranata			Radio Maranata			
20:15-20:30	Radio Maranata			Radio Maranata			
20:30-20:45	Radio Maranata			Radio Maranata			
20:45-21:00	Radio Maranata			Radio Maranata			
21:00-21:15		Radio Maranata (tillfälligt vecka 39)					
21:15-21:30		Radio Maranata (tillfälligt vecka 39)					
21:30-21:45		Radio Maranata (tillfälligt vecka 39)					
21:45-22:00		Radio Maranata (tillfälligt vecka 39)					
22:00-22:15							
22:15-22:30							
22:30-22:45			Evangeliska Fosterlandsstiftelsen				
22:45-23:00			Evangeliska Fosterlandsstiftelsen				
23:00-23:15							
23:15-23:30							
23:30-23:45							
23:45-24:00							
00:00-00:00							
(nattsändning)						Elimförsamlingen	
						00:00-01:30	
						(tillfälligt ve 39)	

x) enligt rullande schema; övriga veckor sänder Chilekommittén resp Umeå Bahai'er

xx) enligt rullande schema; övriga veckor sänder i tur och ordning: Filadelfia, Umeå Landsförsamling, Hedlundskyrkan, Tegs församling.

Veckoprogram för Öckerö vecka 39/79

TIDER	MÅNDAG	TISDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LÖRDAG	SÖNDAG
06:00-06:15							
06:15-06:30							
06:30-06:45							
06:45-07:00							
07:00-07:15							
07:15-07:30							
07:30-07:45							
07:45-08:00							
08:00-08:15							
08:15-08:30							
08:30-08:45							
08:45-09:00							
09:00-09:15							
09:15-09:30							
09:30-09:45							
09:45-10:00							
10:00-10:15						Öckerö Närradio	
10:15-10:30						Öckerö Närradio	
10:30-10:45						Öckerö Närradio	
10:45-11:00						Öckerö Närradio	
11:00-11:15						Öckerö A-radio	
11:15-11:30							
11:30-11:45							
11:45-12:00							

Veckoprogram för Öckerö vecka 39/79

TIDER	MÅNDAG	TISSDAG	ONSDAG	TORS DAG	FREDAG	LÖRDAG	SÖNDAG
18:00-18:15				Öckerö Närradio			
18:15-18:30				Öckerö Närradio			
18:30-18:45				Öckerö Närradio			
18:45-19:00				Öckerö Närradio			
19:00-19:15				Öckerö A-radio			
19:15-19:30							
19:30-19:45							
19:45-20:00							
20:00-20:15							
20:15-20:30							
20:30-20:45							
20:45-21:00							
21:00-21:15							
21:15-21:30							
21:30-21:45							
21:45-22:00							
22:00-22:15							
22:15-22:30							
22:30-22:45							
22:45-23:00							
23:00-23:15							
23:15-23:30							
23:30-23:45							
23:45-24:00							
00:00-00:00							
(nattsändning)							

Veckoprogram för Öckerö vecka 39/80

TIDER	MÅNDAG	TISDAG	ONSDAG	TORS DAG	FREDAG	LÖRDAG	SUNDAG
18:00-18:15							
18:15-18:30				Öckerö Nörradio	Öckerö Nörradio		
18:30-18:45				Öckerö Nörradio	Öckerö Nörradio		
18:45-19:00				Öckerö Nörradio	Öckerö Nörradio		
19:00-19:15				Öckerö A-radio			
19:15-19:30				Öckerö A-radio			
19:30-19:45				Öckerö A-radio			
19:45-20:00				Öckerö A-radio			
20:00-20:15							
20:15-20:30							
20:30-20:45							
20:45-21:00							
21:00-21:15							
21:15-21:30							
21:30-21:45							
21:45-22:00							
22:00-22:15							
22:15-22:30							
22:30-22:45							
22:45-23:00							
23:00-23:15							
23:15-23:30							
23:30-23:45							
23:45-24:00							
30:00-36:00							
(nattsändning)							

10

LICENSTIA!
 Berättigar till obe-
 gränsat lyssnande
 på Radio Klara
 Kvällar: 21.30
 Mornar: 07.00
 lörd-sönd 08.30

Bilaga 4 Närradions program 10–16 mars 1980 i Stockholms innerstad, Umeå och Öckerö

Exempel på programinnehåll på en stor, en medelstor och en liten försöksort

Programtablåerna har sammanställts av närradiokommittén, sedan de sändande samslutningarna beretts möjlighet att göra programbeskrivningar.

Stockholms innerstad

Måndag 10 mars 1980

00.00–06.00	<i>Stockholms Närradioförening</i>
06.30–06.45	<i>Radio Rörstrand</i>
07.00	<i>Radio Klara.</i> Stockholm 80. Intervjuer om stadens framtid. Nyhetskommentarer. Värnpliktsdagen i Örebro.
08.00	<i>Narconon.</i> Information om Narconons verksamhet – ett alternativ till missbruk av droger.
08.30–08.45	<i>Adventkyrkan.</i> Att lifta – en annorlunda hobby.
09.30–10.00	<i>Estniska Föreningen.</i> Sammandrag av veckans nyheter från Sverige, Estland och övriga världen. Presentation av estniska föreningarnas verksamhet denna vecka. Estnisk teaterverksamhet.
10.30	<i>Radio Rörstrand</i>
11.00	<i>Arabisk Närradio.</i> Koranläsning. Religiös folkmusik. Poesi och arabisk litteratur.
11.45	<i>Samkristen Närradio</i>
12.00	<i>Svenska Företagares Riksförbund.</i> Den regionala konsekvensutredningen. "Om vi avvecklar kärnkraften".
12.30–13.00	<i>Radio Italia,</i> Skandaler i Italien. Frivillig militärtjänstgöring. Folkomröstningen i Sverige. Sportnyheter.
13.15	<i>SAMS Närradioförening.</i> Veckans program på Stadsteatern. Jazz-program med Bertil Mollberger. Två inslag i "aktiveraren" Malfred.
14.15–15.00	<i>Stockholms Närradioförening</i>
15.45	<i>Radio Baptist</i>

- 16.00 *Radio M-Motor*. Meddelanden om klubbens verksamhet. Volvo VCC – Volvos framtidsbil. Att gå på restaurang i USA. Rapport om Philips nya bilradio. Trafikolyckor och vägarbeten. USA, Fort Lauderdale.
- 18.00 *Svenska Företagares Riksförbund*. Den regionala konsekvensutredningen "Om vi avvecklar kärnkraften".
- 18.30 *Samkristen närradio*.
- 19.00 *Stockholmspegeln (c)* Varmvatten från solfångare i Nacka.
- 19.15 *Vuxenskolan*. Stockholms Musikpedagogiska Institut, SMI, 20-årsjubileum.
- 19.30 *Adventkyrkan*. Samtal med Jesus Carreras – invandrare från Spanien.
- 19.45 *Danshögskolans elevkår*. Om koreografiutbildning.
- 20.00 *Nycterhetsrörelsens samorganisation*. Meddelanden. Skottårsfest på Blå Bandet. Pjäsen "Knark" med Gotlandsteatern.
- 21.00 *Immigrantinstitutet/Polska*. Vad betyder närradion för polska och kurdiska minoriteter? Ekonomisk kris i Sverige? Bokrecension.
- 21.30 *Radio Klara*. Rock för jobb – satiriskt ungdomsprogram.
- 22.30 *Radio Charisma*.
- 23.00 *Estniska föreningen*. Nyheter med tyngdpunkt på Estland. Kyrkans situation i Estland.
- 23.30–24.00 *MIKI/TM-programmet*. Intervju: Delegation världsregeringen.

Tisdag 11 mars 1980

- 00.00–06.00 *Stockholms Närradioförening*
- 06.30 *Radio Rörstrand*
- 06.45 *KDS*. Reportage från KDS distriktsstämma. Pålysning inför folkomröstningen. Repris kl 19.15–19.30.
- 07.00 *Radio Klara*. Tidningskommentarer. Reportage om Filmstaden. Lyrikläsning. Anslagstavlan.
- 08.00 *Religiöst forum*. Kåseri
- 08.30–08.45 *Radio Maranata*
- 09.00 *Opinionspartiet*
- 09.45 *Afasiföreningen*. Att få afasi. Hur reagerar man? Information om föreningens verksamhet.
- 10.00 *Frälsningsarmén*. Andakt med sång och musik.
- 10.30 *Radio Rörstrand*
- 11.00 *Arabisk Närradio*. Koranläsning. Lagar i Sverige. Kvinnofrågor i Sverige.
- 11.45–12.00 *Radio Baptist*.

- 12.45 *Estniska föreningen.* Linje 1, 2 och 3 kommer till tals på estniska.
- 13.15 *SAMS Närradioförening*
- 14.15–15.00 *Stockholms Närradioförening*
- 16.00 *Radio Moderat*
- 16.30 *Radio SUS.* Nyheter från SSIF, studenternas idrottsförening. AV-konferensen i Uppsala. Kårföreningen Ekonomerna. Nytt från studentkåren. Bluesmusik.
- 18.30 *Samkristen närradio*
- 19.00 *Radio Moderat.* Landstingsrådet Stig Rindborg, sjukvårdsdirektör Tord Bergstedt om förändringar på Serafimerlasaretet.
- 19.15 *KDS.* Repris från kl 06.45.
- 19.30 *Radio Rörstrand*
- 20.00 *SMU i Immanuelskyrkan.* Föreningens studieverksamhet presenteras. Vad händer i Immanuelskyrkan en onsdagskväll?
- 20.30 *Radio Maranata*
- 21.00 *Mälardalens Radiosällskap.* Radio på Cypern.
- 21.30 *Radio Klara.* Presskonferens om lågstrålning. Energioperan. Intervju med Lennart Bodström. Förslag till ny engelsk arbetsmarknadslag presenteras. Anslagstavlan.
- 22.30 *Radio Rörstrand*
- 23.00 *Högerteknologerna.* Information till medlemmarna (ingen sändning p. g. a. tekniskt fel)
- 23.30–24.00 *Nyhumanisterna.*

Onsdag 12 mars 1980

- 00.00–06.00 *Stockholms Närradioförening*
- 06.30 *Radio Rörstrand*
- 06.45 *Nyhumanisterna*
- 07.00 *Radio Klara.* Nyhetskommentarer. Linje 2, Lennart Bodström intervjuas. Dario Fo i Sverige. Anslagstavlan.
- 08.00 *Djurgårdens IF.* Analys av helgens matcher. Inför nästa match. Snack med spelare och tränare. Presentation av DIF:s breddidrott.
- 08.30 *Adventkyrkan.* Förebyggande tandhälsovård. Musik.
- 08.45 *Radio Baptist.*
- 09.30–09.45 *Isländska föreningen.* Barnprogram. Isländska dikter och isländska barnskivor.
- 10.30 *Radio Rörstrand*
- 11.00 *Arabisk Närradio.* Koranföreläsning. Varför vetenskapliga program? Barnprogram. Programinformation.

11.45	<i>Frälsningsarmén.</i> Kårernas offentliga mötesverksamhet presenteras.
12.00	<i>Isländska föreningen.</i>
12.15	<i>Invandrarkvinnorna (IFFI).</i> Information om folkomröstningen på svenska, spanska och grekiska.
13.15	<i>SAMS Närradioförening</i>
14.15–15.00	<i>Stockholms Närradioförening</i>
15.15	<i>Djurgårdens IF.</i> Repris av morgonens program
15.45	<i>Rosa Honung.</i> Genetiskt forskningsprojekt i Kalifornien. Satirisk, fingerad intervju om det kaliforniska projektet. Musik.
16.30	<i>Nyhumanisterna</i>
16.45	<i>Radio Baptist</i>
17.00	<i>Radio Rörstrand</i>
17.30	<i>Kommunistisk ungdom.</i> Gösta Bohman och kärnkraften. Inför melodifestivalen.
18.00	<i>Radio Liberal Student.</i> Intervju med Ulo Ignats från Östeuropeiska solidaritetskommittén. "Varför skall Sverige bojkotta OS i Moskva?" Föreningsinformation.
18.30	<i>Samkristen närradio.</i>
19.00	<i>Radio Liberal (fp).</i> Intervju med Hans Blix, linje 2.
19.30	<i>Utländska konstnärer.</i> Intervju med den svensk-amerikanske tonsättaren William Runström om operan "Fadern".
20.00	<i>Nya Dimensioner.</i> Presentation av Föreningen för experimentell psykobiofysiks aktiviteter.
20.30	<i>Narconon</i>
21.00	<i>Osqradion</i> (inställd p. g. a. tekniskt fel)
21.30	<i>Radio Klara.</i> Pjäs: Röster från Harrisburg. Arne Kaiser om Linje 3:s avvecklingsalternativ. Gun Wällgren, Dramaten "I sista minuten".
22.30	<i>Radio Södermalm</i>
23.00–24.00	<i>Radio Maranata</i>

Torsdag 13 mars 1980

00.00–06.00	<i>Stockholms Närradioförening</i>
06.30	<i>Radio Rörstrand</i>
06.45	<i>Radio Konsum.</i> Barnsäkerhet i Tyresö kommun. En utställning på Domus i Tyresö presenteras.
07.00	<i>Radio Klara.</i> Intervju: Eva Moberg. Föräldrasamverkan på dagis. Nyhetskommentarer. Ett reportage om kärnkraft.
08.00	<i>Narconon</i>
08.30	<i>Radio Maranata</i>

- 08.45–09.15 *MIKI/TM-programmet*. Från världsfredsbanketten i Stads-
huset 19/3 1980. Minskade de negativa tendenserna? Ny-
heter i upplysningens tidsålder.
- 09.30 *Isländska föreningen*. Barnprogram. Samtal om isländska
dikter.
- 09.45–10.00 *Radio Konsum*. Repris från 06.45.
- 10.30 *Radio Rörstrand*
- 11.00 *Arabisk Närradio*. Koranläsning. Programinformation. His-
torisk serie.
- 11.45 *SMU i Immanuelskyrkan*. Lunchandakt av ungdomspastor
Jan Eirestål.
- 12.00–13.00 *Radio Baptist*
- 13.15 *SAMS Närradioförening*
- 14.15–15.00 *Stockholms Närradioförening*. Ungdom på Bandhagens
Gymnasium talar om SBC:s och NSO:s närradioprogram.
- 15.15 *Estniska föreningen*. Musikverksamhet bland estniska ung-
domar i Sverige.
- 15.45 *Rosa Honung*. Tungrock non stop.
- 16.30 *Linje Grön* (Stockholms Centerungdom). Bevara Långhol-
men. Folkkampanjen Nej till Kärnkrafts förslag till alter-
nativa energiplaner i Stockholm. Aktiviteter i samband med
folkomröstningen.
- 17.00 *Småhusägarna*. Fastighetstaxeringen 1981. Information om
riksdagsbeslut, småhusägarnas yttrande m. m.
- 17.15 *Samhällsvetarna (s)*
- 17.30 *Radio VPK*
- 17.45 *Fritidsfiskarna*. Skytteholmslägret – ungdomsfiskeläger. Pre-
sentation av ny distriktsstyrelseledamot. Reportage från
Stockholmsmästerskapet i pimpelfiske. Inbjudan till fiske-
träff.
- 18.15 *Hyresgästföreningen*. Hyresgästföreningens kulturverksam-
het. Kulturella samarrangemang mellan folkrörelserna. Pre-
sentation av ett samarrangemang med HSB för pensionärer,
"museironden". Frågor kring hyreslagen, saneringar.
- 18.30 *Samkristen närradio*.
- 19.00 *Radio A*, Socialdemokratiska samhällsvetarföreningen. Ing-
en sändning.
- 19.30 *Gay Radio*. Om kvinnodagen. Information om homosexu-
ella frigörelseveckan 1980. Klubbaktiviteter presenteras.
- 20.30 *Radio Maranata*
- 21.00 *Osqradian*. Direktintervju med jourhavande student. Infor-
mation om aktiviteter på Teknis.
- 21.30 *Radio Klara*. Från rättegången mot "gathörnsmålarerna". Per-
sonalproblem på socialförvaltningen. Framtiden i våra hän-
ders årsmöte i Örebro. Samarbete mellan Fria Proteatern
och Dramaten. Intervju med Dario Fo och Franca Rame.
Anslagstavlan.

- 22.30 *Frälsningsarmén*. Repris från onsdagen om FA:s offentliga verksamhet.
- 23.00 *Medicinska föreningen*. Information om föreningens programutskotts arrangemang. Information om föreningens tidning och idrottsaktiviteter.
- 23.30–24.00 *Radio Enok*. Blankröstning i kärnkraftsfrågan. Intern kärinformation.

Fredag 14 mars 1980

- 00.00–06.00 *Stockholms Närradioförening*
- 06.30 *Korpnytt*. Inför helgens korpmästerskap i simning. Badminton i Korpens regi.
- 06.45 *Hyresgästföreningen*
- 07.00 *Radio Klara*. Korsmålningsträttegången. Socialförvaltningens personalpolitik. Tidningskommentarer. Fria Pro och Dramaten. Reportage om Skogsnäskollektivet. Anslagstavlan.
- 08.00 *Radio Italia*. Intervju med Dario Fo. Bitar ur Franca Rames teaterföreläsning i Stockholm. Sportnyheter.
- 08.30 *Radio Krishna*. "Hur samhället manipuleras med massmedia", advokat Lennart Hähne.
- 09.00 *Moderat Ungdom*. Från en MUF-utflykt till Roslagen. Hur man gör närradioprogram. MUF:s distriktsstämma.
- 09.30–09.45 *Isländska föreningen*. Barnprogram. Att vara islänning i Sverige.
- 10.30 *Radio Rörstrand*
- 11.00 *Arabisk Närradio*. Koranläsning, "önskeskivan".
- 11.45–12.00 *Adventkyrkan*. Klaverkonsert av Mozart. Jan Zwemer talar om konst, om att läsa bibeln och om olästa biblar. Annonsering av veckoslutets möten.
- 13.00 *Korpnytt*. Repris från kl 06.30
- 13.15 *SAMS Närradioförening*
- 14.15–15.00 *Stockholms Närradioförening*. Repris av torsdagens program.
- 15.15 *Ljudmixarna*
- 16.30 *Moderat Ungdom*
- 17.00 *Frälsningsarmén*. Bibelstudium program/uppenbarelsebocken.
- 17.30 *Immigrantinstitutet*
- 18.00 *Kyrkradion*
- 18.30 *Samkristen närradio*
- 19.00 *Radio VPK*
- 19.15 *Kommunistisk Ungdom*
- 19.30 *Isländska föreningen*

- 20.00 *Adventkyrkan*. Samtal mellan Ingvar Claesson och Siw Molin om vänlighet mellan människor och hur vi behöver varandra.
- 20.30 *Radio Maranata*
- 21.00 *Småhusägarna*. Fastighetstaxeringarna 1981. Riksdagsbeslut, småhusägarnas yttranden m. m. (repris från torsdagen)
- 21.15 *Pleiderna*
- 21.30 *Radio Klara*. Väck Väck Barsebäck. Ett radiospel om nedläggningen 23 mars 1990. Tage Danielsson läser ur "Tankar om Kärnkraft". Stockholmspartiets syn på kommunens femårsplan. Anslagstavlan.
- 23.30 *Äso Discotekniker*. Lyssnarnas egna tio-i-topp skivor producerat av föreningsmedlem. Presentation av föreningens för-måner.

Lördag 15 mars 1980

- 00.00–06.00 *Stockholms Närradioförening*
- 07.30 *Radio Moderat*
- 08.00 *Kulturimpuls*
- 08.30 *Radio Klara*. Väck Väck Barsebäck, Tage Danielsson läser "Tankar om kärnkraft". Anslagstavlan. Personalomsättningen på barnstugor. Stödkommitté för Mullvaden. Gun Wällgren läser sin monolog "Danderydsettan".
- 09.30 *Radio Moderat*. Information för linje 1. Musik.
- 09.45 *Radio A*. Inför folkomröstningen
- 10.15 *SAMS Närradioförening*
- 11.00 *Arabisk Närradio*. Direktsändning. Skivönskningar m. m. på telefon.
- 11.45 *Radio Rörstrand*
- 12.00 *Lusitania/portugisiska*
- 13.00 *Radio M-Motor*. Regeringen och barns trafiksäkerhet. Presentation av dels Philips bilradio, dels årets bil Saab Lancia. Trafikolyckor och vägarbeten. Prisutvecklingen på bensin. Medlemsinformation och referat från klubbens årsmöte. Björn Skifs om antirökning. Motormässa i Malmö m. m. från Malmö närradio. Fiats nya sportbil presenteras. Riksradios ljudteknikerförening. Jämförelse mellan inspelningssteknik förr och nu. HiFi-mässor under 60-talet. Pick-uppers förr och nu. Musikunderhållning.
- 16.00 *Radio Rörstrand*
- 16.30 *Radio SUS*. "Intervju med gruppen Hanson Wolf United". Nyheter från studentkåren.
- 18.30 *Radio Baptist*
- 19.00 *Stockholms Populärmusikförening*. Musikprogram. Medlemsinformation.

- 19.30 *Ljudmixarna*
- 20.30 *Åsö Discotekniker*
- 21.00 *Radio Södermalm/spanska*
- 21.30 *Radio Klara*. Reportage från dagens kärnkraftsdemonstration. Nyhetskommentarer. Inför Alternativ Stads jubileumsprojekt med anledning av Stockholmsutställningen 1930. Uruguaykommitténs musikgala. Anslagstavlan.
- 22.30 *Radio Maranata*
- 23.00 *LSF 88 (Liberala Studentföreningen)*. Pop och disco varvat med information om föreningens verksamhet. Nyheter. Telefonsamtal om studentaktiviteter.

Söndag 16 mars 1980

- 00.00–06.00 *Stockholms Närradioförening. Radio SUS*. Reportage och intervjuer med folk ute på stan. Nyheter från studentkåren. Musik.
- 08.00 *MIKI/TM-Programmet*.
- 08.30 *Radio Klara*. Författarnas nya bokhandel. Reportage om Forsmarks kärnkraftverk. Kommentar till Mullvadsträtgångarna. Anslagstavlan.
- 09.30 *Vuxenskolan*. Stockholms Musikpedagogiska Institut, SMI:s 20-årsjubileum.
- 09.45 *Stockholmspegeln (c)*. Varmvatten från solfångare i Nacka.
- 10.00 *Djurgårdens IF*
- 11.00 *Samkristen närradio*. Predikan från Adventkyrkan av musikprofessor Herbert Blomstedt.
- 12.15 *Invandrarkvinnorna (IFFI)*. Inför folkomröstningen. Information på svenska, turkiska och kurdiska.
- 13.00 *Radio Liberal (fp)*. Äldreomsorg i kommunen.
- 13.30 *Radio Liberal (fpu)*. Om könsroller.
- 14.00 *Ljudmixarna*
- 16.00 *Osqradion*. Inför nästa veckas kärnkraftsdebatt på Tekniska Högskolan. Inför onsdagens kårafton.
- 17.00 *Nykterhetsrörelsens samorganisation*. Kort om pjäsen "Knark". Tollare folkhögskola, en presentation.
- 18.00 *Lusitania/portugisiska*. Inför folkomröstningen. Linje 2 & 3 presenterar sig. Portugisisk musik. Information om föreningsaktiviteter.
- 19.00 *Religiöst forum*
- 19.30 *Gay Radio*. Holland som semesterland. Reportage från Gay Chico "cocobana". Rapport från stormöte inför homosexuella frigörelseveckan.
- 20.30 *Invandrarkvinnorna (IFFI)*. Inför omröstningen. Information på svenska, grekiska och serbokratiska.

- 21.30 *Radio Klara*. Ett reportage kring energioperan på Sergels Torg. Intervju med Jan Wiklund i Stockholm 80-serien. Anslagstavlan
- 22.00 *Nya Dimensioner*. Renate Nordin intervjuas om sina tidigare liv, bl. a. i Polen, där hon dog i koncentrationsläger.
- 22.30 *Radio Baptist*
- 23.30–24.00 *Radio Enok*. Musikprogram. Kårinformation.

Umeå

Måndag 10 mars 1980

- 09.30 *Kristna halvtimmen*. Repris från fredagens program
- 10.00 Sändningsuppehåll
- 18.15 *Umeå nykterhetsvänner*
- 18.30 *Filadelfia*. Kvällshalvtimmen. Välkomstintervju med Roland Nilsson.
- 19.00 *Svenska Företagares Riksförbund, lokalavdelningen*. Konsumentskyddet och marknadsföringslagen. Vilka effekter får en fortsatt lagstiftning för konsumenterna och producenterna? Hur ser det ut på detta område i Finland? Hur blir det att arbeta som försäljare i Lycksele om förslaget till ny hemförsäljningslag går igenom?
- 19.30 Slut på dagens sändningar

Tisdag 11 mars

- 07.00 *Pingstkyrkan*. Morgonandakt. Repris kl 08.00.
- 07.20 *Pingstkyrkan*. 10 minuters barnprogram. Repris 08.20.
- 09.30 *Kristna halvtimmen*. Repris av Filadelfias kvällshalvtimme från måndagen.
- 10.00 Sändningsuppehåll
- 18.15 *Moderaterna*. Linje 1, Energi för Sverige. Intervjuer med T G Wickbom och Tor Ragnar Gerholm.
- 18.30 *Umeå Landsförsamling*. Kyrkliga nyheter. Intervju med f. d. missionärer. Avslutande andakt.
- 18.45 *EFS*. Vad kan vi lära av invandrarna?
- 19.00 Slut på dagens sändningar

Onsdag 12 mars

- 07.00 *Pingstkyrkan*. Morgonandakt. Repris kl 08.00
- 07.20 *Kristna halvtimmen*. Repris av EFS program från tisdagen.
- 18.15 *Chilekommittén*. Utsugningen av Jariland i nordöstra Brasilien. Samarbetet mellan amerikanskt kapital och den brasilianska diktaturen. Den amerikanska miljardären Daniel Ludwigs roll.

- 19.00 *Korskyrkan/Elimförsamlingen*. Padtor G Sameland intervjuas för baptistförsamlingens mötesserie.
- 21.30 *Radio Universum* (Umeå Studentkår). Vertex-nytt, reportage från studentkårens fullmäktige. Möte om forskarutbildningen. AU-utredningen presenteras. Presentation om programverksamheten på Universum.
- 22.30 *EFS*. Aktuell kristen musik. Ett ungdomsprogram.
- 23.00 Slut på dagens sändningar

Torsdag 13 mars

- 07.00 *Pingstkyrkan*. Morgonandakt. Repris kl 08.00.
- 07.20 *Pingstkyrkan*. 10 minuters barnprogram. Repris 08.20.
- 09.30 *Kristna halvtimmen*. Repris av Umeå Landsförsamlings program från tisdag 18.30.
- 18.15 *Konsum*. Återbäringen 1979 och andra uppgifter från föreningens verksamhet 1979. Välkomna till distriktsstämorna. Veckans matrecept.
- 18.30 *Pingstkyrkan* (Filadelfia). Bibelföredrag av R Nelson.
- 19.00 *Strömbäcks folkhögskola*. Direktsänt samtal om "Kyrkan och massmedierna". Samtalet sker mellan deltagare i en kurs på skolan.
- 19.15 *EFS*. Repris av aktuell kristen musik från onsdagen.
- 19.45 Slut på dagens sändningar.

Fredag 14 mars

- 07.00 *Pingstkyrkan*. Morgonandakt. Repris 08.00.
- 07.20 Tio minuters *barnprogram från Pingstkyrkan*. Repris 08.20.
- 09.30 *Kristna halvtimmen*. Repris av Pingstkyrkans program från den 13/3.
- 18.15 *Folkpartiet*. Reportage om den öppna förskolan i Umeå. Intervju med den politiker som motionerar om öppen förskola.
- 18.30 *Tegs församling*. Cembaloafton från Tegs kyrka.
- 19.00 *Umeå närradioförening*.

Söndag 15 mars

- 18.00 Kvällsgudstjänst från *Pingstkyrkan*. Direktsändning.

Öckerö*Torsdag 13 mars 1980*

- 17.45 *Öckerömoderaterna*. Musikprogram. (Repris lördag 15/3 kl 09.45.)

- 18.00 *Öckerö Närradio*. Veckans förening, Presentation av Öckerö missionsförsamling. Avsnitt ur minimusikalen "Planeten Jordan får besök". Om skolmaten och fläkten i slöjdsalen. Samtal med pendlare i färjeköen. Badminton på Björkö och ny fritidsgård på Björkö. Föreningsannonser. (Repris lördag 15/3 kl 10.00.)
- 19.00 *Öckerö A-Radio*. Om primärsjukvård och sjukvårdsorganisationen i kommunerna. Musik av Evert Taube anno 1928. Kort appell inför folkomröstningen i kärnkraftsfrågan. (Repris lördag 15 mars kl 11.00–12.00.)

Lördag 15 mars

- 09.45 *Repriser av torsdagens program.*

Bilaga 5 Nattsändningar

Maj 1980

Stockholm

- 1/5 M-klubben
- 2/5 Maranata
- 3/5 Adolf Fredriks Musikgymnasium
- 4/5 Moderata Ungdomsförbundet
- 7/5 Maranata
- 8/5 M-klubben
- 11/5 Radio SUS
- 12/5 Clemenz Club
- 15/5 Sams Närradio
- 16/5 Nya Dimensioner
- 17/5 Radio Liberal
- 18/5 Mälardalens Radiosällskap
- 19/5 Maranata
- 22/5 Moderata Ungdomsförbundet
- 23/5 Clemenz Club
- 24/5 Stockholms Populärmusikförening
- 25/5 Gay Radio
- 26/5 Nya Dimensioner
- 28/5 Motdrag
- 29/5 Arabisk Närradio
- 31/5 Sams Närradio

Järva

- 4/5 Rinkeby International
- 10/5 Spånga Populärmusikförening
- 11/5 Rinkeby International
- 17/5 Rinkeby International
- 18/5 Spånga Populärmusikförening
- 24/5 Spånga Populärmusikförening
- 25/5 Rinkeby International
- 31/5 Spånga Populärmusikförening

Eskilstuna

- 1/5 Folkpartiet

Malmö

- 25/5 Pingstförsamlingen Elim

November 1980

Stockholm

- 1/11 Nya Dimensioner
- 2/11 Liberala studentföreningen
- 3/11 Radio SUS
- 4/11 Liberala studentföreningen
- 5/11 Elevförbundet
- 6/11 Radio Baptist
- 7/11 Liberala studentföreningen
- 8/11 Unga forskare
- 9/11 Ljudmixarna
- 10/11 Radio SUS
- 11/11 Socialdemokratiska studentradion
- 12/11 Liberala studentföreningen
- 13/11 Betlehemskyrkan
- 14/11 Stockholms Ljudarkiv
- 15/11 Osqradion
- 16/11 SAMS närradio
- 17/11 Stockholms Ljudarkiv
- 18/11 Guds Bönehus
- 19/11 NKIF, nattarbetarnas kultur- och idrottsförening
- 20/11 Kyrkradion
- 21/11 Radio Krishna
- 22/11 Moderaterna
- 23/11 Ljudmixarna
- 26/11 Stockholms Ljudarkiv
- 27/11 Radio Baptist
- 28/11 Radio Krishna
- 29/11 SAMS närradio
- 30/11 FMAK, föreningen för modern alternativ kultur.

Järva

- 1/11 Spånga Populärmusikförening
- 2/11 FMAK
- 8/11 Blackebergs Gymnasium/Maphya
- 9/11 FMAK
- 15/11 Spånga Populärmusikförening
- 16/11 FMAK
- 22/11 Spånga Populärmusikförening
- 23/11 Ljudmixarna
- 29/11 Spånga Populärmusikförening
- 30/11 Ljudmixarna

Göteborg

- 9/11 Göteborgs adventistförsamling

Umeå

- 8/11 Elimförsamlingen
- 15/11 Elimförsamlingen
- 22/11 Elimförsamlingen
- 29/11 Elimförsamlingen

Bilaga 6 Grammfonbolagens relationer till närradiosändande sammanslutningar

Rapport 1980-09-18, utarbetad på närradiokommitténs uppdrag av hovrättsfiskal Stefan Rubenson

Inledning

Syftet med föreliggande rapport har varit att genom intervjuer utreda eventuellt samröre och övriga kontakter som förevarit mellan grammofonbolagen och de närradioföreningar i Stockholm som spelar mycket musik i sina sändningar. Företrädare för grammofonbolagen EMI, CBS, Electra, Polygram, Sonet, WEA-Metronome och Polar har intervjuats. De är samtliga medlemmar i IFPI (International Federation of Producers of Phonograms and Videograms) och deras totala marknadsandel i Sverige under år 1979 var ca 85 % (enligt Veckans Affärer, nr 41 1979). Vad beträffar de i rapporten angivna närradioföreningarna har de begränsats till att avse Radio M (Motor), Ljudmixarna SBC och Radio SUS. Anledningen härtill är den, att vid intervjuer med företrädare för grammofonbolagen så var det i huvudsak till dessa föreningar och deras programverksamhet som flertalet bolag återkom. Jag har därför bedömt det som så, att ytterligare uppgifter av någon betydelse inte skulle framkomma genom intervjuer med fler föreningar än de här angivna.

Uppgifterna i rapporten är redovisade såsom de lämnats vid intervjuerna. Någon kontroll av riktigheten av de sålunda lämnade uppgifterna har inte skett och torde för övrigt svårligen kunna göras.

Sammanfattning

Grammfonbolagen

Grammfonbolagen har beträffande närradion och sin inställning till dess verksamhet lämnat i allt väsentligt samstämmiga uppgifter. Bolagen har likaså lämnat likartad information rörande de kontakter som hittills förekommit med sändande föreningar i Stockholm. Så t. ex. uppger samtliga grammofonbolag att i den mån bolaget har haft kontakt med någon närradioförening, som framställt önskemål om att erhålla grammofonskivor och/eller kassetter kostnadsfritt, har kontakten alltid skett efter initiativ från föreningens sida. Grammfonbolagen påstår sig inte i något fall ha kontaktat någon förening som spelar mycket musik för att på så sätt marknadsföra nytgiven musik. Skälen till denna avvaktande inställning som grammofonbolagen uppger sig ha till närradion som kanal för marknads-

I denna rapport används begreppet "närradioförening" som beteckning på enskilda sändande sammanslutningar.

föring av nytgiven musik är flera. Främst har framkommit att bolagens hittillsvarande inställning grundar sig på att närradion är en ny företeelse i Sverige och att den ännu inte funnit fast etablerade former och tillika är en försöksverksamhet. Vidare har bolagen förklarat sin inställning med det stora antalet sändande föreningar och att det därför är svårt att erhålla en överblick över verksamheten. Ytterligare har framkommit att sändningarnas begränsade räckvidd och kostnaderna för marknadsföring är omständigheter som gör att närradion för närvarande inte anses särskilt intressant att satsa på. Några av bolagen har även förklarat sin inställning med att så länge det är kostnadsfritt för föreningarna att sända musik saknar man intresse av att bolagets produkter framföres i närradiosändningar.

Bolagen har beträffande sin marknadsföring av nytgiven musik bl. a. uppgett att förutom informationsblad och övriga trycksaker av skilda slag som distribueras till återförsäljare och andra intressenter, så utsändes vid utgivning i allmänhet ett större antal grammofonskivor (100–200 stycken) till främst tidningar, Sveriges Radio och discjockeys. Enligt grammofonbolagen har därvid grammofonskivor sänts till närradioföreningar som framställt önskemål därom. Det har dock vid dessa tillfällen inte rört sig om mer än fem à sex skivor per månad som på detta sätt sänts från något av grammofonbolagen till närradioföreningar.

Oaktat den av grammofonbolagen redovisade inställningen till närradion har det, som ovan anförts, framkommit att i den mån föreningar varit i kontakt med grammofonbolagen och därvid framställt önskemål om att erhålla grammofonskivor kostnadsfritt, så har deras begäran åtminstone i viss mån tillgodosetts. Det förtjänar dock att i detta sammanhang framhållas, att enligt inhämtade uppgifter har det varit den enskilda närradioföreningen, som för ändamålet tagit kontakt med grammofonbolagen, och att det – förutom såvitt avser grammofonbolaget Polar – inte kan anses förekomma en fortlöpande distribution av nytgiven musik från bolagen till föreningarna.

Närradioföreningarna

Som ovan angivits är de i rapporten ingående närradioföreningarna Radio M (Motor), SCB Ljudmixarna och Radio SUS. Föreningarna har beträffande sitt musikutbud betonat att den musik som spelas huvudsakligen utgöres av grammofonskivor och kassetter som föreningen lånar från andra föreningar eller som enskilda aktiva medlemmar tillhandahåller. På grund av bristande ekonomiska resurser uppger föreningarna att skivinköp för föreningens räkning sker i mycket begränsad omfattning. Av de tre nämnda föreningarna är det enbart SBC Ljudmixarna som enligt uppgift disponerar medel till skivinköp. Föreningarna har angående sitt musikutbud även framhållit att såväl de som gör programmen som medlemmarna i övrigt är mycket intresserade av musik och att det bl. a. därför är viktigt vilken musik som spelas i programmen. Detta är, enligt föreningarna, en orsak till att t. ex. grammofonbolag inte skulle kunna påverka musikutbudet i föreningarnas program.

De angivna föreningarna har samtliga varit i kontakt med grammofonbolag för att på så sätt erhålla skivor gratis. De har i detta sammanhang samstämmigt uppgivit att grammofonbolagen vid den inledande kontakten ställt sig kallsinniga till föreningarnas begäran men att kontakterna med grammofonbolagen under hand har förbättrats. Ingen av föreningarna har blivit kontaktad av något av de i rapporten ingående bolagen för marknadsföring, utan de skivor föreningarna mottagit har sänts till dem efter det föreningen kontaktat respektive bolag och framställt sina önskemål. Radio M (Motor) uppger sig sålunda ha mottagit ca 100 grammofonskivor gratis, SBC Ljudmixarna ca 150 st och Radio SUS ca 30 st. "Om man tjuvar får man skivor", enligt vad SBC uppgivit. – Grammfonskivorna har inte varit förenade med några sändningsvillkor. Inte heller har bolagen begärt att få skivorna i retur efter sändning.

Föreningarna uppger sig inte ha något skivarkiv, utan grammofonskivorna förvaras i någon av medlemmarnas bostad. Som ovan nämnts samarbetar föreningarna bl. a. på så sätt att de lånar grammofonskivor av varandra. – Ingen av föreningarna säger sig spela in kassetter för försäljning eller bedriva annan form av ekonomisk verksamhet. I den mån närradiosändning skett från diskotek har inte föreningen erhållit ekonomisk ersättning från arrangören.

Kommentar till de redovisade uppgifterna

De i rapporten ingående föreningarna producerar program i vilka det spelas mycket musik. Enligt föreningarna är denna i huvudsak hämtad från grammofonskivor som enskilda medlemmar äger eller skivor som har lånats från andra föreningar och deras medlemmar. Föreningarna har inga eller begränsade medel till sitt förfogande att inköpa grammofonskivor/kassetter. För föreningar som spelar mycket musik bör det därför te sig attraktivt att erhålla skivor gratis.

Som framkommit har också de i rapporten ingående föreningarna kontaktat grammofonbolag för att därigenom framställa önskemål om skivor. Deras önskemål har tillgodosetts åtminstone i sådan mån att det kan hävdas att föreningarna mottagit ett inte obetydligt antal skivor. Grammfonbolagen har hittills intagit en avvaktande inställning till närradion. Främsta skälet härför torde vara att verksamheten är relativt nystartad och överblicken över de olika föreningarnas programverksamhet därför fortfarande är oklar. Bolagen har likväl försett föreningarna med ett varierande antal skivor.

Grammfonbolagen har som framgått etablerade rutiner för hur man – som ett led i marknadsföringen – distribuerar nyutgivna grammofonskivor till massmedieföretag. De enstaka skivor som på begäran levererats till närradioföreningar utgör i detta sammanhang ett jämförelsevis ringa antal. Om musikprogram av den typ som här är aktuell framdeles kommer att förekomma i närradion är det emellertid inte osannolikt att grammofonbolagens intresse kommer att öka. En konsekvens skulle då kunna bli att bolagen i sin marknadsföring avsätter resurser även för de föreningar som spelar mycket populärmusik och som i sina sändningar når en stor publik.

Hur en sådan utveckling skall kunna mötas är svårt att avgöra, men i de föreskrifter som reglerar – eller kommer att reglera – verksamheten bör en bestämmelse intagas som klarare än nuvarande 7 § andra stycket närradiolagen anger vilka regler som skall gälla för föreningarna.

Grammofonbolagen

EMI Svenska AB

EMI:s marknadsandel i Sverige är ca 19 % (enligt Veckans Affärer nr 41, 1979). Även andra grammofonbolag som Capitol och United Artist ingår i EMI Svenska AB. Bland bolagets artister märks bl. a. Pink Floyd och Bob Seger.

Bolaget utger ca 500 LP-skivor per år och därutöver singelskivor. Varje vecka utges ca 10–15 LP-skivor och därutöver ca 5 singelskivor. Bolaget ger ut ett "Nyhetsblad" som utkommer varje vecka. Där presenteras de nya skivorna. När en skiva som bolaget bedömer som särskilt intressant utges distribueras ett stort antal "gratis-skivor". När det gäller singlar rör det sig om ca 150 stycken och beträffande LP-skivor ca 50 stycken. Dessa sänds till bl. a. pressen, discjockeys och producenter vid Sveriges Radio.

Angående sina kontakter med närradion uppger bolaget att man under år 1979 blev kontaktad av Stockholmsföreningarna SUS, SBC, M-klubben och Åsö Discotekniker, vilka önskade grammofonskivor. De erhöll därvid ett antal skivor, företrädesvis svensk rockmusik, eftersom bolaget anser det angeläget att denna typ av svensk musik spelas i radion. Därefter har enstaka skivor skickats till M-klubben och SUS. Bolaget har avsiktligt underlåtit att sända skivor till närradioföreningar eftersom "det varit en massa tjafs om musikutbudet i närradion". – Att skivor, som discjockeys erhållit genom bolaget, också spelas i närradion, anser bolaget vara troligt.

Någon som helst påverkan från bolaget på de föreningar som erhållit skivor att också spela dem har inte förekommit.

CBS

CBS innehar även generalagenturen i Sverige för "etiketter" som Epic, Ariola m. fl. Enligt uppgift (Veckans Affärer nr 41, 1979) har bolaget i Sverige ca 18 % av den svenska fonogrammarknaden. Bland artisterna märks bl. a. Amanda Lear, Electric Light Orchestra, Factory m. fl. Bolaget ger ut ca åtta LP-titlar och fem å sex singlar i veckan.

Bolaget har en omfattande kontakt med discjockeys, som i stor utsträckning erhåller singelskivor från bolaget. En singel skickas ut i genomsnitt i 100 gratissex till discjockeys om bolaget anser det värt att satsa på skivan.

Beträffande sina kontakter med närradioföreningar uppger bolaget att man inte kontaktat några men att man själva blivit kontaktad av några föreningar. De föreningar i Stockholm som kontaktat bolaget är M-klubben, SUS och Ljudmixarna. Dessa erhåller vissa skivor från bolaget – ungefär fem singlar i månaden, enligt vad man kan uppskatta.

Bolaget har inte tyckt det vara intressant att för närvarande satsa mer på närradio då man inte vet vad det skall bli av verksamheten och det är många föreningar som man inte vet mycket om.

Grammofon AB Electra

Electra innehar generalagenturen i Sverige för bl. a. RCA, Telefunken och Decca. Bland bolagets artister återfinns bl. a. Elvis Presley, David Bowie och John Denver. Electras marknadsandel i Sverige är ca 9 % (enligt Veckans Affärer nr 41, 1979).

Bolaget utger 800–1 000 titlar per år, LP-skivor och singlar tillhopa. Genom ett nyhetsblad informeras om den aktuella utgivningen. Bolaget har en utsändningslista varigenom ca 90 discjockeys erhåller "gratis-skivor". Sju å åtta tidningar erhåller nyutgivna grammofonskivor utan särskild beställning. Övriga discjockeys och tidningar kan erhålla "gratis-skivor" efter särskild beställning. Beroende på musikens karaktär utsändes 100–200 "gratis-skivor" per utgivning.

Angående sina kontakter med närradion uppger bolaget att några föreningar har kontaktat dem. SBC erhöll under hösten 1979 ett antal skivor kostnadsfritt. Bolaget skickar för närvarande inga grammofonskivor till närradioföreningar. Skälet härtill är främst att musiken är avgiftsfri för föreningarna varför bolaget inte får någon ersättning för den musik som spelas i närradion.

Polygram Records AB¹

Bland bolagets artister och grupper (genom divisionerna Polydor och Phonogram) märks Elvis Costello, 10 CC, Genesis och Bee Gees. Bolaget har även en omfattande svensk utgivning.

Bolaget utger årligen ca 700 titlar varav ca 500 LP. Härutöver tillkommer utgivning av kassetter. Varje vecka distribuerar bolaget ett nyhetsblad om sin utgivning. Ca 30 personer erhåller bolagets skivor utan särskild beställning. Härtill kommer ca 100 discjockeys, som främst erhåller singelskivor.

Angående sina kontakter med närradion uppger bolaget att ett fåtal föreningar har tagit kontakt med bolaget. Ingen närradioförening ingår i bolagets utsändningsförteckning över grammofonskivor. M-klubben har erhållit enstaka skivor och eventuellt ytterligare någon förening. Beroende på bl. a. att det är svårt att skapa sig en uppfattning av de enskilda föreningarna och med hänsyn till deras lokala anknytning har bolaget inte ansett det angeläget att informera sig om närradion och dess verksamhet.

Sonet Grammofon AB¹

Sonet har även generalagentur för utländska skivmärken som Virgin, Chrysalis och Pye. Bland artister och grupper märks Bob Marley, Marianne Faithful, Blondie och Jethro Tull.

Bolaget utger ca fem LP-titlar och tre singeltitlar per vecka.

Bolaget har en omfattande utsändning av "gratis-skivor" till bl. a. press

¹ Bolaget ingår tillsammans med Sonet, WEA-Metronome och Polar i Grammofonbolagens distributionscentral (GDC). GDC:s marknadsandel i Sverige under år 1979 var ca 38 % (enligt Veckans Affärer nr 41, 1979).

och Sveriges Radio. Även discjockeys erhåller i stor omfattning nyttgivna skivor kostnadsfritt.

Angående sina kontakter med närradion uppger bolaget att man inte tagit kontakt med några föreningar. Däremot uppger bolaget att de blivit kontaktade av föreningar, som önskat erhålla grammofonskivor. De har i allmänhet erhållit efter önskemål. De föreningar i Stockholm som sålunda kontaktat bolaget är M-klubben, SBC, SUS, Radio Baptist och Radio 88. Dessa föreningar erhåller tre à fyra skivor i månaden. De är inte upptagna i någon utsändningslista utan erhåller skivor efter kontakt i det särskilda fallet med bolaget. – Några av föreningarnas kontaktpersoner arbetar också som discjockeys och erhåller i denna egenskap ett stort antal skivor från bolaget. – Bolaget uppger sig inte särskilt ha uppmärksammat närradion i sin verksamhet. Skälen härtill är främst att det finns ett så stort antal föreningar att det därför är svårt att få någon uppfattning av verksamheten samt att föreningarna spelar skivorna kostnadsfritt. Härtill kommer att närradio fortfarande är en försöksverksamhet.

WEA – Metronome Records AB¹

Förutom Metronome ingår i koncernen även grammofonbolagen Atlantic, Electra, Asylum och WB (Warner Brothers). – Bland svenskspråkiga artister märks Maritza Horn, Gösta Linderholm och Arja Saijonmaa. Bland de utländska återfinns främst Rod Stewart, Bette Midler, Led Zeppelin och Eagles.

Bolaget utger årligen ca 12 LP-skivor på svenska och 300 LP-skivor med amerikanska artister. Härutöver utges singelskivor. I genomsnitt utges fem à sex grammofonskivor per vecka. Varje vecka utger bolaget ett s. k. "Newsletter" vari kommande utgivning anges. Någon automatisk utsändning av "gratis skivor" förekommer inte, utan intressenterna får beställa från "Newsletter". Därefter prövar bolaget i det enskilda fallet vilka skivor som skall sändas till beställaren.

Beträffande sina kontakter med närradion uppger bolaget att man är förvånad över hur anonym såväl närradiokommittén som de enskilda föreningarna hittills har varit visavi grammofonbolagen. Bolaget har själv aldrig tagit kontakt med någon närradioförening – främst därför att man inte anser sig känna till de enskilda föreningarnas verksamhet. Vid tillfälle har anställda hos bolaget sökt kontakt med närradiokommittén för att erhålla information om verksamheten men någon egentlig information har därvid inte erhållits. – Bland närradioföreningarna i Stockholm är det enbart M-klubben och SAMS, som erhållit grammofonskivor kostnadsfritt. Det rör sig här om fyra till fem grammofonskivor (LP och singlar) totalt. Vid enstaka tillfällen har SBC hört av sig och därvid erhållit två LP-skivor. – Bolaget uppger i sammanhanget att discjockeys – främst i Linköping och Göteborg – erhåller skivor och att dessa förmodligen också spelas i närradion.

Någon som helst påverkan på de föreningar som erhållit skivor att också spela dem i sändningarna förekommer inte. Då anställda i bolaget ofta lyssnar på närradion framgår det när bolagets skivor spelas.

¹ Bolaget ingår tillsammans med Polygram, Sonet och Polar i Grammofonbolagens distributionscentral (GDC). GDC:s marknadsandel i Sverige under 1979 var ca 38 % (enligt Veckans Affärer nr 41, 1979).

Polar Music International AB¹

Polar Music International AB är främst känt som "ABBA:s bolag". Bolaget ger också ut skivor med bl. a. Tomas Ledin och Ted Gärdestad.

Under första halvåret 1980 gav bolaget ut ca tio skivor, LP och singlar. (Utgivningen under andra halvåret 1980 beräknas till 10–15 skivor).

När en ny skiva utges distribueras 150–200 skivor kostnadsfritt, företrädesvis till Sveriges Radio, press och discjockeys.

Beträffande sina kontakter med närradion uppger bolaget att i den mån närradioföreningar tar kontakt med bolaget för att få grammofonskivor kostnadsfritt, brukar bolaget i allmänhet tillgodose dessa önskemål. Bolaget har däremot själv aldrig tagit kontakt med någon närradioförening. – Bolaget har en särskild utsändningslista med förteckning varur framgår vilka som kostnadsfritt erhåller nyutgivna grammofonskivor. De närradioföreningar som efter kontakt med bolaget erhållit grammofonskivor har därefter införts på denna lista. – De närradioföreningar i Stockholm som nu är medtagna i nämnda sändlista är Handelshögskolan, M-klubben, SBC, SUS och Tekniska Högskolan. Föreningarna erhåller bolagets singelskivor kostnadsfritt. Under året har fem skivor skickats till dem. På särskild begäran därom har någon enstaka förening erhållit två LP-skivor. Ibland händer det att viss information om artisen också medföljer skivan. Någon som helst påverkan på de föreningar som erhållit grammofonskivor att också spela dem i sändningarna förekommer inte. Då anställda i bolaget ofta lyssnar på de föreningars sändningar i vilka det spelas mycket musik märker man när bolagets skivor spelas.

Närradioföreningarna

Radio M-Motor

Radio M-Motor ingår som en del i Motormännens Riksförbund. Föreningen har ca 25 000 medlemmar i Stockholms kommun. Närradioföreningen in-formerar om verksamheten och ger även trafikinformation. I sändningarna strävar man efter att dela upp tal och musik i en 50/50 fördelning. Föreningen anser sig lägga ner ett omfattande arbete på musikurvalet. Bl. a. har man engagerat ett antal ungdomar att efterhöra i skivaffärer vilka grammofonskivor som säljs mest i Stockholm. Enligt föreningen är det huvudsakligen personer i åldern 16–35 år som lyssnar på programmen. Den musik föreningen spelar erhåller man genom att låna grammofonskivor från enskilda personer och från andra föreningar.

Angående sina kontakter med grammofonbolagen uppger föreningen att den under hand förbättrats. Föreningen har erhållit ca 100 grammofonskivor kostnadsfritt under senaste året men har undanbett sig vidare "gratis-skivor" för att inte ådraga sig kritik från Närradiokommittén och politiker. Föreningen erhåller regelbunden information från vissa grammofonbolag om nyutgivna skivor för att därigenom hålla sig à jour med den svenska ut-givningen. De skivor som föreningen tidigare erhöill kostnadsfritt sändes efter särskild beställning från föreningen. Någon påverkan från grammo-fonbolagens sida att spela de skivor föreningen mottagit har inte förekommit.

¹ Bolaget ingår tillsammans med Polygram, WEA-Metronome och Sonet i Grammofonbolagens distributionscentral. (GDC). GDC:s marknadsandel i Sverige under år 1979 var ca 38 % (enligt Veckans Affärer nr 49, 1979).

SBC Ljudmixarna

SBC har ca 2 500 medlemmar. Medlemskap kostar 15 kronor per år. Genom medlemsavgiften inköper föreningen bl. a. grammofonskivor. Föreningen erhåller även skivor genom att för programverksamheten låna skivor från andra föreningar och genom att spela grammofonskiva som tillhör föreningens medlemmar. Föreningens verksamhet riktar sig till alla som är intresserade av rundradioverksamhet. Genom olika arrangemang försöker man informera om verksamheten. Så t. ex. har sändningar förekommit från diskotek i Stockholm. Någon ersättning för denna typ av verksamhet erhåller inte föreningen. För medlemmar arrangerar man ibland sammankomster på diskotek och då uttages entréavgift.

Om sina kontakter med grammofonbolagen uppger föreningen att man under hand kontaktat ett antal grammofonbolag för att därigenom erhålla skivor utan kostnad men att bolagen därvid intagit en kylig, "grinig" inställning. "Om man tjarar får man skivor", enligt föreningen. Vissa bolag har emellertid varit mer positiva. Föreningen har under det år verksamheten bedrivits erhållit ca 150 grammofonskivor gratis. Någon påverkan från grammofonbolagens sida att spela dessa skivor har inte förekommit. Föreningen har inget arkiv, utan grammofonskivorna förvaras i en av medlemmarnas bostad. Det är musikintresset kombinerat med intresset att göra radioprogram som är drivkraften för föreningen.

Radio SUS

Radio SUS ingår som en del av verksamheten hos programutskottet vid Stockholms studentkår. Förutom musik innehåller programmen information om studentkårens skilda verksamheter och programutskottets olika arrangemang. Det förekommer samarrangemang mellan programutskottet och Radio SUS bl. a. på så sätt att Radio SUS sänder studentdanser, disco och andra arrangemang som sker i programutskottets regi. Radio SUS:s verksamhet finansieras genom det anslag om 30 000–35 000 kr som programutskottet erhåller per år. Det finns ej några särskilda medel anslagna i budgeten för inköp av grammofonskivor. Den grammofonmusik som spelas i programmen består huvudsakligen av skivor som medlemmar äger och lånar ut samt skivor och kassetter som föreningsmedlemmar köper för programverksamheten. Det förekommer även samarbete med andra föreningar bl. a. genom att Radio SUS lånar skivor som tillhör andra närradioföreningar som Radio M, SBC m. fl.

Om sina kontakter med grammofonbolagen uppger föreningen att man kontaktat ett antal grammofonbolag för att därigenom erhålla grammofonskivor, men att man blivit bemött med en avvaktande inställning. Kontakten med bolagen har dock förbättrats under hand. Under det år föreningen bedrivit sin verksamhet har man mottagit ungefär ett trettiotal grammofonskivor kostnadsfritt från bolagen. Något försök till styrning av musikurvalet har inte skett från grammofonbolagens sida. Föreningen anser att eventuella försök till påverkan på musikutbudet i programmen skulle vara verkningslös eftersom de personer som är aktiva i föreningen samtidigt är mycket musikintresserade och därför vet vilken musik de vill spela.

Föreningsmedlemmarna håller sig à jour med nyutkommen musik bl. a. genom att läsa svensk och utländsk fackpress. – Föreningen saknar skivarkiv (eftersom föreningen som sådan inte äger några grammofonskivor). Inga professionella discjockeys uppträder som programledare i Radio SUS:s program.

**VAR MED I
FÖRBÖNS-
PROGRAMMET**

Tel. vx 34 98 50
från 22.00

Närradion • Fredag 22.30 • 88 MHz

Bilaga 7 Modellavtal rörande musik i närradion

AVTAL

mellan

på ena sidan Föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM) u.p.a och Svenska Gruppen av the International Federation of Producers of Phonograms and Videograms (IFPI) för egen del och såsom företrädare för Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation (SAMI),
och å andra sidan
 nedan kallad "sammanslutningen".

1 §

Sammanslutningen önskar använda musik och kommersiella ljudinspelningar i sina sändningar.

2 §

STIM upplåter till sammanslutningen rätten att genom radiostation i framföra alla de musikaliska verk med tillhörande sångtexter som STIM har rätten till vid utsändningstillfället. Framföranderätten gäller oavsett om framförandet sker i sammanslutningens egen studio eller någon annanstans och oavsett om framförandet sker med hjälp av instrument eller genom återutsändning från utländsk radiostation eller på något annat sätt.

3 §

Sammanslutningen åtar sig att senast inom 14 dagar efter varje kvartals- skifte till STIM lämna uppgift om det antal timmar då musik under kvartalet har använts i sändningarna.

4 §

För musikupplåtelsen och utnyttjandet av skyddade inspelningar betalar sammanslutningen till STIM den ersättning som framgår av bilaga 1.

Betalningen erläggs på grundval av en räkning från STIM.

Det erlagda beloppet fördelas mellan STIM, IFPI och SAMI enligt de grunder som organisationerna själva kommer överens om.

Underlåtenhet att uppfylla detta avtals bestämmelser om rapportering och betalning medför rätt för STIM/IFPI att omedelbart uppsäga avtalet.

5 §

Om de förhållanden på vilka detta avtal bygger ändras kan part begära förhandling för revision av avtalet. Om inte motpart går in i förhandling inom två veckor från det att part har begärt detta kan part uppsäga avtalet att upphöra vid utgången av samma månad.

Under tid då förhandling pågår tillämpas gällande avtal.

6 §

Sammanslutningen förbinder sig att vid programannonsering ange både verkets titel och dess upphovsmäns (kompositörers, författares, artisters etc) namn. Vidare bör skivmärke anges. Undantag från vad som nu har sagts får göras om det av programtekniska eller konstnärliga skäl är uppenbart omöjligt eller olämpligt att lämna sådana uppgifter.

7 §

Om grammfonbolag utanför IFPI eller upphovsman utanför STIM begär ersättning av sammanslutningen skall kravet hänvisas till IFPI respektive STIM och regleras av denna. Skada som kan uppkomma på grund av krav från sådan rättsinnehavare ersätts av IFPI respektive STIM.

8 §

STIM och IFPI har rätt att av sammanslutningen erhålla redovisning av sänd musik.

9 §

Detta avtal träder i kraft den 1 juli 1980 och gäller under en tid av tolv månader.

Om inte avtalet sägs upp från någondera parten senast två månader före avtalstidens utgång skall avtalet fortsätta att gälla under ytterligare tolv månader.

Avgifterna följer från och med 1 juli 1981 utvecklingen av konsumentprisindex med basmånad januari 1980 och regleras per 1 juli varje år efter avisering från STIM senast den 1 maj.

10 §

Detta avtal skall upphöra att gälla för STIM:s del om dess bevakning av tonsättares och författares rättigheter upphör och för IFPI:s del om dess bevakning av fonogramproducenternas och SAMI:s rättigheter upphör. Avtalet upphör också om sammanslutningen upphör med sin sändningsverksamhet eller om någon av parterna försätts i konkurs eller går i likvidation.

..... / 19

För sammanslutningen

För STIM/IFPI

.....

Namnförtydligande

Namnförtydligande

.....

Avtalsbilaga

ERSÄTTNINGSBELÖPP

1 Sammanslutningens sändare har följande täckningsområde:

Kategori 1	300 000 personer och därutöver
Kategori 2	100 000 - 300 000 personer
Kategori 3	20 000 - 100 000 personer
Kategori 4	20 000 personer och därunder

Parterna är eniga om att täckningsområdena under försöksperioden fördelar sig kategorivis enligt följande:

Kategori 1	Stockholms innerstad
Kategori 2	Göteborg och Malmö
Kategori 3	Järvafältet, Eskilstuna, Linköping, Jönköping, Karlstad, Sandviken och Umeå
Kategori 4	Öckerö, Dalsjöfors, Kumla, Mora, Svanön och Piteå

Täckningsområdet enligt denna anteckning har bestämts huvudsakligen med utgångspunkt från att sändarna kan tas emot med god hörbarhet med normal mottagarutrustning.

2 Varje sammanslutning som använder musik i sina sändningar betalar till SIIM/IFPI en årlig avgift om:

Kategori 1	475 kronor
Kategori 2	350 kronor
Kategori 3	265 kronor
Kategori 4	140 kronor

Denna summa ger rätt att använda musik under sammanlagt fem hela timmar per år.

- 3 För användning av musik utöver de fem timmar per år som nämns under 2 skall ersättning betalas för varje påbörjad timme sänd musik med

Kategori 1	225 kronor
Kategori 2	150 kronor
Kategori 3	75 kronor
Kategori 4	40 kronor

- 4 Föreningar som på en sändarort gemensamt erlägger betalning till STIM/IFPI erhåller rabatter av beloppen under 3. i förhållande till hur många sammanslutningar som gemensamt erlägger sådan betalning, dock högst med x) procent

x)

Kategori 1	30 procent
Kategori 2	25 procent
Kategori 3	20 procent
Kategori 4	15 procent

Om sammanslutningarna på en sändarort erlägger betalning till STIM/IFPI gemensamt med sammanslutningarna på andra orter skall förhandlingar upptas om ökad rabatt.

- 5 Beloppen under 3. kan efter särskild förhandling med STIM/IFPI jämkas i fråga om sammanslutningar med ett stort utbud av icke skyddad musik eller musik för speciella ändamål (gudstjänster, citat etc).
- 6 Från avgiftsplikt undantas gudstjänstmusik i samband med från studio eller kyrkolokal utsänd gudstjänst eller annan rituell andakt bestående av någon av komponenterna bibelläsning, förkunnelse eller bön. Avgiftsplikt gäller dock för varje sådan sändning som till huvudsaklig del består av sång och/eller musik, exempelvis kyrkokonserter med andaktsinslag.
- 7 STIM/IFPI förklarar sig villiga att uppta särskilda förhandlingar beträffande ersättning för musik i samband med programinformation.

PROTOKOLLSANTECKNINGAR

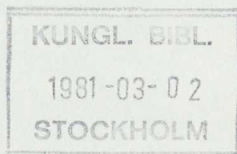
för tillämpning av avtalet och bilagan

Ersättningsbeloppen i detta avtal har bestämts under beaktande av följande:

- A Det stora antalet sändande sammanslutningar inom närradioverksamheten och dennas försöksmässiga karaktär nödvändiggör en enkel administrativ behandling av musikutnyttjandet.
- B Karaktären av försöksverksamheten har gjort att man för försöksperioden har enats om vissa schabloniserade ersättningar som kan komma att omprövas när ytterligare erfarenheter föreligger om närradioverksamhetens framtida utveckling.

I fråga om 8§

Som huvudregel gäller, att anmaning om sådan redovisning som avses i paragrafen skall göras före utsändningen. Har sådan anmaning inte skett skall eventuell undersökning av en sammanslutnings musikutbud i närradion ske hos sammanslutningen inom den tid då referensupptagning finns kvar där.

Statens offentliga utredningar 1981

Kronologisk förteckning

1. Hälsorisker. S.
2. Ohälsa och vårdutnyttjande. S.
3. Hälso- och sjukvård i internationellt perspektiv. S.
4. Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. S.
5. Ny arbetstidslag. A.
6. Översyn av lagen om församlingsstyrelse. Kn.
7. Lag om vård av missbrukare i vissa fall. S.
8. Översyn av sjölagen 1. Ju.
9. Enhetligt huvudmannaskap för högskolan. U.
10. Datateknik i verkstadsindustrin. I.
11. Datateknik i processindustrin. I.
12. Inrikesflyget under 1980-talet. K.
13. Närradio. U.

Statens offentliga utredningar 1981

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Översyn av sjölagen 1. [8]

Socialdepartementet

Hälsa- och sjukvård inför 90-talet. 1. Hälsorisker. [1] 2. Ohälsa och vårdutnyttjande. [2] 3. Hälsa- och sjukvård i internationellt perspektiv. [3] 4. Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. [4]

Lag om vård av missbrukare i vissa fall. [7]

Kommunikationsdepartementet

Inrikesflyget under 1980-talet. [12]

Utbildningsdepartementet

Enhetligt huvudmannaskap för högskolan. [9]

Närradio. [13]

Arbetsmarknadsdepartementet

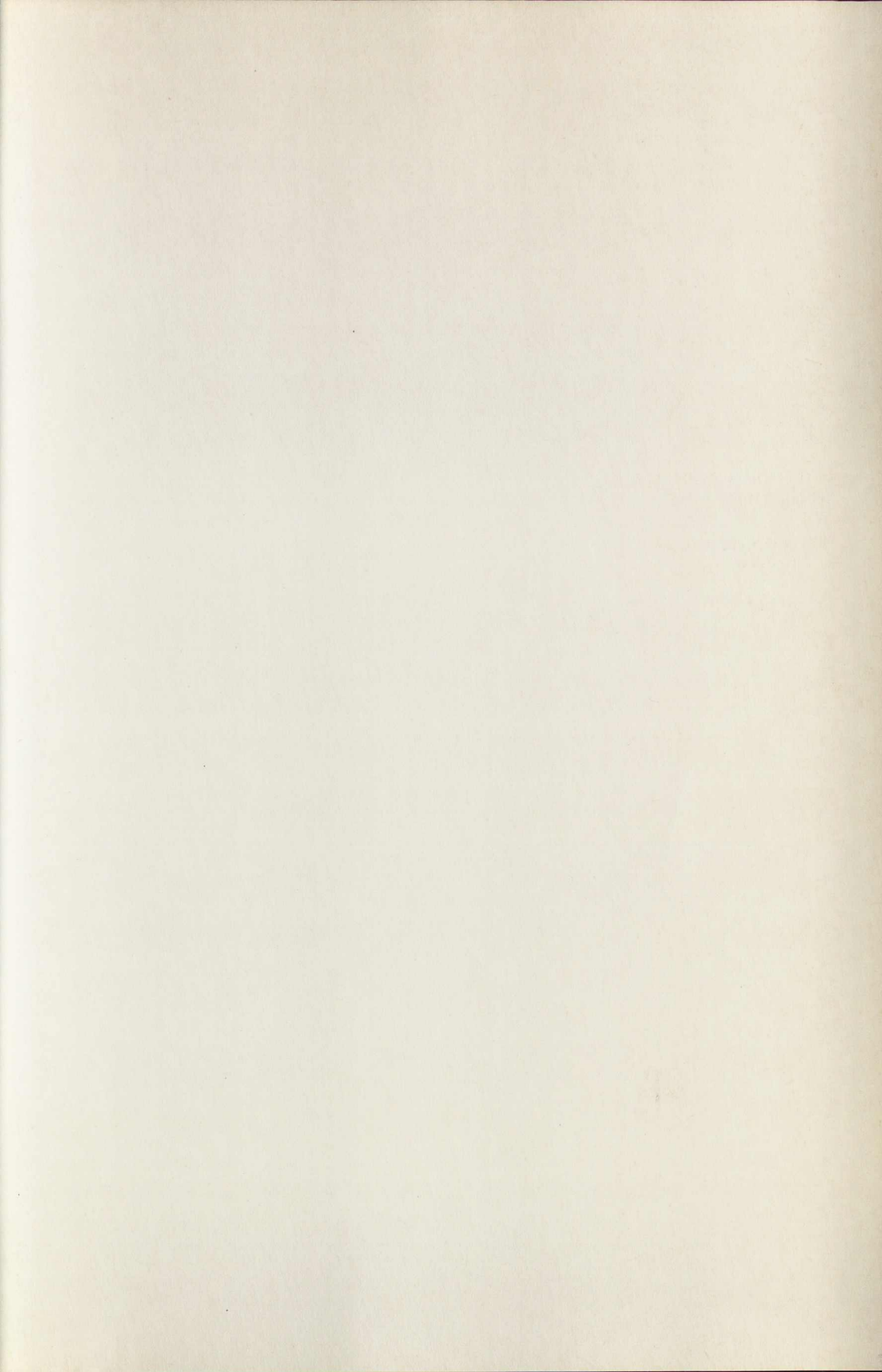
Ny arbetstidslag. [5]

Industridepartementet

Data- och elektronikkommittén. 1. Datateknik i verkstadsindustrin. [10] 2. Datateknik i processindustrin. [11]

Kommundepartementet

Översyn av lagen om församlingsstyrelse. [6]

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-06044-2
ISSN 0375-250X